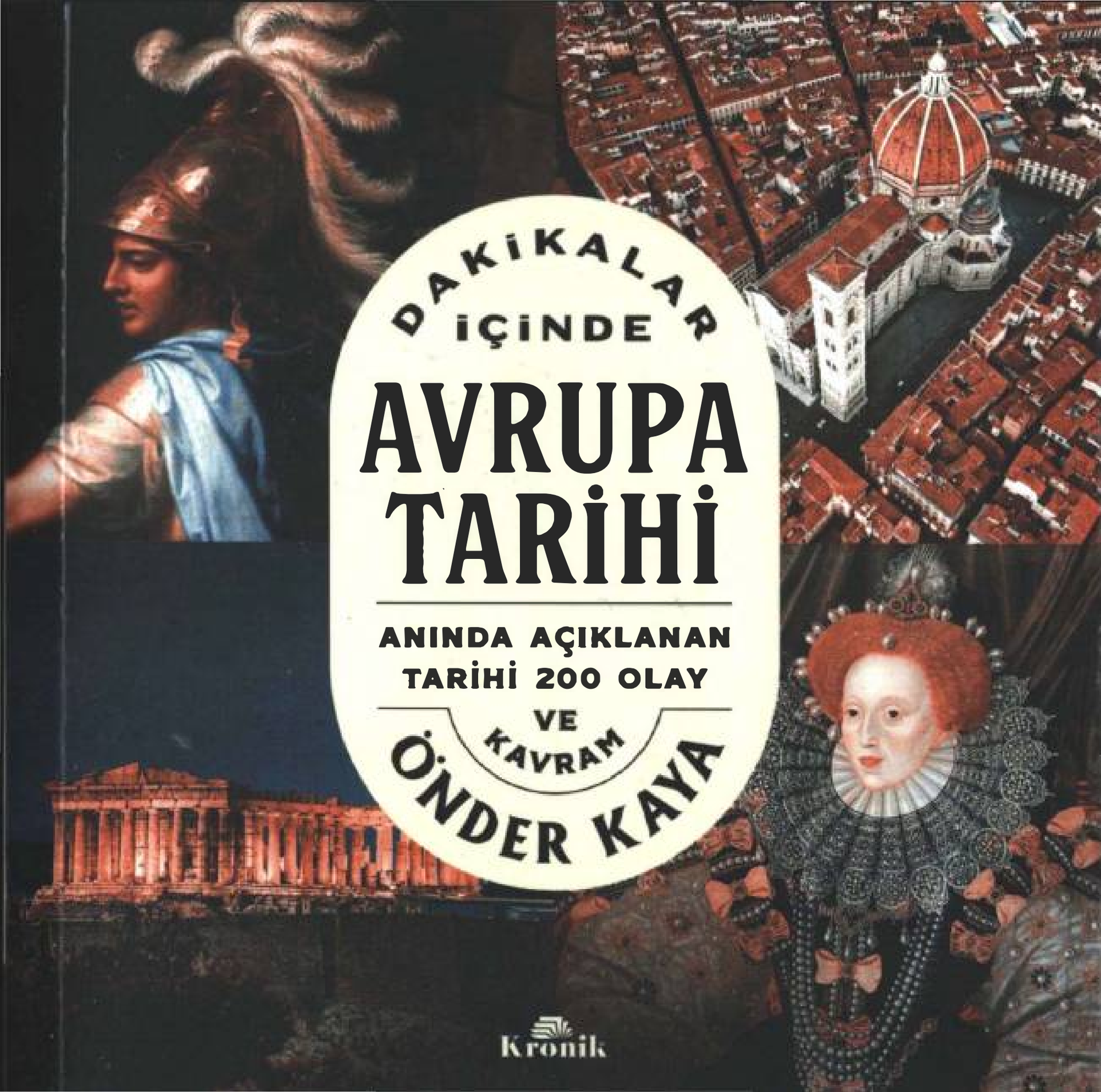

DAKİKALAR İÇİNDE

AVRUPA TARİHİ

ANINDA AÇIKLANAN TARİHİ 200 OLAY VE KAVRAM

ÖNDER KAYA

Kronik

AVRUPA TARİHİ
Anında Açıklanan 200 Tarihi Olay ve Kavram

ÖNDER KAYA

KRONİK KİTAP: 341
Dakikalar İçinde: 11

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

EDİTÖR
Can Uyar

DÜZELTİ
Aysın Önen

KAPAK TASARIMI
Kutan Ural

MİZANPAJ
Kronik Kitap

1. Baskı, Kasım 2022, İstanbul

ISBN
978-625-8431-95-7

KRONİK KİTAP
Şakayıklı Sk. N°8, Levent
İstanbul - 34330 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 K. Çekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 41707

DAKİKALAR İÇİNDE

AVRUPA TARİHİ

ANINDA AÇIKLANAN TARİHİ 200 OLAY VE KAVRAM

ÖNDER KAYA

Kronik

İçindekiler

Giriş 10

ANTİKÇAĞ'DA AVRUPA

Neandertal İnsan 12
Agamemnon 14
Etrüskler 16
Militarist Sparta 18
Olimpiyat Oyunları 20
Hoplites 22
Kleisthenes ve Demokrasi 24
Platon ve Akademi 26
Peloponez Savaşı 28
Büyük İskender 30
Pön Savaşları 32
Hannibal ve Kartaca 34
Arşimet ve Sirakuza 36
Epir Kralı Pirus ve İtalya 38
Keltler 40
Druidler 42
Cermenler 44
Roma'nın Reformcuları
Gracchus Kardeşler 46
Roma'nın Büyük Hatibi Cicero 48
Pompeii 50
Spartaküs İsyanı 52
Sezar 54
Mesen Kelimesine İlham
Kaynağı Olan Romalı 56
Büyük Konstantin(us) 58
Roma'nın Son Pagan
İmparatoru Julianus 60
Milano Fermanı 62
Arius: İlk Büyük Heretik 64
Büyük Theodosius 66

ORTAÇAĞ AVRUPASI

Roma'nın Yağmalanması ve Alaric 68
Aziz Augustinus 70
Attila 72
Attila'yı Durduran Adam: Aetius 74
Ostrogot Kralı Teoderik 76
İrlanda'yı Hristiyan Yapan Aziz Patrick 78
Aziz Benedikt 80
Justinyanus: Hem Zirve Hem de Sonun Başlangıcı 82
Vandallar 84
Papa Büyük Gregor 86
Lombardlar 88
İspanya'da İslam Egemenliği 90
Tours (Puvatya) Savaşı 92
Konstantin Bağışı 94
Vikingler İstanbul'da 96
Viking Kadını 98
Avarlar 100
Büyük Karl 102
Saksonlar 104
Kral Offa'nın Sikkesi 106
Bulgaristan'ın Büyük Hanı: Krum 108
Merovenjler 110
Vizigotlar ve İspanya 112
I. Harald: Danimarka'yı Hristiyanlaştıran Kral 114
Keçi Sakal Svend ve Kuzey Krallığı 116
İlk Alman Kral I. Otto 118
Büyük Alfred 120
Feodal Ekonomi 122
Kızıl Erik ve Oğlu Leif Ericsson 124
Macarlar 126
El Cid 128
Piskoposluklar Çağı 130
Sicilya ve Müslümanlar 132
Rusya ve Hristiyanlık 134
Kiril ve Metodi Kardeşler 136
Boris Han ve Hristiyanlık 138

Polonya Doğuyor 140
"Bulgarkıran" II. Basileios 142
Hristiyanlıkta Büyük Bölünme: Skizma 144
Danimarka Kralı Bilge Knud 146
Fatih William 148
Kıyamet Defteri ve İngiltere 150
Clermont Konsili 152
Haçlı Seferlerine Katılan Norveç Kralı I. Sigurd 154
Akdeniz'in İncisi Venedik 156
Cenova ve Cenevizliler 158
Sicilya'da Norman Krallığı 160
Serfler 162
Magna Carta 164
Moskova Knezliği 166
Çocukların Haçlı Seferi 168
Aleksandr Nevski 170
Katharlar 172
Aziz Francesco 174
Enrico Dandolo 176
Friedrich Barbarossa 178
Avrupa'nın İlk Devlet Üniversitesi 180
Şövalyelik 182
Marjinal Haçlı Seferi 184
İskoçların Kader Taşı 186
On Üçüncü Yüzyılda İtalya 188
Cesur Yürek William Wallace 190
Saflık ve Teslimiyetin Bir Göstergesi Olarak Tonsura 192
Capet Hanedanı'nın Güçlü Kralı 194
Aziz Dominik ve Dominikenler 196
Orta Çağ'da Büyük Bir Maceraperest 198
IV. Heinrich ve Papa Arasında Yetki Çatışması 200
Töton Şövalyeleri 202
Fransa Kralı IX. (Saint) Louis 204
Marco Polo 206
Büyük Kazimir 208

Avignon Papalığı 210
Korkunç İvan 212
Jeanne D'arc ve Yüzyıl Savaşları 214
Litvanya ve Polonya Birleşiyor 216
İsviçre ve Kantonları 218
I. Kosova Savaşı ve Sırbistan 220

YENİÇAĞ AVRUPASI

Matbaayla Gelen Değişim 222
Jan Hus ve Husizm 224
Bir Paralı Askerin Portresi: Francesco Sforza 226
Matyas Corvinus 228
Tordesillas Antlaşması 230
Niccoló Machiavelli ve Prens 232
Aragonlu Fernando ve Kastilyalı Isabella 234
Medici Ailesi 236
Kolomb Takası 238
Giordano Bruno 240
Galileo ve Teleskobu 242
Mohaç Meydan Savaşı 246
İnebahtı Deniz Savaşı 248
I. Elizabeth: İngiltere'yle Evli Kraliçe 250
Yenilmez Armada 252
Akdeniz Ticaretinin Nabzını Tutan Para: Filori 254
İskandinavya'yı Birleştiren Kadın: Margrete 256
Fugger Ailesi 258
Habsburgların Evlilik Diplomasisi 260
Şarlken ve Üzerinde Güneş Batmayan İmparatorluğu 262
Luther ve Reform 264
Püritenler 266
Orange Hanedanı ve Hollanda 268
Vadisseyl Savaşı 270
İsveç'in İlk Kraliçesi: Kristina 272
Vestfalya Antlaşması 274
İsveç'in Büyük Kralı Gustav Adolf 276

Oliver Cromwell 278
Felemenk Doğu Hindistan Kumpanyası 282
XIV. Louis (Güneş Kral) 284
Çar Büyük Petro 286
Dimitri Kantimir 288
Jean Sobieski: Viyana'yı Kurtaran Adam 290
Karlofça Antlaşması 292
Büyük Friedrich 294
Polonya'nın Paylaşılması 296
Hermitage: Kışlık Saraydan Müzeye 298
Katalonya ve İspanya 300

19. YÜZYILDA AVRUPA

Fransız İhtilali 302
Bir Aydın Monark Olarak Çariçe II. Katerina 304
Horatio Nelson 306
Avrupa'yı Kurtaran Adam: Çar I. Aleksandr 308
Waterloo Savaşı 310
1815 Viyana Kongresi 312
Yunan İhtilali 314
Berlin Konvensiyonu 316
Varşova Grandükalığı ve 1830 İhtilali 318
Belçika ve 1830 İhtilali 320
İrlanda'da Büyük Kıtlık 322
1848 Devrimleri 324
Komünist Manifesto 326
Lajos (Layoş) Kossuth 328
John Snow ve Kolera 330
Kırım Savaşı 332
Demiryolu Çağı 334
Paris'i Kurgulayan Adam: Haussmann 336
Sedan Savaşı 338
Almanya'yı Birleştiren Adam: Bismarck 340
Alfred Krupp 342
İtalyan Siyasi Birliği 344
Panslavizm 346

Justus Von Liebig ve Konserve 348
Telgraf 350
Dreyfus Olayı 352
Çiçek Aşısı Yayılıyor 354
Rusya ve Pogrom 356
Belçika'nın Sömürgeci Kralı II. Leopold 358
Vatikan Devleti 360

20. YÜZYILDA AVRUPA

Schlieffen Planı 362
Rusya'da 1905 Devrimi 364
Paskalya Ayaklanması ve İrlanda 366
Bolşevik Devrimi 368
Emmeline Pankhurst ve Kadınların Oy Hakkı 370
Mussolini ve İtalyan Faşizmi 372
İspanyol Gribi 374
Gulag Kampları 376
Avrupa'da Faşist Rüzgârlar 378
İspanya İç Savaşı ve General Franco 380
Lebensraum 382
Kristal Gece veya "Kırık Camlar" Gecesi 384
Winston Churchill 386
Holokost 388
Truman Doktrini ve Marshall Yardımı 390
NATO ve Avrupa 392
1956 Macar Ayaklanması 394
Yuri Gagarin 396
The Beatles 398
Prag Baharı 400
Josip Broz - Tito 402
Mihail Gorbaçov ve Prestroyka 406
Berlin Duvarı 408
Yugoslavya'nın Dağılması ve Bosna Savaşı 410

İndeks 412

Giriş

Avrupa tarihi ülkemizde en merak edilen ama hakkında pek az şey bilinen sahalardan biridir. Oysa Anadolu'yu vatan edinen Türk halkının 14. yüzyıldan beri bir ayağı Avrupa'dadır. Avrupa'da özellikle 15. ve 16. yüzyılda yaşanan bazı gelişmelerde Osmanlı İmparatorluğu etkin rol oynamıştır. Benzer şekilde 18. yüzyıldan itibaren Avrupa da Osmanlı İmparatorluğu'nun mukadderatındaki en etkili aktör konumundadır. Ha keza Türk modernleşmesi de Avrupa'daki gelişmeleri bilmeden anlaşılamaz.

Avrupa kıtasının tarihin her döneminde etkin olduğunu söylemek mümkün değil. Bununla beraber Büyük İskender'den itibaren global imparatorlukların şekillendiği bir mekân olagelmiş. Avrupa kimliğini şekillendiren öğeler arasında Roma mirasının ayrı bir yeri var. Öyle ki Roma'yı tehdit eden ve sonrasında çöküşüne sebebiyet veren barbar kavimler dahi yerleşik hayata geçtikten sonra bu gücü taklit etmek durumunda kalmıştır. Avrupa kimliğinin şekillenmesinde mühim rol oynayan bir diğer unsur da Hıristiyanlıktır. Bu inanç

Doğu ve Batı Avrupa kimliğinin farklı biçimde şekillenmesine yol açacaktır. Ortodoks Avrupa'da hükümdarın, Katolik Avrupa'da kilisenin Hz. İsa'nın vekili olarak görülmesi bu ayrımın bir tezahürüdür.

15. yüzyıldan itibaren coğrafi keşiflerle birlikte farklı kıtalarda hakimiyet kuran Avrupalılar hegemonyasının temellerini atacaklardır. Avrupa kültürünün farklı topluluklarca hem imrenilen hem de çekinilen yanları bu dönemden itibaren kendini baskın biçimde hissettirir.

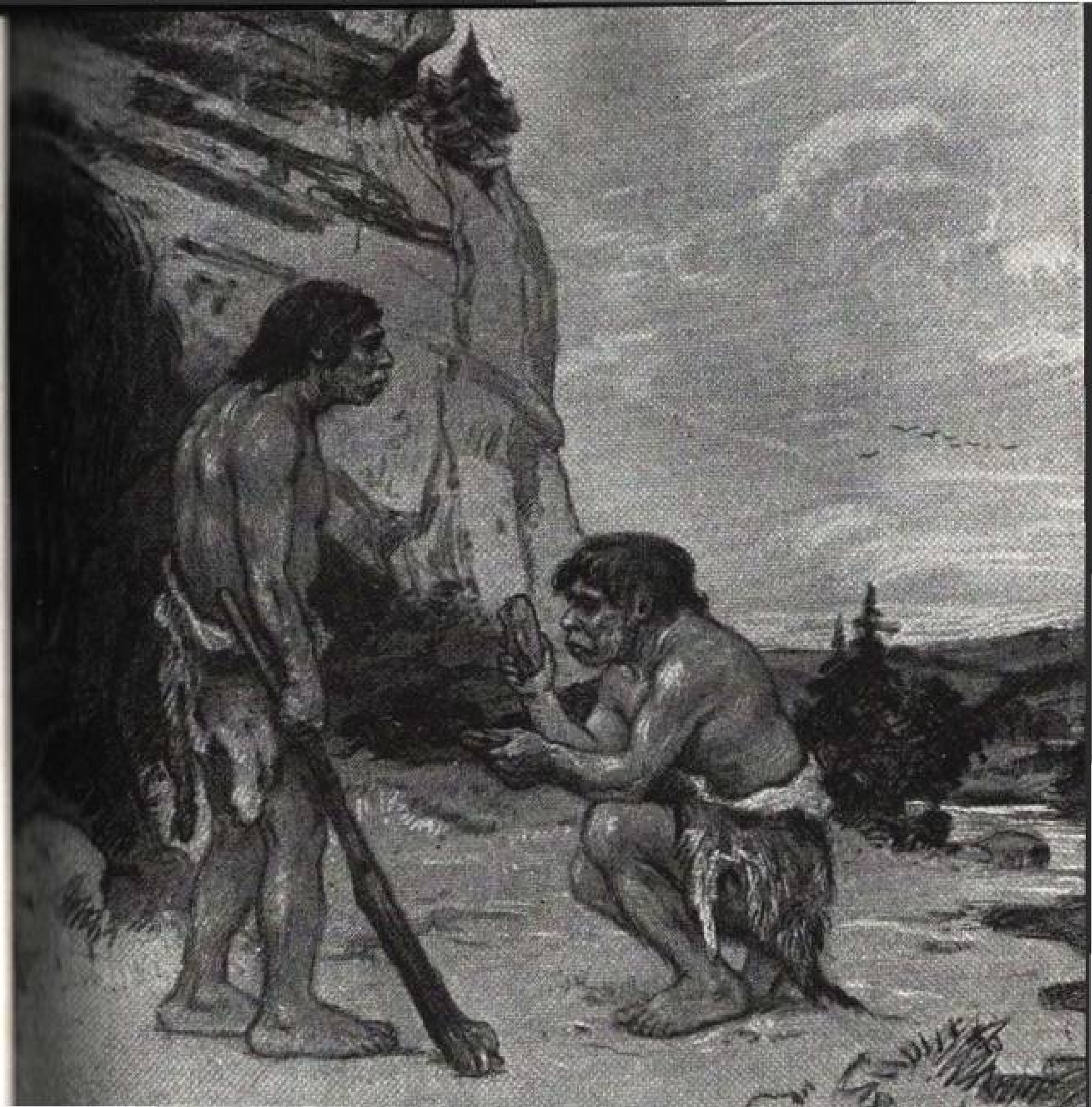
Elinizdeki çalışmada olaylar kronolojik bir şekilde ele alındı. Mümkün mertebe tek bir coğrafyaya yoğunlaşmamaya çalıştım. Yeri geldiğinde Avrupa ile yolu kesişen Osmanlı İmparatorluğu gibi bazı güçlere de yer verdim. Son kertede kitap ister istemez benim seçkimin bir bileşkesi oldu. Kıta tarihinin bazı önemli başlıklarından yola çıkarak kaleme alınan bu seçkinin Avrupa tarihine olan merakı daha da arttıracağını umuyorum.

Neandertal İnsan

Avrupa'daki en eski insan türlerinden biri olan Neandertal insanının yaklaşık iki yüz bin yıl önce ortaya çıktığı sanılmaktadır. İlk kalıntılar Almanya'nın Düsseldorf şehri yakınlarındaki Neander Vadisi'nde bulunduğu için bu şekilde isimlendirilmiştir. İskelet kalıntılarına Avrupa'nın pek çok yerinde, Akdeniz kıyılarında ve Asya'nın batısında tesadüf edilmiştir.

Kısa, tıknaz ve sağlam yapılı olan Neandertaller basık buruna ve büyük kafatasına sahiptiler. Basık ve geniş burun Buzul Çağı'nda yaşayan Neandertallerin dışarıdan aldıkları havayı içerde ısıtmalarına imkân tanıyordu. Mağarada yaşıyorlardı. Ölülerini toplu şekilde gömen Neandertallerin iskeletleri üzerinde yapılan incelemelerden hastalarına baktıkları, kırıklarını iyileştirdikleri ve birtakım müzik aletleri geliştirdikleri anlaşılmaktadır.

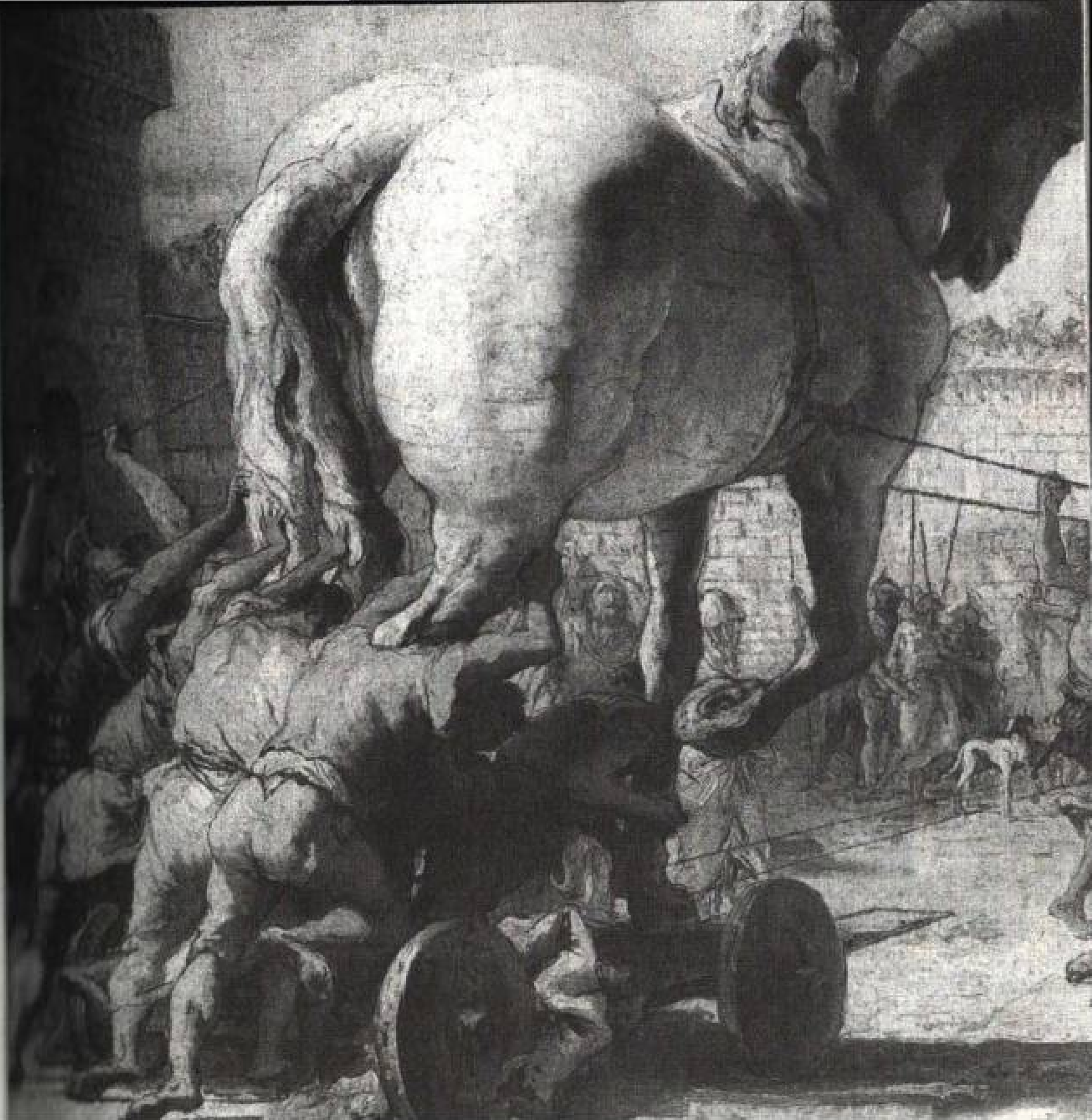
Birlikte avlanan Neandertallerin günümüzden otuz ila kırk bin yıl kadar önce yok oldukları sanılıyor. İklimin ılımanlaşmasıyla avladıkları büyük hayvanların daha kuzeye göçmesinin ya da modern insanın atalarınca avlanmasının, yok olmalarında önemli etkenler olduğu sanılıyor.

Agamemnon

Homeros'un İlyada'sında bahsi geçen Truva Savaşı'nda müttefik orduların komutanı olan Agamemnon Miken kralı Atreus'un oğludur. Babaları öldürülünce kardeşi Meneleos ile Sparta kralına sığınır; iki kardeş kralın iki kızıyla evlenirler. İlerleyen yıllarda Agamemnon babasının krallığını geri alırken, Meneleos da Sparta kralı oldu.

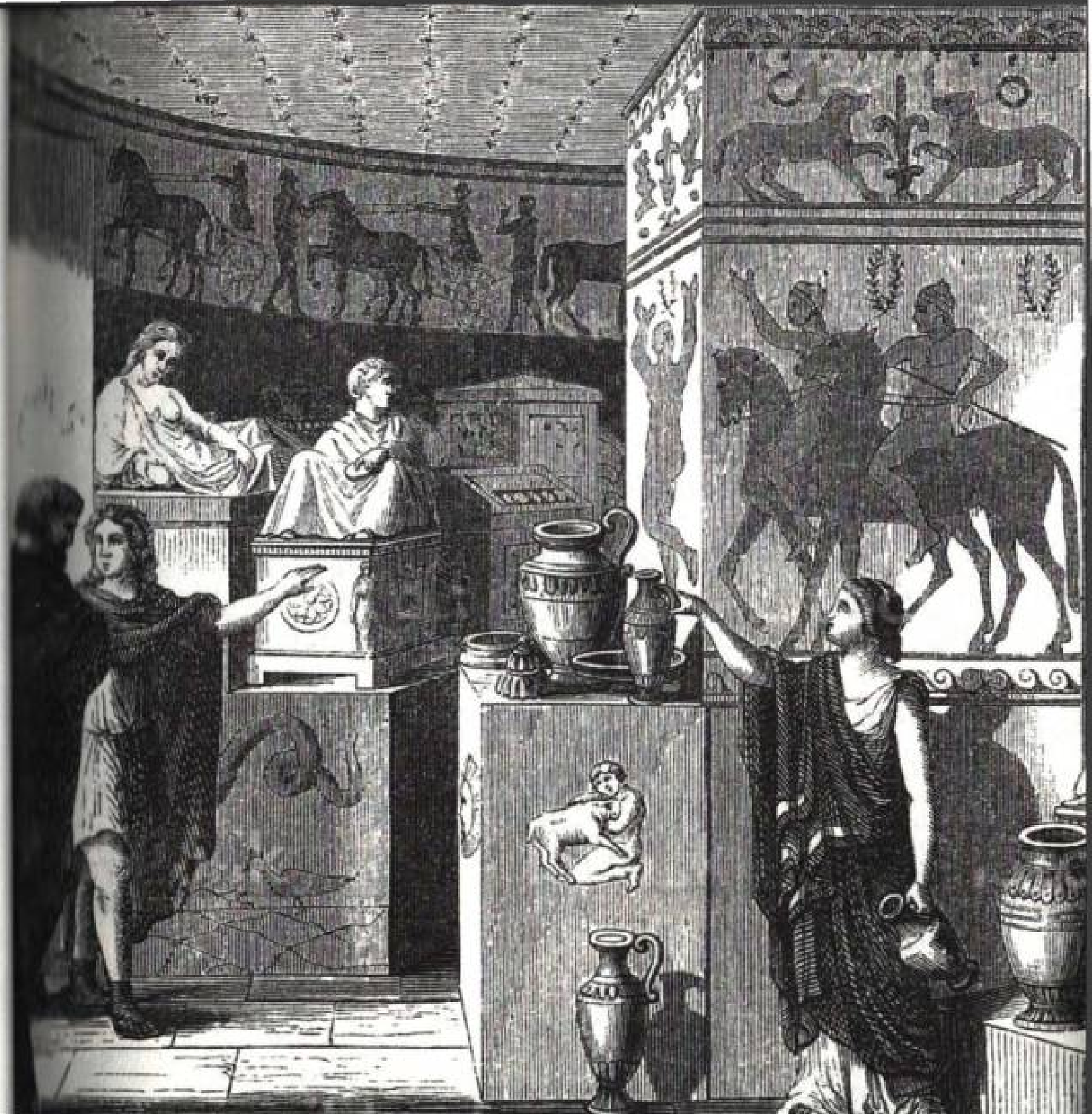
Truva Savaşı bilindiği üzere Truva kralı Priamos'un oğlu Paris'in Sparta kralı ve Agamemnon'un kardeşi olan Meneleos'un karısı Helena'yı kaçırması üzerine çıkar. Agamemnon kardeşiyle birlikte derhal bir ordu toplar. Yüz gemiyle destek verdiği bu ordunun komutanı seçilir. Yola çıkmak için gerekli rüzgârı bir türlü vermeyen Artemis'e kızını kurban eder. Truva seferi başarıyla sonuçlanır. Agamemnon zafer kazanmış olarak geri döner. Ancak yokluğunda bir başkası karısıyla aşk yaşamaya başlamıştır. Agamemnon karısı ve âşığının kurduğu tuzağa düşerek öldürülür. Oğlu Orestes, dönüşünde annesi ve âşığını öldürerek babasının intikamını alır.

Etrüskler

İtalya'nın kuzeyinde Tiber ve Arno nehirleri arasında *Etruria* adıyla anılan bölgede bir uygarlık kuran Etrüskler yüksek ihtimalle Anadolu coğrafyasından gelip bölgeye yerleşmişlerdir. Yaşadıkları saha özellikle bakır, kalay ve demir madenleri açısından zengindi. Ticaretle uğraşan Etrüskler, Antik Çağ'ın diğer tüccar halkları olan Fenikeliler ve Yunanlarla da ilişki halindeydiler.

Etrüsklerin tarihte oynadığı önemli rollerden biri, Roma'nın kuruluşundaki etkileridir. M.Ö. yedinci yüzyılda Roma'nın tesis edileceği bölgeye gelen Etrüskler buranın idareci sınıfını teşkil ederek Latin halkı yönettiler. Dağınık köy yerleşimlerini birleştirdiler. Anıt binalar, zafer takları, pazar yerleri, kanalizasyon sistemi ve yol ağları inşa ettiler. Roma'yı bir köy yerleşkesinden bir şehre dönüştürdüler. Romalı yerel patricilerin, yani soyluların M.Ö. 509'da çıkardığı ayaklanma neticesinde kentteki Etrüsk egemenliği son buldu. Etrüsklerden bugüne pek az kanıt kaldığından geçmişleri halen bilinmezliklerle doludur.

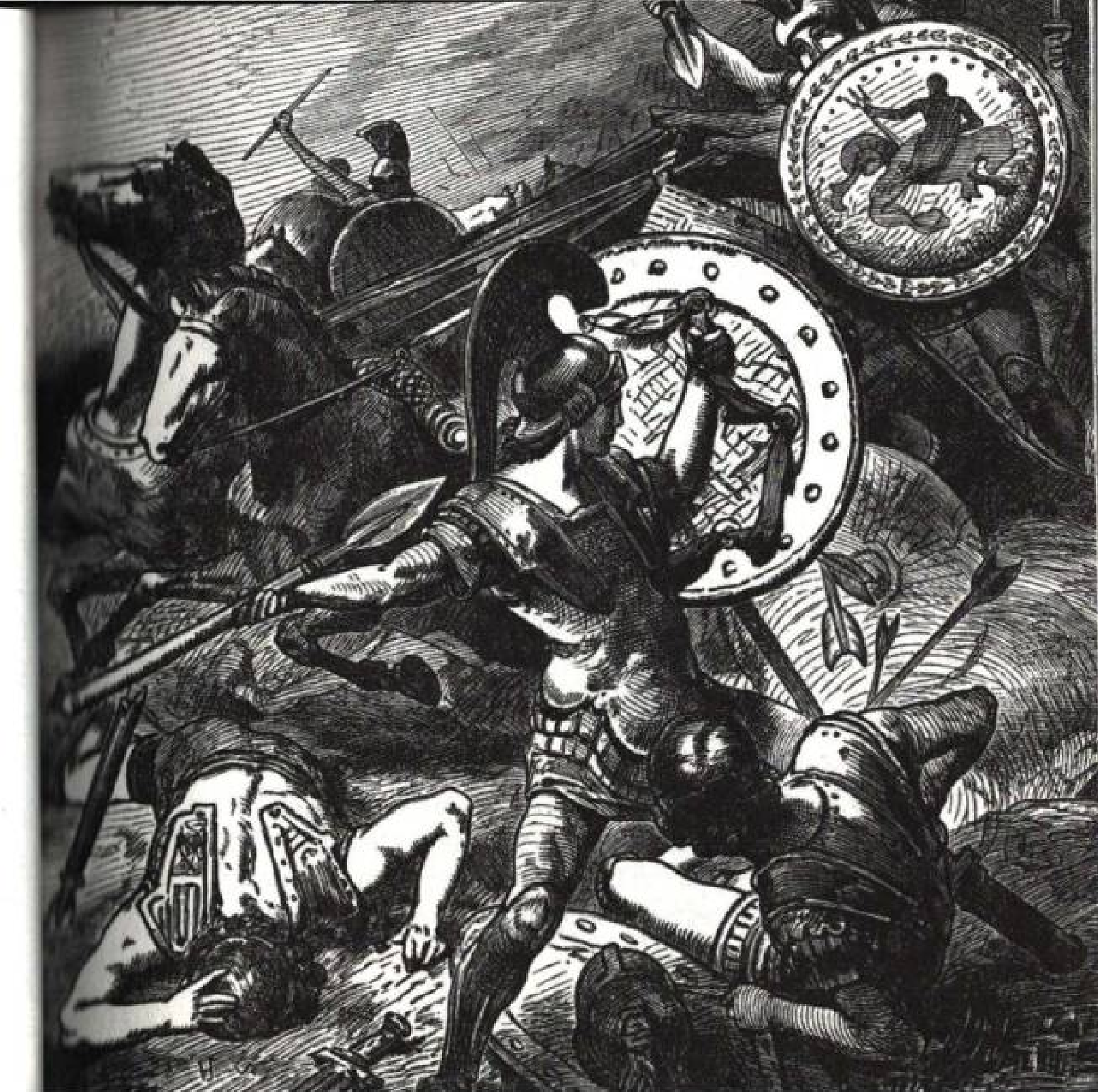

Militarist Sparta

Antik Yunan'ın iki önemli devletinden biri olan Sparta, Peloponnes (Mora) Yarımadası'nın büyük bir kısmını kontrolü altında tutuyordu. Herkül'ün soyundan geldiklerine inanan Dor kökenli Spartalılar askerliği merkeze alan görece komün bir yapı kurmalarıyla tanınacaklardır.

Sparta'yı idare eden yasaların M.Ö. 600'lerde *Likurgos* adında efsanevi bir yasa koyucu tarafından hazırlandığına inanılır. Likurgos her Spartalı erkeğin asker olarak yetiştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Kendilerinden sayıca çok kalabalık olan yerel halkı idare edebilmek için Spartalı çocuklar küçük yaşlardan itibaren ailelerinden alınır ve bir kışla yaşamı sürmeye başlarlardı. Beden eğitimine önem verilir, çocuklar en zorlu şartlara hazır olsunlar diye kötü yiyeceklerle beslenir, sazlıklardan toplanan otların üzerinde uyumaları beklenirdi.

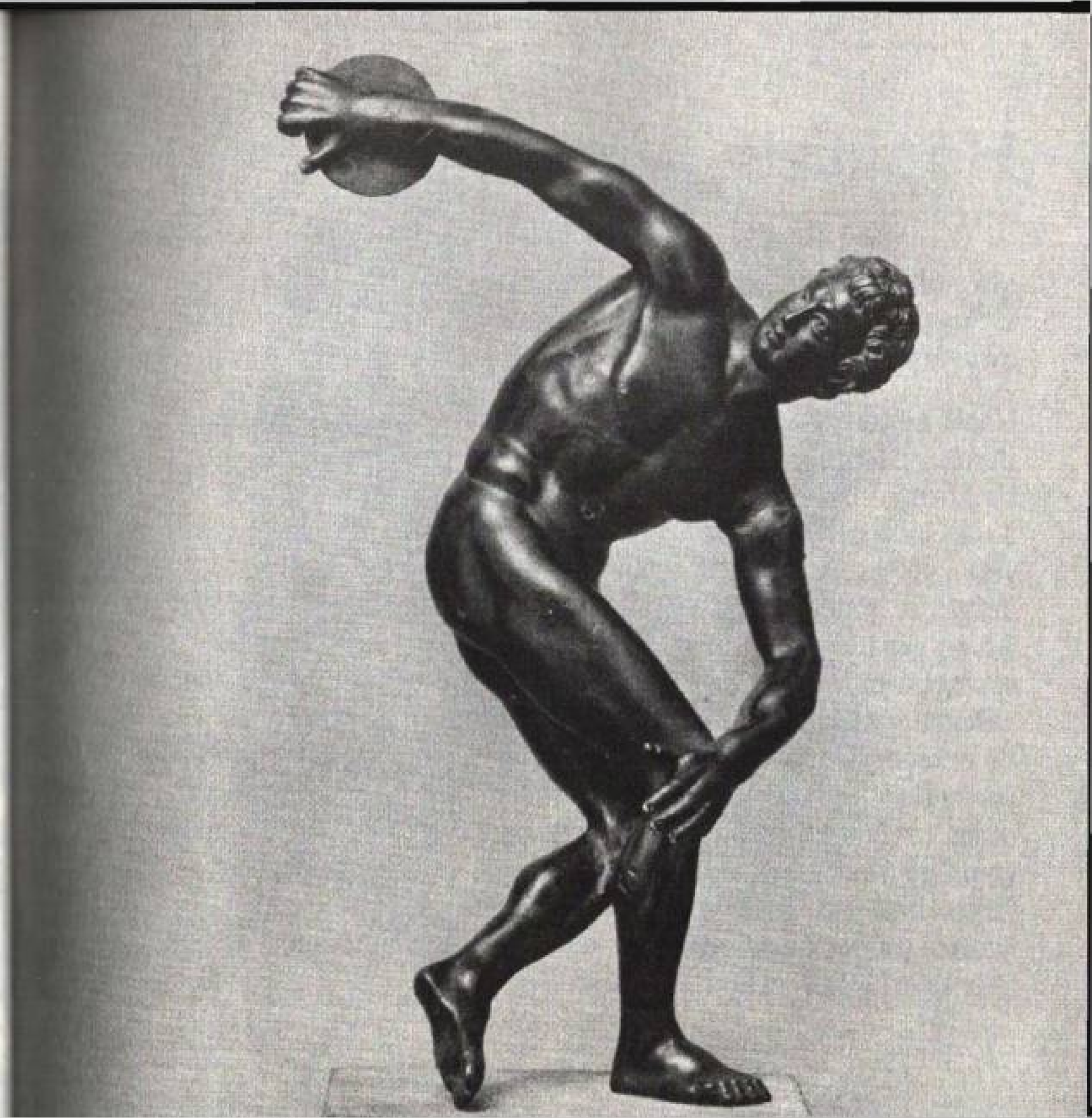
Spartalı kadınlar da benzeri bir beden eğitimine tabi tutulurlardı. Güçlü kadın bedeninde güçlü erkek savaşçı gelişeceğine inanılırdı. Özel mülkiyet genelde silahlarla sınırlıydı. Tüccar ve yabancılar Spartalıların ahlakını bozacakları gerekçesiyle şehre sokulmazlardı. Edebiyat olarak Homeros'un eserleri dışında Sparta uğruna ölmeyi yücelten şiirler öğretilirdi.

Olimpiyat Oyunları

Antik Yunan'da sadece Helenlere açık olan olimpiyat oyunlarının M.Ö. sekizinci yüzyılda başladığı kabul edilir. Tanıları onurlandırmak amacıyla gerçekleştirilen bu oyunların ilk yıllarda sadece koşu müsabakası yapılırdı. Oyunlar bir gün sürerdi. Zamanla oyunların süresi beş güne kadar çıkarken değişik mesafeli koşu yarışları ile cirit, disk, uzun atlama, boks, güreş ve araba yarışları oyunlara dahil edildi.

Olimpiyat oyunlarında birinci gelen atlete sadece zeytin dallarından bir taç takılırdı. Ancak bağlı olduğu şehir atlete büyük ödüller verirdi. Hatıraları ozanlar ve heykeltıraşlar tarafından ölümsüzleştirilirdi. Oyunlara özgür Helenler katılabilirdi. Kadınlar katılamazdı. Kadınlar konusundaki tek istisna Demeter rahibeleriydi. Atletler oyunlar sırasında genellikle çıplak yarışırlardı. Şehirlerine prestij getirmek için bütün sene bu oyunlara hazırlanırlardı. M.Ö. ikinci yüzyılda Helen dünyası Roma egemenliğine girdikten sonra oyunlar eski görkemini kaybetmeye başladı. Hristiyanlığı resmî din haline getiren Roma imparatoru I. Theodosius, pagan törenlerin hatıralarını yaşattığı gerekçesiyle oyunları yasaklattı.

Hoplites

Antik dönemde Yunan ağır piyadesine verilen isim olan hoplites, özellikle Yunan-Pers Savaşlarında belirleyici rol oynamıştır.

Hoplit sistemi M.Ö. sekizinci yüzyılda gelişmeye başlamıştır. Bundan önce bireysel kahramanlıkların ön planda olduğu bir savaş düzeni egemendi. Bu düzenin yansımalarını Truva Savaşı'nda görmek mümkündür. Hoplit sisteminde bireyin yerini yurttaşların ahenkli uyumu almıştır. Hoplitler uzun mızraklar, metal başlık, göğüs ve baldır koruyucular kullanırlardı. Savaş aksamlarını genelde kendileri temin ettikleri için özgür yurttaşlardan seçilirlerdi. Kalkanlarını sol ellerinde tutar, böylece kalkanın yarısıyla kendi bedenlerinin yarısını, diğer kısmıyla da arkadaşlarının yarı bedenini korurlardı. Bu ortaklık polis yurttaşları arasındaki ahenk ve güveni de arttırırdı. Hoplitlerin diziliş tarzına *falanks* denirdi. Bir falanks diğer falanksı dağıtmak ya da geri çekilmeye mecbur bırakmak için hareket ederdi. Falankstaki dizi sayısının zaman zaman değiştiği de olurdu. Hakeza mızrak boyları da değişkenlik gösterirdi. Makedon falanksları süvarilerle desteklenirdi.

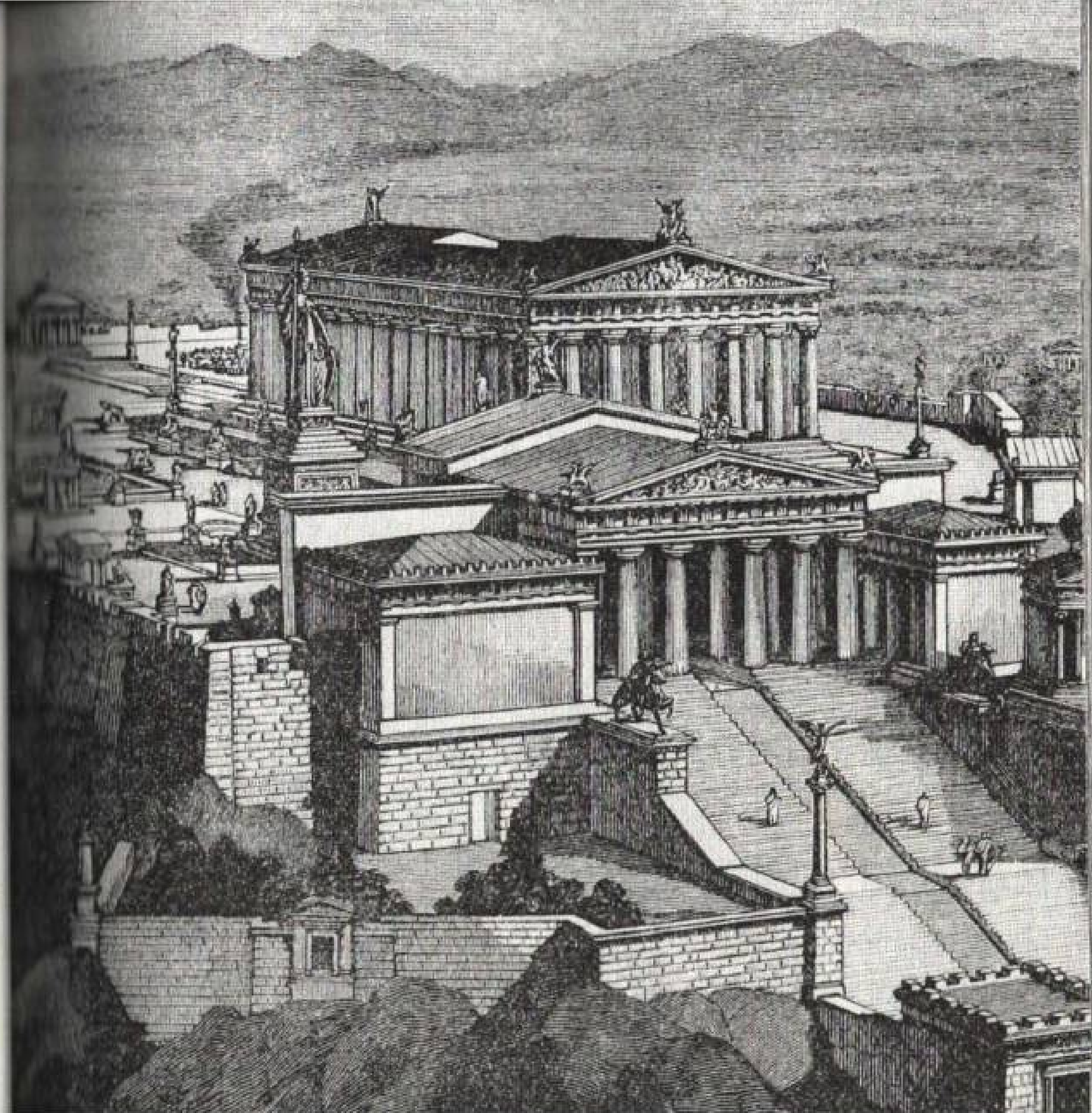

Kleisthenes ve Demokrasi

M.Ö. altıncı yüzyıl başlarında Atina'yı idare eden bir arkhon olan Kleisthenes yaptığı reformlarla tarihe geçen bir isimdir. Kleisthenes'e kadar Atina'da idari güç aristokratların elindeydi. Onun reformları bu gücü soyluların elinden almış ve halkın her kesimine dağıtmıştır.

Kleisthenes Atina'sı kimilerince modern demokrasinin beşiği olarak kabul edilir. Ancak bu demokraside sadece özgür ve erişkin erkeklerin vatandaş olma hakkı vardı. Kadınlara, göçmenlere ve kölelere bu hak tanınmamıştı. Dolayısıyla siyaseten aktif insan sayısı nüfusun yüzde on-on beşi kadardı.

Kleisthenes, Atina'daki her yerleşim bölgesinin kendini temsil edecek kişileri belirlemesini temin etti. Bu tutum aristokratların elindeki idari mekanizmayı tüm yurttaşlara açık hale getirdi. Komutanların nüfuz kazanmaması amacıyla, bu görev için her yıl yeni bir seçim yapılmasını şart koştu. Sistemi kontrol altına almak isteyen kişileri Atina'dan sürmek için ostrokismos (çanak-çömlek) mahkemesi yöntemini hayata geçirdi. Küçük çanak çömlek parçalarının kullanıldığı bu mahkemede altı bin yurttaşın tehdit olarak gördüğü kişi şehirden sürülüyordu.

Platon ve Akademi

Platon, toplumların başına çöken belalardan kurtulmanın yolu olarak gerçek filozofların yönetimi ele almaları gerektiğini savunur. Böylece devlet gücü akıl ile birleşmiş olacak ve pek çok sorun ortadan kalkacaktı.

Platon bu düşüncesini hayata geçirmek için bir fırsat bulmuş ve Sirakuza tiranından davet almıştı. Lakin Platon Sirakuza'da umduğunu bulamadı. Dostları onun için Atinalı kahraman Akademos'un adını taşıyan bir okulu satın aldılar. Okul 529'da Doğu Roma imparatoru Justinyanus tarafından kapatılana kadar antik dünyanın en saygın eğitim kurumlarından biri olur.

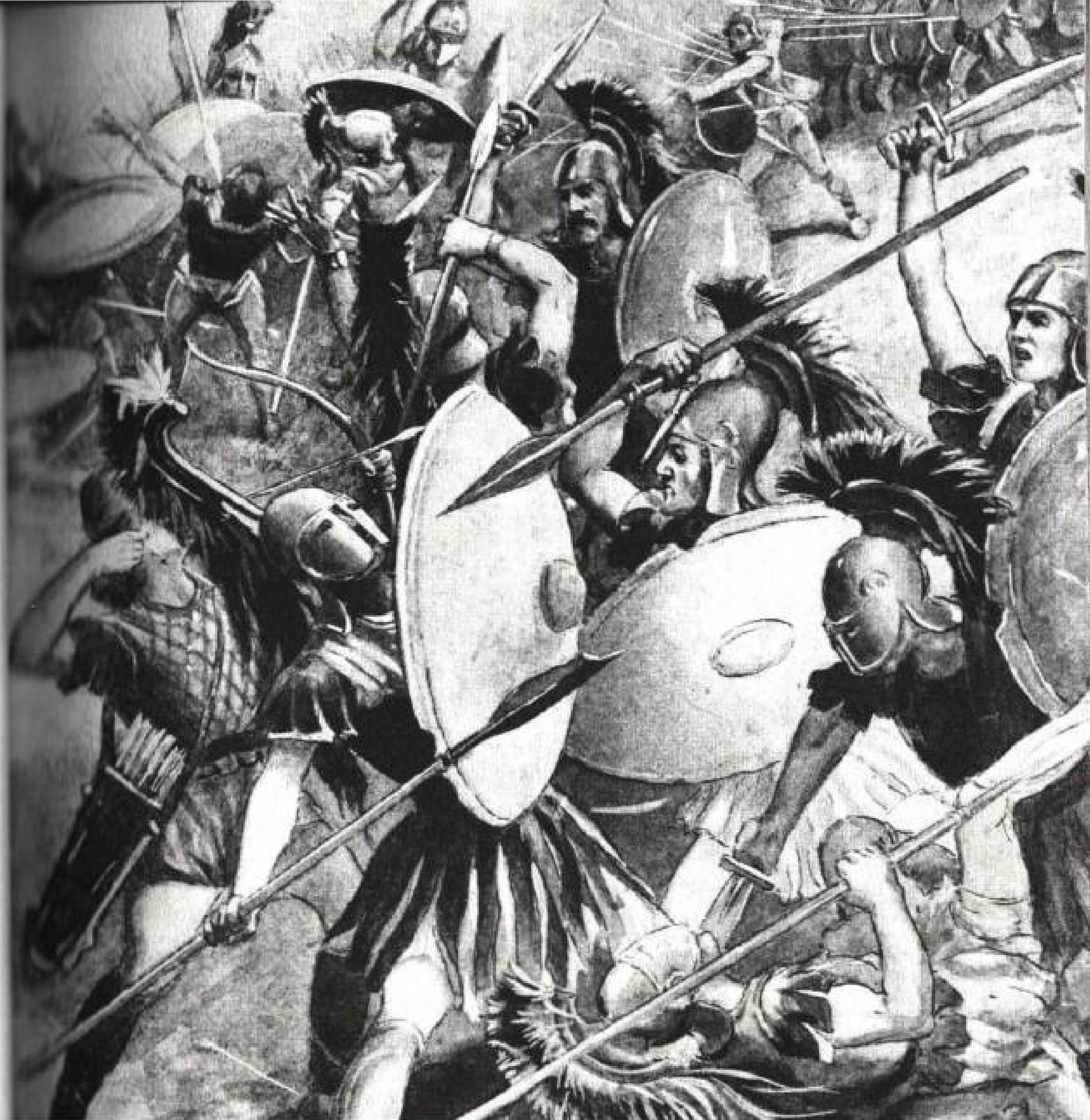
Okula kadınlar da devam edebilmekteydi. Öğrencilerden para alınmamakta ancak destek verenlerin yardımı kabul edilmekteydi. Okulun kütüphanesi ve belirli bir müfredatı mevcuttu. Akademi'nin hiç şüphesiz en meşhur siması Aristotales'ti. On yedi yaşında Akademi'ye giren Aristo burada yirmi yıl kadar kalacak ve retorik (hitabet) dersleri verecektir. Akademi'de geometri ve matematiğin yanında astronomi, aritmetik, hukuk, tarih, retorik, ahlak gibi dersler de yer almaktaydı.

Peloponez Savaşı

Antik Yunan dünyasının dönüm noktalarından biri olan Peloponez Savaşı Atina önderliğindeki Attika-Delos Deniz Birliği ile Sparta liderliğindeki Peloponez Birliği arasında M.Ö. 431 ile M.Ö. 404 yılları arasında gerçekleşti.

Pers-Yunan Savaşları sonrasında Atina, Helen dünyasının en önemli gücü olarak sivrilmişti. Olası bir Pers saldırısına karşı Ege Denizi'nin kuzeyi ve doğusundaki ada ve kıyı devletlerinin desteğini almıştı. Bir kara gücü olan Sparta ise Peloponez'deki şehirler dışında Tebai ile de müttefikti. Tebai'nin Atina'nın müttefiki olan Plateia'ya saldırmasıyla savaş başladı. İlk başlarda Sparta ezici kara ordusunu doğrudan Atina üzerine gönderdi. Başarılı olamadı. Fakat Atina'da çıkan veba salgını ve meşhur Atinalı idareci Perikles'in ölümü Sparta'nın elini güçlendirdi. Savaşın M.Ö. 415-M.Ö. 404 tarihleri arasında gerçekleşen son kısmında Sparta, Perslerin maddi yardımıyla Atina'yı yenilgiye uğratarak işgal etti. Tüm bu yaşananlar Helen dünyasının kaynaklarını tüketecek ve bölgeyi Makedonyalı Filip'in istilasına hazır hale getirecektir.

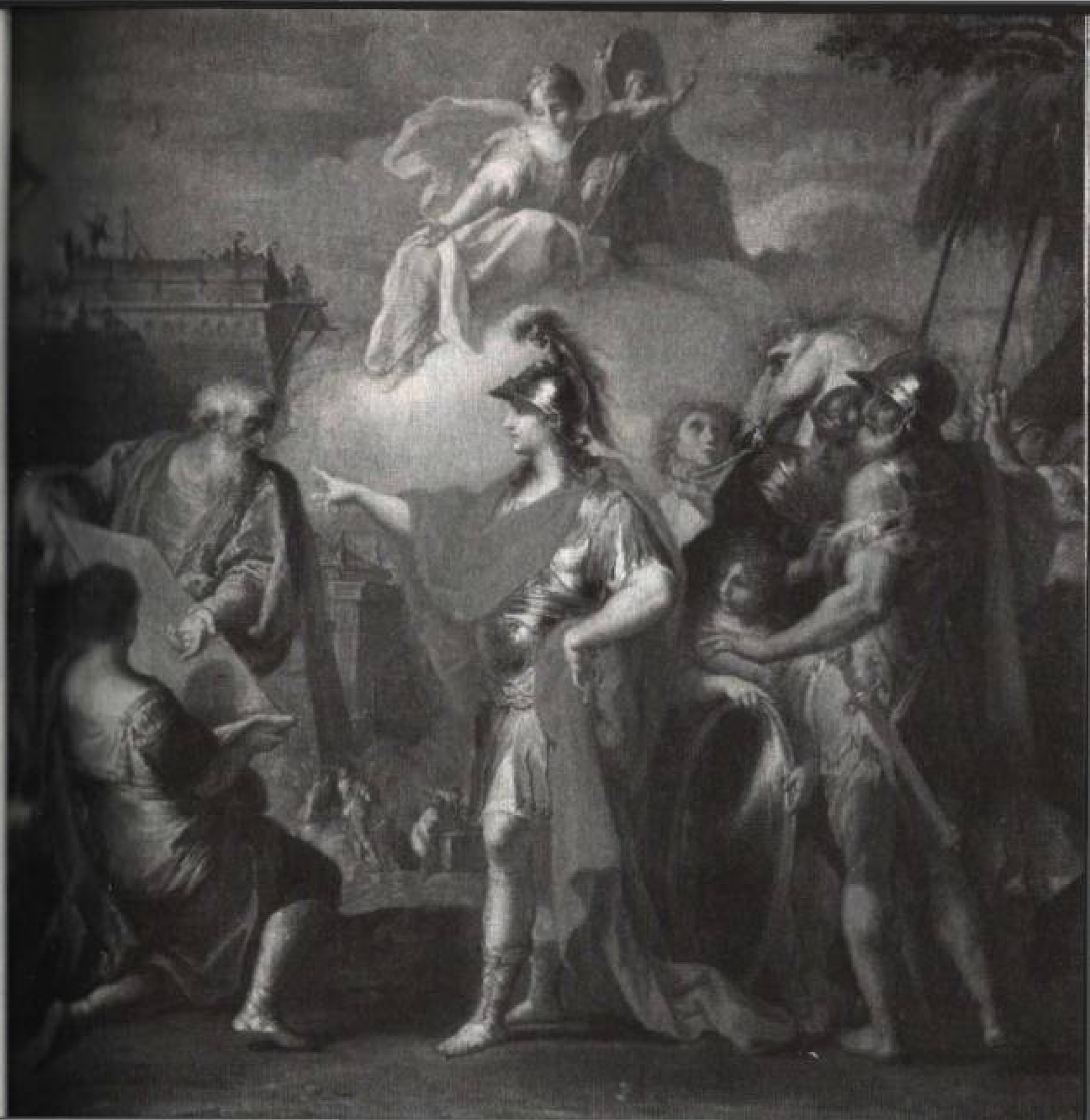

Büyük İskender

Tarihin en büyük fatihlerinden biri olan Makedonyalı Büyük İskender, yirmi yaşındayken babası Makedonyalı Filip'in bir suikasta kurban gitmesi üzerine tahta çıktı. Filip ona merkezî ve kudretli bir devlet bırakmış, Yunan coğrafyasını zor kullanarak birleştirmeyi başarmıştı.

İskender Persler üzerine büyük bir sefere çıktı. Pers ordusunu önce Grannikos'ta (Biga yakınları), sonra İssos'ta (Yumurtalık civarı) yenilgiye uğrattı. Pers imparatoru ona Fırat'ın batısında kalan toprakları vaat etti. Parmenion adlı bir Makedon kumandan bu teklifi kabul etmesini tavsiye ettiğinde "Adım Parmenion olsa kabul ederdim" dediği rivayet olunur.

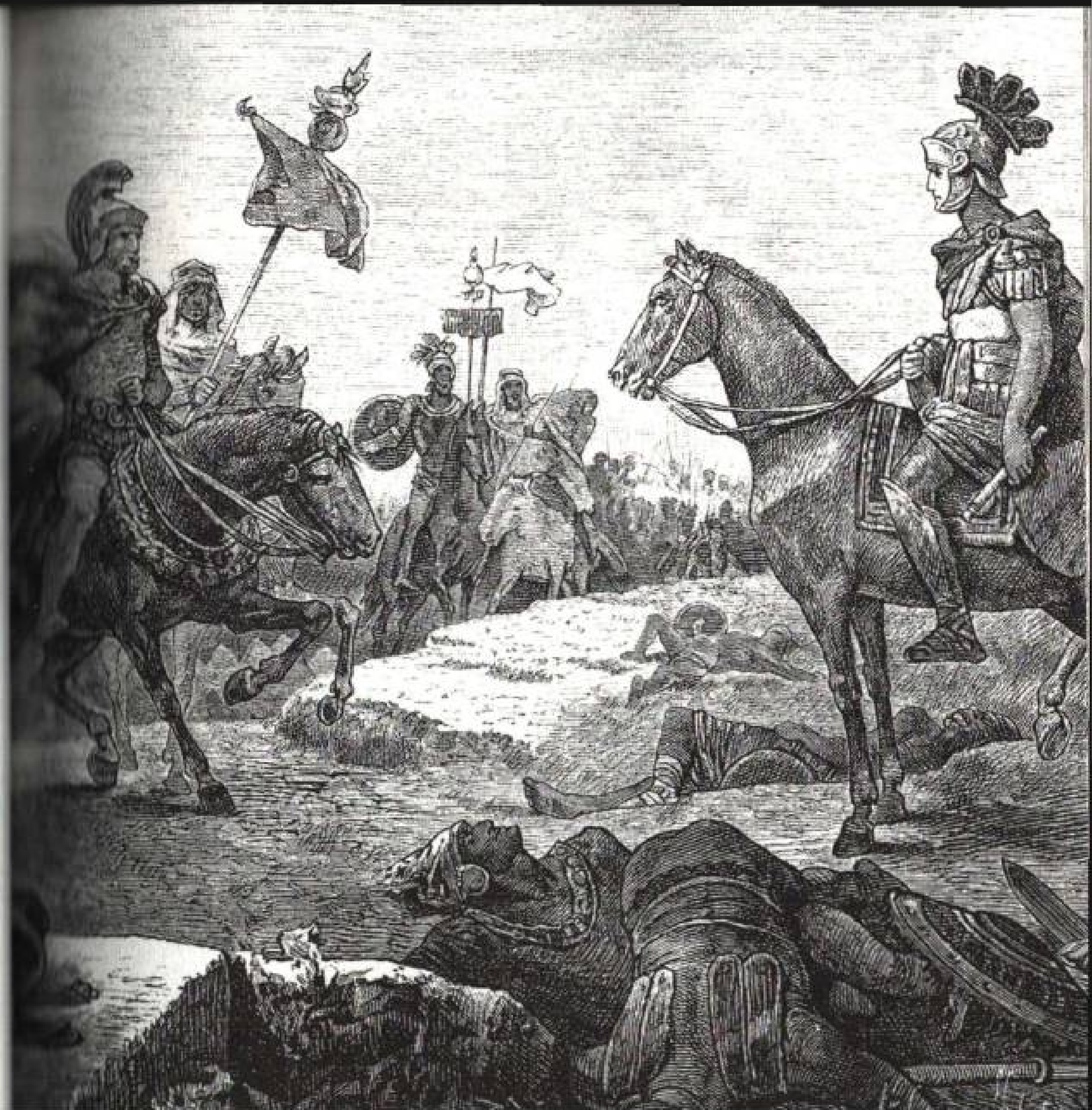
İskender, Pers İmparatorluğu'nu yıktı. Hindistan'da İndus Nehri kıyısına kadar olan toprakları fethetti. Fethettiği halkları kaynaştırmak istiyordu. Bunun için Afganistan yakınlarında Roksana adlı bir prensesle evlendi. Adamlarını da benzeri evliliklere zorladı. Karma mimari unsurları barındıran yeni şehirler inşa ettirdi. Eserinin sonuçların göremeden otuzlu yaşlarının başında M.Ö. 334'te Babil'de öldü.

Pön Savaşları

Roma'nın Batı Akdeniz'e hâkim olmasında Pön Savaşları'nın büyük rolü vardır. Romalılar Fenikelilere *Pön* diyorlardı. Toplamda üç Pön savaşı yaşanmış ve bunların hepsinden Roma galip çıkmıştır.

Bugünkü Lübnan topraklarında yaşayan Fenikeliler, Tunus'ta Kartaca kentini kurmuşlardı. Zamanla Kartaca ana bölgedeki kentlerden daha zengin bir hale geldi ve batı ile güney İtalya'yı tehdit eden bir hal aldı. M.Ö. 241'de sona eren ilk savaş yaklaşık yirmi yıl sürmüştü. Bu savaş sonrasında Sicilya, Roma egemenliğine girip Roma'nın ilk eyaleti oldu. M.Ö. 218'de başlayan II. Pön Savaşı'nda Kartacalı Hannibal Roma ordusunu ardı ardına ağır yenilgilere uğrattı. Bir ara Roma'nın düşmesi bile gündeme geldi. Ancak son kertede savaşı Kuzey Afrika'ya taşıyan Romalılar kazandı. M.Ö. 202'de yapılan anlaşmayla Kartaca pek çok kolonisini Roma'ya devretti. M.Ö. 149'daki III. Pön Savaşı şehrin sonunu getirdi. Kartaca toprakları bir rivayete göre sabanla sürülmüş ve ürün yetişmesin diye üzerine tuz dökülmüştür.

Hannibal ve Kartaca

Roma'yı yıkımın eşiğine getiren adam olarak tarihe geçen Hannibal Barca daha otuz yaşına gelmeden Kartaca ordusunun başına geçmişti. Babası Hamilcar Barca önceden Romalılarla savaşmış ve mağlup olmuştu. Hannibal Roma'nın müttefiki olan İspanya'daki Sagantum şehrini kuşatarak Roma'yı savaşa zorladı. Adamlarının karşı çıktığı çılgınca bir plan yaptı. Pireneler'i aşıp fillerle desteklenen ordusunu İtalya'nın kuzeyine sürdü.

Hannibal M.Ö. 218'de İtalya'ya girerken ordusunun neredeyse yarısını ve fillerinin de büyük kısmını kaybettiyse de yöresel müttefikler buldu. Ancak karşısına çıkan Roma ordularını her defasında dâhiyane taktiklerle ardı ardına yenilgiye uğrattı. Cannae Savaşı'nda kendisinden iki kat daha kalabalık bir Roma ordusunu imha etti.

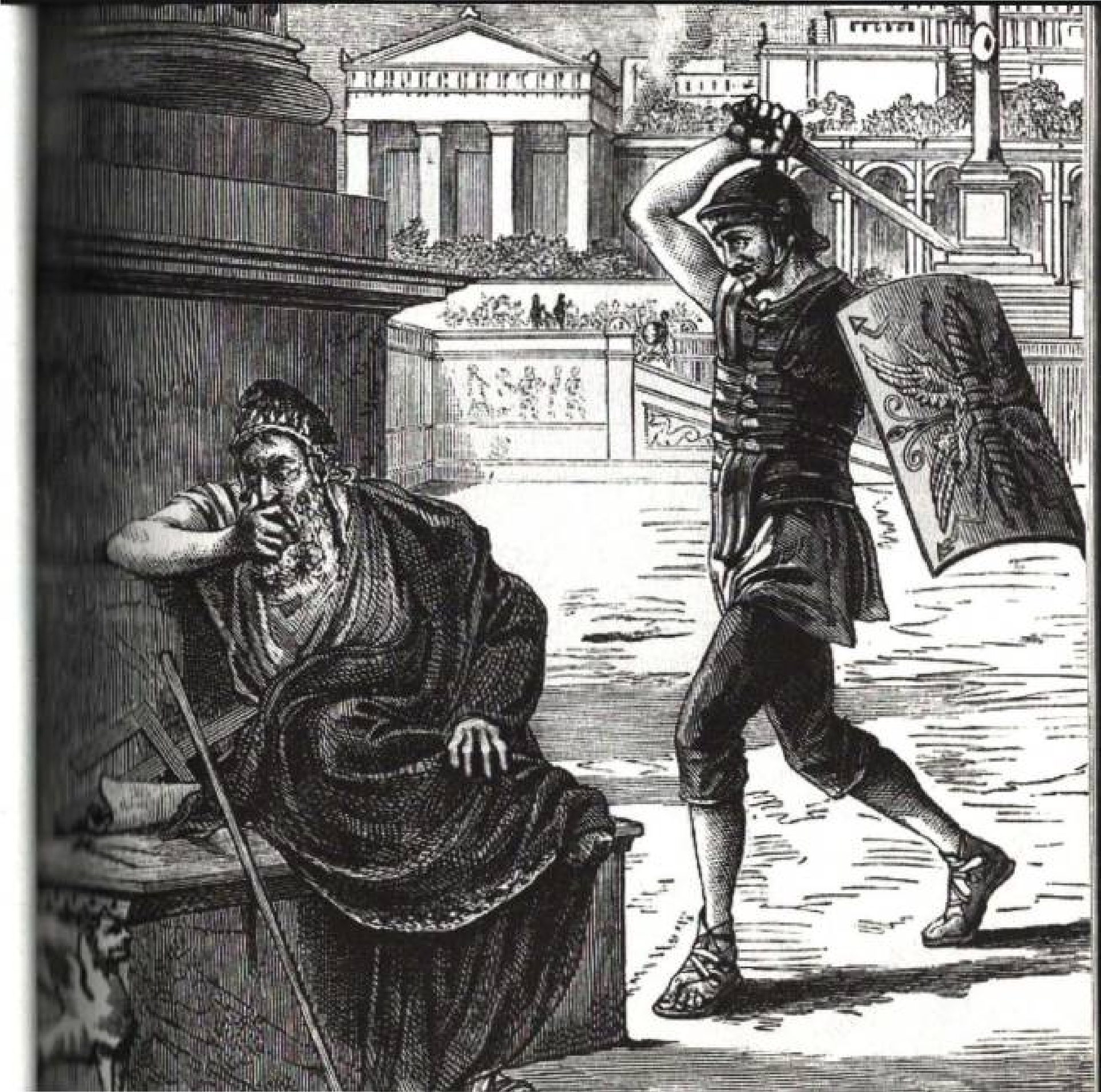
Hannibal'in kazandığı başarılar ordusunda ciddi bir yıpranmaya yol açacak ve üzerine gönderilen tüm orduları yense de Roma'ya ölümcül darbeyi indiremeyecektir. Bir süre İtalya'da gezindikten sonra Roma'nın Kartaca'ya ordu göndermesi üzerine ülkesini korumak için Kuzey Afrika'ya döndü. Romalılarla yaptığı son savaş olan Zama'yı M.Ö. 202'de kaybetti.

Arşimet ve Sirakuza

Dünyanın en büyük bilim insanlarından biri olarak kabul edilen Arşimet felsefe, matematik, mekanik, fizik, mühendislik, astronomi gibi alanlarla uğraşmıştı. Arşimet'in yaşadığı Sirakuza Sicilya'nın en büyük kentiydi. Bir Yunan kolonisi olarak şekillenen Sirakuza'nın kralı Hiero, Roma ile Kartaca arasında cereyan eden II. Pön Savaşı'nda Kartaca'nın tarafını tutmuştu. Bunun üzerine M.Ö. 213'te Romalılar, Sirakuza kapılarına dayandılar.

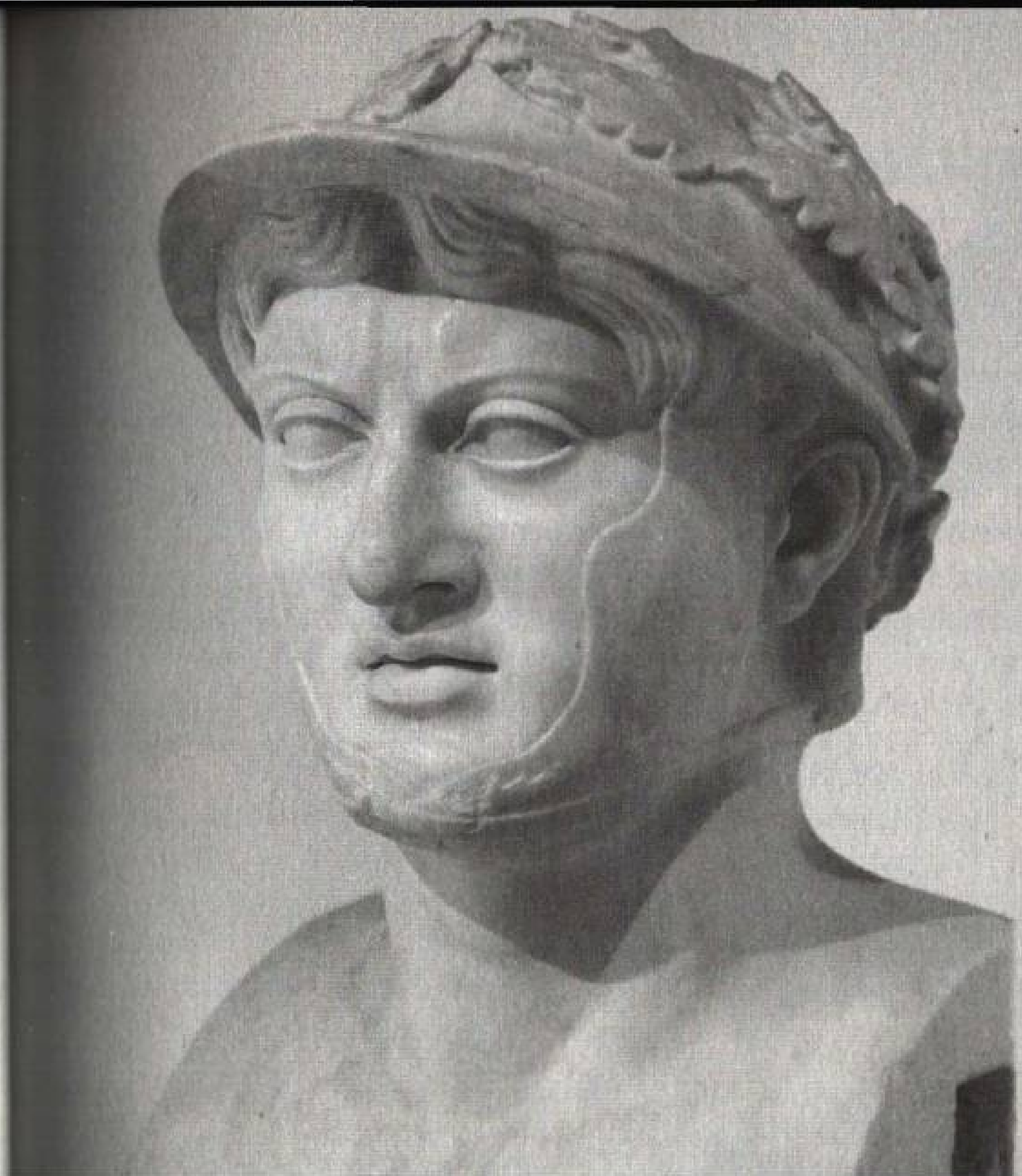
Sirakuza'da yaşayan Arşimet şehri kuşatan Romalılara karşı fizik ve mekanik bilgilerini kullanarak savunma aletleri üretir. Bunlar arasında en büyük etkiyi yapanlardan biri menzili ayarlanabilir bir mancınıktır. Ayrıca "pençe" adı verilen bir vinç de surlara fazla yaklaşan gemileri kavrayıp alabora eder. Arşimet'in yaptığı aletler Roma ordusuna zorlu anlar yaşatmış ve direnişi uzatmıştır. Romalılar şehre girdiğinde, Romalı bir asker bir matematik problemine dalmış olan Arşimet'e kim olduğunu sormuş, cevap alamayınca da büyük dâhiyi kılıç darbesiyle öldürmüştür.

Epir Kralı Pirus ve İtalya

Roma, M.Ö. üçüncü yüzyılda *Megali Hellas*, yani Büyük Yunanistan olarak adlandırılan Güney İtalya'daki Yunan şehir devletlerine odaklandı. Bu devletlerin en büyüklerinden biri olan Tarentum, Roma tehdidi karşısında Epir kralı Pirus'u yardıma çağırdı.

Savaş alanındaki taktiksel dehasıyla tanınan Pirus, yanında yirmi kadar fille Güney İtalya'ya geldi. Romalıları Tarent Körfezi'nin batısındaki Heraklia şehri önünde ve Tarentum'un kuzeyindeki Apulia'da ardı ardına yenilgiye uğrattı. Bu sırada Sicilya'daki Helen kuvvetleri Kartaca tehdidine karşı Pirus'u yardıma çağırdı. Pirus, Kartacalıları bölgeden neredeyse tamamen söküp attı. Pirus'un gerek Roma'ya gerekse de Kartaca'ya nihai darbe indirebilmesi için paraya, adama ve ülkesinden gelecek desteğe ihtiyacı vardı. Ancak egemenliklerinin sarsılacağını düşünen Yunan şehirleri bu desteği vermedi. Pirus'un "Bir zafer daha kazanırsam mahvolacağım" dediği rivayet edilir. M.Ö. 275'te Beneventum Savaşı'nda Pirus ilk ve son yenilgisini aldı. Onun geri çekilmesiyle Roma bölgeyi işgal etti.

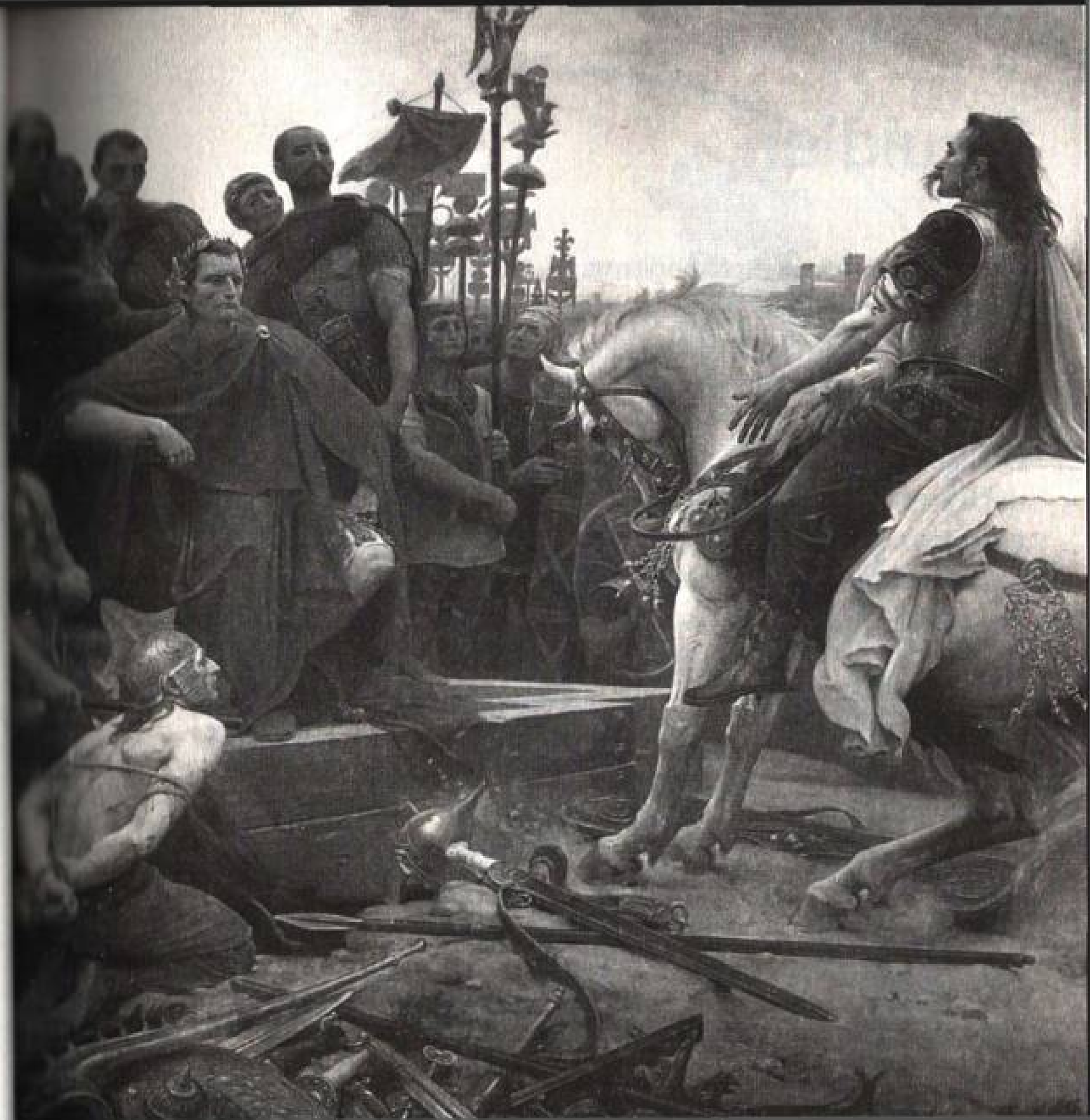

Keltler

Avrupa halklarını oluşturan unsurlardan biri olan Keltler, M.Ö. ikinci bin yıldan M.Ö. birinci yüzyıla kadar varlığını hissettiren bir Hint-Avrupa kavmidir. Anadolu'da Galatlar, Fransa'da Galyalılar Britanya'da ise Keltler olarak bilinirler. Dillerinin tesiri İrlanda, İskoçya ve Galler'de bugün halen hissedilir.

Keltler isimlerini daha ziyade Roma döneminde duyurdular. Kelt liderlerden Brennus M.Ö. 387'de Roma'yı kuşatarak yüklü bir haraç aldı. Keltler sonrasında Alp Dağları'nın güneyinde Galya olarak adlandırılan bölgeye yerleşip Jül Sezar gelene kadar da hâkimiyetlerini devam ettirdiler.

Keltlerin bir kolu Balkanlar'a, oradan da Anadolu'ya yöneldi. Anadolu'ya gelen üç Kelt kabilesi bölgeyi yağmaladıktan sonra M.Ö. 230 civarında Bergama kralı I. Attalos'a yenildiler. Bundan sonra Galatia olarak adlandırılacak Ankara ve çevresine çekildiler. Keltler yağmacılık yanında çiftçilikle de uğraşırlardı. Toplum içinde kral ve soyluların ayrıcalıklı bir yeri vardı. Halkın büyük kısmı savaş zamanı yaman dövüşçülere dönüşen özgür çiftçilerden oluşurdu.

Druidler

Eski Keltlerde rahiplik, eğitmenlik, yargıçlık gibi işleri üstlenen ve seçilmiş olduklarına inanılan kutsal kişilere "druid" denirdi. Druid kelimesi "meşe ağacını bilen ya da bulan" anlamını taşırdı. Meşe, Keltlerde kutsallık atfedilen bir ağaçtı.

Oruidler hakkında en detaylı bilgiyi Galya üzerine yazdığı eserde Jül Sezar verir. Sezar'ın anlatımına göre, bireylerin arasındaki anlaşmazlıkları druidler çözerdi. Verdikleri karara uymayanların adak ve kurban hakları ellerinden alınırdı ki bu çok büyük bir ceza kabul edilirdi. Vergi ve her türlü haraçtan muaf olan druidler yılda bir kez Galya'nın merkezi sayılan Cornutes yöresinde toplanır ve meseleleri istişare ederlerdi. Eğitimden de sorumluydular. Şiir, astronomi ve tanrılarla ilgili konuları taliplilere öğretirlerdi.

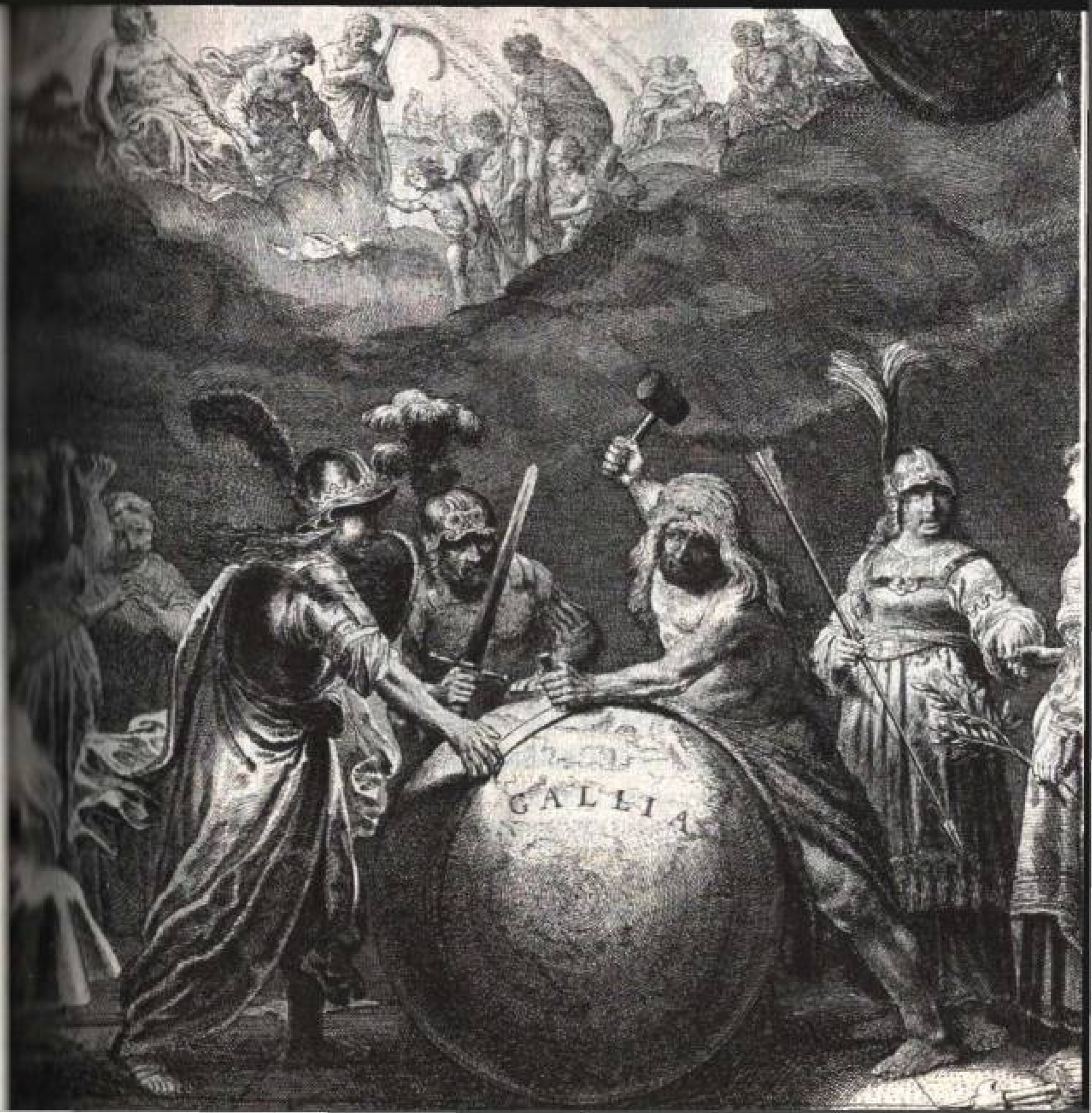
İlk zamanlar orman içinde geniş açıklıklarda ayin yapan druidler, Roma'nın etkisiyle zamanla kutsal binalarda ayin yapmaya başlamışlardır. İrlanda ve Galya'da Hristiyanlığın benimsenmesiyle ikinci plana itilmiş, hatta zaman zaman istenmeyen kişi muamelesi görmüşlerdir.

Cermenler

Avrupa medeniyetini kuran topluluklardan biri olan Cermenler hakkında ilk derli toplu bilgileri Romalı tarihçi Tacitus'un *Germania* adlı eserinde bulmak mümkündür. Doğal olarak Tacitus Cermenlerden pek de sitayişle bahsetmez. Tacitus Cermen kabilelerinin farklı özelliklerine de değinir. Mesela, Süevler saçlarını kıvırarak topuz biçimine sokmalarıyla kendilerini diğer kavimler arasında hemen belli ederler.

Cermenler doğu ve batı olmak üzere iki kola ayrılan bir halktır. Batı Cermenleri daha ziyade çiftçilikle uğraşan Frank, Anglus ve Saksonlarlardan, Doğu Cermen halkları ise daha çok göçebe bir hayat tarzını benimseyen Gotlar, Vandallar, Burgondlar ve Lombardlardan oluşuyordu. Roma'yı karmaşa içine sokan daha ziyade doğudaki topluluklar olacaktır. Roma'nın ortadan kalkmasında önemli rol oynayan Cermenler zamanla Hristiyan inancını kabullenip Roma'nın kurumlarını benimsemişlerdir. Sistemli ilk siyasi yapıyı Frankların tesis ettiği Marovenj Hanedanlığı ile kuran Cermenler, bu hanedandan sonra iktidarı elde eden Karolenjler zamanında Fransa, İtalya, Almanya gibi coğrafyaları kontrol altında tutacaklardır.

GALLIA

Roma'nın Reformcuları Gracchus Kardeşler

Roma'da M.Ö. 509-M.Ö. 27 yılları arasında yaşanan cumhuriyet döneminin sonlarında toplumsal sınıflar arasında radikal değişimler yaşandı. Roma ordusunun belkemiğini küçük çiftçiler oluşturuyordu. Roma'nın hem Doğu hem Batı Akdeniz'e yayılması, sınırların genişlemesine sebep olacak, seferler uzun sürdüğünden küçük çiftçiler topraklarıyla ilgilenemez hale geleceklerdi. Çiftçiler topraklarını muazzam bir köle gücüyle işleyen aristokratlara satmak zorunda kalacaklardı.

Önce Tiberius Gracchus, sonrasındaysa kardeşi Gaius bu durumun Roma'nın başına büyük sosyal buhranlar açacağını ifade etti. İki kardeş de siyasete alt sınıfı temsil eden pleblerin temsilcisi olarak atılmışlardı. Tiberius, toprak sahiplerinin mülklerinin sınırlandırılarak elde edilecek arazinin pleblere dağıtılmasına yönelik bir tasarıyı meclisten geçirdi. Fakat bu yüzden M.Ö. 132'de feci şekilde dövülerek öldürüldü. Kardeşi Gaius ağabeyinin fikirlerine ilave olarak Latince konuşan tüm Roma müttefiklerine vatandaşlık verilmesini talep etti. Gördüğü baskılar üzerine o da M.Ö. 122'de intihar ederek yaşamına son verdi.

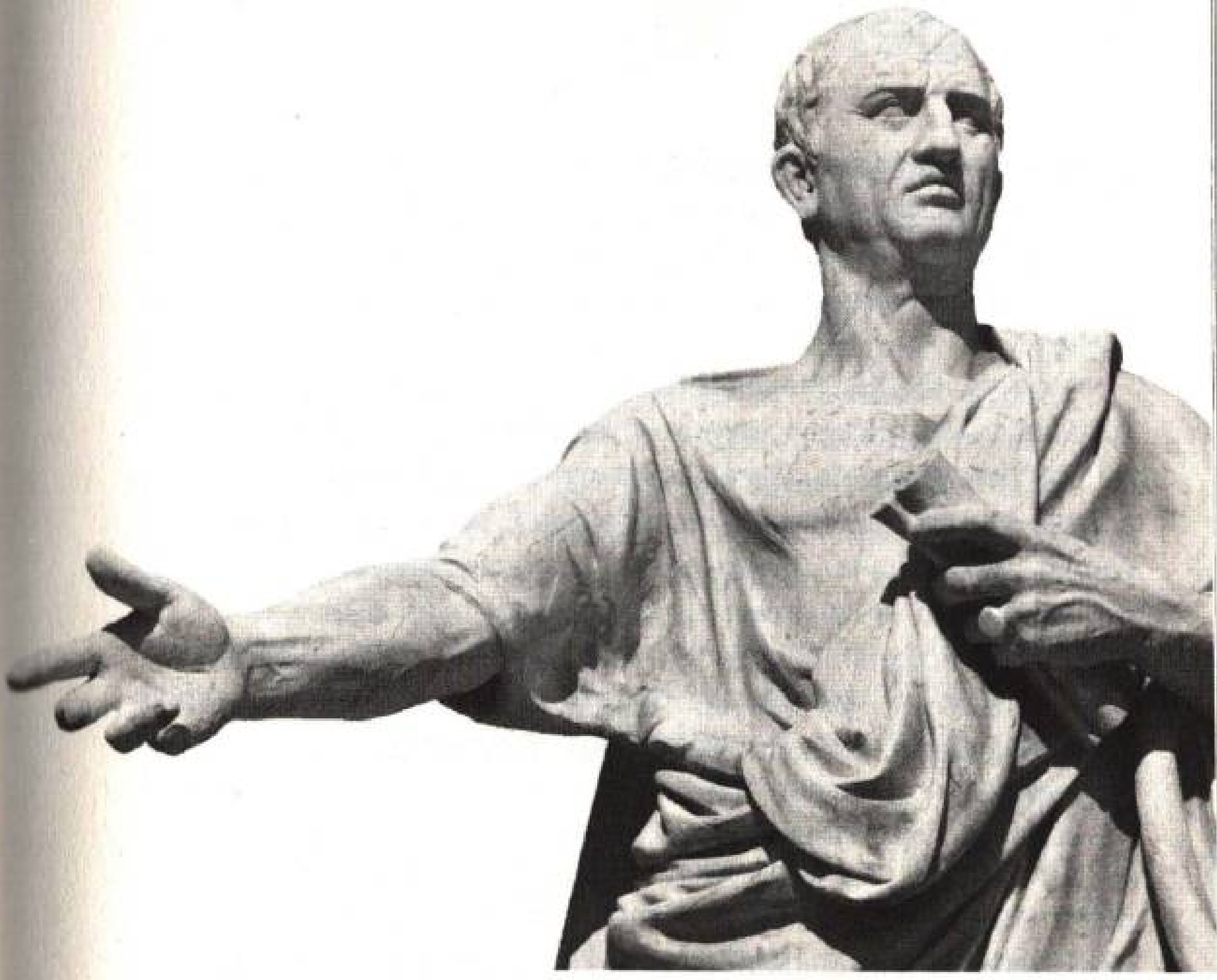

Roma'nın Büyük Hatibi Cicero

Roma'nın en büyük hatiplerinden biri olan Cicero, hitabet gücüyle önemli mevkiler elde etmiş fakat aynı sebeple de canından olmuş bir isim. Gençlik yıllarında hukuk ve belagat dersleri almış, siyaset ve felsefeye odaklanmıştı. M.Ö. 83'te avukatlık yapmaya başlayan Cicero, akabinde politikaya atılmış ve M.Ö. 64'te konsüllüğe kadar yükselmişti.

Cicero; Sezar, Pompeius ve Licinius arasında kurulan Üçlü İttifak'ı cumhuriyete zarar getireceği gerekçesiyle eleştirdi. Sonrasında Sezar ile Pompeius arasında yaşanan iç savaşta Pompeius'tan yana tavır aldı. Sezar mücadeleyi kazanınca Cicero'yu affetti. Cicero ölümün kıyısından dönmüş olmasına rağmen Sezar'ın katledilişinden sonra da politikada güçlü hasımlar edinmeye devam etti. Bu kez Marcus Antonius'a yüklendi. Kaleme aldığı on dört söylevden oluşan *Phillippicae* adlı eserinde onu yerden yere vurdu ve vatan haini ilan etti.

7 Aralık 43'te Cicero Marcus Antonius'un askerlerine bir tahtırevanda yolculuk ederken tesadüf etti. Oracıkta başı kesilerek öldürüldü.

Pompeii

Pompeii, Vezüv Yanardağı'nın yamaçlarında bulunduğu için son derece verimli tarım arazilerine sahipti. Yılda üç, dört kez ürün alınabiliyordu. Şarabının yanı sıra bölgede yetişen güllerden yapılan parfümleriyle de meşhurdu.

Pompeii'nin kuruluşunun M.Ö. altıncı yüzyıla kadar geri gittiği düşünülür. Deniz kıyısında yer alması şehre ticari açıdan da avantaj sağlıyordu. Gerek havasının güzelliği gerekse de coğrafi konumunun elverişliliği nedeniyle Romalı zenginlerin rağbet gösterdiği bir sayfiye yerine dönüştü. Bölgede *domus* denilen ve kalıntıları bugün de görülebilen villalar inşa edildi. Bölgenin en eski tapınağı olup günümüze ulaşan Apollon tapınağı, Pompeii'yi bir dönem kontrolleri altında tutan Helenlerin mirasıdır. Bölgede bir dönem Etrüskler de yaşamıştı.

24 Ağustos 79'da Napoli yakınlarındaki Vezüv Yanardağı'nın patlaması İlk Çağ'ın en meşhur felaketlerinden birine sebep oldu. Patlama sonrasında Pompeii, Herculeneaum, Stabia gibi

kentler kül ve cüruf altında kaldı. Zehirli gazların yanı sıra Vezüv'ün püskürttüğü kızgın ponza taşları ve lavlar etrafa yayıldı. Ancak yaşanan bu felaket bize Roma'da gündelik yaşam hakkında müthiş bir malzeme teşkil etmiştir: Küller şehirde o anının korunmasını sağlamıştır. Öyle ki, bir yanda kapıda nöbet tutan Romalı askerler, öte yanda birbirine sarılarak ölen çiftler âdeta felaket anının fotoğrafı gibidir. Şehirdeki evler, caddeler ve kamusal mekânlar kül altında aynen bugüne ulaşmıştır. Bu sayede Pompeii'de iki büyük forum alanının, iki tiyatronun, bir Venüs tapınağının ve bir de gladyatör kışlasının bulunduğunu biliyoruz.

Harabeler ilk olarak on yedinci yüzyılda keşfedildi. 1738'de Napoli kralının emriyle bölgede kazılara başlandı. 1860'ta kazıların başına getirilen İtalyan arkeolog Fiorelli, küllerin altında kalan insan bedeni ve nesneleri bir bütün halinde gün ışığına çıkarabilmek için bunların üzerine alçı dökme tekniğini kullandı.

Spartaküs İsyanı

Roma'yı Roma yapan unsurlar arasında politik kurumları, düzenli yolları ve disiplinli ordu teşkilatı kadar, uyguladığı kölelik sistemi de sayılabilir. Kölelerin Roma'da farklı muamelelere maruz kaldığını hemen belirtelim. Nitelikli köleler görece daha iyi şartlarda yaşıyorlardı. Bunların bazıları efendilerinin kâhyası oluyor, bazıları askerî okullarda ya da soyluların evlerinde uzman oldukları konularda dersler veriyor, bazıları özgürken yaptığı işi yaparak para biriktirerek özgürlüğünü satın alabiliyordu. Bazı kölelerse mücadeleci kişilikleriyle sivriliyorlardı: Araba yarışlarında yarışmacı ya da arenada önüne geleni deviren gladyatör olarak büyük saygı görüyor, hatta kendi hayran kitlelerine sahip olabiliyorlardı. Ancak kölelerin büyük bir kısmı tarlalarda ya da devlete ait madenlerde ağır şartlarda çalışıyor ve uzun süre yaşayamıyorlardı.

Roma'da köleler zaman zaman isyan çıkarıyorlardı. Kayıtlara geçen ilk büyük isyanlardan biri M.Ö. ikinci yüzyılda Eunus adında bir liderin başkanlığında Sicilya'da çıktı. Yaklaşık üç

yıl süren ayaklanma sırasında Messina, Katania gibi önemli yerleşimler harap oldu. İsyan zorlukla bastırıldı.

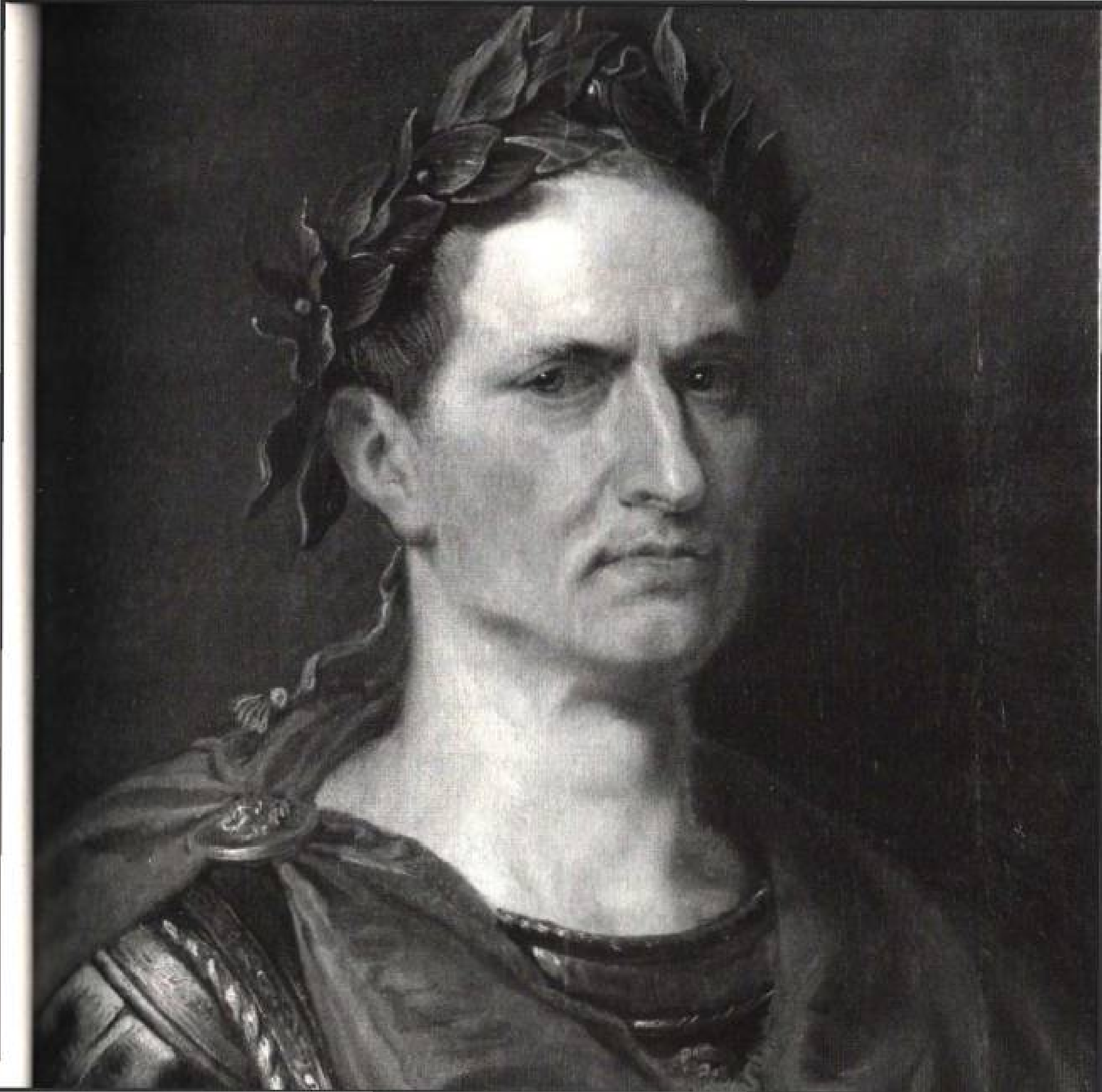
M.Ö. 73-71 yılları arasında büyük bir köle ayaklanması çıkaran Spartaküs aslen Trakyalıydı. Esir alındıktan sora bir gladyatör okulunda eğitim gördü. Galyalı Crixus ile birlikte isyan çıkardı, önce güneye inerek üzerine gönderilen bir Roma garnizonunu yendi. Sonrasında yönünü kuzeye çevirdi ve Roma'yı tehdit eder bir vaziyet aldı. Ancak Crixus'la anlaşmazlığa düştü. Spartaküs İtalya'dan çıkıp Roma'dan uzaklaşmayı planlarken, Crixus yağmaya devam etmek istedi. Son kertede ikiye ayrılan kuvvetler Roma tarafından teker teker mağlup edildi. Spartaküs İtalya'yı terk etmek için anlaştığı denizcilerin ihanetine uğradı ve Romalılarla savaşırken öldü. İsyan sonrasında kölelerin durumu daha da kötüleşti. Bununla birlikte eylemleri özellikle sosyalistlere ilham kaynağı oldu.

Sezar

Servetini büyük oranda kaybetmiş soylu bir ailenin oğlu olarak M.Ö. 100'de doğan Sezar'ın ismi zamanla "imparator" anlamında kullanılır hâle gelmiştir. Almancadaki keiser, Slavcadaki çar ve İslam dünyasındaki kayzer kelimeleri ona atfedilir.

Politik hayata Roma'yı idare eden Marius'u destekleyerek giren Sezar, sonradan iktidarın el değiştirerek Sulla'ya geçmesiyle hayati bir tehlike atlattı. M.Ö. 59'da Pompeius ve Crassus ile politik ittifak kurarak siyasette etkin rol aldı. Tek çocuğu olan Julia'yı da Pompeius'la evlendirdi. Önce İspanya'da, sonra Galya'da görev yaptı. M.Ö. 50'de Galya'nın fethini tamamladı.

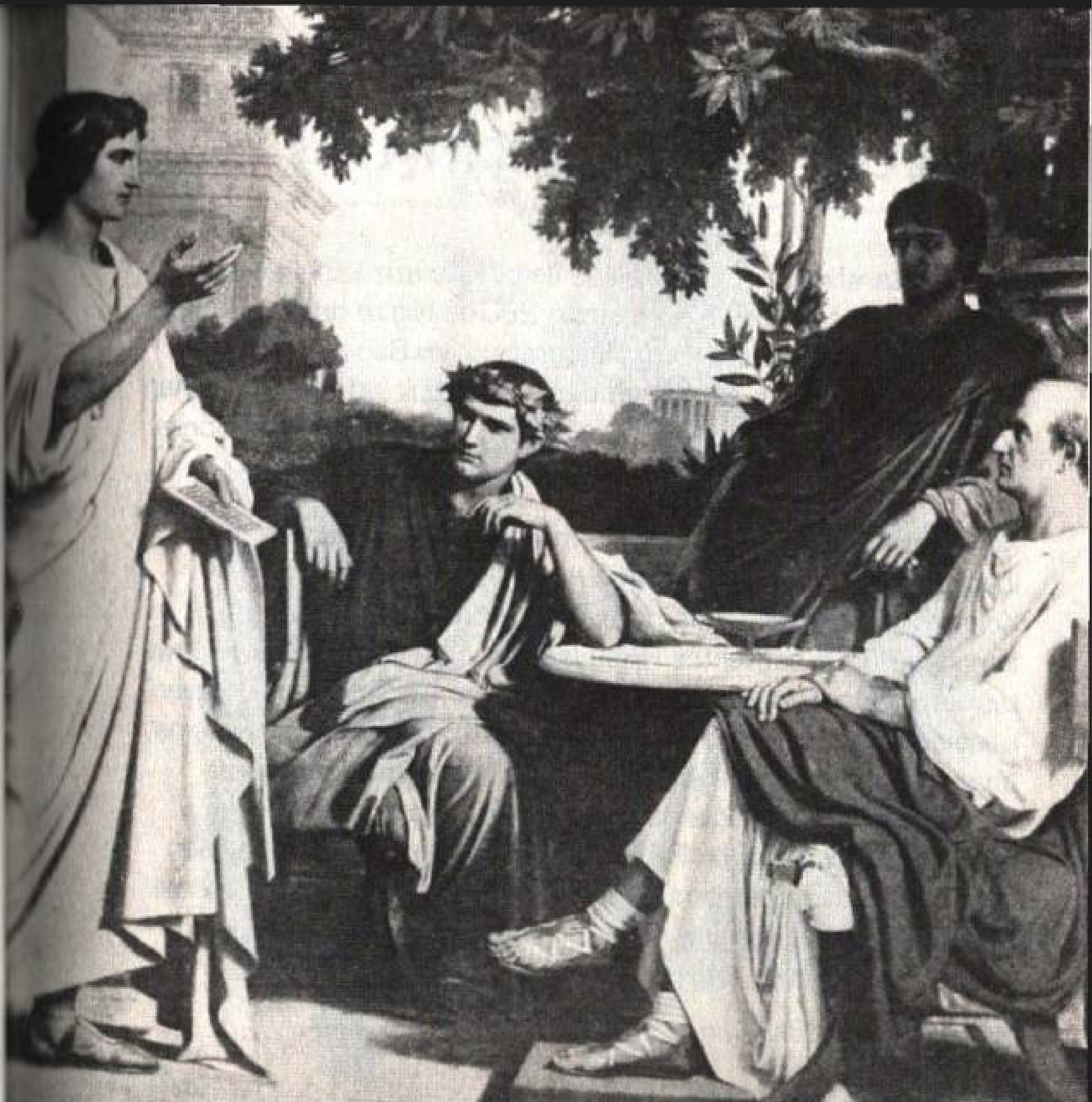
M.Ö. 53'ten sonra Pompeius, Sezar'ın Roma yasalarını çiğnediğini, kişisel ordu kurduğunu ve diktatör olmaya çalıştığını söyleyerek yargılanmasını istedi. Sezar M.Ö. 49'da ordusuyla İtalya'ya girdi. Mısır'da takip ettiği Pompeius'un ölümünden sonra geniş yetkilerle diktatör oldu. M.Ö. 44'te müttefiki Crassus'un uğradığı Part yenilgisinin intikamını almak için İran seferine hazırlandığı sırada senatörler tarafından düzenlenen bir suikast girişimiyle katledildi.

Mesen Kelimesine İlham Kaynağı Olan Romalı

Gaius Cilnius Maecenas, M.Ö. 70 civarında dünyaya geldiğinde isminin sanatçı ve bilim insanlarını koruyan, kollayan kişileri ifade etmek için kullanılacağını şüphesiz bilmiyordu. Soylu bir aileden gelen Maecenas gençlik yıllarında sağlam bir Yunan ve Roma edebiyatı tahsili görmüştü. Ailesinden kendisine epey bir servet kalmıştı. Bu servet, danışmanlığını yürüttüğü Augustus'un yaptığı bağışlarla daha da katlanacaktır. Augustus'a olan sadakati sayesinde onun mührünü kullanabiliyordu. Ancak Maecenas'ın ismi sonradan Augustus'a karşı düzenlenen bir komploya karışacak ve gözden düşecektir. M.Ö. 8'de hayata gözlerini yumduğunda tüm servetini Augustus'a vasiyet edecektir.

Maecenas evvela Virgilius'u himayesi altına aldı. O da bir diğer yetenekli ozan Horatius'u Maecenas ile tanıştırdı. Horatius hamisi için *Sermones* (*Konuşmalar*) adlı yapıtını kaleme alacaktır. Maecenas hoşuna giden bu eser için Horatius'a Sabinus tepelerinde bir çiftlik bağışlayacaktır. O vakte kadar maddi sıkıntılarla boğuşan ünlü ozan bir anda rahata erecektir.

Büyük Konstantin(us)

Kilise tarafından annesi Helena ile birlikte aziz kabul edilen Roma imparatoru I. Konstantin 280'de Niş'te doğdu. Babası Batı Roma'nın "augustus"u, yani idarecesi idi. Babasının ölümü üzerine yerine geçti. Evvela batıda augustusluk iddiasında bulunan Maxentius'u 312 yılında Milvian Köprüsü Savaşı'nda yendi. Sonra doğunun augustusu Licinius'a üstünlüğünü kabul ettirdi.

Konstantin, Hristiyanlığı Roma İmparatorluğu için yeni bir ideolojik birleştirici unsur olarak görüyordu. 325'te İznik Konsili'ni toplayarak tartışmalara son vermek istedi. 330'da imparatorluğun başkentini Hristiyanlığın yükselişte olduğu doğuya taşıyarak Konstantinopolis'i kurdu. Burada Ayasofya ve 12 Havari kiliseleri başta olmak üzere pek çok Hristiyan mabedinin inşasına ön ayak oldu. Ancak paganları da incitmemeye özen gösterdi. Çarmıha germe ve dağlama gibi cezaları yasakladı. 337'deki ölümünden sonra bugün Fatih Camii'nin bulunduğu mevkide olan 12 Havari Kilisesi'ne gömüldü. Askerî ve ekonomik alanda önemli reformlar yaptı. Çıkardığı *solidus* isimli altın para uzun yıllar Roma ekonomisinde istikrarın sembolü oldu.

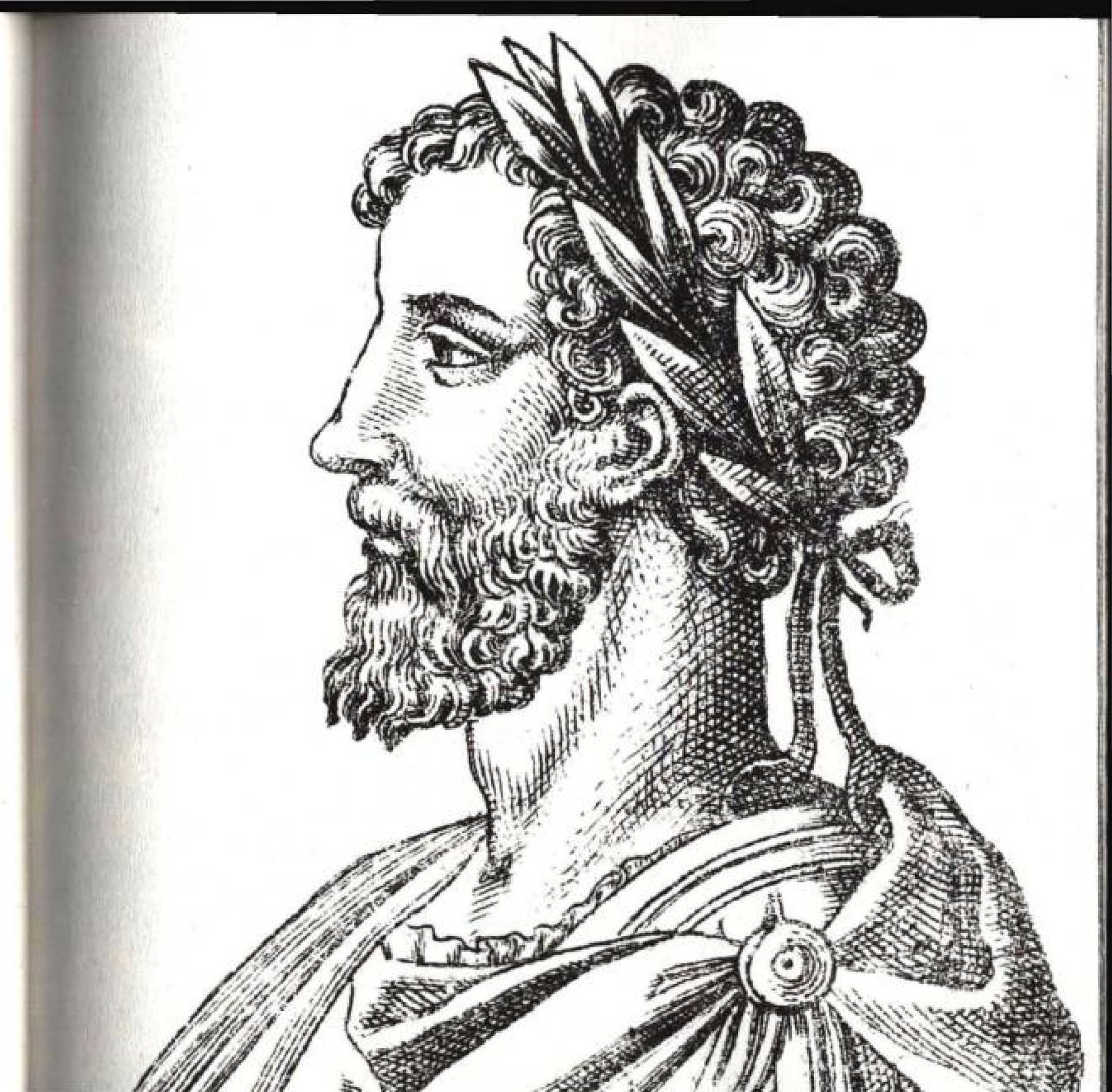

Roma'nın Son Pagan İmparatoru Julianus

Roma'nın son pagan imparatoru olan Iulianus, İmparator Büyük Konstantin'in yeğeniydi. Babası ve ağabeylerinden biri kuzenleri tarafından taht için tehdit oluşturmasın diye öldürüldü.

Eğitimini Bergama, Efes, Atina gibi eski pagan dünyasının önemli merkezlerinde tamamlayan Julianus imparator olana kadar kendini Hristiyan olarak tanıttı. Ancak 361'de imparator olur olmaz paganlığını ilan etti. Bundan dolayı halk arasında "apostata" yani kâfir, dönek olarak anılır oldu. Önemli kademelere paganları getirdi. Julianus'a göre Hristiyanlık cahillerin diniydi. O dönemde Roma'da entelektüel kesimin büyük bölümü pagandı. Filozof imparator Marcus Aurelius'u kendine örnek alıyordu. İmparatorluğu döneminde Hristiyanlığa açıkça saldırdı. Şam ve Bağdat'taki bazı kiliseler yakıldı.

Julianus büyük bir Pers seferi organize etmiş ve 363'te 65 bin kişilik bir orduyla sefere çıkmıştır. Ancak sefer sırasında yaralanan Roma'nın son pagan imparatoru, Bağdat yakınlarında, henüz otuz bir yaşındayken aldığı yaraların etkisiyle ölmüştür.

Milano Fermanı

Roma'yı yöneten iki müttefik Konstantin ile Licinius tarafından Şubat 313'te Milano'da ilan edilen ferman, herkese dilediği tanrıya tapınma özgürlüğü tanımıştır.

Roma'da hızla yayılan Hristiyanlık inancı Milano Fermanı'yla istediği yerde kurumsallaşma imkânı elde etmiş oluyordu. Ayrıca daha önce Romalılarca el konulan Hristiyan mallarının da iade edilmesi öngörülüyordu.

Milano Fermanı Konstantin ile Licinius arasındaki ittifakı pekiştiren bir belgeydi. Licinius zaten daha önceden Konstantin'in üvey kız kardeşi Constantia ile evlenerek bu ittifakın temellerini atmıştı. Ancak ikili arasındaki ittifakın sonunu da yine bu ferman getirdi. Licinius hizmetindeki bazı Hristiyanların kayınbiraderi Konstantin namına casusluk yaptığından şüphelenmiş ve onları kontrolü altındaki topraklardan kovmuştu. Konstantin bu davranışı fermana aykırı bir hareket olarak yorumlamış ve eniştesine karşı sefere çıkmıştır. İki lider arasında önce Edirne, sonra Üsküdar yakınlarında gerçekleşen iki savaşı da Konstantin kazanacak ve Licinius sürgüne gönderilecektir. Böylece Konstantin Roma'nın yegane hâkimi olacaktır.

EN TOYTΩI NIKA

Arius: İlk Büyük Heretik

İskenderiyeli bir rahip olan Arius, Hristiyan inancının en önemli sapkınlarından biri kabul edilmiştir; fikirleri 325 İznik Konsili'nde mahkûm edilmiştir.

Arius'a göre İsa tanrı değildi. Zira tanrı ezeli ve ebedi olmalıydı. Oysa ilk başta oğul yoktu, tanrı tarafından var edilmişti. Aynı zamanda sonluydu. Bu sebeplerden dolayı kesinlikle tanrı değildi. İznik Konsili'nde oğulun baba ile benzer tözden doğduğu fikri kabul edildi. Baba neyse oğul da o idi.

Arius'un görüşleri özellikle Cermenler ve Hristiyanlığa geçen diğer pagan topluluklar arasında büyük rağbet gördü. Zira İznik Konsili'nin kararlarını anlayabilmek için ciddi bir metafizik bilgisine ihtiyaç vardı. Oysa Arius'un doktrini çok daha net ve anlaşılırdı. Ayrıca Roma'nın temel doktrinine aykırı bir Hristiyan inancını kabul etmek pek çok barbarı Romalılaşmaktan ya da Roma imparatorunun hükmü altına girmekten koruyordu. Buna rağmen Ariusçu fikirler az da olsa Romalı idareci ve liderler arasında da rağbet gördü.

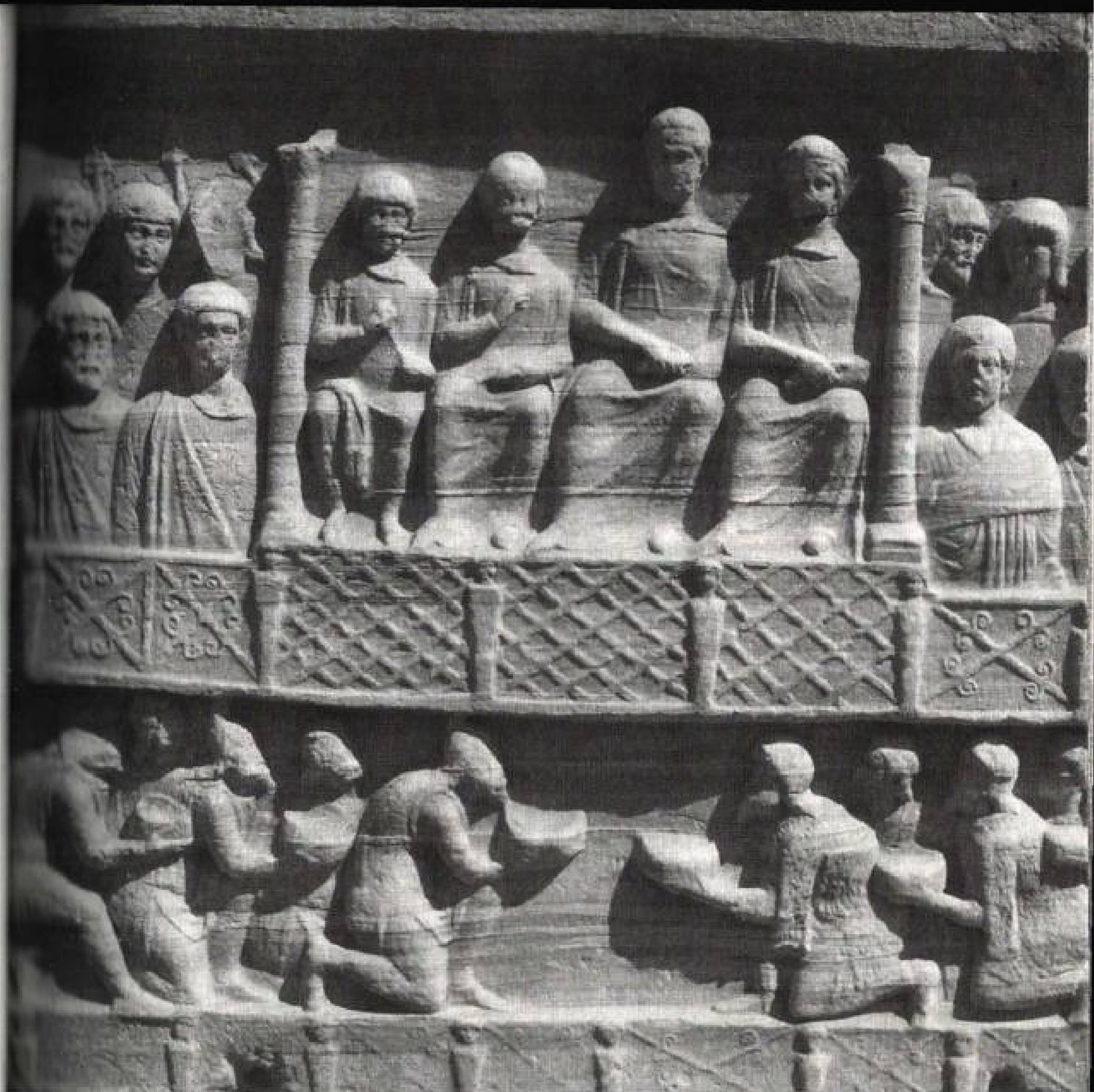

Büyük Theodosius

İspanya'da doğan I. Theodosius, İznik amentüsünü Roma'nın temel doktrini haline getirdiği ve pagan geleneklerini yasakladığı için "Büyük" olarak da anılır. Roma'yı bir bütün halinde kontrolü altında tutan son imparatordur.

Theodosius bir komutan olan babasının yanında piştikten sonra imparator Gratianus zamanında Sarmatları durdurmasıyla şöhret kazandı ve imparatorluğa ortak oldu. 381'de İstanbul'da bir konsil toplayarak Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un aynı özden geldiği öğretisini kabul edenleri Katolik olarak tanımladı. İkinci ekümenik konsil olarak kabul edilen bu konsilde Konstantinopolis piskoposunun kilise hiyerarşisinde Roma piskoposundan hemen sonra gelmesi ve tüm doğu piskoposlarının Konstantinopolis piskoposuna bağlı olması kuralını getirdi. Daha sonra üzerine büyük ölçüde Bayezid Külliyesi'nin inşa edileceği *Forum Tauri* onun emriyle yapıldı.

Hayatının son günleri iç karışıklıklarla geçti. İmparatorlukta düzeni son kez sağladıktan kısa bir süre sonra öldü. Batı Roma'nın idaresini küçük oğlu Honorius'a, Doğu'yu ise büyük oğlu Arcadius'a bıraktı.

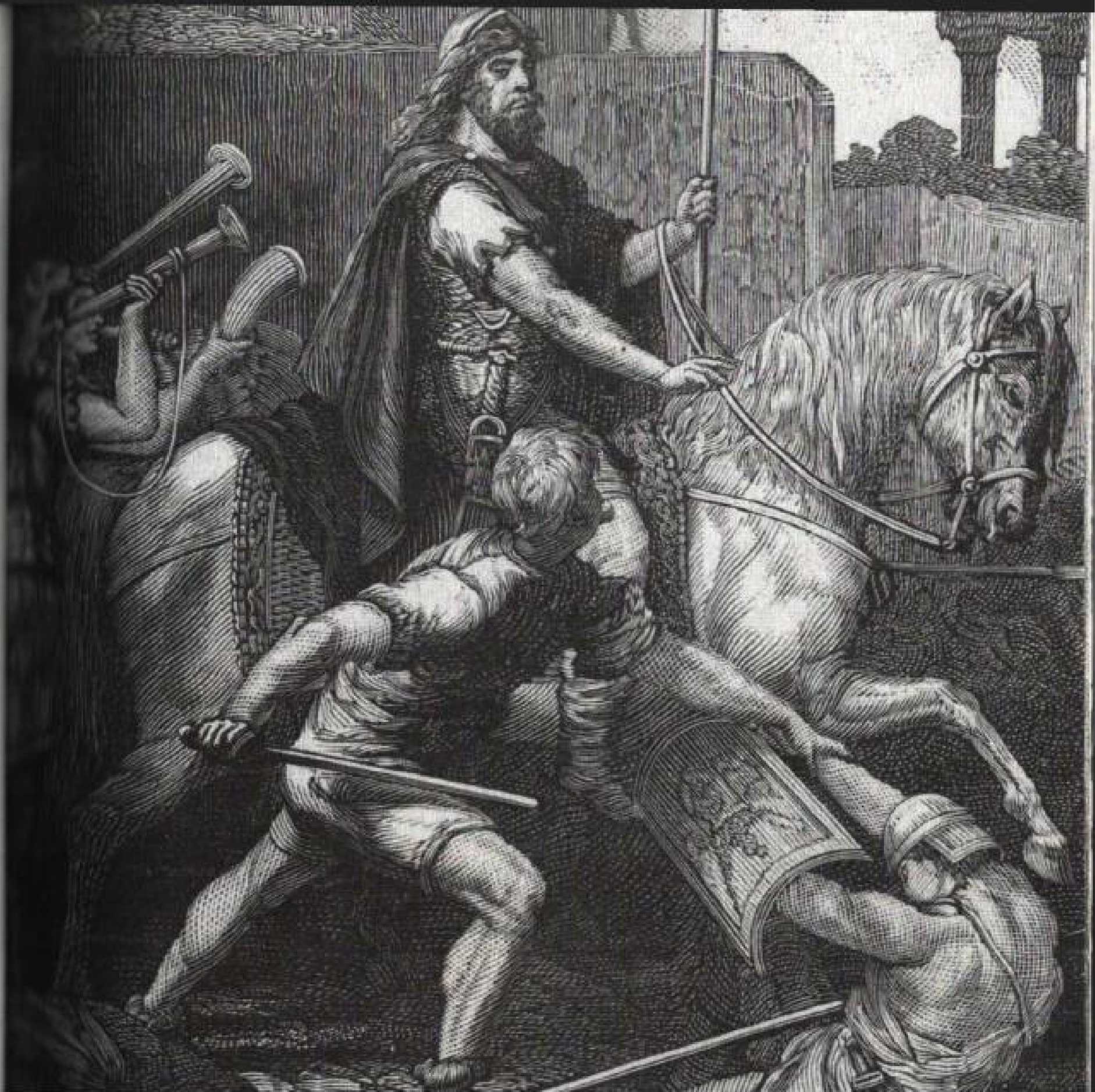

Roma'nın Yağmalanması ve Alaric

I. Theodosius'un 395'teki ölümüyle Roma idari açıdan doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Theodosius'un küçük oğlu Honorius batıda Stilicho'nun, büyük oğlu Arcadius ise doğuda Eutropius'un gözetiminde hüküm sürüyordu.

I. Theodosius'a savaşlarında hizmet eden Got liderlerinden Alaric bu ortamda kendisine önemli görevler verilmesini bekliyordu. Ancak beklentisi gerçekleşmedi. Bunun üzerine Alaric, Batı Gotları olarak da bilinen Vizigotları birleştirerek önce Batı sonra da Doğu Roma topraklarını yağmalamaya başladı. Yunanistan'da ve Konstantinopolis önlerinde göründü. Alaric fırtınasını Batı Roma'nın naibi Stilichio 402'de Pollentia Savaşı'nda geçici olarak durdurdu. Ancak Honorius bazı nedenlerle Stilichio'yu öldürünce Alaric tekrar harekete geçti. Honorius, Ravenna'ya çekilerek İtalya'nın yağmalanmasını izledi.

Alaric 410'da senatonun tüm uzlaşma tekliflerine rağmen Roma'ya girdi. Adamlarına kenti yağmalama talimatı verdi. M.Ö. 387'den beri neredeyse 800 yıldır hiçbir istilaya maruz kalmayan şehir büyük bir şok yaşadı. Bu belki uzun zamandan beri bir ilkti ama son olmayacaktı.

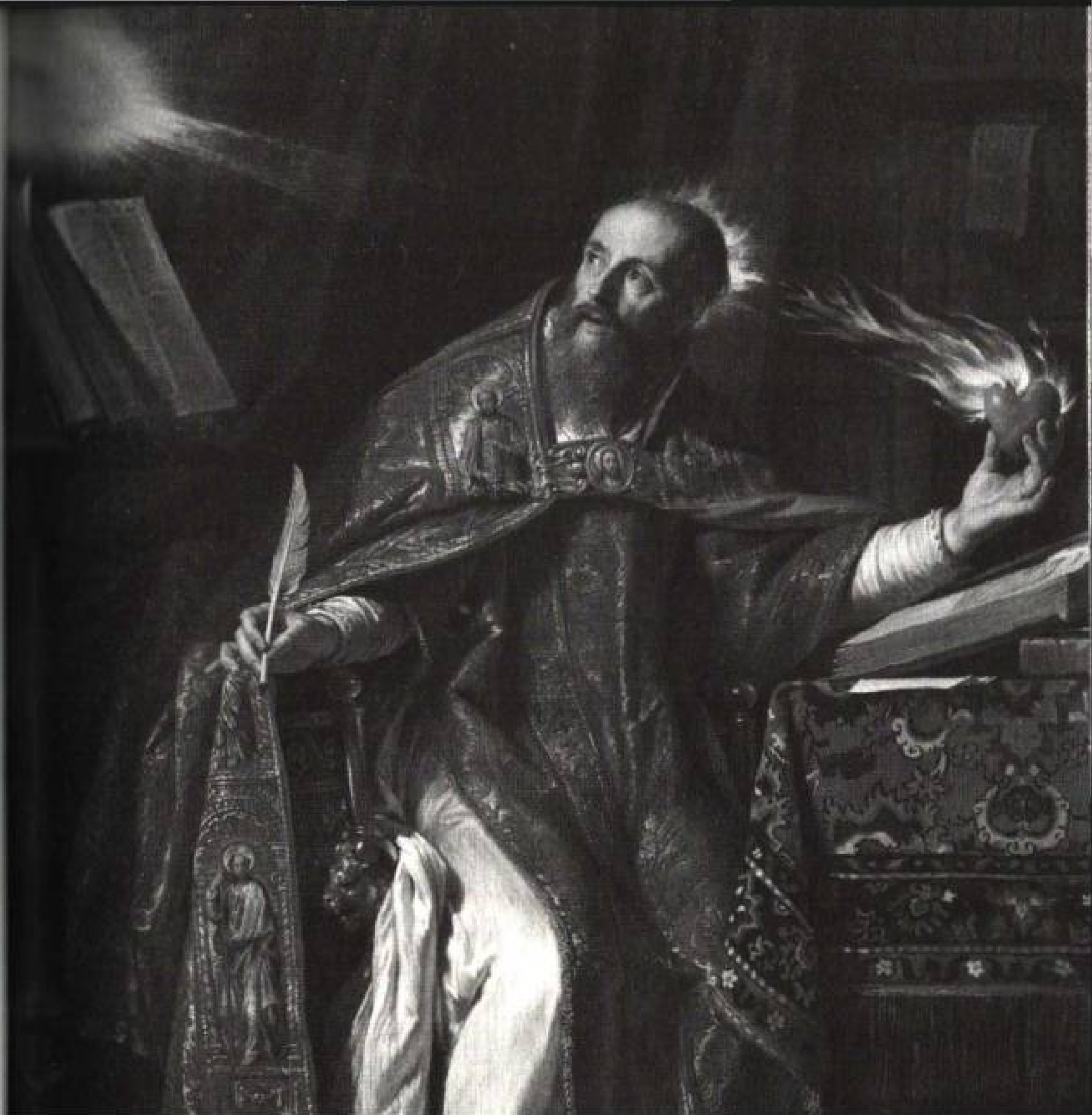

Aziz Augustinus

Roma'nın çöküş dönemine şahit olan Aziz Augustinus, Katolik düşünesini şekillendiren en önemli isimlerden biri sayılır.

Augustinus *De Citiae Dei* (*Tanrı Devleti*) adını verdiği çalışmasında yaşanan bu kargaşa dönemine Hristiyanların nasıl yaklaşmaları gerektiği sorusuna cevap arar. Roma halkının bir bölümü pagan, bir bölümü Hristiyan idi. Otuz iki yaşında Hristiyan olan Augustinus her iki inancı da yakından tanıyordu. Paganlara göre yaşanan felaketlerin sebebi pek çok Romalının tanrılara sırtını dönmesiydi. Hristiyanlar ise pagan Roma sonrası bir altın çağ beklerken bir dizi felaketle karşı karşıya gelmişlerdi. Augustinus konuyu din ile açıklamaktan ziyade adalet duygusuna gönderme yaptı. Tanrının devleti "adil" olmalıydı. Roma Hristiyan olduğu için değil adil olmadığı için yıkılmıştı. Augustinus Hristiyanlara isyan etmek yerine yaşananlara boyun eğmelerini, Tanrı'nın adaletine inanmalarını ve adil olmalarını, Tanrı'nın isteği olan barbar saldırılarına sabırla karşılık vermeyi öğütledi.

"Anlayabilmek için inanıyorum" sözü Orta Çağ Avrupa'sının temel düsturlarından biri olacaktır.

Attila

Tanrı'nın kırbacı olarak anılan Attila 434-453 yılları arasında Avrupa Hunlarının hükümdarı oldu. Hükümdarlığının ilk yıllarında kardeşi Bleda ile birlikte Orta Avrupa'daki konumunu sağlamlaştırdı. Doğu Roma İmparatorluğu üzerine 441, 443 ve 447 yıllarında seferler düzenledi. Bu seferler sırasında Belgrat, Niş, Sofya gibi yerleşimler ağır tahribata uğradı. En tehlikeli sefer 447'de olandı.

Attila saltanatının son yıllarında yüzünü batıya döndü. Kendisine Ostrogotlar, Alamanlar, Gepidler başta olmak üzere pek çok Cermen kavmi de destek verdi. 451'de Galya'yı istila etmeye kalktı. Batı Roma kuvvetleri ile Vizigot krallığı bunun üzerine güçlerini birleştirdi. Roma ordusunun başında bulunan General Aetius, Attila'yı durdurmayı başardı. 452'de İtalya'ya giren Attila Roma önlerine kadar geldi. Ancak ordusunda salgın hastalık çıktı. Papa I. Leo ile görüştükten sonra İtalya'dan çekildi. 453'te Doğu Roma'ya sefere hazırlanırken öldü. Ölümünden kısa bir süre sonra Hunlar dağılıp aktif bir güç olmaktan çıktılar.

Attila'yı Durduran Adam: Aetius

Yüksek rütbeli bir Romalının oğlu olan Aetius 405 yılında, henüz on dört yaşındayken yapılan bir barışı perçinlemek amacıyla Vizigotlara rehin verilmişti. 418'de bu kez Hunlara rehin olarak verildi. Hunların onun karşılığında Roma'ya verdiği rehin ise reisleri Rua'nın yeğeni Attila'ydı.

423'te Roma imparatoru Honorius öldü, yerine yeğeni III. Valentinianus geçti. Bu esnada Hunların arasından geri dönen Aetius kısa süre içinde *magister militium*, yani ordunun başkumandanı oldu. Artık ordunun, dolayısıyla da Roma'nın kontrolü elindeydi.

Attila'nın Hunların başına geçmesiyle Hunlar korkulacak bir güç haline geldi. Aetius, 451'de Vizigotlar, Franklar ve Burgondlarla birleşerek Attila'yı durdurmayı başardı. Attila'nın ölümünden sonra Avrupa'nın en güçlü adamı oldu. III. Valentinianus onun tahtını ele geçireceğinden korkuyordu. Huzurunda bulunduğu bir sırada ansızın kılıcıyla saldırarak Aetius'u öldürdü. Sonrasında subaylarından birine dönüp iyi yapıp yapmadığını sordu. Aldığı cevap ilginçti: "İyi mi değil mi bilmiyorum ama az önce sol kolunuzla sağ kolunuzu kestiniz."

Ostrogot Kralı Teoderik

Cermen kökenli bir kavim olan Ostrogotların kralı Büyük Teoderik'in babası evladını bir iyi niyet göstergesi olarak Konstantinopolis'e rehin göndermişti. Burada on yıl kalan Teoderik, Roma yaşantısını gözlemleme imkânı buldu. Bundan dolayı Romalılar arasında "iyi barbar" olarak anılacaktır. 471'de Ostrogotların arasına döndüğünde yüzünü hem İtalya'ya hem de Konstantinopolis'e çevirecektir.

478'de Konstantinopolis önlerine geldi. Ancak Bizans imparatoru Zeno onu İtalya'yı istila etmeye ikna etti. Zorlu bir süreçten sonra Roma'yı elinde tutan Odoacer'i öldürterek İtalya'nın yeni hâkimi oldu. Teoderik görünürde Doğu Roma'nın İtalya'daki temsilcisi gibi hareket etti. İmparator yerine *rex*, yani kral unvanını kullandı. Askerî işlerle Gotların ilgilenmesini, ticaret ve bürokrasi gibi konularda ise Romalıların aktif olmasını hedefledi. Arius mezhebine mensup olan Gotların Katolik Papa ile çatışma yaşamaması için merkezini Roma yerine Ravenna'da kurdu. 526'daki ölümünün sonrasında krallığı da çok yaşamadı. Doğu Roma imparatoru Justinyanus İtalya'yı istila etti.

İrlanda'yı Hristiyan Yapan Aziz Patrick

Beşinci yüzyılın ortalarında İrlanda pek çok kabile arasında bölünmüştü. "Dokuz Rehinelerin Niall'ı" olarak bilinen lider kısa süre içinde İrlanda'yı büyük oranda kendi egemenliği altında topladı. Kendine bağladığı her klandan bir rehin aldığı için bu lakapla anılmıştır.

Niall Galya ve Britanya'ya yaptığı seferlerin birinde Patrick adında Romalılaşmış bir Britanyalıyı savaş esiri olarak ülkesine getirdi. Patrick altı yıl sonra kaçarak Galya'ya geldi ve burada geçirdiği yıllarda Hristiyan oldu. İnancını yaymayı kendine misyon edinerek tekrar İrlanda'ya döndü. Bu sırada Niall ölmüştü. Oğulları kendi aralarında iktidar savaşı veriyorlardı. Bu felaket ortamında Patrick'in çağrısı büyük yankı buldu. Hristiyan inancı İngiltere'den çok önce İrlanda'da yayıldı. Halk arasındaki yaygın inanışa göre İrlanda'da yılan olmamasının sebebi ilk günahın çıkmasına sebep olan bu hayvanın Aziz Patrick tarafından lanetlenmesidir.

17 Nisan tarihi İrlanda'da ülkenin koruyucusu kabul edilen bu azizin günü olarak kutlanır.

Aziz Benedikt

Erken Orta Çağ Avrupa'sının en önemli azizlerinden olan Aziz Benedikt 480 yılında İtalya'da Perugia şehrine bağlı Nursia kasabasında doğdu. Ailesi tarafından yükseköğrenim görmesi için Roma'ya gönderildi. Ancak burada yozlaşmış bir ortamla karşılaştı. Bunun neticesinde kişisel kurtuluş yolu aramaya başladı. Yaşadığı dönem Roma iktidarının sonlandığı ve barbar istilalarının her yeri kasıp kavurduğu bir zamana denk geliyordu. Manastırlara rağbet oldukça fazlaydı.

Kendisinden önce inzivaya çekilen keşişler genellikle nefislerine acı çektirmeleriyle tanınırdı. Acıyı artırmak için kıl fanilalar giyilir; zincir, çivi, iğne ya da kamçı vasıtasıyla bedensel acılar çekilirdi. Aziz Simeon bir sütun üzerinde otuz üç sene durmasıyla tanınmıştı. Bu tarz davranışlar, kendini Tanrı'ya adamak isteyen her insana uygun davranışlar değildi. Benedikt herkes tarafından uygulanabilir bir yaşam tarzı amaçlıyordu.

Roma'ya kırk kilometre mesafede bulunan Subiaco Dağı'nda inzivaya çekildi. Romanus isimli bir keşişten etkilenerek tam üç

yıl bir mağarada kaldı. Sonrasında Subiaco'da on iki manastır inşa ederek bunlara on iki keşiş ile bir başrahip bıraktı. Bir süre sonra yanına en iyi öğrencileri olan Mauros ve Placid'i alarak Subiaco'dan ayrıldı ve Roma'nın 130 kilometre güneydoğusunda bulunan Monte Casino'ya gelerek tekrar inzivaya çekildi. *Regula Benedicti* olarak bilinen ünlü kurallar kitabını kaleme alarak Orta Çağ manastır yaşantısının temel noktalarını belirledi ve burada öldü. Benedikt'in kurallarına göre manastır yaşamında esas olan ilk şey tevazu idi. Keşiş, tevazuya ulaşmak için manastır başkeşişin kendisine verdiği her görevi itiraz etmeden kabul etmeliydi. Manastırda kardeşlik fikri esas olmalı ve başkeşişin izni olmadan kardeşler hiçbir mülk edinmemeliydi. Bu esaslar sonraki pek çok tarikat için de temel çerçeveyi oluşturmuştur.

Justinyanus: Hem Zirve Hem de Sonun Başlangıcı

Latince konuşan son imparator olan Jutinyanus aslen İliryalı bir köylünün oğluydu. Amcası Justinus'un önce orduda başarılı olması, sonrasında imparatorluğa gelmesiyle kaderi değişti. Onun yerine imparator olduğunda Cermen saldırılarıyla parçalanmış olan Roma dünyasını yeniden birleştirmeye karar verdi. Bu konuda eşi Teodora ve komutanları Belisarius ile hadım Narses en büyük destekçileriydi.

Justinyanus dönemi bazı tarihçiler tarafından altın çağ kabul edilse de, iyi planlanmamış fetihlerinin esasen çöküşü hızlandırdığı söylenebilir. Justinyanus evvela Kuzey Afrika'daki Vandallar üzerine ordu göndererek hem tahıl ambarı olan bölgeyi kontrol altına aldı hem de İtalya'ya geçiş için bir köprübaşı temin etti. Sonrasında değerli komutanı Belisarius İtalya'yı Ostrogotlardan aldı. Ancak bu eylemi Frank, Alaman ve Lombardlarla doğrudan uğraşmak zorunda kalmasına yol açtı. Vizigotların arasında çıkan bir gerilimden yararlanarak İspanya'nın bir kısmını da

Konstantinopolis'e bağladı. Roma İmparatorluğu yeniden ayağa kalkmış, Akdeniz yeniden *mare nostrum* olmuş gibiydi.

532'de Hipodromdaki araba yarışları sırasında destekledikleri sporcuya göre Mavi ve Yeşiller olarak isimlendirilen taraftar gruplarının başlattığı *Nika Ayaklanması* kaynakların belirttiğine göre imparatoriçe Teodora'nın yerinde müdahalesi neticesinde güçlükle de olsa bastırıldı. Ancak Konstantinopolis harabeye dönmüştü. 540'ta İranlıların saldırısı sonucu Antakya kaybedildi. İki yıl sonra çıkan hıyarcıklı veba salgını ise çok ciddi bir nüfus ve emekçi kaybına sebep oldu.

Yaşananlar Justinyanus'u hayallerinden alıkoymadı. Fetihleri dışında iki programa daha imza attı. Bunlardan ilki, Nika Ayaklanması sonrasında tahrip olan Ayasofya'yı daha ihtişamlı bir şekilde inşa etmekti ki bunu başardı. İkinci olarak hukuk sistemine el atarak *Corpus Juris Civilis*'i hazırlattı; söz konusu kanun kodeksi hem Roma hukukunun zirvesini teşkil eder hem de Avrupa hukukunun temelini hazırlar.

Vandallar

Beşinci yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'yı etkisi altına alan Cermen halklarından biri olan Vandallar, uzunca bir süre Kuzey Afrika'ya hükmettiler. Kutsal değerlere saygısızlık, medeni olana karşı çıkma ya da güzel olan şeyleri yok etme anlamında kullanılan *vandalizm* kavramı onların hatırasını taşır.

Hunların batıya doğru hareketlenmesiyle onların önünden kaçan Vandallar, beşinci yüzyılda evvela Galya'yı yakıp yıktılar, 409'da ise İspanya'ya yerleştiler. Vandal lideri Gaiseric 429'da halkıyla birlikte Kuzey Afrika'ya geçti. Onların bıraktığı sahaya ise Müslüman Araplar gelene kadar Vizigotlar yerleşti.

Vandallar ilk zamanlar Kuzey Afrika'da Roma'nın müttefiki olarak yaşadılar. Ancak 439'da Kartaca'yı ele geçirerek tam anlamıyla bağımsız hareket etmeye başladılar. 455'te bu sefer Roma'yı ele geçirip yağmaladılar. Kentteki tüm altın ve gümüşü çaldıkları gibi tapınakları çatılarındaki değerli kaplamalara varıncaya kadar soydular. Böylece isimleri yağma ile anılır oldu. 534'te Doğu Roma imparatoru Justinyanus ünlü komutanı Belisarius'u Kuzey Afrika'ya göndererek Vandalların krallığına son verdi.

Papa Büyük Gregor

590-604 yılları arasında papalık yapan Gregor "Büyük" lakabıyla anılır. Onun zamanında biraz da zaruretler gereği papalık devletinin temelleri atılmış ve Katolik kilise organizasyonu şekillenmişti.

Papa Gregor zengin ve soylu bir aileden geliyordu. Büyükbabalarından biri III. Felix adıyla papalık yapmıştı. Gregor felaketler çağında yaşamış bir isimdi. Barbarların İtalya'yı istilasına şahit olmuş pek çok varlıklı insan gibi çareyi manastıra kapanarak dünyadan el etek çekmekte bulmuştu. Bu devrede zamanın papası tarafından Konstantinopolis'e gönderildi. Görevi paganlara karşı askerî yardım temin etmekti. Ancak başarılı olamadı. 590'da papa seçildiğinde de durum değişmedi. Konstantinopolis'in önceliği İtalya değildi, hiç olmayacaktı. Şu halde İtalya başının çaresine bakmalıydı.

Gregor Roma ve çevresindeki halkın beslenmesini ve barbar akınlarına karşı korunmasını bizzat üstlenmek zorunda kaldı. Papalığa ait mülklerin idaresini efektif bir şekilde kullanmak

için bir dizi tedbir aldı. Sicilya henüz barbar istilasına maruz kalmadığı için oradaki yapıyla daha çok ilgilendi. İngiltere'ye dinî fetih için gönderdiği Augustine başarılı oldu: İngiliz kilisesini kendisine bağladı ve buradaki hiyerarşik sistem, sonrasında Fransa başta olmak üzere başka topraklarda da uygulandı. Piskoposlar başpiskoposlara, onlar da doğrudan Papa'ya sorumlu hale getirildi. Gregor tevazuu ile de Hristiyanların sevgisini kazandı. Onun zamanında Hristiyan dünyasında tartışılan "evrensel piskopos" unvanını reddettiği gibi başka liderlerin de bu unvanı kullanmasını sakıncalı buldu. Ona göre bir piskoposun bu unvanı kullanması diğer piskoposluk makamlarının yok sayılması anlamına geliyordu. Frank kralı II. Childebert'e yazdığı mektupta da şunları söylüyordu: "Kral olmak olağanüstü bir durum değildir, zira başka krallar da vardır. Önemli olan Katolik bir kral olmaktır." Calvin belki de tüm bunlardan dolayı onu "son iyi papa" olarak selamlar.

Lombardlar

İtalya'nın kuzeyinde en önemlisini Milano'nun oluşturduğu kentlerin yer aldığı bölgeye ismini veren Lombardlar, ilk başlarda Almanya'nın kuzeybatısında yaşayan bir Cermen kavmiydi. Altınca yüzyıl başlarında Avusturya'ya inmiş, 568'den sonra da Alpler'i aşarak İtalya'ya girmişlerdi. Bu dönemde en önemli kralları Alboin'di. Alboin Gepidleri yenip son krallarını öldürmüş ve kralın kızı Rosemund'u da kendine zorla eş almıştı. Bir akşam kralın kafatasından yaptığı kadehi karısı Rosemund'a vermiş ve onu "babasıyla neşe içinde içmeye" davet etmişti. Alboin sabahı göremeyecektir.

Sonraki yıllarda Lombardlar İtalya'daki Bizans egemenliğinin sarsılmasında önemli roller oynadılar. Sekizinci yüzyılda Roma'yı tehdit etmeye başlayınca Papa, Frank kralı Şarlman'ı İtalya'ya davet etmiş, o da Lombard Krallığı'nı ortadan kaldırmıştır.

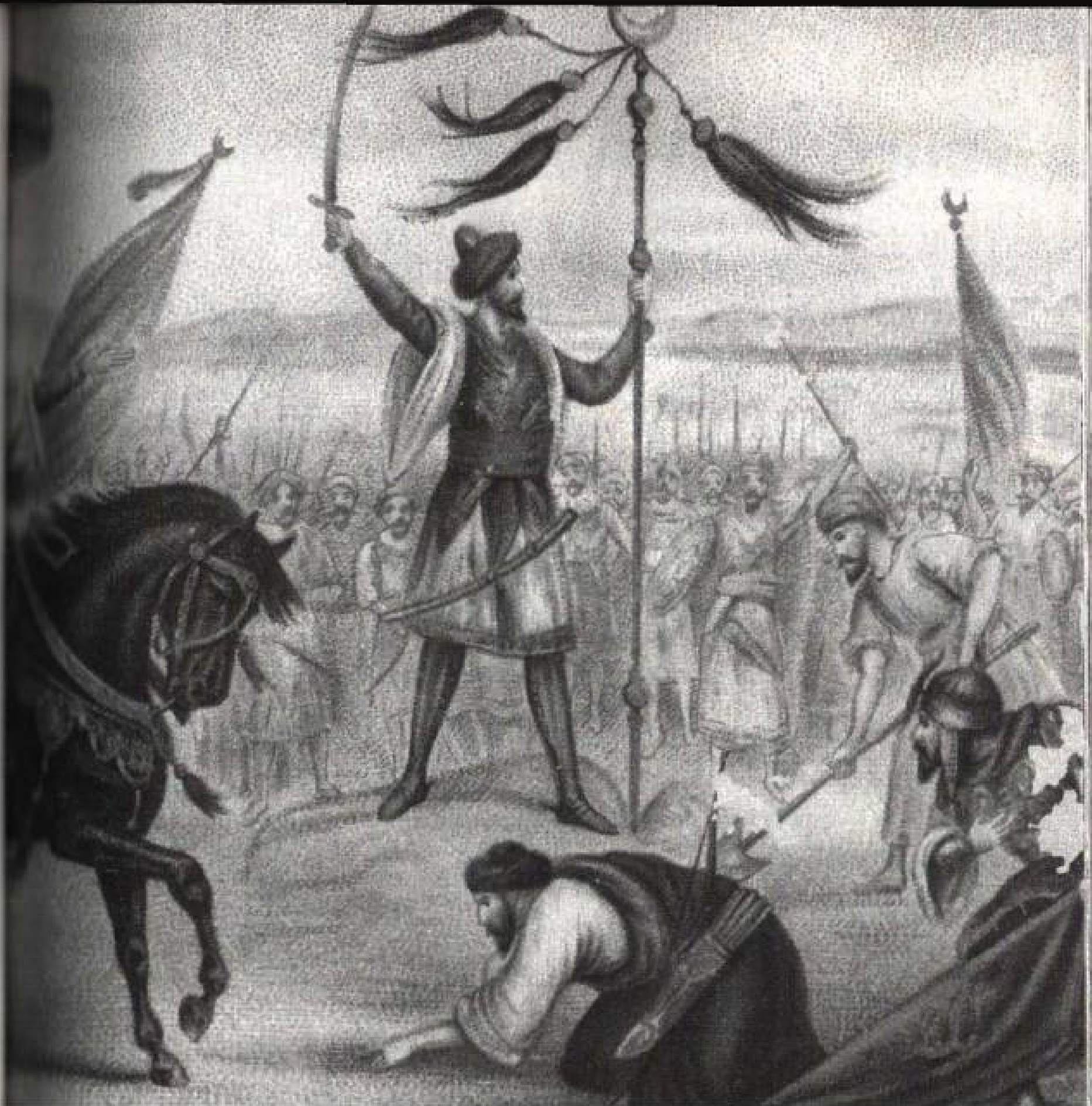
Lombard krallarının taktığı demir taç uzun yıllar Kutsal Roma Cermen imparatorları tarafından kullanılacaktır. Altı küçük altın levhadan oluşan tacın Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi sırasında çakılan çivilerden birinin kullanımıyla yapıldığına inanılır. Taç, günümüzde İtalya'daki Monza Katedrali'nde saklanmaktadır.

İspanya'da İslam Egemenliği

Emevi Devleti'nin Kuzey Afrika valisi Musa b. Nusayr'ın Berberi asıllı azatlı kölesi Tarık b. Ziyad'ı yedi bin kişilik bir orduyla İspanya'ya göndermesi, İspanya'daki İslam egemenliğinin temelini teşkil edecekti. Kordoba'nın yanı sıra Vizigotların başkenti Toledo da fethedildi. İslam ilerleyişi ancak 732'de Charles Martel tarafından durdurulabildi. 756-1031 yılları arasında bölgede Endülüs Emevileri hüküm sürdü. Onlardan sonra evvela Murabıtlar, sonra Muvahhidler iktidarı ele geçirdi. Bölgedeki son egemen İslam devleti 1492'ye kadar direnen Gırnata Beni Ahmer Emirliği'dir. Müslümanların son kalesi olan Gırnata 1492'de Katolik kral Ferdinand ve Kraliçe Isabella'ya teslim oldu.

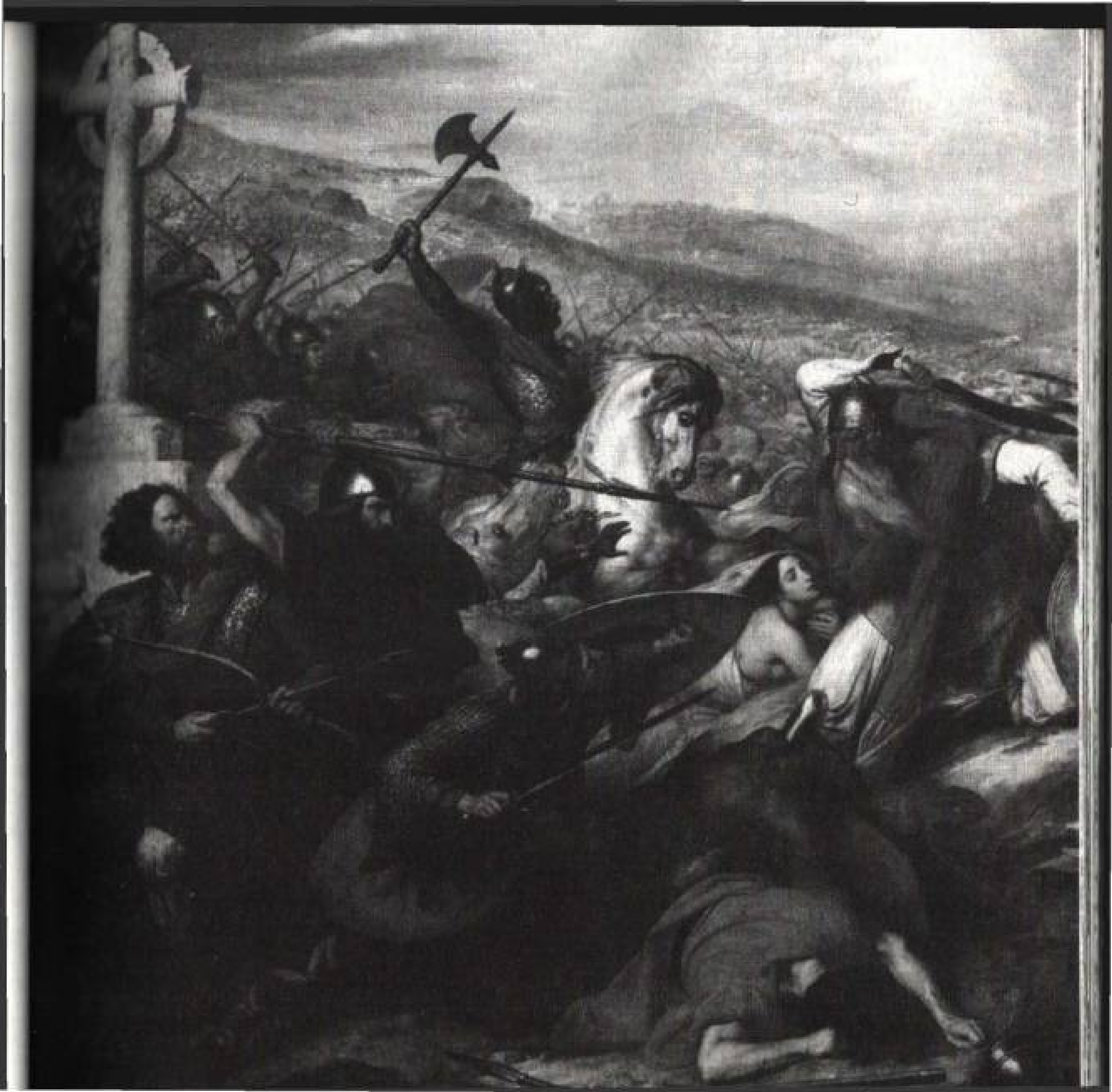
Cami ve saraylardaki arabesk üslup, süslü işlemeler İber mirasını etkilemiştir. Flamenko müziğinde Müslüman ozanların ritimlerine tesadüf edilir. On ikinci yüzyılda Endülüs medreseleri sadece Müslümanlara değil Hristiyanlara da katkı sunuyordu. Bu medreselerde eğitim görüp papalığa yükselen ruhaniler vardı. Musa b. Meymun, İbn Rüşd gibi isimler bu kültür içinde yetişti.

Tours (Puvatya) Savaşı

711'de Afrika'dan İspanya'ya çıkan Müslümanlar hızla yarımadayı kontrolleri altına almış çeyrek asır geçmeden Pirene Oağları'nın aşmış, Fransa'nın güney batısında bulunan Akitanya bölgesine ulaşmışlardı. Bordoeaux Müslümanlar tarafından kontrol altına alınırken, Tours şehri de kuşatıldı. Tours, çok önemli bir Hristiyan azizi olan Saint Martin'in mezarının olduğu şehirdi.Gelişmeler karşısında Akitanya dükü Odo, Frank Krallığı'nın saray nazırı olan Charles Martel'den yardım istedi. Frank krallar uzun zamandır etkisiz kişiler haline gelmişlerdi ve ülkenin denetimini bir süredir saray nazırları ellerinde tutuyorlardı. Charles Martel bunların en beceriklisiydi.

732 tarihinde Charles Martel, Tours ile Poiters arasında bulunan Loire kıyısında karşıladığı Abdurrahman el-Gafıkî kumandasındaki Müslüman ordusunu ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Savaş Avrupa'yı ya da en azından Fransa'yı mutlak bir İslam istilasından kurtarmıştır. Bundan dolayı Charles Martel Avrupa'nın en önemli simalarından biri kabul edilir. Kendisine "Martel", yani *çekiç* unvanı verilmiştir.

Konstantin Bağışı

Konstantin Bağışı tarihteki en önemli sahte belgelerden biridir. Sekizinci yüzyılda Lombardlar Roma'yı ve papalığı tehdit eden bir güç durumundaydı. Papa II. Stephanus Lombard kralı Aistulf'a karşı Frank lideri Pepin'i yardıma çağırdı. Papa, dünyevi bir destek olmadan İtalya'da siyasi hükmünü icra edemeyeceğinin bilincindeydi. Pepin saray nazırıyken Frank Krallığı'nı ele geçirmişti, onun da krallığının meşru bir hale gelmesi için Papa'nın onayına ihtiyacı vardı.

Pepin İtalya'ya girdi ve Lombard kralı Aistulf'u ağır bir yenilgiye uğrattı. Papa II. Stephanus bu esnada Konstantin Bağışı adlı bir belgeyi Pepin'e takdim etti. Roma İmparatoru Konstantin ağır cüzzam hastalığına yakalanıp Papa Sylvester sayesinde iyileşmiş ve bunun üzerine bir belge hazırlayarak Papalık makamının dünyevi tahtından daha yüce olduğunu, Roma ve İtalya'nın Papa'ya ait olduğunu ifade etmişti. İhtimal ki, Pepin belgenin o anda yaratılan sahte bir belge olduğunun farkındaydı ama iki taraf da istediğini aldığından bunu çok dert etmedi.

Vikingler İstanbul'da

Vikingler her ne kadar yağmacı ve savaşçı kimlikleriyle tanınsalar da, aynı zamanda tacir bir halktı. Yaşam merkezlerinden hareket ederek Britanya'ya, İzlanda'ya, Grönland'a ve buradan da kuzey Amerika'ya keşif ve yağma seferleri yaptıklarını biliyoruz.

İsveçli Vikinglerden oluşan bir grup yağmadan ziyade yeni yerleşim yeri ve ticari mecra aramak amacıyla nehir yollarını kullanarak Rusya içlerine girmiş ve 858'de Kiev'e yerleşmişlerdi. Zamanla bölgede "Rus" diye isimlendirdikleri Slav halkla karışacaklardı. 860'ta Vikingler *Miklagaard* dedikleri İstanbul'a bir baskın seferi düzenlediler. Sefer başarısız oldu. 907, 941 ve 944 tarihlerinde bu seferleri tekrarladılar. Bir süre sonra bu kez Bizans ordusuna paralı asker olarak hizmet vermeye başladılar. *Vareg* adı verilen bu savaşçılardan bazıları Doğu Roma imparatorlarının muhafız kıtası içinde görev alacaklardı. Söz konusu savaşçılardan biri olan Halvdan'ın adı bugün Ayasofya'nın üst katındaki mermer korkulukta yaşamaktadır.

Viking Kadını

Vikinglerin temel geçim kaynağı tarımdı ancak coğrafyadan kaynaklanan elverişsizlikler onları belli dönemlerde askerî seferlere sevk ediyordu. Seferler sırasında evin anahtarı sembolik olarak kadına bırakılırdı. Bu, kadının eşi bulunmadığı zamanlarda ailenin mutlak hâkimi olduğu anlamına gelirdi. Normal zamanlarda da Viking kadını erkeği ile hemen hemen aynı statüde idi. Evle ilgili bütün organizasyonlar onun kontrolündeydi. Tarlada köleler çalıştırılırken, dokumacılık, içki mayalama, yemek hazırlama, dikiş ve diğer işler de kadınların kontrolünde yapılıyordu.

Bazı Viking kadınlarının eşlerini seçme hakkının bulunduğunu biliyoruz. Kadınlar mülkiyet edinebiliyor, eşlerinden ya da babalarından kalan mirasa sahip olabiliyorlardı. Kocalarından boşanma hakları da vardı. Boşanan kadın çeyizinin yanı sıra ev eşyasının bir kısmını da talep edebilirdi. Arkeolojik kazılar bazı kadınların kıymetli eşyalarla birlikte gömüldüklerini gösteriyor. Yine Viking kadınlarının eşleri ya da babalarıyla birlikte bazı keşif seferlerine katıldıklarını, elde kılıç savaştıklarını biliyoruz.

Avarlar

Orta Asya kökenli bir kavim olan Avarlar, Büyük Hun Devleti'nin yıkılması sonrasında Orta Asya'da bağımsız bir devlet kurdular. 552'de hâkimiyetleri altında tuttukları Göktürklere yenilerek batıya göç ettiler.

Avrupa'ya geldikten sonra Slavları kontrol altına alan Avarlar 565'te liderleri Bayan Kağan önderliğinde orta Avrupa merkezli bir devlet kurdular. Bizans'ı yenilgiye uğratan Avarlar Lombardlarla birleşerek Macaristan'ı kontrol altına aldılar. Sonrasında Lombardların Kuzey İtalya'ya yönelmesiyle Macaristan'ın tek hâkimi oldular. Tuna havzasını yağmalayan Avarlar 617 ve 626'da iki kez Konstantinopolis'i kuşattılarsa da alamadılar. Egemenlikleri altında tuttukları kavimler Bizans'ın desteğiyle zaman zaman ayaklanarak Avarlara sorun çıkardılar

Avarlara öldürücü darbeyi Frank Kralı Şarlman vurdu: 791 ve 805 yıllarında bölgeye yaptığı iki sefer sonrasında Avarları ortadan kaldırdı Kağan olarak anılan bir hükümdar tarafından yönetilen Avar ordusunu süvari kısmı Avarlardan, piyadeleri ise daha ziyade Slavlardan oluşturuyordu. Sonraki yıllarda Hristiyan inancını kabul eden Avarlar, Slav unsular arasında eridiler.

Büyük Karl

Frank kralı Kısa Pepin'in oğlu olan Şarlman, babasının 768'de ölümüyle birlikte kardeşi Karloman ile birlikte mirası devraldı. Üç yıl sonra kardeşinin ölmesiyle de tüm Frank Krallığı onun idaresi altıda birleşti. Şarlman Lombardiya ve Saksonya topraklarını alınca Saksonya'da Hristiyanlık hızlı bir şekilde yayıldı. Güneyde Endülüs Arapları ve batıda Avar-Macar kuvvetleriyle mücadele etti. Avrupa'yı kasıp kavuran Viking saldırıları karşısında çaresiz kaldı. Lombardların İtalya'yı istila teşebbüsü üzerine Papa kendisini İtalya'ya çağırdı.

800 yılında Papa III. Leo, Şarlman'a Roma İmparatoru olarak taç giydirdi. Papa'nın bu şekilde hareket etmekteki amacı Doğu Roma İmparatorluğu'na karşı kendi kontörlünde bir hami yaratma çabasıydı. Bazı tarihçiler Şarlman'ın bu törenden rahatsız olduğunu, oğlu Louis'i eş imparator ilan ederken Aachen'da düzenlenen törende bundan dolayı tacı kendi elleriyle onun başına yerleştirdiğini belirtir. Böylece imparatorluğunu hiçbir ölümlüye borçlu olmadığını göstermiş oluyordu.

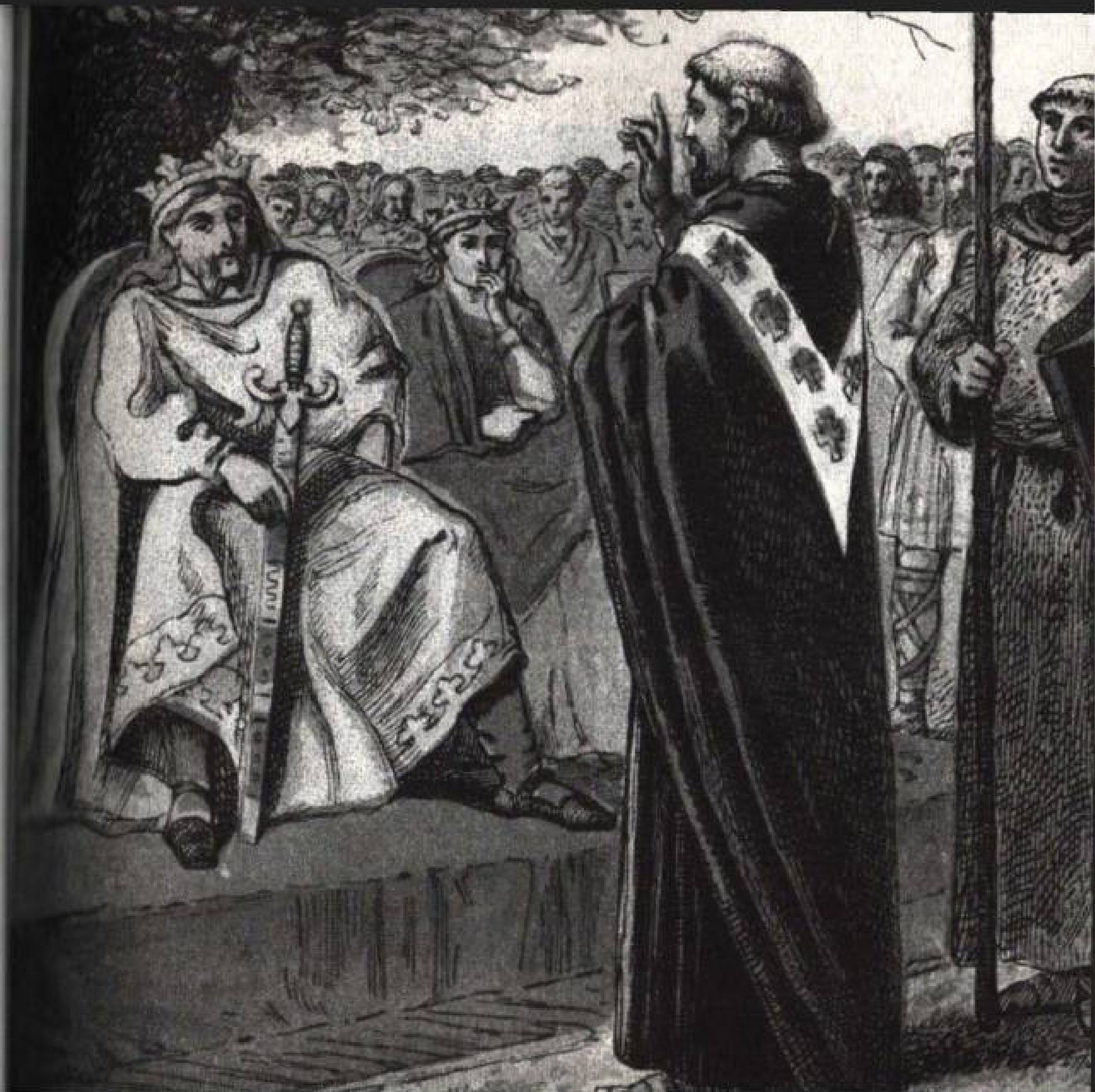

Saksonlar

Baltık kıyısındaki Cermen halklarından biri olan Saksonlar Alman ve İngiliz tarihlerinde önemli rol oynayan bir halktır. Saksonlar Batı Roma İmparatorluğu zamanında Kuzey Denizi'nde korsanlık yapmaktaydılar. Angıllar ve Jütlerle birlikte İngiltere'ye geçtiler. Aynı dönemde Galya ve Britanya kıyılarına yayıldılar. Ağırlık noktaları Kuzey Almanya olarak kalmaya devam etti.

772'de Frank kralı Şarlman, Saksonları Hristiyanlaştırmak üzere Kuzey Almanya'ya bir dizi sefer gerçekleştirdi. Kendi aralarında örgütlenemeyen Saksonları ezip Tuetoburg ormanlarına ilerledi. Bu ormanda Saksonların kutsal bir ibadet alanı vardı: *Irminsul* denilen kutsal, sütun benzeri bir ağaç gövdesi olan putu adamlarına yıktırdı. Böylelikle Hristiyanlığın onların pagan tanrılarından üstün olduğu mesajını vermeye çalıştı. İrminsul bir süre daha Sakson kültüründe hatırasını devam ettirdi. Şarlman'ın otuz iki yıl süren seferleri sonrasında Saksonlar önemli ölçüde Hristiyan inancına geçtiler.

912'de Saksonya dükü Heinrich Alman tahtına çıktı ve 1024'e kadar hüküm sürecek olan Sakson Otto Hanedanı'nın temellerini attı.

Kral Offa'nın Sikkesi

Sekizinci yüzyılda İngiltere'nin güneybatısında bulunan Mercia Krallığı, Offa'nın idaresinde altın çağını yaşıyordu. Offa kendisini geleceğin Kutsal Roma Cermen imparatoru Şarlman ile bir tutuyor, işi onun kızını kendi oğluna istemeye kadar götürüyordu. Bu talebe Şarlman'ın cevabı limanlarını Mercia gemilerine kapatarak küstah Anglosakson kralını cezalandırmak şeklinde oldu.

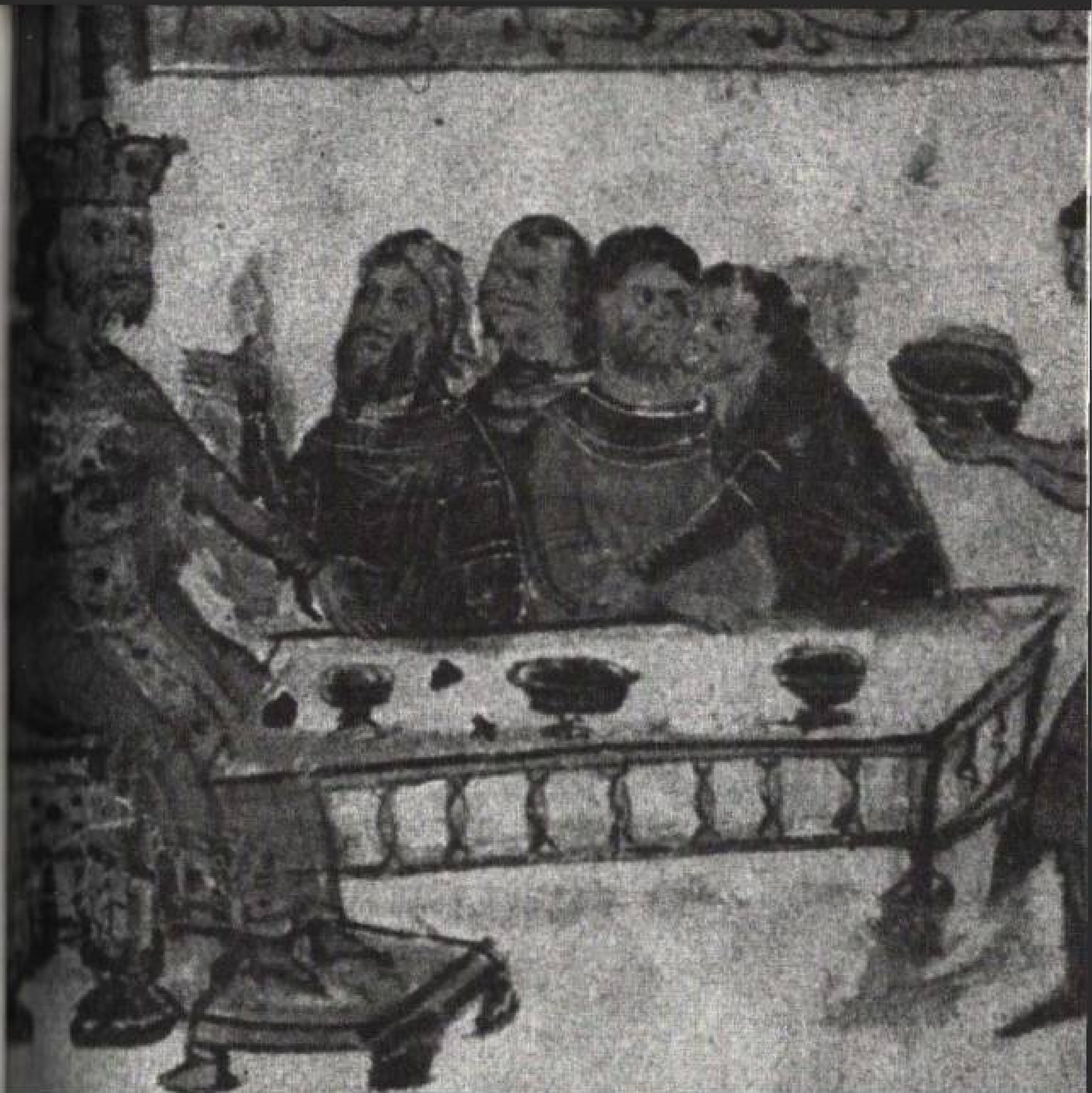
Offa zamanında Mercia kendi sikkelerini de darp ediyordu. Ancak sikke için ihtiyaç duyulan örnek, Abbasilerden seçilmişti. Abbasiler Şarlman'ın çağdaşı olan Harun Reşid zamanında Orta Asya ve Avrupa'ya uzanan ticaret yollarını aktif hale getirmeleriyle tanınırlar. Muhtemelen ticari alışverişlerden birinde bir Abbasi sikkesi Offa'nın memleketine kadar uzanmıştı. Bu sikkeyi örnek alarak kendi sikkesini bastıran Offa ön yüze Offa Rex, yani Kral Offa yazılmasını emretmişti. Arka yüz ise aynen korunarak taklit edilmişti. İşin ilginci arkada ne yazdığı hakkında muhtemelen Offa'nın en ufak bir malumatı yoktu. Oysa yazan şuydu: La ilahe illallah vahdehu la şerikeleh / Allah'tan başka ilah yoktur; o tektir, ortağı yoktur.

Bulgaristan'ın Büyük Hanı: Krum

Krum Han 803 yılında Bulgarların başına geçti. Aynı dönemde Frank kralı Şarlman galip gelerek Avar hâkimiyetine son vermişti. Mevcut durumdan istifade eden Krum, Slvaları kendi bayrağı altında toplamak ve Balkanlarda egemenlik kurmak için harekete geçti.

Krum, Bizans imparatoru I. Nikiforos'u yenerek 809'da Sofya'yı ele geçirdi. 811'de Nikiforos Bulgarlar üzerine büyük bir sefere çıktı. Önüne çıkan Bulgarları kadın çocuk demeden katletti. Ancak Temmuz 811'de Krum Han'la girdiği çatışmada canından oldu. Yerine geçen I. Mikail Filibe, Yanbol gibi şehirleri Krum'a kaptırdı. V. Leon da Krum karşısında başarılı olamadı. Hatta bir ara Krum Han'ı suikastla ortadan kaldırmaya çalıştı. Bunun üzerine Krum 814'te ordusunda Avarlar ve Slavlar olduğu halde Konstantinopolis'i kuşattı. Fakat Nisan 814'te İstanbul önlerindeki karargâhında ağzından ve burnundan kan boşalması suretiyle öldü.

Merovenjler

Fransa tarihinde önemli bir rol oynayan Merovenjler beşinci ve sekizinci yüzyıllar arasında Galya'yı yönettiler. Hanedanın asıl kurucusu olan Clovis, Galya'nın kuzeyindeki Ren Vadisi'ni kontrol altına aldıktan sonra güneye inip Vizigot Kralı II. Alaric'i mağlup ederek öldürdü. Böylece Pireneler'den Ren Vadisi'ne kadar uzanan geniş bir alanın hâkimi oldu. Oğulları da Galya'nın orta batısında bulunan Burgonya'yı ele geçirdiler.

530'lardan itibaren Gotların yarattığı kargaşadan yararlanarak İtalya'nın kuzeyini istila ettiler. Bir yandan da hiç bir dönemde Roma kontrolü altına girmeyen Almanya topraklarını işgale başladılar. Böylece Roma sonrası dönemde batının en güçlü devleti oldular. Ancak Merovenj kralları, ülke topraklarını kendi mülkleri olarak gördüklerinden dolayı çocukları arasında paylaştırıyorlardı. Bu tutum devletlerinin zaman içinde zayıflamasına sebep oldu. Sekizinci asrın sonlarına doğru güç kaybetmeye başlayan Merovenjler 751 yılına gelindiğinde iktidarı Karolenjlere terk etmek zorunda kaldılar.

Vizigotlar ve İspanya

Cermen topluluklarından Vizigotlar başlangıçta Galya'ya yerleşmiş ancak zamanla buradan Franklar tarafından sökülüp atılmışlardı. Vandalların Kuzey Afrika'ya geçmesiyle beraber İspanya Vizigotların hâkimiyeti altına girdi. Kral Leovigild İspanya ile Fransa arasındaki sınırın batısında bulunan Bask bölgesi dışında tüm ülkeyi ele geçirdi.

Sonraki yıllarda en büyük çatışma mezhep alanında yaşandı. Aryan mezhebine mensup olan Vizigot kral Leovigild, çatışmaları çözmek için Katolikler üzerinde baskı kurmaya başladı. Bunun çözüm olmadığını görünce, İsa'nın tanrılığını tanımayan Aryanizmi yumuşatmaya ve elverdiğince Katolik inancıyla uzlaştırmaya çalıştı. Tüm bu çabaların bir sonuç vermediğini gören oğlu Reccared, bu sefer Katolik inancına geçerek birliği tesis etmeye çalıştı.

Vizigot topraklarının kuzey ve güney bölgeleri farklı karakter taşıyordu. Ülkenin şehirleşmiş ve ticari açıdan zengin güney şehirleri Roma sistemine eklemlenmişken, kuzey daha fakir ve kırsaldı. Vizigot ülkesinde bir türlü sağlanamayan siyasi ve dinsel istikrar ülkenin 711'de Arap istilasına uğramasının önünü açtı. 711'de yapılan savaşta Kral Roderik hem mücadeleyi hem de hayatını kaybetti.

I. Harold: Danimarka'yı Hristiyanlaştıran Kral

Onuncu yüzyıl başlarında dünyaya gelen Kral Harold "Mavi Diş" lakabıyla da anılır. Bu lakap aynı zamanda "Bluetooth" teknolojisine de isim babalığı yapacaktır. İktidarı döneminde Danimarka dışında Kuzey Almanya, Güney İsveç ve Norveç'in bir kısmı Harald'un egemenliği altına girdi. Harald vaftiz olarak halkını Hristiyan inancına geçiren ilk Danimarka kralı olarak bilinir. Böylece hem Avrupa'da yükselen bu inanca eklemlenir hem de özgürlüklerine düşkün Vikingleri kilise öğretisinin yardımıyla daha kolay idare etmeyi başarır.

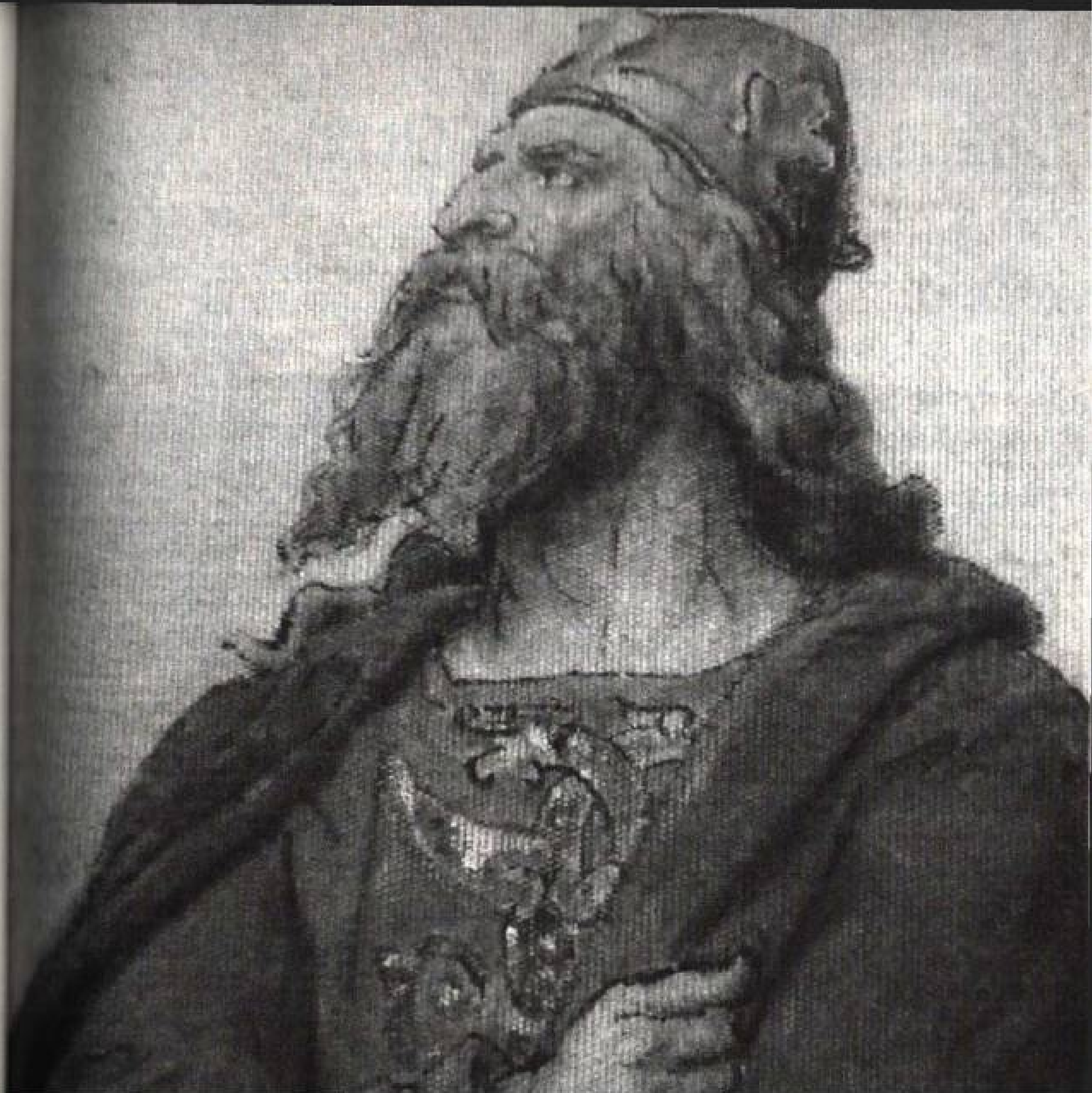
Danimarka'da Jelling kasabasında bulunan ve Harold zamanında dikilen bir taş Danimarka'nın Hristiyanlıkla ilgili en eski belgesi olarak kabul edilir. Söz konusu taşta kırmızı ve mavi renklerle bezeli dikenli çalılıklar arasından çıkan Hz. İsa motifi resmedilmiştir. Bazı uzmanlar dikenlerin Vikinglerin eski inançlarından Hristiyanlığa geçişteki zorlukları resmettiğini, bazılarıysa Hz. İsa'nın çektiği çileyi betimlediğini savunur. Bu motif modern dönem Danimarka pasaportlarının iç sayfasında kendine yer bulur.

Keçi Sakal Svend ve Kuzey Krallığı

Mavi Diş Harald'ın oğlu olan Svend savaş becerisi, politik zekâsı ve acımasızlığıyla nam salan bir Danimarka kralıdır. İsyan çıkararak babası Mavi Diş Harald'a karşı savaştı. Galip gelemedi ama babasının savaşta aldığı yaralardan dolayı ölmesine sebep oldu.

Svend babasından Danimarka'nın yanı sıra Norveç'in bir kısmını da devralmıştı. Saldırılarını Britanya'ya yöneltti. Başlangıçta İngiltere'yi fethetmeyi planlıyordu ancak genç İngiltere kralı Ethelred ilk saldırısında ona yüklü bir kurtuluş akçesi teklif edince kararından vazgeçti. İngiltere'yi fethetmek yerine sömürmek ona daha cazip geldi. İngiltere hazinesinin boşalması üzerine Ethelred Norman prens Richard'a kız kardeşi Emma ile evlenmesini teklif etti. Lakin bu ittifak da işe yaramadı. Bunun üzerine ülkesinde yaşayan tüm Danimarkalıların kılıçtan geçirilmesi emrini verdi. Bu hesapsız teşebbüs Svend'e İngiltere'yi istila için aradığı fırsatı verdi. Böylece ilk milenyumun hemen başarında kuzeyin tartışmasız tek efendisi oldu.

İlk Alman Kral I. Otto

Alman tarihine bir milat bulmak hiç de kolay değil. Bazı araştırmacılar onuncu yüzyılda yaşayan I. (Büyük) Otto'yu ilk Alman kralı kabul ederler. Otto zamanında Danlar, Slavlar, Macarlar ve Lombardlar kontrol altına alınmıştır. 955'te kazandığı *Lechfeld Savaşı* Macarları Orta Avrupa için bir tehdit olmaktan çıkartmıştır. Otto sırasıyla 939'da Doğu Frank Kralı, 951'de İtalya Kralı ve 962'de Roma-Alman İmparatoru olacaktır.

961'de Papa'nın çağrısı üzerine İtalya'ya giren Otto, Lombardları yenilgiye uğrattı ve papanın elinden imparatorluk tacını giydi. Ancak sonradan Papa XII. Johannes ile arası açılınca Roma'nın üzerine yürüyerek onu papalıktan azletti. Akabinde literatürde *Otto Ayrıcalığı* olarak geçen bir belge yayımlatarak papa adaylarını değerlendirme ve onaylama hakkının kendisinde olduğunu kiliseye kabul ettirdi. Bununla kalmayarak oğlu II. Otto ile Bizans imparatoru İonnes Çimiskes'in yeğeni Teofano'nun evliliğini ayarlayarak iki güçlü Hristiyan devleti arasında akrabalık tesis etme yoluna gitti.

Büyük Alfred

İngiltere'nin "Büyük" sıfatıyla anılan ilk kralıdır. Henüz ortada bir İngiltere yokken Wessex Krallığı'nı 871-899 yılları arasında idare eden Alfred, Vikinglere karşısında gösterdiği yoğun çaba ve kazandığı büyük başarılardan sonra bu şekilde anılır olmuştur.

Alfred özgür çiftçi ailelerinden birer asker alarak görece düzenli bir ordunun temellerini attı. Danimarka'dan gelen Viking saldırılarını önlemek için belli bölgelerde kale ve istihkâmlar kurma yoluna gitti. Viking gemilerine karşı bir donanma tesis etti ve bunun için yine Danimarkalı Vikinglerden paralı asker toplayıp teknik yardım aldı. Çabaları neticesinde Viking akınları Fransa'nın kuzeybatısında bulunan Normandiya'ya yöneldi. Alfred krallığını bir kültür merkezi haline getirmeye çabaladı. Bu amaçla ülke dışından pek çok âlimi ülkesine davet etti. Kraliyet gelirlerinin neredeyse yarısını kilise okullarına harcadı. Ülkesinin içinde bulunduğu durum göz önüne alındığında bu büyük bir fedakârlıktı. Alfred şu sözleriyle tarihe geçecektir: "Bilgisiz bir adamdan daha kötü bir adam tanımıyorum."

Feodal Ekonomi

Roma İmparatorluğu'nun beşinci yüzyıldan itibaren çöküşe geçmesiyle ekonomide radikal değişimler yaşandı. Ostrogotların İtalya'ya, Vandalların Kuzey Afrika'ya, Vizigotların İspanya'ya ve Frankların Galya'ya yerleşmeye başlaması, Roma'ya buralardan gelen vergi gelirlerini hızla ortadan kaldırdı. Ağırlıklı olarak paralı barbar askerlere dayanan Roma ordusu bu durumun etkisiyle dağılma noktasına geldi.

Roma topraklarının yeni sahipleri vergi toplamayı karışık bir iş olarak görüyorlardı. Dahası Cermen liderler ele geçirdikleri toprakların bir kısmını vergi muafiyeti uygulayarak kendilerine destek veren diğer şeflerin kullanımına bırakıyorlardı. Bu da ekonomik açından kontrol altında tuttukları toprak parçasının her geçen gün azalmasına sebebiyet veriyordu. Öyle ki, kâğıt üzerinde Galya'nın hâkimi kabul edilen Frank krallarının geliri çoğu zaman Paris-Orleans hattında doğrudan kendisine bağlı toprakların gelirinden ibaret kalıyordu.

Bu durum Avrupa ekonomisinin küçülmesine, zanaatın durma noktasına gelmesine ve tüketim alışkanlıklarının değişmesine yol açtı. Şehirler boşalırken taşrada kendi kendine yetmeye çalışan bir ekonominin temelleri atıldı.

Kızıl Erik ve Oğlu Leif Ericsson

Norveçli Kızıl Erik ülkesinde sorun çıkaran bir adam olmasıyla meşhurdu. Adamları tepelik bir alanın hemen aşağısında evi bulunan hasmını tertibat alarak toprak altında bırakınca Norveç'ten sürüldü, İzlanda'ya gitti.

Kızıl Erik İzlanda'da da rahat durmadı. 982'de kavga ettiği bir adamın iki oğlunu öldürünce adamlarıyla birlikte daha batıya yelken açtı ve Grönland'ı buldu. İlk ulaştığı mevsimde kıyılarda buzullar çekildiği ve yeşillikler ortaya çıktığı için buraya "yeşil ülke" anlamına gelen *Grönland* adını verdi. 1003'te bu kez Kızıl Erik'in oğlu Leif Ericsson babasıyla birlikte daha batıya bir keşif seferi düzenlemek istedi. Grönland'dan batıya giden denizciler Kuzey Batı Amerika'ya ulaştılar. Buradaki bazı yerlere Markland (orman ülkesi), Vinland (şarap ülkesi) gibi isimler verdiler. Zamanla bölgeye yerleşim de oldu. Ancak yerlilerle uzlaşmak yerine savaşmayı tercih etmeleri sebebiyle buradaki Viking varlığı uzun ömürlü olmayacaktır.

EJNEKR
hiin Raude/,
Fyrſte Lädnams mæd:
Grønlande.
Høy bygd
i Grønlande.
Anno
986.

Macarlar

Orta Avrupa halklarından Macarlar Finugur halklarından biridir. Yaşadıkları bölge daha önceden Hun ve Avarlar tarafından iskân edilmişti.

Macarlar Onugur birliğinin önemli bir unsuru olarak tarih sahnesine çıktılar. Türk topluluklarıyla çeşitli vesilelerle ve çeşitli zamanlarda kaynaştılar. Dokuzuncu yüzyıl başlarında Hazar egemenliği altında yaşayan Macarlar, sonrasında batıya göç ederek Arpat adlı önderlerinin liderliğinde bugünkü topraklarına geldiler. 899'dan itibaren Vikingler ve Sarazenlerle birlikte Avrupa'nın çeşitli bölgelerine yağma akınları düzenlediler. Batıdaki akınları 955'te Almanya'daki Augsburg yakınlarında Lechfeld denilen yerde Alman kralı I. Otto tarafından yenilgiye uğratıldıkları andan itibaren kesildi. 970'te de Balkanlarda yenildiler. Aynı yıllarda Katolik inancını benimseyerek Hristiyan oldular. 1526'da Kanuni Sultan Süleyman idaresindeki Osmanlı ordusuna Mohaç'ta yenilene kadar Orta Avrupa'nın en çekinilen güçlerinden biriydiler.

El Cid

İspanya'daki Katolik-Müslüman çatışmasında önemli roller oynamış ve âdeta efsaneleşmiş İspanyol şövalyedir.

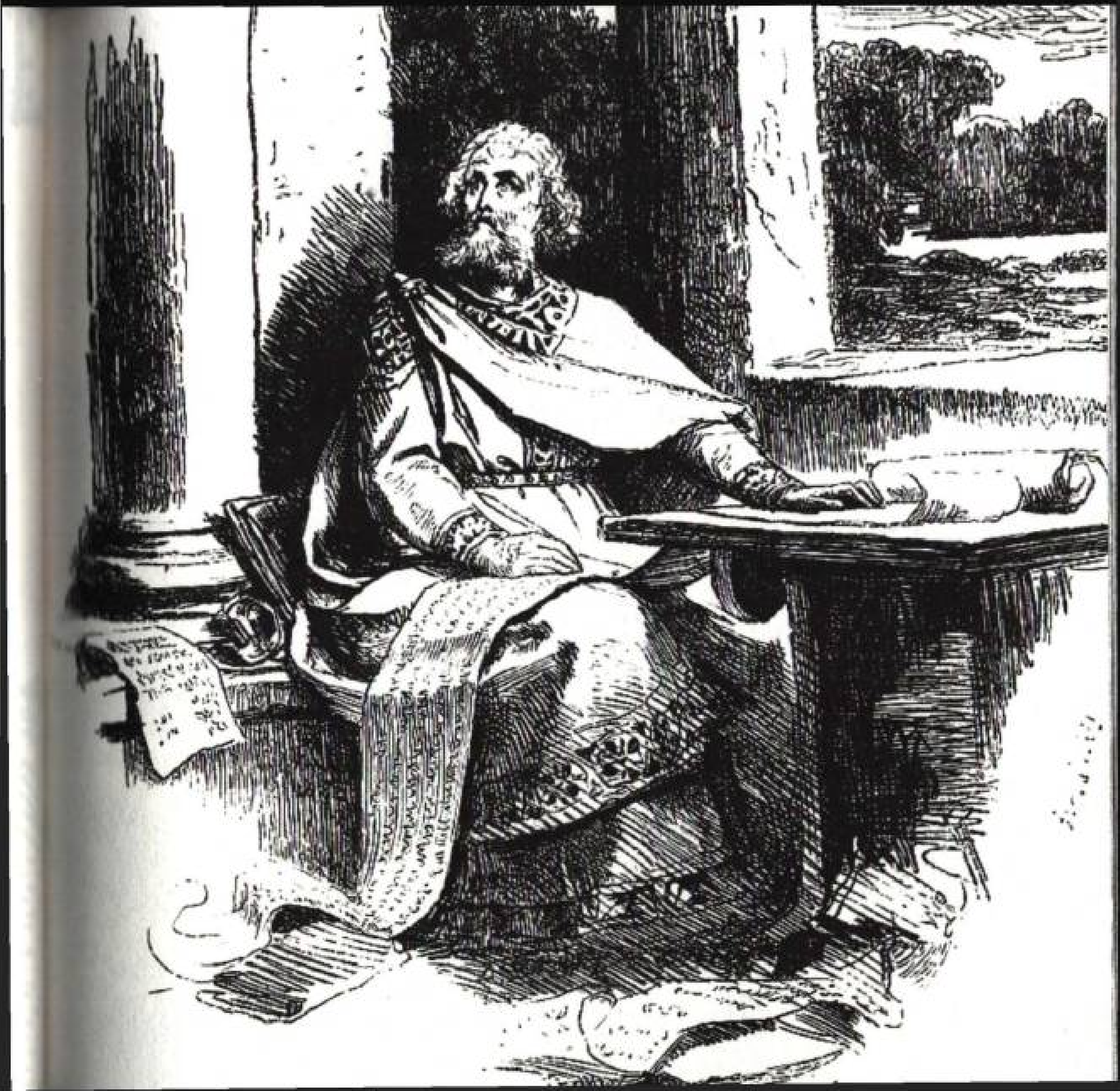
El Cid, 1043'te Kastilya'da doğdu. Kastilya kralı II. Sancho henüz yirmi iki yaşındaki El Cid'i kraliyet birliklerinin komutanlığına tayin etti. II. Sancho ile El Cid Leon kralı VI. Alfonso'nun üzerine yürüyerek onu tahttan indirdiler. Kısa bir süre sonra II. Sancho çocuksuz ölünce VI. Alfonso Kastilya tahtına geçti. Yaptığı ilk icraatlardan biri El Cid'i Kastilya'dan sürmek oldu. El Cid bundan sonraki yıllarda Müslümanlarla temas kurarak Zaragoza'nın Müslüman hükümdarı Mutemin ile oğlu Mustain'in hizmetine girdi. 1084'te Müslüman ordularıyla hareket ederek Aragon kralı Sancho Ramírez'i yendi. El Cid'in en büyük başarısı Mayıs 1094'te Valencia'yı ele geçirmek ve kendi adına burada hüküm sürmek oldu. Ölümünden sonra Valencia 5 Mayıs 1102'de Murabıtların eline geçti ve 1238'e kadar da İslam egemenliğinde kaldı. El Cid İspanya'nın efsaneleşmiş kahramanlarından biri olarak belleklerde yer aldı.

Piskoposluklar Çağı

Batı Roma'nın çöküşe geçmesi Avrupa'da bir dizi yapısal değişimi beraberinde getirdi. Cermen unsurlar Hristiyanlık inancına geçmeye başladı. Ancak beraberlerinde yeni yıl kutlamaları ya da kilise şenliklerinde körkütük sarhoş olma gibi pagan geleneklerini de inancın içine soktular.

Yerleşik hayata geçen Cermen topluluklara Roma sistemi konusunda "rehberlik" yapacak bir kurum lazımdı. Bu ortamda örgütlenme yapısı ayakta kalan belki de tek kurum olan kilise devreye girdi. Kilise her büyük şehir ve eyalette piskoposluklar kurmuştu. Bunlar bulundukları bölgenin en yüksek dinî makamıydı. Piskoposlukların başına da metropolit piskoposlar getirilmişti. Metropolit piskoposlar, Batı'da piskoposların en büyüğü olan Roma piskoposuna, yani Papa'ya bağlıydı. Pek çok piskopos dinî görevinin yanında siyasi idarecilere danışmanlık hizmeti vermeye başladı. Zaten artık piskoposların pek çoğu bulundukları bölgenin aristokrat ailelerine mensup kişilerdi.

Sicilya ve Müslümanlar

İslam kültürünün Avrupa'ya sokulduğu iki önemli köprübaşından biri İber Yarımadası, diğeri ise Sicilya'dır. Akdeniz'in en büyük adası olan Sicilya 827'de Kuzey Afrikalı Ağlebi Hanedanı'nca ele geçirilmişti. Müslümanlar Palermo şehrini kendilerine merkez edinerek İtalya'ya bir dizi akın düzenlemişlerdi. 846'da Roma ve çevresi Müslümanlarca yağmalanmıştı. Dokuzuncu yüzyılın ortalarında Bari kenti İslam egemenliğine girmişti. Ağlebilerden sonra Sicilya evvela Fatımilerin, sonrasında ise Kalbi Hanedanı'nın egemenliği altına girdi.

Müslümanlar bölgede pek çok cami ve medrese inşa etmişlerse de, bunlar günümüze ulaşamamıştır. 1061'de kuzeyden gelen Normanlar neredeyse İngiltere ile eş zamanlı olarak adayı ele geçireceklerdir. İlk başlarda Müslümanlara karşı hoşgörülü davranan Normanların sarayında El İdrisi gibi dönemin meşhur İslam coğrafyacıları kendilerine yer bulacaklardır. Ancak adada Papalık ve Fransız etkisinin artması, İslâm kültürünün sonunu hazırlayacaktır.

Rusya ve Hristiyanlık

Rusya tarihini şekillendiren olaylardan biri hiç şüphesiz Hristiyanlığa geçiştir. Bu durum Rus kimliğinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.

Hristiyanlığın Slavlar arasında yayılmasında Kiril ve Metodi kardeşlerin faaliyetlerinin mühim rolü vardır. Kiev Büyük Knezi I. Vladimir de ülkesinde ticaret ve misyonerlik faaliyetleri sonrasında artan Bizans etkisinin sonucu olarak Ortodoks inancına geçecektir. Bir anlatıya göre Vladimir büyük dinlerden birini seçmeye karar vermiş, Kudüs'ü kaybeden Yahudileri zayıf bulmuş, kendisini alkol zevkinden mahrum bırakmak istemediği için de İslamiyet'i seçmemiştir. Vladimir aynı zamanda Bizans imparatorunun kız kardeşi Anna ile de evlenerek Ortodoks dünyasında ciddi bir nüfuz elde edecektir. Bu evlilikten sonra Kırım'ın Kerson şehrinde 988'de vaftiz olur. Vladimir'in oğlu Yaroslav babasının yolundan giderek Kiev'de Ayasofya adında bir kilise inşa edecektir. 1453'te İstanbul'un Osmanlıların kontrolü altına girmesinden bir süre sonra Rus idareciler kendilerini "III. Roma" olarak betimleyeceklerdir.

Kiril ve Metodi Kardeşler

Slavların Ortodoks Hristiyanlığa geçmesinde büyük bir Slav nüfusa sahip olan Selanik'te doğan Kiril ve Metodi kardeşlerin önemli etkisi vardır. Doğu Roma İmparatoru III. Mikael zamanında Moravya'yı elinde tutan Ratislav, Doğu Frank hükümdarı Alman Ludwig'e karşı destek arayışı içindeydi. Bu sebeple İstanbul patriğine bağlanmaya karar verdi. III. Mikael de bu sayede nüfuz alanını Moravya'ya kadar uzatma imkânı bulacaktı.

III. Mikael, Kiril ve Metodi kardeşleri Moravya'ya göndermeye karar verdi. İki kardeş Slavcaya hâkimdi. Daha önce Hazarlara misyoner olarak gönderilmiş ancak başarısız olmuşlardı. 863'te Ratislav'ın sarayına vardılar. Yanlarında Rumca pek çok dua kitabı ve kutsal metin de vardı. Bunları Slavcaya çevirmek gerekiyordu. Lakin Slavcanın yazılı alfabesi yoktu. Evvela Slavca "konuşma" anlamına gelen *Glagolitik* adında bir alfabe oluşturdular. Sonrasında kutsal metinleri Slavcaya çevirmeye başlayan kardeşler zaman içinde aziz ilan edildiler.

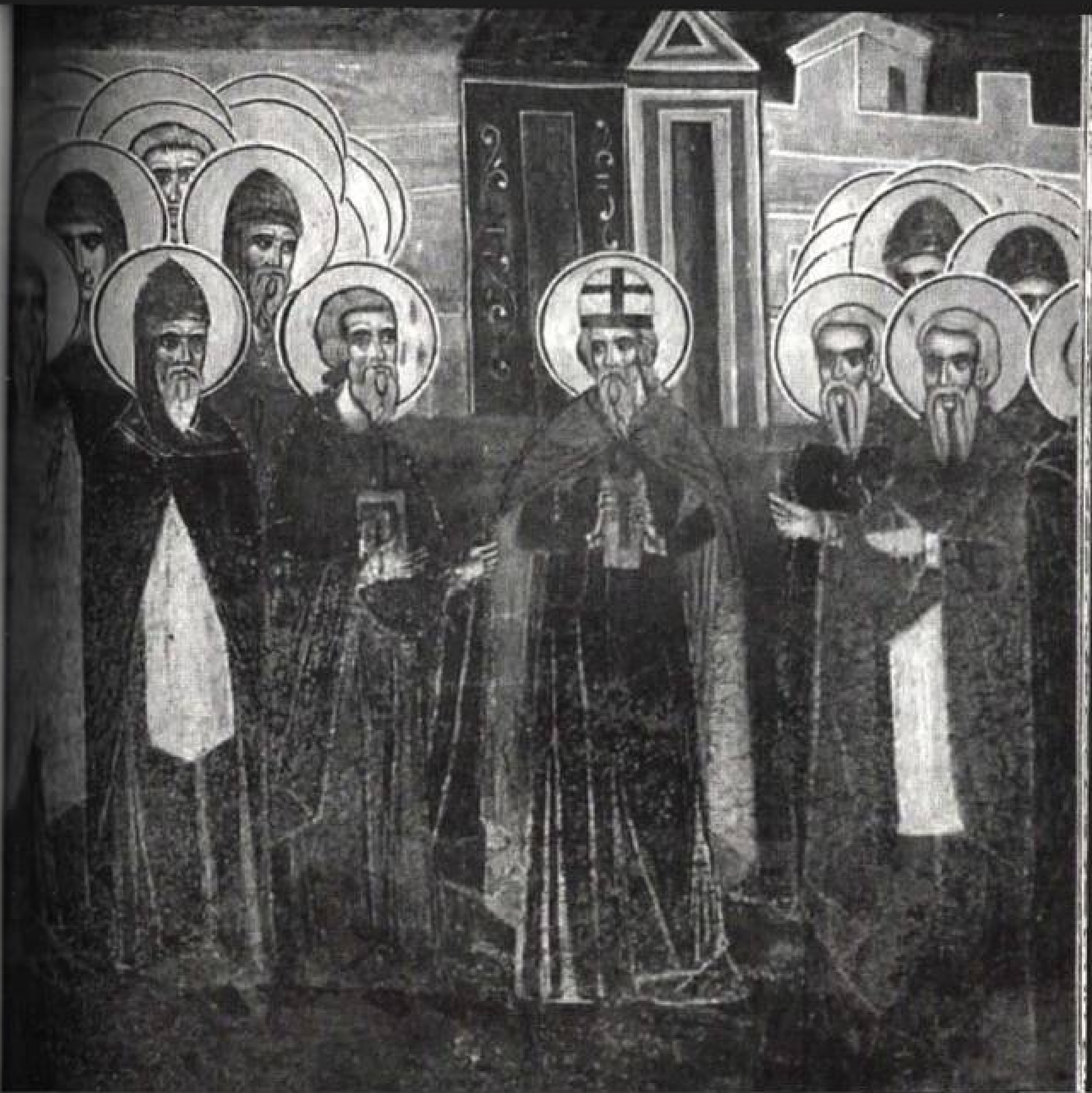

Boris Han ve Hristiyanlık

825-889 yılları arasında tahtta kalan Boris Han Bulgar tarihinin en önemli hükümdarlarından biridir.

Boris Han hem pagan Bulgarlara hem de Slavlara hükmediyordu. Bu farklı unsurları birleştirmek amacıyla Hristiyan inancını kabul etmeye karar verdi. İlk başta Ortodoksluğa yöneldi ve vaftiz oldu. Ancak Konstantinopolis patriği Bulgaristan'ın bağımsız bir piskoposluk merkezi olma talebini geri çevirdi. Bu kez Roma'ya yanaşan Boris Han, buradan da beklediğini alamadı. Sonradan Konstantinopolis patrikliği görünüşte de olsa İstanbul'a bağlı kalmak şartıyla bir piskoposluk kurulmasını onayladı. Boris Han Hristiyanlığa geçmek istemeyen elli iki boyarı aileleriyle birlikte idam etti.

Boris Han, Kiril ve Metodi kardeşlerin öğrencilerini ülkesine davet etti. Eski Bulgar dilinin ayinlerde kullanımını teşvik etti. 889'da tahtı büyük oğlu Vladimir'e bırakıp bir manastıra çekildi. Oğlunun yeniden pagan dine dönmesi üzerine tekrar mücadeleye girişerek onu tahttan indirdi ve gözlerine mil çektirdi. Ülkesinde Ortodoks inancının kalıcılığını sağladığı için aziz ilan edildi.

Polonya Doğuyor

Polonyalılar tıpkı Çekler gibi Katolik inancını benimseyen Slav topluluklardandır. Bu kimlik Polonya halkının Rusya'ya karşı en önemli kalkanlarından birini teşkil edegelmiştir.

Polonya'nın kurucusu olarak I. Mieszko kabul edilir, ancak oğlu Cesur Boleslaw "kral" unvanını kullanan ilk idarecidir. Mieszko, Polan kabilesinin lideriydi. Ülkesi et, bal ve balık açısından zengindi. Mieszko evvela düzenli bir ordunun temellerini attı. Üç bin kişilik bir ordu kurdu. Gdańsk, Kolobrzeg, Sandomierz gibi ticari merkezler oluşmaya başladı. Büyük çaba gösteren Mieszko, sınırlarını Baltık Denizi'ne kadar ulaştırmayı başardı. Böylece İskandinav ülkeleri, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu gibi coğrafyaların yanı sıra Çek ve Ruslarla da ticaret yapma imkânı yakaladı. Bir Çek prensesi ile evlenen I. Mieszko 966'da Roma kilisesi tarafından vaftiz edildi. Bu eylem ülkesinin kaderini belirledi. Polonya bunun sonrasında yazılı kültüre geçiş yaptı. Ancak diğer Slav toplulukların aksine Kiril alfabesi değil, Latin alfabesi kullanmayı seçti.

"Bulgarkıran" II. Basileios

Doğu Roma tahtında yarım asırdan uzun oturan II. Basileios'un saltanatının ilk yılları naipler gözetiminde geçti. İmparator son naibi olan ve kendisiyle aynı adı taşıyan amcası Basileios'u Kiev prensi Vladimir'in yardımıyla etkisiz hale getirdi. Bunun karşılığında kız kardeşi Anna'yı Vladimir'le evlendirdi.

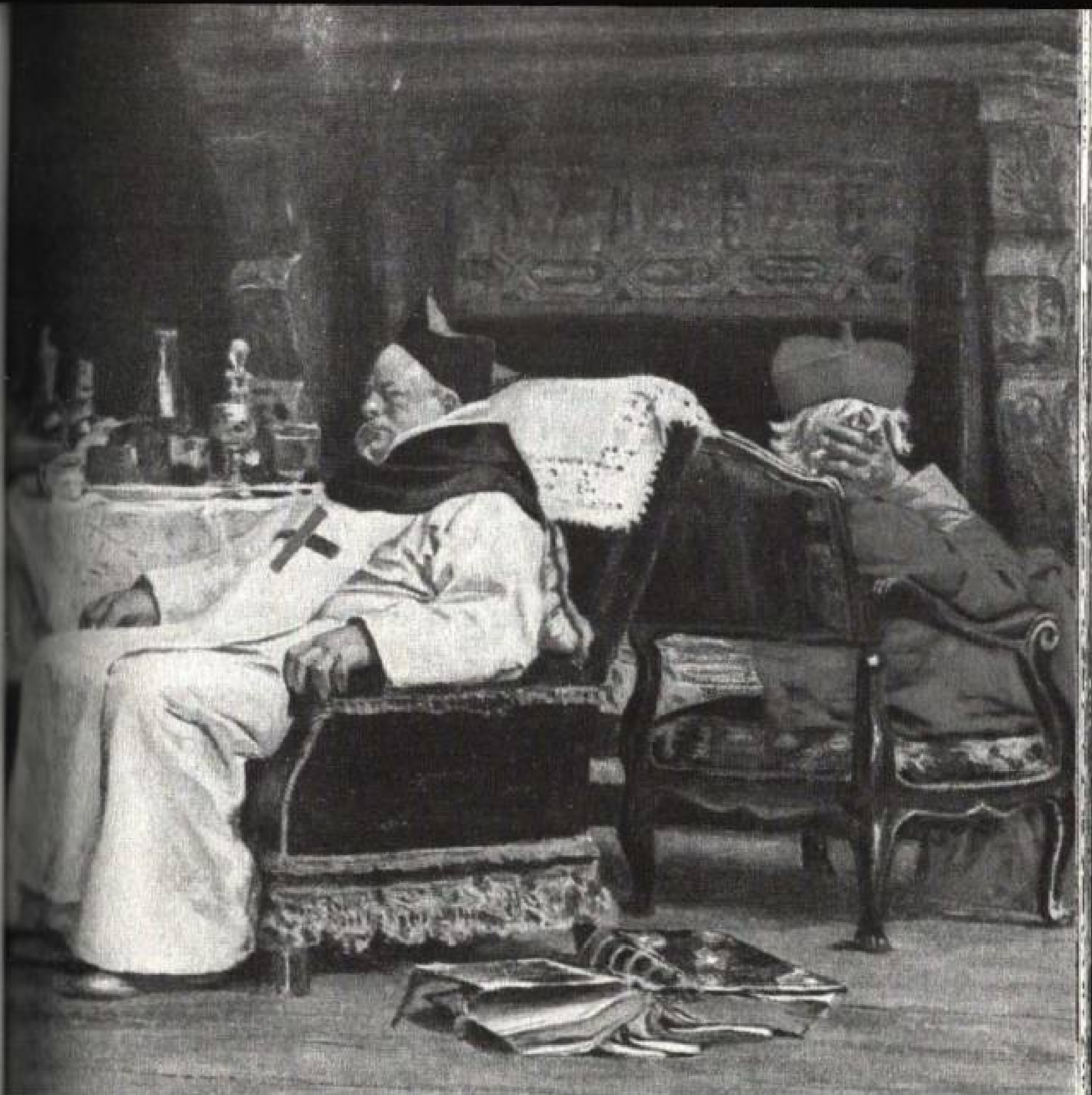
II. Basileios Suriye'de, Kafkasya'da ve Balkanlar'da sarsılan devlet otoritesini yeniden tesis etti. Özellikle Bulgarlarla otuz yıla yakın mücadele etti. Bu süreçte yaptıklarından dolayı "Bulgarkıran" ya da "Bulgar kasabı" olarak bilinir. Seferlerinden birinde Bulgar kralı Samuel'in ordusunu 1014'te Belasitsa Muharebesi'nde bozguna uğrattıktan sonra ele geçirdiği on beş bin Bulgar askerini yüzer kişilik gruplara ayırmış, bunlardan doksan dokuzunun iki gözünü oydururken, bir kişinin tek gözünü oydurmuş ve bu körler ordusunu Bulgar çarına göndermişti. Gördüğü manzara karşısında zaten hasta olan Samuel inme geçirerek ölmüştür. II. Basileios, Sicilya'yı geri almak, İtalya'yı kendine bağlamak gibi projelerini ise hayata geçirememiştir.

Hristiyanlıkta Büyük Bölünme: Skizma

Katolik ve Ortodoks Kiliseleri tarihsel süreçte büyük gerilimler yaşadı. Gerilimin kültürel ve siyasi nedenleri mevcuttu. Batı Kilisesi Latin Roma kültürü üzerine inşa edilirken, Doğu Kilise'sinde Yunan Helen kültürü egemendi. Batı Roma İmparatorluğu'nun beşinci yüzyılda barbarlar tarafından yıkılmasının etkisiyle batıda kilise kendisini siyasetin üzerinde konumlandırmaya çalışmış ve bunu çoğu zaman başarmışken, doğuda imparatorun varlığı bunu engellemiş ve kilise çoğu zaman devlete tabi olmuştur.

On birinci yüzyılda Güney İtalya'daki Ortodoks kiliselerinin Latinleştirilmeye çalışılması, Konstantinopolis patriği Mihail Cerularius'un şehirdeki kiliseleri kapatmasına yol açtı. Gerilimi azaltmak için İstanbul'a yollanan Papalık temsilcisi Kardinal Humbert yaşanan tartışma sonrası Ayasofya'nın sunağına patriği aforoz ettiğini beyan eden bir belge bıraktı. Cerularius derhal bir sinod toplayarak Papa'yı aforoz etti. Böylece Doğu ve Batı Kiliseleri arasındaki ayrım kesinleşmiş oldu. İki taraf aforozu karşılıklı olarak 1967'de kaldıracaklardır.

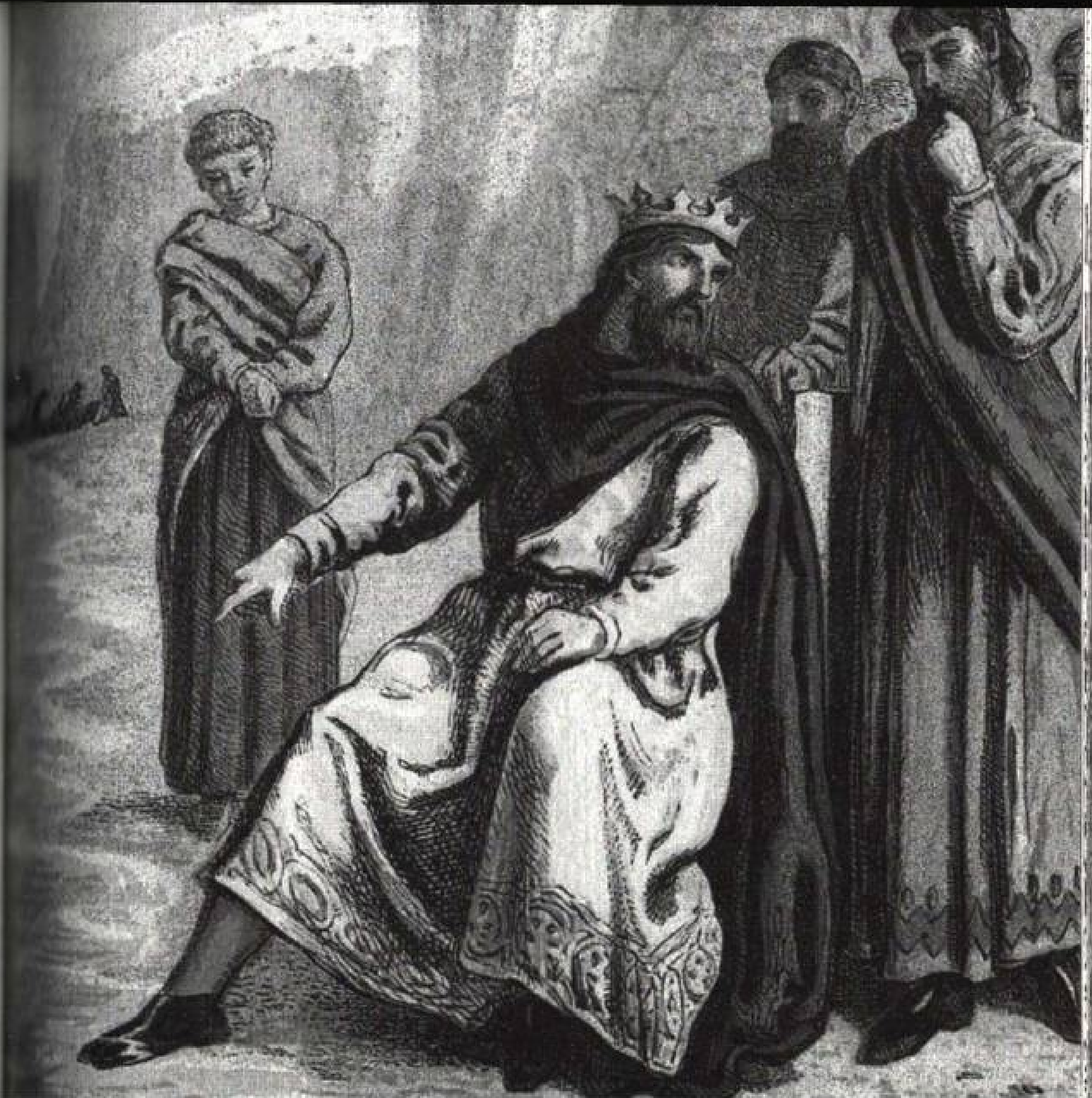

Danimarka Kralı Bilge Knud

995'te doğan Knud, 1035'te kırk yaşında öldü. İngiltere, Norveç ve Danimarka kralı olarak bilinir. 1013'te babasıyla beraber İngiltere'ye çıkan Knud ülkeyi II. Edmund ile bölüştü. Kısa bir süre sonra Edmund'un ölümüyle İngiltere kralı oldu. 1019'da Danimarka tahtına geçen Knud, 1022'de İskoçya'yı istila etti.

Knud bazı kaynaklarda "bilge" lakabıyla anılır. Anlatıya göre etrafı bir dalkavuk topluluğuyla çevrili olan Knud onlara ders vermek için tahtını Thames Nehri'nin kıyısına getirtir. Etrafındaki dalkavuklar kralın kudretinin her şeye yeteceğini söyleyip durmaktadırlar. Kral onlara bir gelgitin yaklaşmakta olduğunu ve bunu engelleyip engelleyemeyeceğini sorar. Dalkavuklar "söylemesinin yeterli olacağını" beyan edince, o da dalgalara seslenir: "Ey gelgit, artık dur!" Sonrasında kral tebasına dönerek: "Korkarım benim kudretimin bir sınırı var. Övgülerinizi tek büyük kudret sahibi olan Tanrı'ya saklayın" der.

Knud askerlik, dindarlık ve tevazuu bünyesinde birleştirdiği için Orta Çağ'ın büyük krallarından kabul edilir.

Fatih William

I. Robert'ın gayrimeşru oğlu olduğu için "piç" lakabıyla tanınan William, İngiltere'de Norman istilasını başlatan kişi olarak bilinir. İngiltere kralı Edward'ın ölümüyle tahtı üzerinde iki Norman savaşçı hak iddiasında bulundu. Sakson savaşçılardan müteşekkil bir orduya komuta eden Harold, II. Harold adıyla kral oldu. Bir süre sonra Norveçli savaş beyi Hardra'nın kuzeyden gelen istila dalgasını önlemek için sefere çıkan Harold, Hardra'yı yendi ve öldürdü.

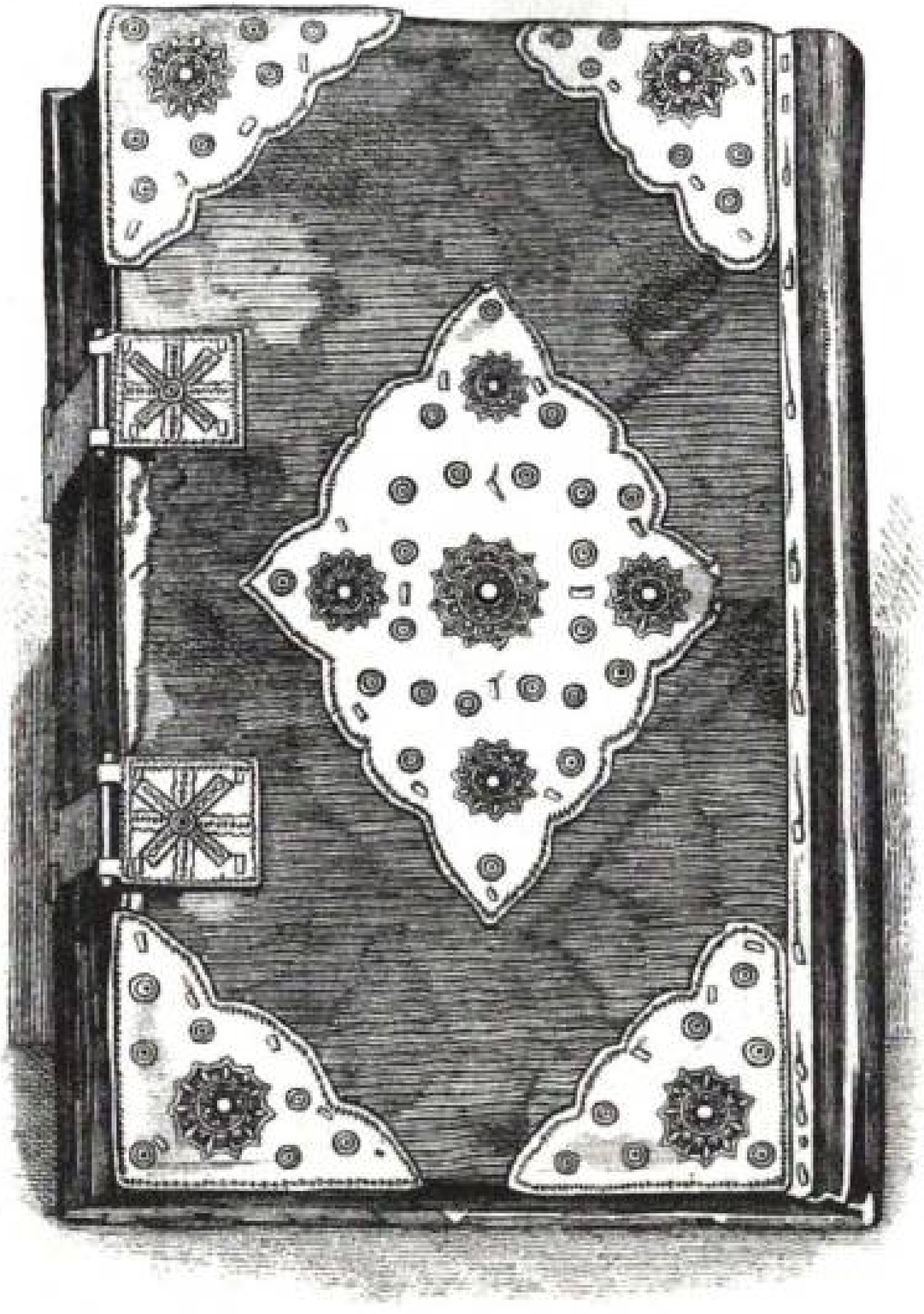
Normandiya dükü William 1066'da, tam da o savaş günlerinde İngiltere'ye çıkartma yaptı. Harold yorgun ordusuyla William'ı Hastings'te karşıladı ancak yenilmekten kurtulamadı. Savaşın kaderini William'ın zekâsı belirledi. Saksonların tuttuğu tepeye bir saldırı düzenleyen William sonrasında sahte bir çekilme tertipledi. Kaçan askerleri kovalamak için oluşturdukları kalkan duvarını bozan Saksonlar müthiş bir kıyıma uğradı. Liderleri Harold savaş alanında önce gözüne isabet eden bir okla yaralandı, sonrasında ise Norman süvarilerince parçalandı. Kazanılan zafer William'ın kardeşi Odo tarafından bir kilime işletilerek ölümsüzleştirildi.

Kıyamet Defteri ve İngiltere

Kıyamet Defteri İngiliz ulusal arşivlerinin en eski kamusal kayıtlarından biridir. Normandiya dükü Fatih William İngiltere'yi 1066'da istila etti. Ancak Normanlar ada halkının çok küçük bir yüzdesini teşkil ediyordu.

William halk üzerindeki egemenliğini tesis için evvela zorbalığa başvurdu. Kuzey İngiltere'yi iki yıl boyunca acımasızca yağmaladı. Sonrasında ülkenin farklı bölgelerinde savunma amaçlı beş yüz kadar kule inşa ettirdi. Bunların en ünlüsü Londra Kulesi'dir. Adaya çıktıktan on dokuz yıl sonra ülkenin servetini hesaplamak amacıyla farklı bölgelere görevliler yolladı. Ülkede İngiliz soylulara ait toprakların büyük kısmını kendisine bağlı Norman soylulara verdi. Vergilendirme için toprakların, kiracıların, hatta çiftlik hayvanlarının tek tek sayılmasını emretti; İngiliz halkı denetleme sonrasında çıkacak kararı endişeyle beklediği için, tutulan bu kayıt defterine *Domesday* yani "Kıyamet Defteri" adını verecektir. İki yıllık bir çalışma sonrasında derlenen kayıtlar sonraki yıllarda ülkeyle ilgili bazı sorunların çözümünde de veri olarak kullanılmıştır.

Clermont Konsili

Selçukluların 1071 Malazgirt Savaşı'ndan çok kısa bir süre sonra İznik önlerine kadar gelmesi, Bizans imparatoru I. Aleksios Komnenos'u Papa'dan yardım istemeye mecbur bıraktı.

Papa II. Urbanus 1095'te Fransa'nın Clermont kentinde bir konsil toplamış ve burada Hz. İsa'nın doğduğu, hatıralarının bulunduğu, mezarının yer aldığı toprakları Müslümanlardan kurtarma fikrini ortaya atmıştı. Sefere katılıp da hayatını kaybedecek olanları ilahi mükâfatla müjdelemiş ve coşkulu bir konuşma yapmıştı. Konuşmasının bitiminde evvela Le Puy piskoposu kendisini Papa'nın ayaklarının dibine atmış ve sefere katılmak için izin talep etmiştir. Bunu salonda bulunan diğer kişiler takip edecektir. Haçlı yemini kısa süre içinde geniş bir bölgeye yayılacaktır. Yemine daha ziyade Normanlar ve Fransızlar katılacaklardır. Cermenler ve Lombardlar kendi aralarında mücadele ettikleri için bu çağrıya ilk başlarda kulak kabartmadılar. Böylelikle konsil iki asır sürecek ve milyonlarca insanın ölümüne ya da felaketine sebep olacak bir dizi askerî harekâtın fitilini ateşledi.

Haçlı Seferlerine Katılan Norveç Kralı I. Sigurd

İskandinavya genel olarak Haçlı Seferleri'nin etki sahasından uzak kalmıştır. Ancak Norveç kralı I. Sigurd bu konuda bir istisna teşkil eder. Sigurd, babası Çıplak Ayaklı (III.) Magnus'un ölmesi üzerine iki kardeşiyle birlikte Norveç tahtına çıktı. Kardeşi Olav 1115'te ölünce ülkeyi ağabeyi Eystein ile yönetmeye başladı.

Dindar bir kral olan Sigurd, 1107'de bir gemiyle hac farizasını yerine getirmek için savaşçılarıyla beraber yola çıktı. Yolu üzerinde İngiltere, Fransa, İspanya ve Sicilya'ya uğradı. Filistin'e ulaştığında Kudüs kralı I. Baudouin'in Sidon (Sayda) kentini ele geçirmesinde büyük yararlılıklar gösterdi. Dönüş yolunda Konstantinopolis'e uğrayan Sigurd, Bizans imparatoru I. Aleksios'la sıcak ilişkiler kurdu. Donanmasının yanı sıra bir grup askerini Alekios'a bıraktı ve zahmetli bir yolculuktan sonra ülkesine döndü. Ağabeyinin ölümünün ardından Norveç'i tek başına idare eden Sigurd, ülkesinde pek çok kilise ve manastır inşa ettirmesiyle bilinir.

Akdeniz'in İncisi Venedik

Bir lagün etrafında şekillenen Venedik'in ilk zamanlar en önemli gelir kaynağı lagündeki gelgitler sonrasında ortaya çıkan tuzdu. Sonrasında şehir Akdeniz ticaretine önemli ölçüde hâkim olacaktır.

Venedik yaklaşık 1000 yılından beri bağımsız yaşayan bir aristokratik cumhuriyet yapılanmasıdır. *Duka* adı verilen idareciler soylulardan müteşekkil 400'ler Meclisi tarafından seçilirdi. Haçlı Seferleri sırasında kentin önemi daha da arttı. 1204'te Venedik'in başını çektiği IV. Haçlı Seferi sırasında Konstantinapolis işgal edilmiş ve işgal 1261'e kadar sürmüştür. Venedik zamanla Adriyatik kıyılarını, Mora Yarımadası'nı, Selanik, Girit ve Kıbrıs'ı ele geçirmiş böylece Doğu Akdeniz ticaretinde etkin bir rol oynamıştır.

Osmanlıların ortaya çıkışı on beşinci yüzyıldan itibaren Venedik'in gerilemesine yol açacaktır. On yedinci yüzyılda Girit'in kaybı Venedik'in düşüşünün habercisidir. Kent 1797'den sonra evvela Napolyon idaresindeki Fransızların, sonrasında Avusturya İmparatorluğu'nun kontrolüne girer. 1866'dan sonraysa İtalyan birliğinin içinde yer alır.

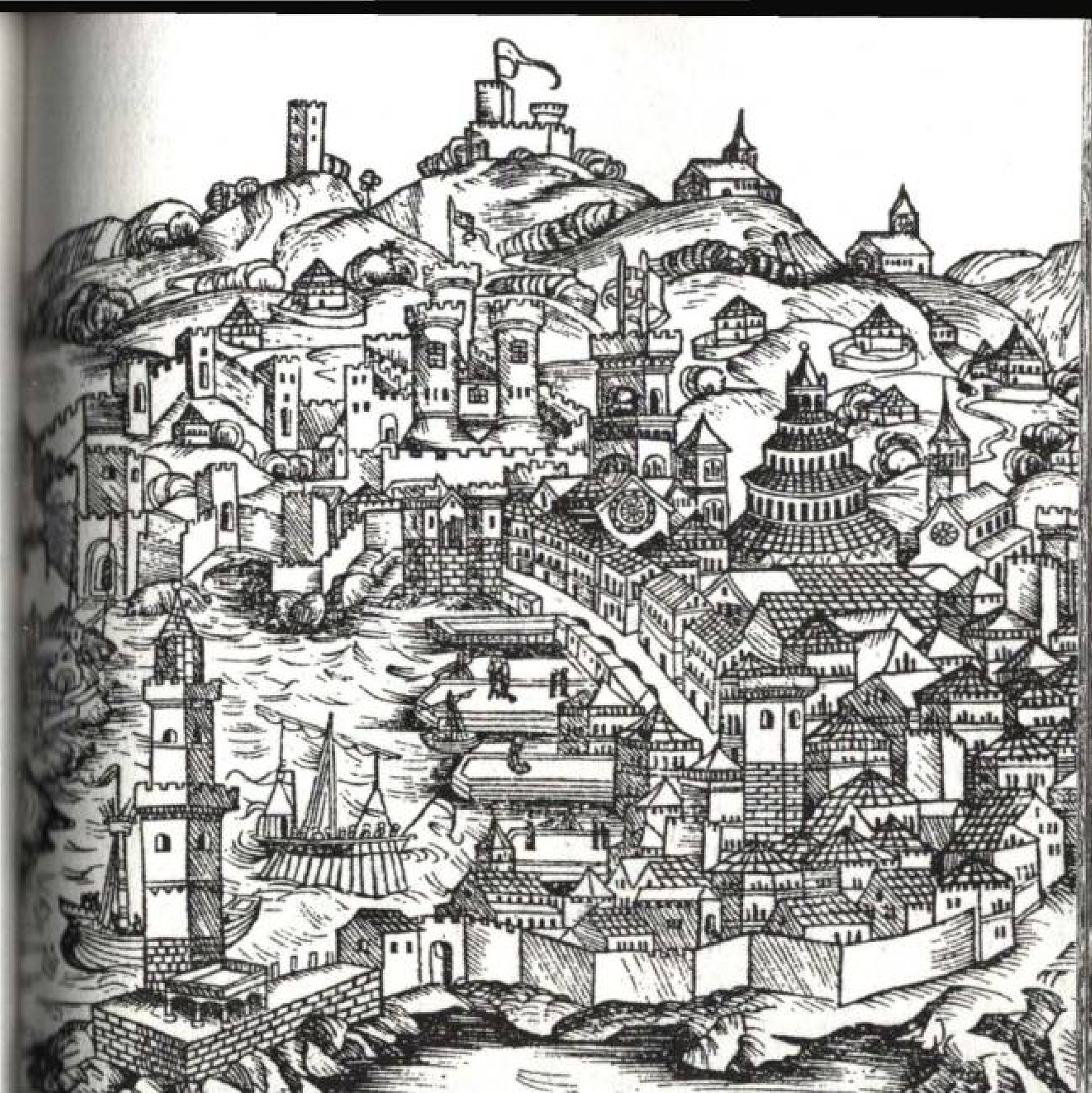

Cenova ve Cenevizliler

Kuzeybatı İtalya'da bulunan Cenova 1000'li yıllardan itibaren Akdeniz'in önemli deniz güçlerinden biri oldu. Venedik'in Akdeniz'deki en büyük rakibi haline geldi.

Evvela Sardunya ve Korsika koloni haline getirildi. 1261'de Bizanslıların Konstantinopolis'i Haçlılardan alması sonrasında Ceneviz'in yıldızı parladı. Venedik'e karşı Cenevizlileri destekleyen Bizanslılar onlara Galata'da bir yerleşke verdi. Galata'yı merkez olarak kullanan Cenevizliler Kefe, Amasra gibi önemli Karadeniz limanlarında koloniler tesis ettiler. Ege Denizi'ndeki adalardan bazıları da Cenevizlilerin kontrolüne geçti. 1284'te Pisalılara, 1298'de Venediklilere karşı kazandıkları zaferler Cenova'ya altın çağını yaşattı. Şehir Doria, Grimaldi, Fieschi, Spinola gibi köklü ailelerden seçilen idareciler tarafından yönetiliyordu. Yönetimde loncalar ve meclis de yetkiliydi.

On beşinci yüzyılda Cenova Karadeniz ve Ege'deki kolonilerini büyük ölçüde yitirdi. Ardından evvela Fransa, sonra Milano işgaline uğradı. Kristof Kolomb, Andrea Doria gibi Cenevizli denizciler İspanya adına çalışır oldu. On dokuzuncu yüzyılda Napolyon'un işgaline uğrayan kent 1861'de İtalyan birliğine katıldı.

Sicilya'da Norman Krallığı

Kuzeyden güneye inen Normanlar bir yandan Fransa'nın kuzeybatısına yerleşirken, bir yandan da İngiltere'yi işgal ettiler. Bir başka Norman kolu İtalya'nın güneyine yayıldı.

1130-1154 yılları arasında hüküm süren II. Rugerro, Sicilya ve Güney İtalya'nın kralıydı ve Avrupa'nın en korkulan hükümdarlarındandı. Donanması Orta Akdeniz'i kontrol ediyordu. Bürokrasideyse Avrupa'nın hiçbir yerinde örneği bulunmayacak bir şekilde Yunan ve Arap memurlar görev alıyordu. II. Rugerro, yeri geldiğinde II. Innocent gibi bir papayla çatışmaktan dahi çekinmiyordu. Kutsal Roma Cermen imparatorlarının dikkate almak durumunda kaldığı bir güçtü. Kültüre önem vermesiyle tanınırdı. Büyük İslam coğrafyacılarından ve botanik bilimcilerinden El İdrisi'yi sarayında istihdam etti. II. Rugerro'nun ölümünden kısa bir süre sonra Kutsal Roma Cermen imparatoru VI. Heinrich eşi vasıtasıyla Sicilya Krallığı'nı miras yoluyla topraklarına kattı.

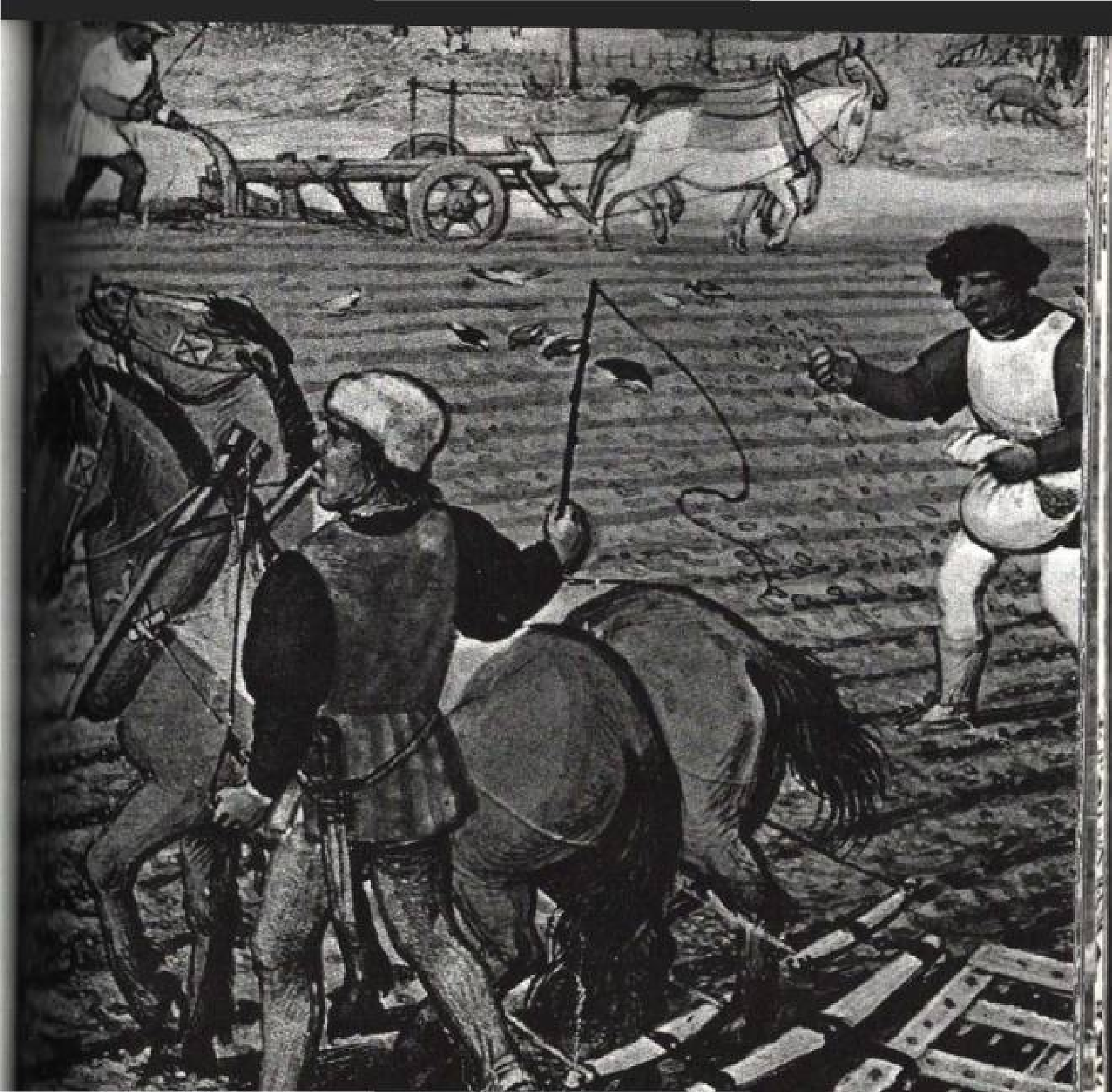

Serfler

Orta Çağ Avrupa'sında köylünün durumunu ifade etmek için kullanılan serf kelimesi Latince "servus", yani "köle"den gelir.

Orta Çağ Avrupa'sının ekonomisi tarıma bağlıydı. Köylüler bir senyörün arazisinde yaşıyor ve onun toprağını ekip biçiyorlardı. Elde ettikleri ürünün önemli bir kısmını aynî ürün olarak senyöre veriyorlardı. Köylüler kiracı durumunda değillerdi. Zira bulundukları toprağı izinsiz terk edemiyorlardı. Senyörlerin izni olmadan evlenemiyorlardı. Krallık mahkemesinin karşısına çıkamadıkları için senyör tarafından yargılanıyorlardı.

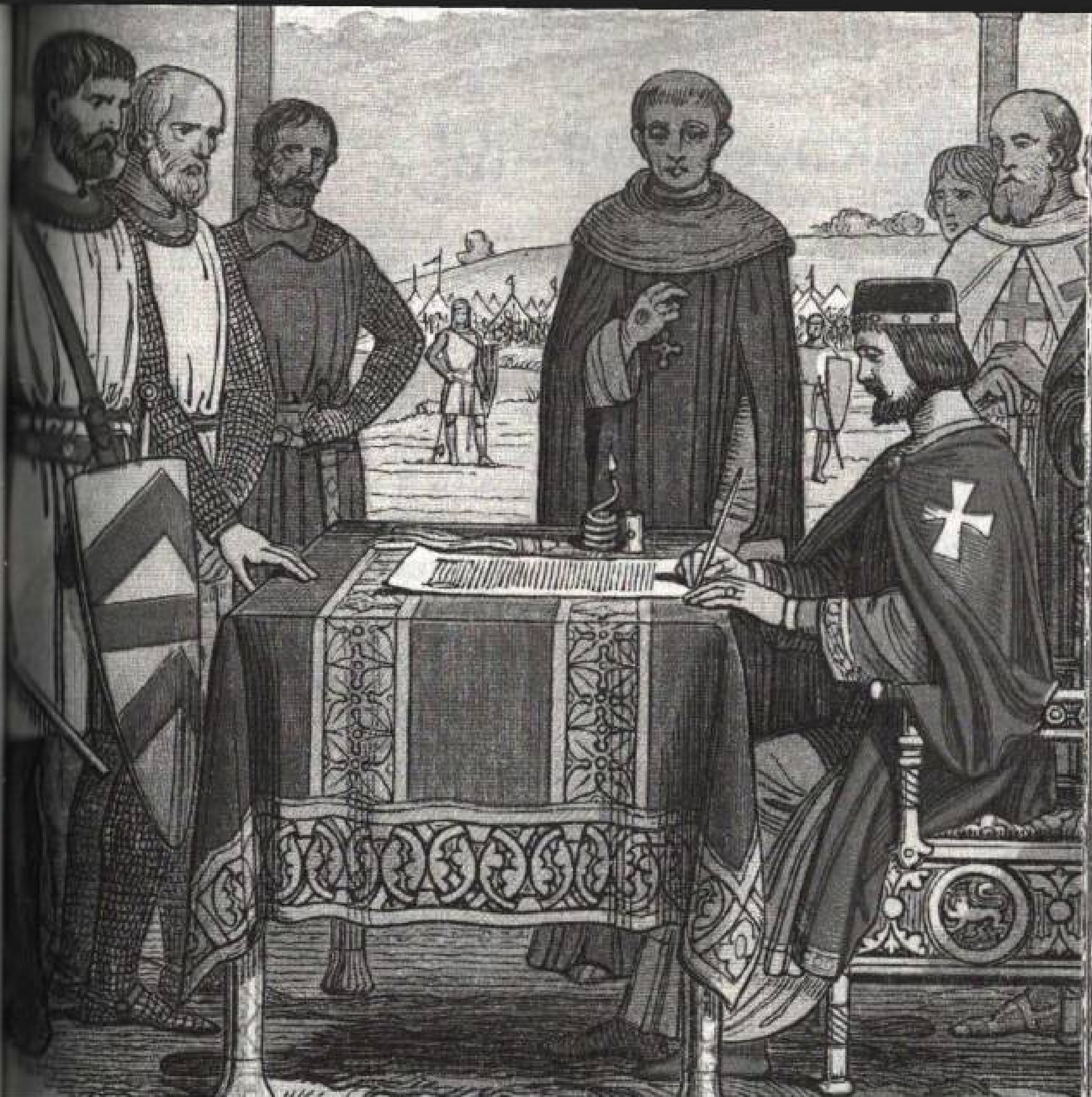
On dördüncü yüzyıldan itibaren dengeler değişmeye başladı. Evvela büyük veba salgını sonrasında iş gücü konusunda ciddi bir açık meydana geldi. Aynı dönemde merkezî krallıklar ortaya çıktı. Avrupa kapalı ekonomiden açık ekonomiye geçer oldu. Tüm bunlar köylülerin elini güçlendirirken statülerini de iyileştirdi. Ancak Doğu Avrupa'da serflik on dokuzuncu yüzyıl ortalarına kadar varlığını devam ettirdi. Rusya'da ancak Çar II. Aleksandr tarafından 1861'de kaldırıldı.

Magna Carta

Avrupa'da parlamenter sistemin en önemli nüvelerinden biri olan Magna Carta, bir İngiliz kralı ile soyluları arasında imzalanan belgedir. Belgede imzası bulunan Kral John, Norman krallardan II. Henry'nin oğlu, Arslan Yürekli Richard'ın da kardeşiydi. Tahta çıkar çıkmaz Fransa ile bir dizi savaşa girişmiş ve bu mücadelede başarısız olmuştu. Yine bu devrede ayaklanan Gallilere karşı da etkisiz kalmıştı. Son olarak Papalık ile Canterbury başpiskoposunu kimin atayacağı konusunda bir gerilim yaşayıp neticesinde aforoz edilmişti.

Kral John tüm bu süreçte paraya ihtiyaç duydukça keyfî vergiler salma yoluna gitti. Bu durum soylularla da çatışmaya düşmesine sebep oldu. 1215 yılına gelindiğinde John, "Magna Carta Libertatum" adı verilen bir sözleşmeye gönülsüzce imza attı. Altmış bir maddelik bu ödünler fermanında kralın ortak rıza olmadan hiçbir vergi salmayacağının altı çiziliyordu. Bir diğer madde hiçbir özgür kişinin yargılanmadan ve yasaların meşru kararı olmadan cezalandırılamayacağını belirtiyordu.

Moskova Knezliği

Rus Çarlığı Moskova Knezliği'nin (prenslik) temelleri üzerinde kurulmuştur. Başlangıçta Rusları birleştirmek için Kiev, Novgorod, Tver gibi şehirler ön plana çıkmıştı.

Novgorod, Baltık Denizi ile Polonya ve İsveç topraklarına olan yakınlığı sebebiyle önemli bir ticari merkez konumundaydı. On üçüncü yüzyılda yirmi bini aşan nüfusuyla Rus dünyasının en büyük şehriydi. Nitekim 1478'de Moskova Knezliği'nin egemenliğini tanıyana kadar onun en büyük rakibi olacaktır. Yine Rusya'nın batısında yer alan Tver diğer önemli rakipti. Bu üç kentin arasındaki rekabetin sonucunu belirleyen dış unsurlar da mevcuttu. Bunların başında Moğol ve Bizans imparatorlukları geliyordu. İlki siyasi, diğeri ise dinî açıdan belirleyici bir faktöre sahipti. On dördüncü yüzyıldan itibaren Moskova knezleri diğer knezlere karşı Altınordu hükümdarları tarafından Büyük Knez olarak atanacak ve bu sayede nüfuz kazanacaklardır. İstanbul Patrikliği de 1325'te Rus Ortodoks Kilisesi'nin merkezini Vladimir kentinden Moskova'ya taşıyarak Moskova'nın merkezî konumunu destekleyecektir.

C.
A
B

Çocukların Haçlı Seferi

Haçlı Seferlerinin en ilginçlerinden biri 1204'teki IV. Haçlı Seferi ile 1217'deki V. Haçlı Seferi arasına denk düşen "Çocukların Haçlı Seferi"dir. Teşebbüs Étienne adında bir Fransız çocuğun gördüğü rüya ile başlar. Étienne Fransız kralı Philippe Auguste'e giderek Hz. İsa'nın kutsal toprakları kurtarma vazifesini günahkâr Haçlılar yerine kendisine ve kendisini takip edecek masum çocuklara verdiğini ifade eder. Delikanlının anlattığına göre Marsilya'ya ulaşıldığında deniz Hz. Musa'ya olduğu gibi ikiye ayrılacak ve çocuklar kutsal topraklara yürüyerek gideceklerdi. Yolda açlıktan pek çok çocuk ölür, Marsilya'ya ulaşıldığında beklenildiğinin tersine denizin yarılması mucizesi gerçekleşmez.

Herkesin umudunu kaybettiği bu noktada devreye Demir Hugue ve Domuz Guillaume adında iki tacir girer. Çocukları Tanrı'nın rızasını kazanmak için kutsal topraklara götürmeyi teklif ederler. Yedi gemiye doldurulan çocuklardan on sekiz yıl haber alınamayacaktır. 1230'da doğudan gelen bir papaz çocukların Kuzey Afrika'da köle tacirlerine satıldığını söyleyecektir.

Aleksandr Nevski

Novgorod şehrinin prensi olan Aleksandr Nevski'nin tüm dünyada tanınması biraz da Sovyet yönetmen Sergey Ayzenştayn'ın 1938'de beyaz perdeye aktardığı, ismini taşıyan film sayesindedir. Film on üçüncü yüzyılda Alman Tötonya şövalyelerinin Nevski önderliğinde bozguna uğratılmasını konu alır.

Nevski 1240'ta Neva Nehri kenarında İsveç ilerleyişini durdurdu. Böylece Rus diyarını mutlak bir İsveç istilasından kurtardı. İki sene sonra aynı başarıyı Estonyalılara karşı gösterdi. Tüm bu gelişmeler ilerleyen yıllarda onu hem aziz mertebesine yükseltecek hem de Rusya'nın millî kahramanı haline getirecektir. 1812'deki Napolyon ilerleyişi sırasında Rus idaresi direniş ruhunu canlı tutmak için yine onun adını kullandı. Benzeri bir durum Sovyet Devrimi'nin ilk yıllarında ve II. Dünya Savaşı sırasında da tekrarlandı. Nevski sadece Ruslara değil, diğer Slav halklara da ilham kaynağı olmuş bir isim. Nitekim Sofya'daki merkez katedral günümüzde adını taşır.

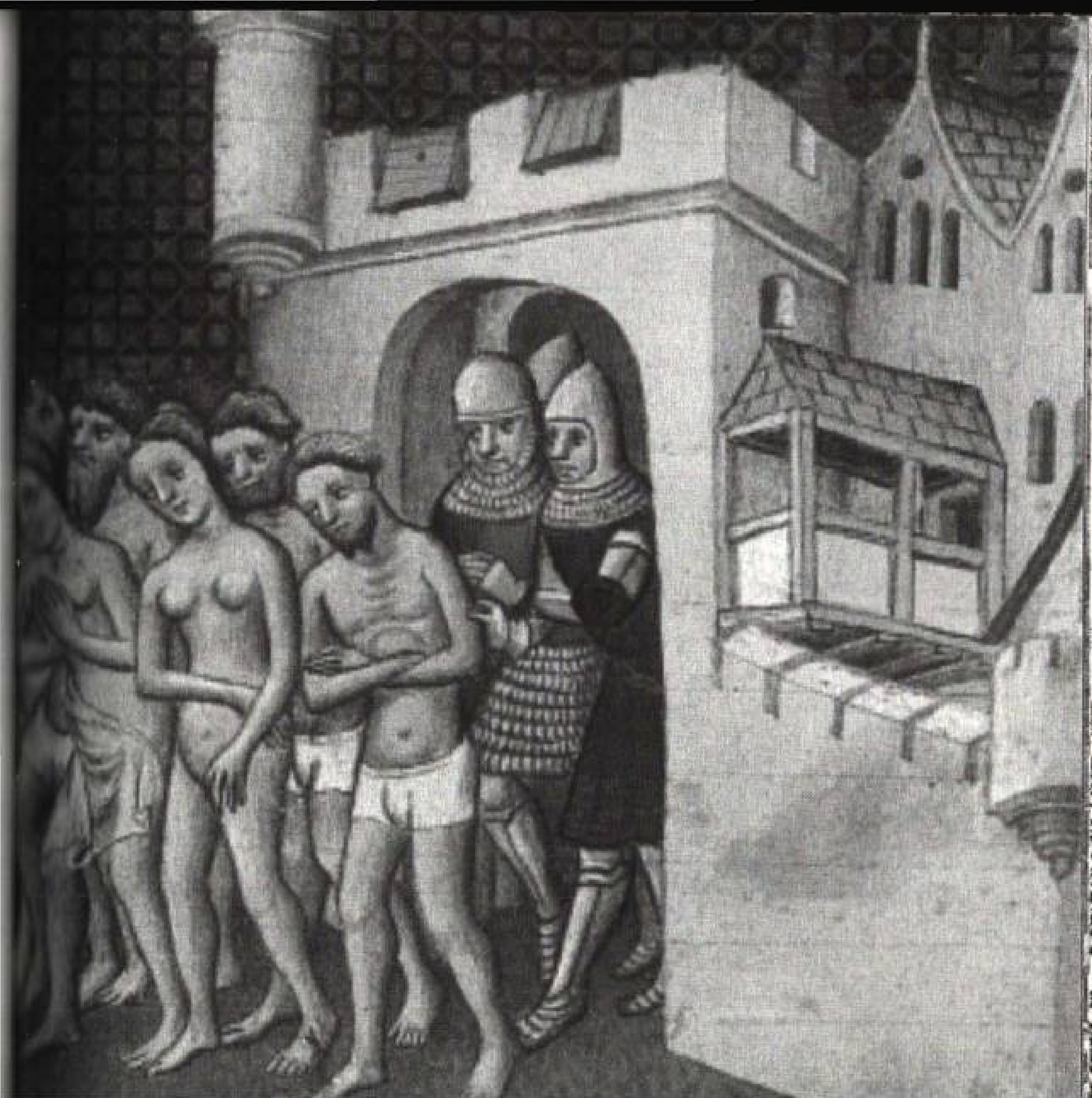

Katharlar

Batı kaynaklarında Cathali ya da Albigenler olarak geçen Katharlar, Orta Çağ'da Katolik Kilisesi'nin aforoz ettiği ve üzerine Haçlı seferi düzenlediği dinsel bir harekettir. Kathar ismi Yunanca "saf, temiz" anlamına gelen *katharos* kelimesinden türemiştir.

Katharizm inancına göre evren mükemmel ile noksan, ebedi ile fani, manevi ile maddi, iyilik ile kötülük arasındaki sürekli bir mücadelenin ürünüydü. Bu yönüyle hareket İran merkezli Zerdüştlük ve ondan şekillenen Maniheizm inancının bir uzantısıydı. Mükemmel olan Tanrı sadece ruhani dünyayı yaratmış, bozulabilen maddi dünya ise kötü bir tanrı olan Lucifer, yani şeytan tarafından yaratılmıştı. Bu açıdan hem Eski Ahit'i hem de Hz. İsa'nın tanrısallığını reddediyordu. Zira İsa'nın bedeni maddi dünyaya ait olduğundan Lucifer tarafından yaratılmıştı ve tanrısal olamazdı. İsa sadece insandı.

Hareket özellikle Toulouse kontu Raymond'un topraklarında yayıldı. Papa III. Innocent, Katharlara karşı bir Haçlı Seferi düzenledi. 1209'da başlayan ve birkaç yıl süren sefer sırasında pek çok Kathar kılıçtan geçirildi.

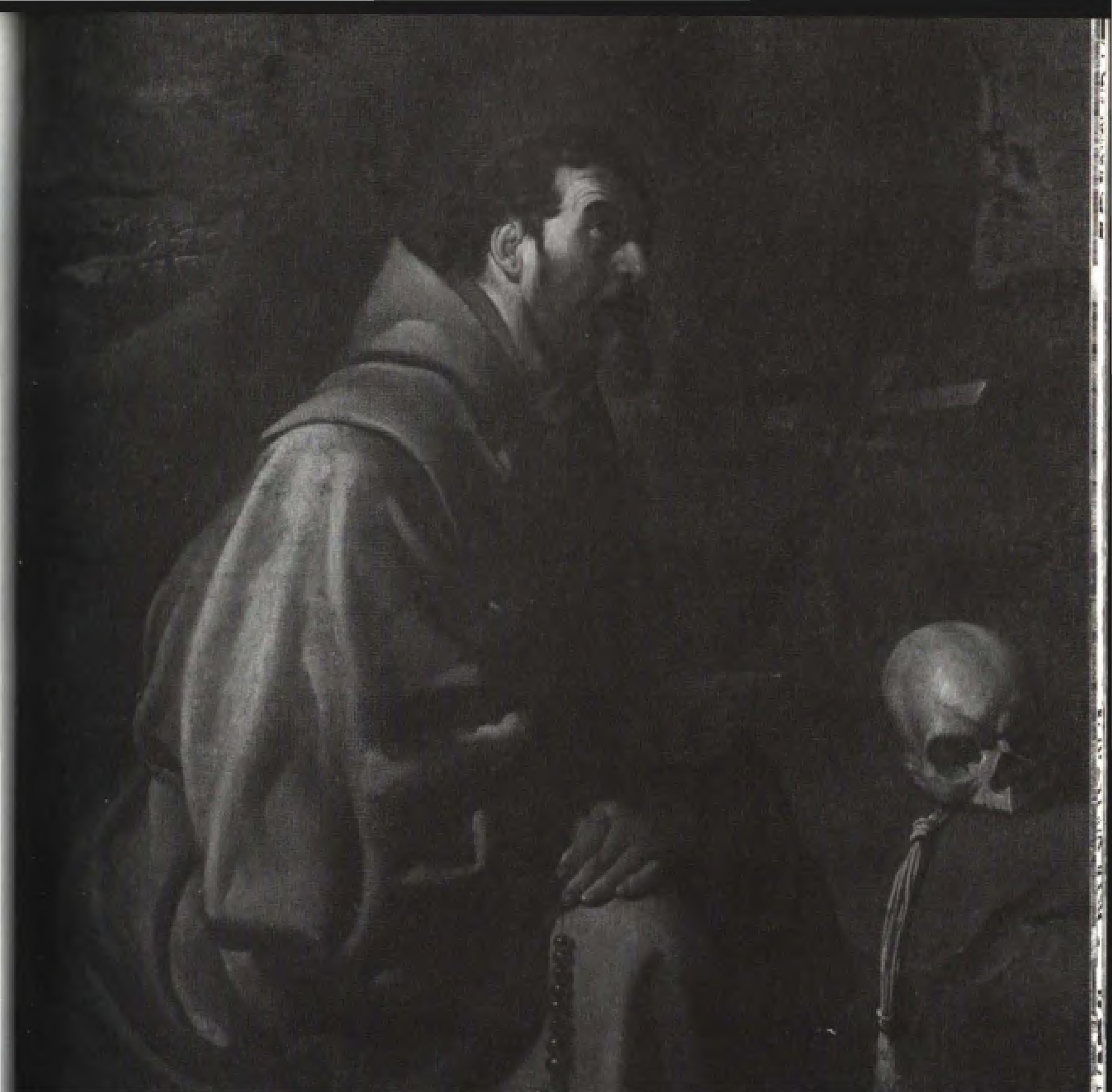

Aziz Francesco

Katolik inancındaki en önemli tarikatlardan biri Fransisken tarikatıdır. 1182-1226 yılları arasında yaşamış olan Asisili Aziz Francesco'nun başlattığı hareket, henüz ölmeden iradesi dışında oldukça sapmıştır.

Aziz Francesco gençliğinde dünya hazlarına yoğunlaşmış ancak bir noktadan sonra tövbe ederek kendini Tanrı'ya adamıştı. Mutlak bir fakirlik içinde yaşamayı, mülk sahibi olmamayı, tek bir elbise giymeyi ve egosunu küçültmek için de dilenmeyi seçmişti. Özellikle cüzzamlılarla ilgileniyor ve onların acılarını hafifletmeye çabalıyordu. Katolik kiliseye bağlılığı tamdı. Ancak kendi adına manastır yapılmasını ya da onu dünyaya bağlayacak herhangi bir eylemi reddediyordu. Takipçilerine Katolik Kilisesi'nin tersine, verilen emre kör körüne itaat etmek yerine vicdanlarını dinlemelerini öğütlüyordu.

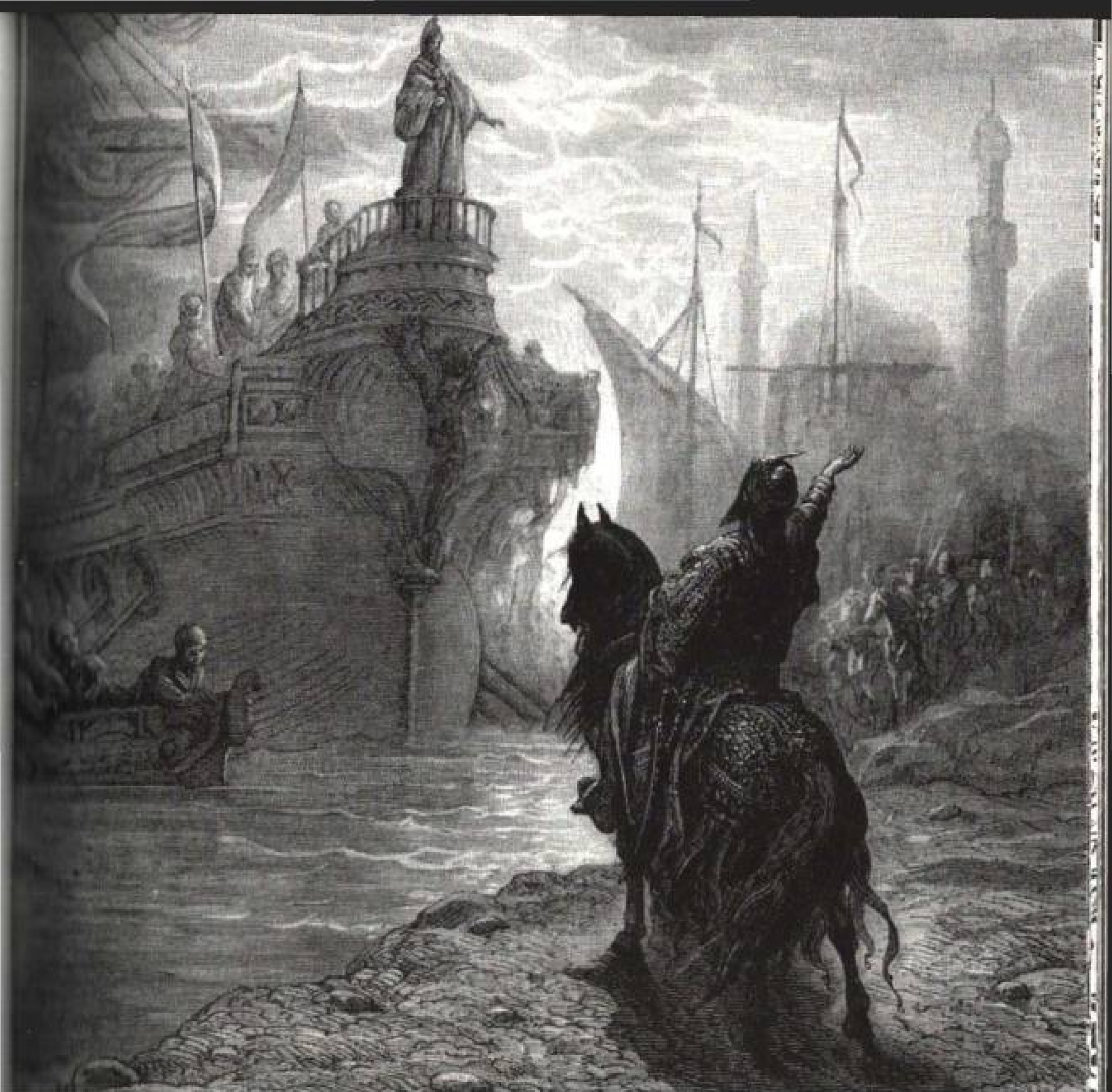
Aziz Francesco'nun hareketi kısa süre içinde kontrolünden çıktı ve başka bir kimliğe büründü. Ölümünden iki yıl sonra evvela Katolik Kilisesi tarafından aziz ilan edildi. Sonrasında doğduğu şehir olan Assisi'de adına görkemli bir katedral inşa edildi ve naaşı buraya taşındı.

Enrico Dandolo

Venedik'in en kudretli dukalarından biri olan Enrico Dandolo, IV. Haçlı Seferi'nin mimarı kabul edilir. Soylu bir aileden gelen Dandolo 1192 yılında seksen beş yaşındayken duka olmuştu.

Hırslı yapısıyla tanınan Dandolo duka olmadan önce çeşitli diplomatik görevlerde bulunmuştu. Ciddi bir görme bozukluğu vardı. Bazı kaynaklara göre kördü. 1199'da Venedik'in en büyük rakiplerinden Pisalılara karşı büyük bir zafer elde etti. On üçüncü yüzyıl başlarında bir Haçlı seferi için Venediklilerin Haçlıları ücret karşılığında taşımasına dair bir anlaşma imzaladı. Haçlıların parası yetmeyince onları Katolik Macar Krallığı'nın elindeki Zara limanını Venedik adına işgal etmeye ikna etti. Sonrasında seferin rotasını Konstantinopolis'e çevirdi. Şehir 1204'te düştü. Ganimetin üçte birine Venedik adına el koydu. Yüz yaşına yaklaşmış olduğu halde Venedik çıkarlarını koruma gerekçesiyle Konstantinopolis'te kaldı. 1205'te öldü. Ayasofya'nın girişine gömüldü. Lahdi kaybolmuştur ancak bugün Ayasofya'nın ikinci katının zemininde hatırasını taşıyan bir kitabe bulunur.

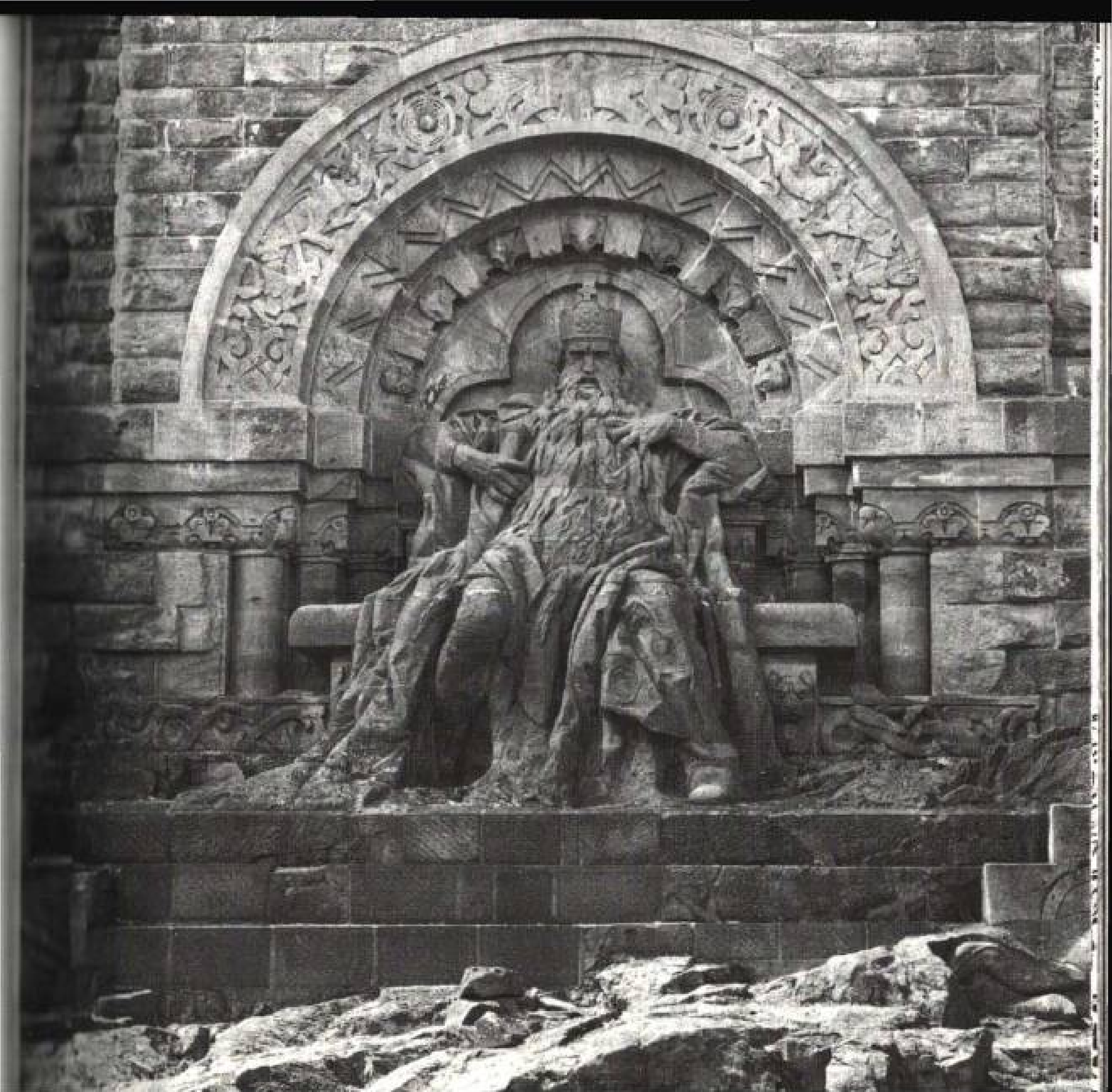

Friedrich Barbarossa

Friedrich Barbarossa hayatı türlü efsanelere konu olmuş bir Alman imparatoru. III. Haçlı Seferi sırasında Silifke yakınlarında Göksu Çayı'nı geçerken boğularak ölmüştü. Efsaneye göreyse ölmemiş, bir mağarada uykuya çekilmişti. Her elli veya yüz senede bir mağaradan çıkarak Almanya'nın birleşmesi için uygun zamanın gelip gelmediğini kontrol ettiğine inanılırdı. Zamanın gelip gelmediğini kendisine uykuya çekildiği mağarada yanında bulunan kuzgunlar söyleyecekti.

III. Konrad'ın yeğeni olan Friedrich Barbarossa, Hohenstaufen Hanedanı'na mensuptu. Friedrich, tahta çıktığı ilk andan itibaren Papa ile nüfuz mücadelesine girdi. Sonunda Papa II. Innocentius imparatoru aforoz ederek Normanlar ve Lombardiya'da bulunan şehir devletleriyle ittifak kurdu. Barbarossa Lombardiya'nın en önemli şehri olan Milano'yu, bir süre sonra da Roma'yı ele geçirdi. Ancak zaman içinde dengeler değişti ve Papa'dan af dilemek zorunda kaldı.

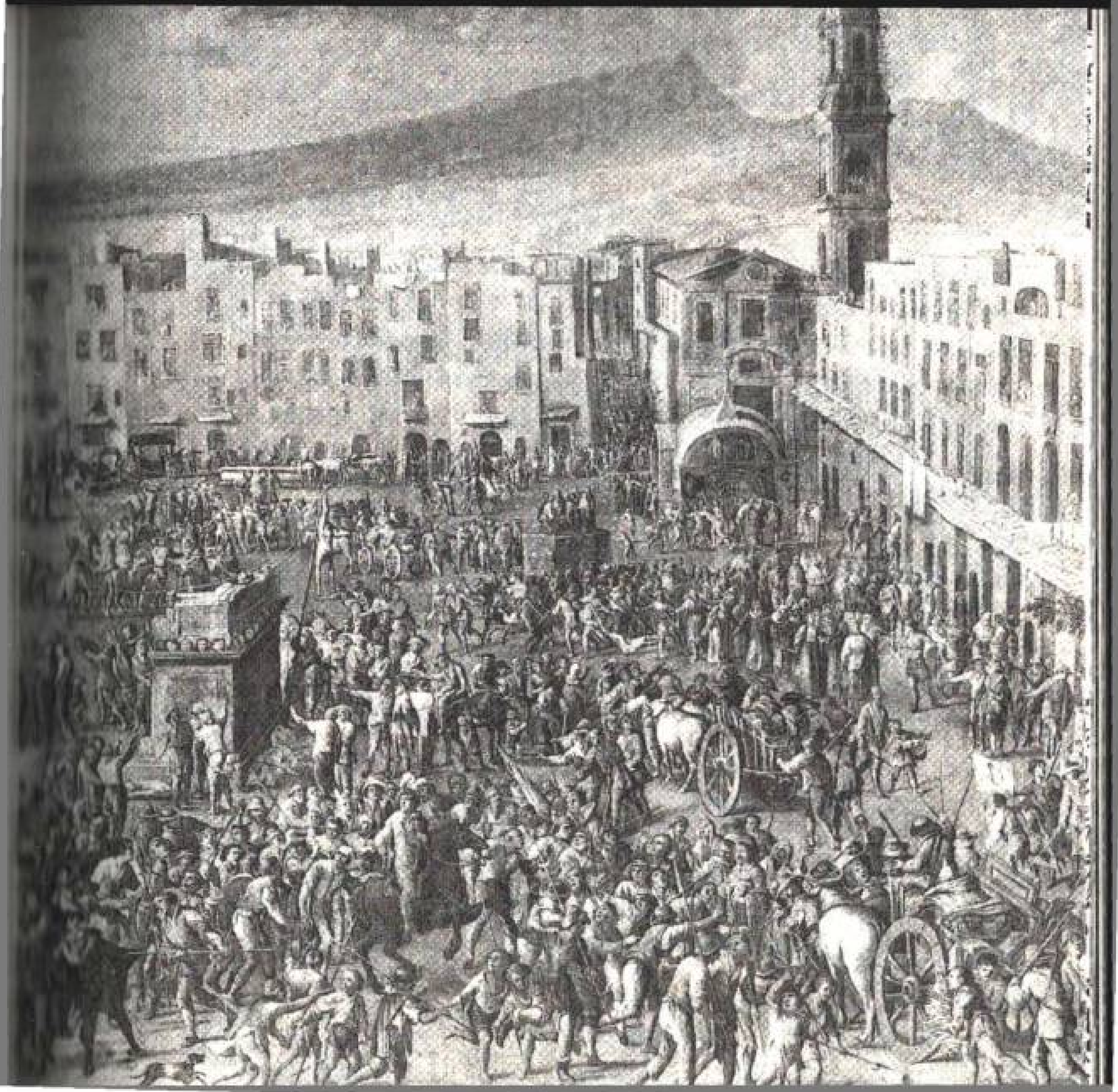
1190'da çıkmış olduğu Haçlı Seferi sırasında Göksu Nehri'nde boğularak ölmesi sadece Müslümanları değil, Papa'yı da rahatlatacaktır.

Avrupa'nın İlk Devlet Üniversitesi

1224'te kurulan Napoli Üniversitesi Avrupa'nın ilk devlet üniversitesi kabul edilir. Kurumun temelleri Kutsal Roma Cermen imparatoru ve Sicilya kralı II. Friedrich tarafından atılmıştır.

Friedrich diğer Kutsal Roma Cermen imparatorları gibi türlü kargaşalarla dolu Alman coğrafyasını kendisine üs seçmek yerine, annesi kanalıyla miras kalan Sicilya'yı merkez edinmeyi tercih etti. İmparatorluğunun başkenti Palermo'ydu. Ona göre geniş bir coğrafyayı ancak doğrudan kendisine bağlı ekonomik kaynaklara sahip bir coğrafyadan idare etmek mümkündü. Friedrich bunun için Kilise tarafından şekillendirilen ve ruhani eğitimin merkezde olduğu bir üniversite değil de kamusal hizmetleri ön plana çıkaran ve doğrudan kendisine bağlı bir üniversite kurma yoluna gitti. Sicilya Krallığı sınırları içinde yaşayan öğrencilerin Paris ve Bologna gibi üniversitelerde okumasını yasakladı; Napoli Üniversitesi'nde öğrenim görme şartını getirdi. Bu tutum da ilerleyen yıllarda imparatorla Papalığın arasının açılmasına sebep oldu.

Şövalyelik

Orta Çağ Avrupa'sı ve feodalite ile özdeşleşen şövalyelik son derece etkili bir askerî yapı olsa da oldukça maliyetliydi. Bundan dolayı Orta Çağ'daki kraliyet ordularında şövalyelerin sayısı az, değerleri ise yüksektir. Şövalyenin teçhizatı gömlek zırh, miğfer, balta, kalkan, mızrak ve attan oluşurdu. Bu malzemeler içerisinde en kıymetlisi, bu kadar ağır bir süvariyi taşıyabilecek güçte olan attı.

Şövalyelik sürekli çalışmayı gerektiren bir faaliyetti. Bundan dolayı bir şövalyenin birkaç şövalye ile antrenman yapması ve disiplinli olması zorunluydu. Şövalyeler birlikte hücuma kalkarak piyade birliklerinin dağılmasını sağlarlardı. Orta Çağ'da para ekonomisinin yerine ayni ekonomi ön planda olduğundan dolayı, şövalyelerin geçimi için kral ya da lord gerekli parayı temin edemezdi. Bunu sağlamanın iki yolu vardı: Ya şövalyeleri kendi mülkleri içinde tutarak onların ihtiyaçlarını giderecek ya da gayrimenkuller verip ihtiyaçlarını oradan gidermelerini sağlayacaklardı. Genelde ikinci yol tercih edildiğinden şövalyeler feodal yapının en önemli unsurlarından biri oldu.

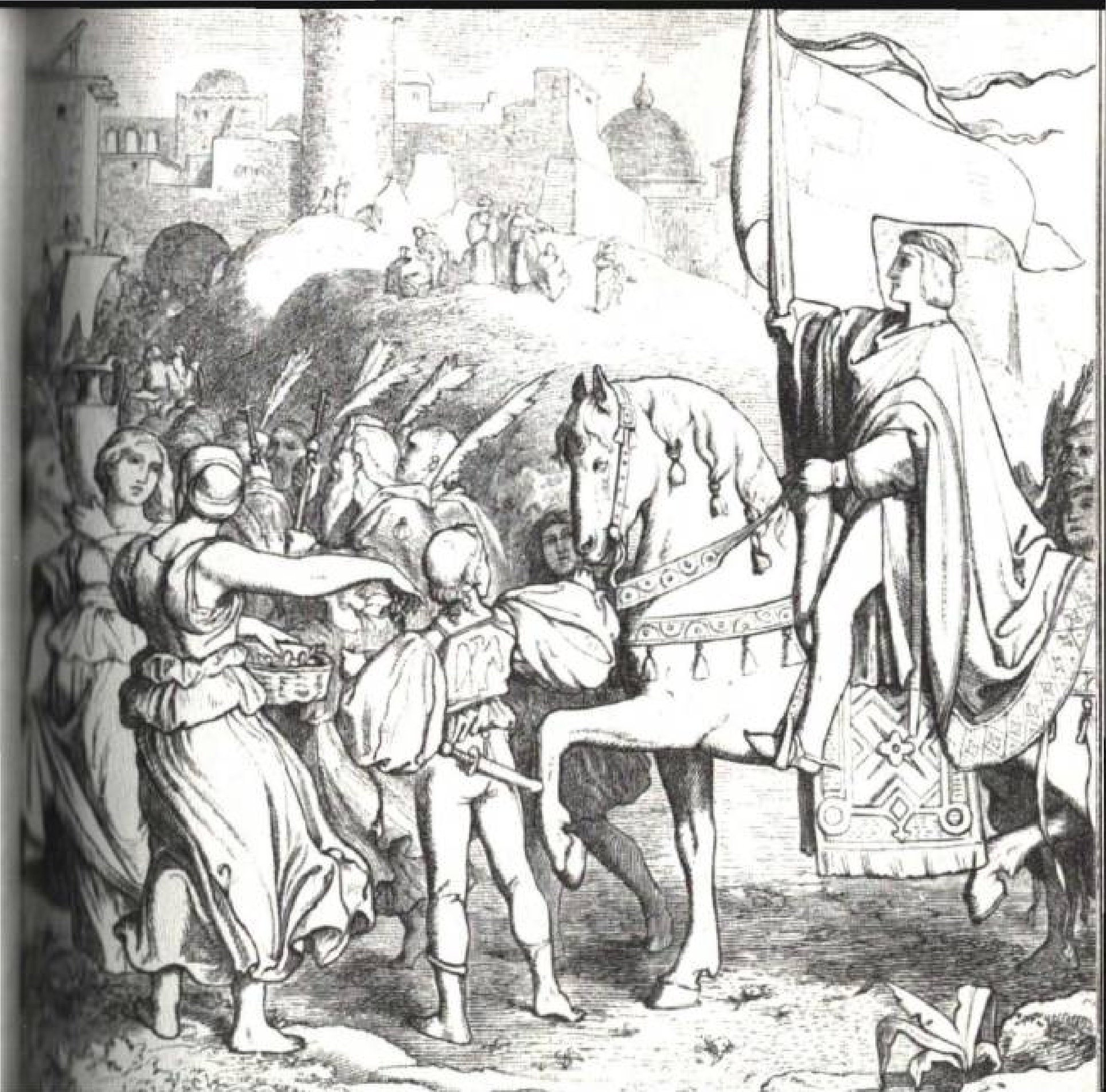

Marjinal Haçlı Seferi

Kutsal Roma Cermen imparatoru II. Friedrich henüz üç yaşındayken tahta çıkmıştı. İyi bir eğitim gören Friedrich, aralarında Arapçanın da olduğu yedi dile hâkimdi. İslam kültürünün hayranıydı. Etrafında Arap danışman ve hocalara yer vermekten çekinmiyordu.

Dönemin ruhuna uygun şekilde ve Papa'nın da zoruyla Haçlı Seferi'ne çıkma sözü vermiş ve Papa IX. Gregorius tarafından bu sözü kendisine her fırsatta hatırlatılmıştı. 1227'de sefere çıkmaya karar vermiş ancak sıtmaya yakalandığı için ertelemişti. Nüfuz mücadelesi içinde olduğu Papa IX. Gregorius bu durumu fırsat bilerek imparatoru aforoz eti.

Buna rağmen imparator ertesi yıl Eyyubi hükümdarı Melik Kamil'le anlaşarak sefere çıkarak Kudüs'e savaşsız hâkim oldu. Müslümanlara karşı son derece hoşgörülü davranan imparatorun bu tavrı Papa'nın daha da öfkelenmesine sebep oldu. Bölgeyi terk ettikten kısa bir süre sonra, daha önce varılan anlaşma gereğince Eyyubiler şehirde tekrar hâkimiyet kurdular.

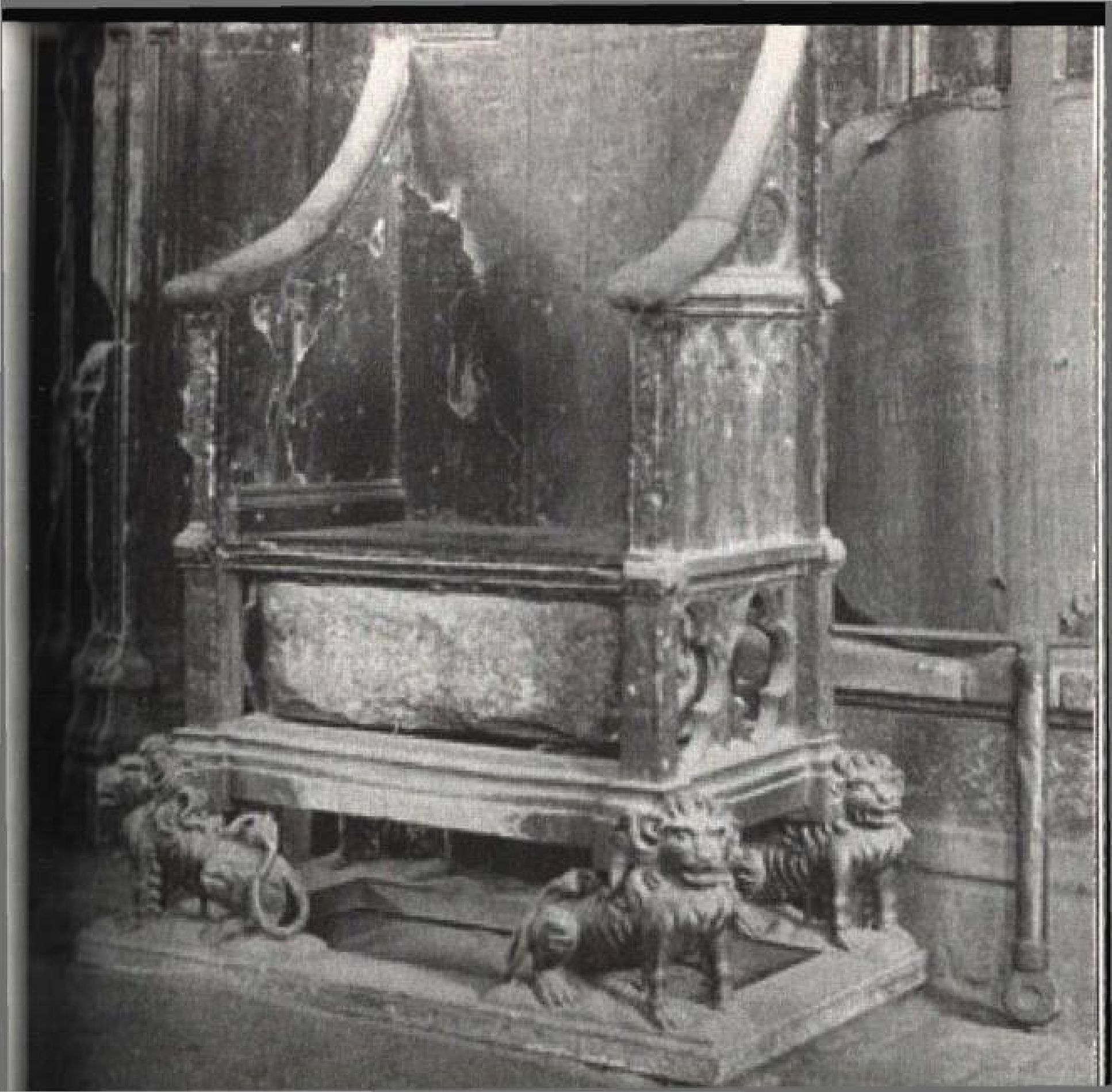

İskoçların Kader Taşı

İskoç ulusal kimliği açısından büyük bir önem taşıyan iki yüz kiloluk "Kader Taşı" (Stone of Oestiny) inanışlarına göre Kelt ataları tarafından İrlanda'dan getirilmişti. İskoç kralları bu taşın üzerine oturarak hükmederlerdi; Kader Taşı olarak bilinmesi bundandır.

1296'da İskoç kral John Balliol, baronlarının baskısıyla, İngiltere kralı olan ve "Uzun Bacaklı" lakabıyla bilinen I. Edward'a isyan etti. Bunun üzerine Edward İskoçya seferine çıktı. Balliol'u esir aldığı gibi Kader Taşı'nı da beraberinde götürdü. Taş, İngiltere krallarının taç giyme törenlerinin icra edildiği Westminister Abbey Katedrali'nde Kral Edward'ın tahtının altına yerleştirildi. Böylece İngiltere kralları İskoçya'nın da efendisi olmuştu.

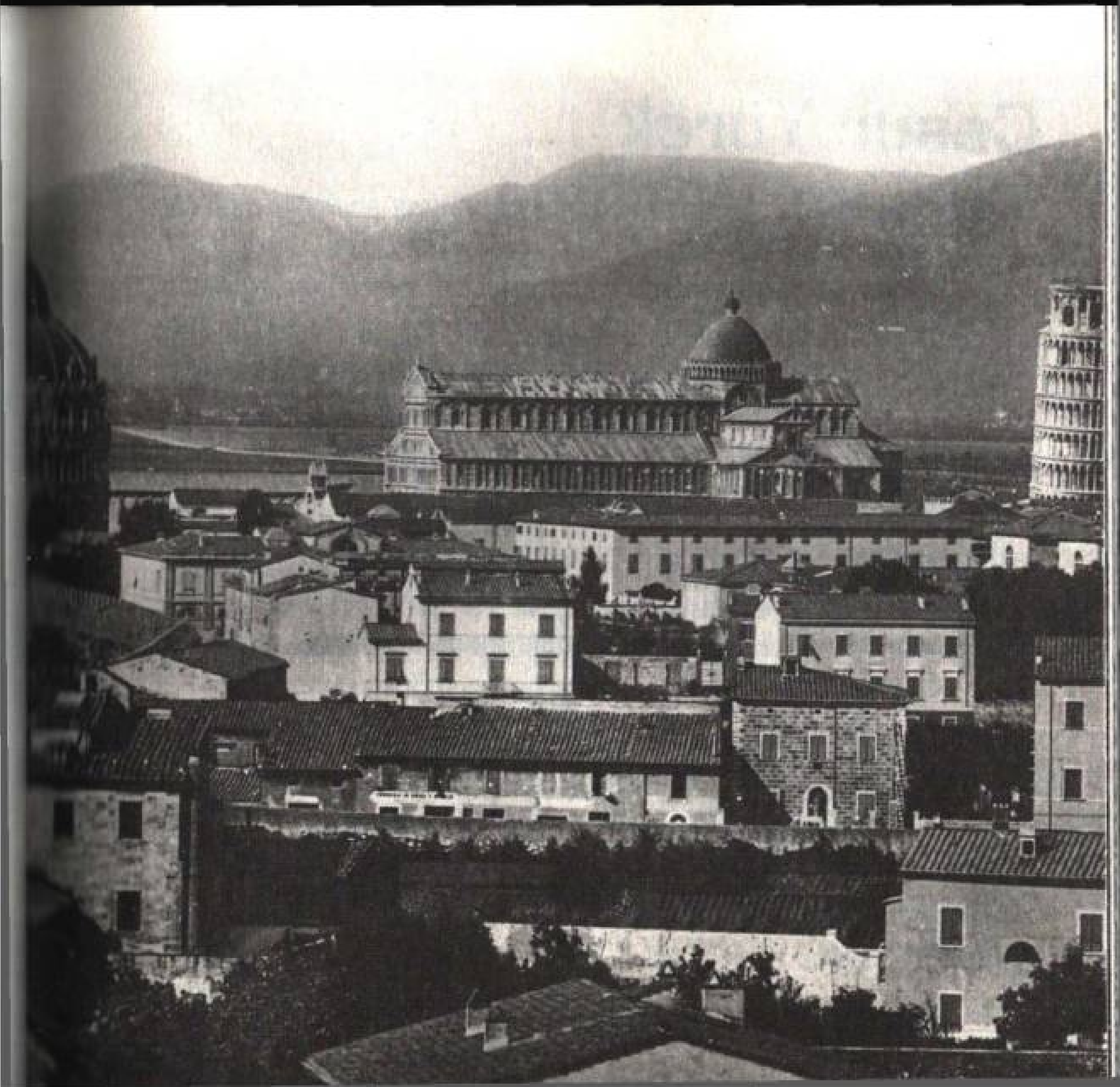
1950 Noel'inde bu ünlü taş dört İskoç tarafından kaçırılarak İskoçya'ya geri getirildi. Bu sırada iki parçaya ayrılan taşı İngiliz polisi tekrar alıp taht altındakı yerine koydu. Taş 1996'da bir jest olarak dönemin başbakanı John Major tarafından İskoçya'ya iade edildi. Bugün Edinburgh Kalesi'ndeki İskoç kraliyet hazineleri arasında sergilenmektedir.

On Üçüncü Yüzyılda İtalya

İtalya on dokuzuncu yüzyıl ortalarına kadar siyasi birliğini sağlamaktan uzaktı. Orta Çağ boyunca İtalyan coğrafyasında yaşayan şehir devletleri hem kendi aralarında hem de Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu, Papalık, Fransa ve Sicilya Norman Krallığı ile sürekli mücadele içindeydiler.

Kuzeyde yer alan Venedik ve Ceneviz Akdeniz ticareti için sürekli rekabet halindeydi. Bu rekabete dönem dönem Pisa, Amalfi gibi devletler de dâhil oldu. Lombardlar tarafından işgal edildiği için Lombardiya adıyla anılan bölgede ve Toskana'da hüküm süren şehir devletleri arasında da bitmek tükenmek bilmeyen kan davaları mevcuttu. On üçüncü yüzyılda Milano Cremona'yla, Pavia Parma'yla, Verona Padua'yla sürekli savaş halindeydi. Ayrıca aynı şehir içinde rakip aileler arasında da biteviye çatışmalar mevcuttu. Mesela Floransa'da Boundelmonti ailesi, Ubertini ailesine düşmandı. Rekabetin doruğa ulaştığı dönemlerde Papa ile Kutsal Roma Cermen İmparatoru arasında bir gerilim yaşandığında bu ailelerden biri bir tarafı, öteki diğer tarafı seçiyordu.

Cesur Yürek William Wallace

İskoç bağımsızlık hareketinin en önemli isimlerinden olan William Wallace'ın hayatı Mel Gibson tarafından beyaz perdeye aktarılmış ve büyük ilgi görmüştü. Bir İskoç soylusu olan Wallace 1296'dan sonra İngilizlere karşı direnişin Robert Bruce ile birlikte en önemli iki simasından biri olmuş, fakat sonradan Bruce, İngilizlerle anlaşarak İskoç bağımsızlık hareketine ihanet etmişti. Wallace, İngilizlerle savaşırken anne, baba ve eşini kaybettiğinden dolayı genelde aldığı esirlere acımasız davrandı. En büyük başarısı Stirling Köprüsü yakınlarında kalabalık İngiliz ordusunu imha etmesiydi. Bu ve sonrasındaki bazı başarılar Kral I. Edward'ı bizzat sefere çıkmak zorunda bıraktı. 22 Temmuz 1298'de Edward'ın idaresindeki kalabalık İngiliz ordusu karşısında bu kez Wallace büyük bir bozgun yaşadı. Yenilgi Wallace'ın İskoç davasındaki önderliğini sarstı.

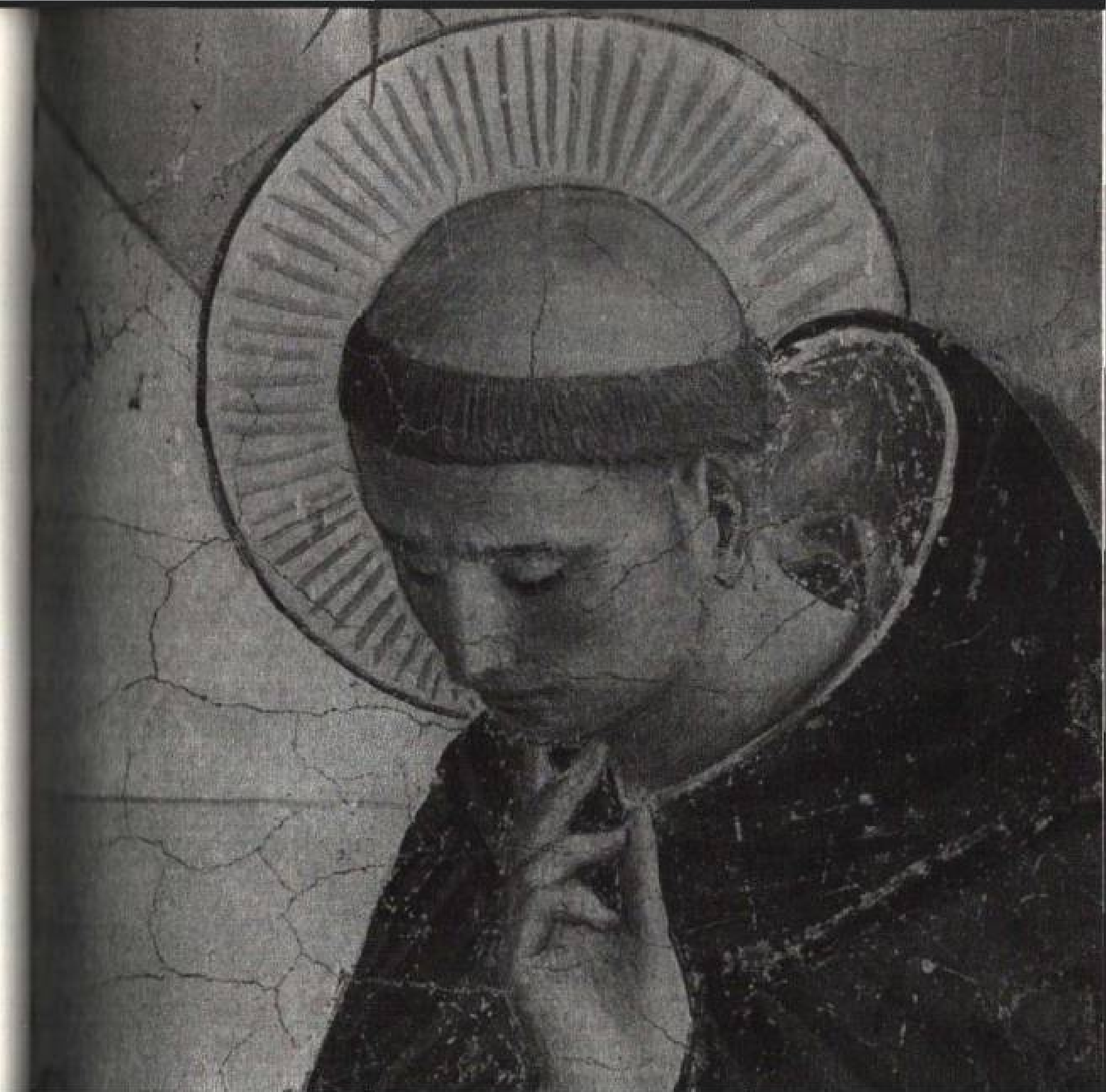
William Wallace sonraki beş yıl boyunca pek faal olmadı. 1304-1305 kışında tekrar İngilizlere karşı saldırılar düzenlemeye başladığında başına ödül kondu. I. Edward İskoç soylularıyla yaptığı bir görüşmede Wallace teslim edilmediği sürece masaya oturmayacağını açıkça beyan etti. William Wallace yapılan bir ihbar sonrasında, 3 Ağustos 1305'te Glasgow civarında yakalandı ve Londra'ya getirildi. 23 Ağustos 1305'teki idamı sırasında evvela erkeklik organı kesildi, sonrasında bağırsakları çıkarıldı ve yakıldı. En nihayet başı kesildi. Wallace tüm bu yaşananlar sırasında metanetini korumaya çalıştı. Kafası bir süre Londra Köprüsü'nde sergilenen Wallace'ın bacakları ve kolları gözdağı vermek için çeşitli İskoç şehirlerine gönderildi.

Wallace'ın ele geçirilmesi İskoç bağımsızlık hareketini söndürmek bir yana daha da alevlendirdi. Ölümünden sonra hareketin başına bir dönem William Wallace'a ihanet eden Robert Bruce geçti.

Saflık ve Teslimiyetin Bir Göstergesi Olarak Tonsura

Pek çok Orta Çağ görselinde ya da *Gülün Adı* gibi filmlerde din adamlarının kafalarının orta yerini tıraş ettiklerini görürüz. Aziz Francesco, Aziz Dominik gibi önemli şahsiyetler de genelde bu şekilde resmedilir. Latinceden gelen bu tıraş biçimi kişinin dine bağlılığını ve alçak gönüllülüğünü göstermektedir.

Tonsura kafa derisi üzerinde bulunan saçların tamamının ya da bir kısmının (genelde tam orta yeri açık bırakacak şekilde) tıraş edilmesi suretiyle yapılır. Bir yerde dünyevi ihtiraslardan vazgeçmeyi sembolize eder. Nitekim tahtını terk eden pek çok Doğu Roma imparatorunun başlarını tıraş ettikten sonra manastırlara kapandığı biliniyor. Reform hareketinin başlatıcısı Martin Luther de Worms Kurulu'nun karşısına çıkarıldığında dindarlığının ve Tanrı'ya olan sadakatinin göstergesi olarak başını tonsura şeklinde tıraş etmişti. Çoğu kaynak bu tarz tıraşın köklerini Hz. İsa'nın havarilerine kadar geri götürür. Tonsura uygulaması 1970'lerde Katolik Kilisesi tarafından kaldırıldı.

Capet Hanedanı'nın Güçlü Kralı

Onuncu yüzyıl sonlarından on dördüncü yüzyıl başlarına kadar Fransa'yı idare eden Capet Hanedanı'nın en güçlü simalarından biri II. Philippe Augustus'tur. Uzun süre tahtta kalan II. Philippe bu süre zarfında ülkesini Avrupa'nın en güçlü krallığı haline getirdi.

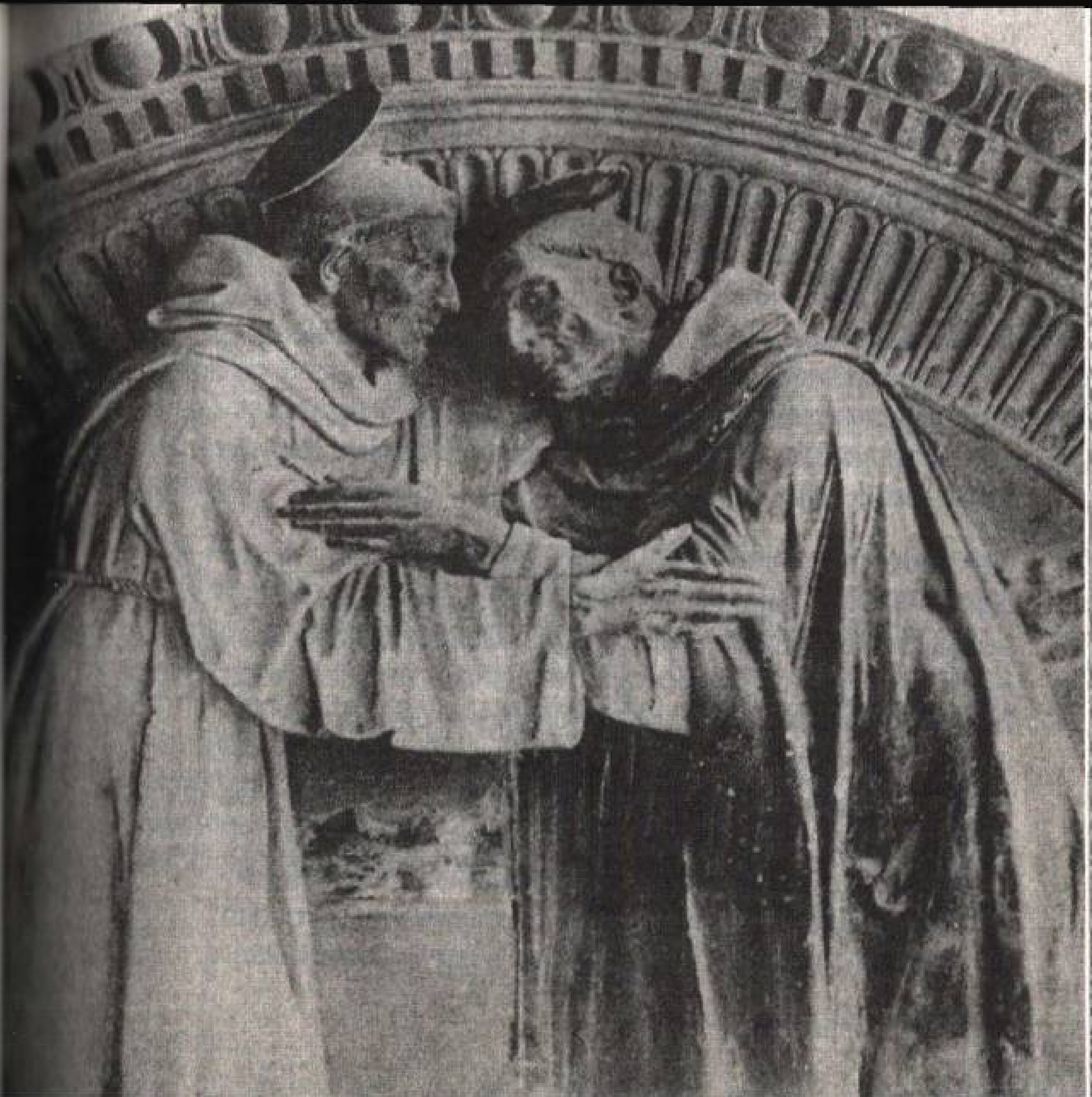
VII. Louis'nin oğlu olan II. Philippe, babasının kötüleşen sağlığı sebebiyle 1179'da ortak kral olarak Reims Katedrali'nde taç giydi. Bir yıl sonra ülkenin tek kralı oldu. Fransız topraklarında bulunan İngiliz hâkimiyetindeki bölgeler için önce İngiltere Kralı II. Henry, sonrasında da oğulları Arslan Yürekli Richard ve Topraksız John ile savaştı. Son rakibi karşısında mühim zaferler elde ederek ülkesinin neredeyse tamamında otorite kurmayı başardı. III. Haçlı Seferi'ne de katılan II. Philippe, 1214'te kendisine karşı oluşturulan Alman, Flaman ve İngiliz ittifakını Bouvines Savaşı'nda yendi. Bu olay gücünün zirvesini teşkil etti. Başarılarıyla Orta Çağ Fransa'sının en büyük krallarından biri kabul edilir.

Aziz Dominik ve Dominikenler

İspanyol bir ruhban olan Aziz Dominik'in gerçek adı Domingo de Guzmán'dır. Kendi adıyla anılan tarikatını 1215'te Fransa'nın Toulouse şehrinde kurdu. Tarikat bir yıl sonra Papa III. Honorius tarafından onaylandı. Çileci bir yaşam tarzını benimseyen Dominiken tarikatı kardeşlik, yardımseverlik, itaat, iffet ve yoksulluk esasları üzerine kuruludur. Dominikenler ayrıca kadınlar arasında da faaliyet göstermiş ve kadın manastırları tesis etmişlerdir.

Dominikenlerin faaliyeti temelde vaaza dayalı olduğundan, bu harekete *Vaizler Tarikatı* da denir. Tarikat, Albertus Magnus, Thomas Aquinas gibi üyeleri vasıtasıyla üniversitelerde de etkili olabilmiştir. Papalar arasından Dominiken tarikatına mensup isimler çıkmıştır. Yine tarikata bağlı kilise ve manastırlarda sıklıkla *köpek* sembolüne rastlanır. Dominiken biraderler için bu sembol Tanrı'nın yasalarına sadakati ve koruyuculuğu sembolize eder. İstanbul'da Galata'da bulunan Saint Pierre Dominik Katolik Kilisesi'nde bu sembole sıklıkla tesadüf edilir.

Orta Çağ'da Büyük Bir Maceraperest

Kurnazlığı dolayısıyla Tilki Robert olarak anılan Norman lider Robert Guiscard tarihin gördüğü en büyük maceraperest ve askerî liderden biridir. Yaşadığı dönemdeki kaotik ortamı akıllıca kullanan Guiscard, bir ara Konstantinopolis'i ele geçirmeyi bile tasarlamıştı.

Normanlar İtalya'ya Bizans'a yardım amacıyla paralı asker olarak 1040'ta gelmişlerdi. Ancak kısa süre içinde kendi hesaplarının peşine düştüler. Robert Guiscard ve kardeşi Rugerro, Sicilya'da Müslümanlara, Güney İtalya'da Bizans'a karşı bir mücadele başlattılar. Norman saldırıları sonrası Bizans, İtalya'da Bari kentine sıkışıp kaldı. Normanlar doğuda Malazgirt Savaşı'nın olduğu tarihte, yani 1071'de Bari'yi üç yıllık bir kuşatmanın ardından ele geçirerek Bizans'ı İtalya'dan söküp attılar. Müslümanlarla girdikleri mücadele daha çetin oldu; emirler arasındaki çatışmadan yararlanarak 1072'de Sicilya'daki en önemli kentleri olan

Palermo'yu ele geçirdiler. Ancak tüm Sicilya'yı kontrol altına almaları yirmi yılı buldu.

Guiscard bu arada Alman imparatoru IV. Heinrich ile İtalya için bir dizi mücadeleye girişti. Zaman zaman Papa'yla ittifak kurdu, bazen de Papa'nın kontrolündeki bölgelere saldırdı. Bundan dolayı iki kez aforoz edildi, ancak Alman imparatoruna karşı müttefik arayışı içinde olan Papa tarafından iki seferinde de affedildi.

Tilki Robert, kızını Bizans imparatoru IV. Mihail'in küçük yaştaki oğlu Konstantinos ile nişanlayarak doğuda da nüfuz kazanmaya çalıştı. Ancak sonradan Mihail'den tahtı alan III. Nikiforos bu nişanı bozdu. Bunun üzerine Guiscard Bizans'a sefer düzenledi. Bu sırada Bizans'ta bir taht değişikliği daha olmuş ve I. Aleksios Komnenos tahta çıkmıştı. I. Aleksios Alman imparatoru IV. Heinrich'e yüklü bir para önererek İtalya'ya saldırmasını sağladı. Guiscard İtalya'ya dönüp işleri düzene koydu. 1085'te doğuya ikinci sefere çıkmaya hazırlanırken, yetmiş yaşında öldü.

IV. Heinrich ve Papa Arasında Yetki Çatışması

Hristiyan dünyasının başının kim olduğu sorusu uzun yıllar zihinleri meşgul etti. Batı Roma İmparatorluğu'nun ortadan kalkmasından sonra Roma Kilisesi kendisini Hz. İsa'nın, dolayısıyla Hristiyanlığın gerçek varisi olarak takdim etti.

1075'te Papa VII. Gregorius'un imparator da dahil laik hiç kimsenin kilise ruhanilerini atama ve azletme yetkisi olmadığını ilan etmesi, dönemin Kutsal Roma Cermen İmparatoru IV. Heinrich tarafından kendi mutlak otoritesine meydan okuma olarak algılandı. Heinrich mutlak otoritesinin kendisine Tanrı tarafından verildiğini ve bu otoritenin kiliseyi de içine aldığını iddia ediyordu. Orta Çağ'da kilise görevlileri aynı zamanda toprak ve güç sahibi senyörlerdi. Papa bu kişileri zaman zaman yargıç, elçi veya yerel idareci olarak da kullanabiliyordu. Kilise görevlilerinin bu tarz seküler yetki alanlarının olması temelde kime karşı sorumlu oldukları

meselesini gündeme getiriyordu. VII. Gregorius imparatorla çatışmasından evvel kendisini ve imparatoru "Hz. İsa'nın iki gözü", yani havariler Pavlus ve Petrus'a benzetiyordu. Çatışma sonrasında ise kendisini Güneş'e, imparatoru ise ışığını güneşten alan Ay'a benzetecektir.

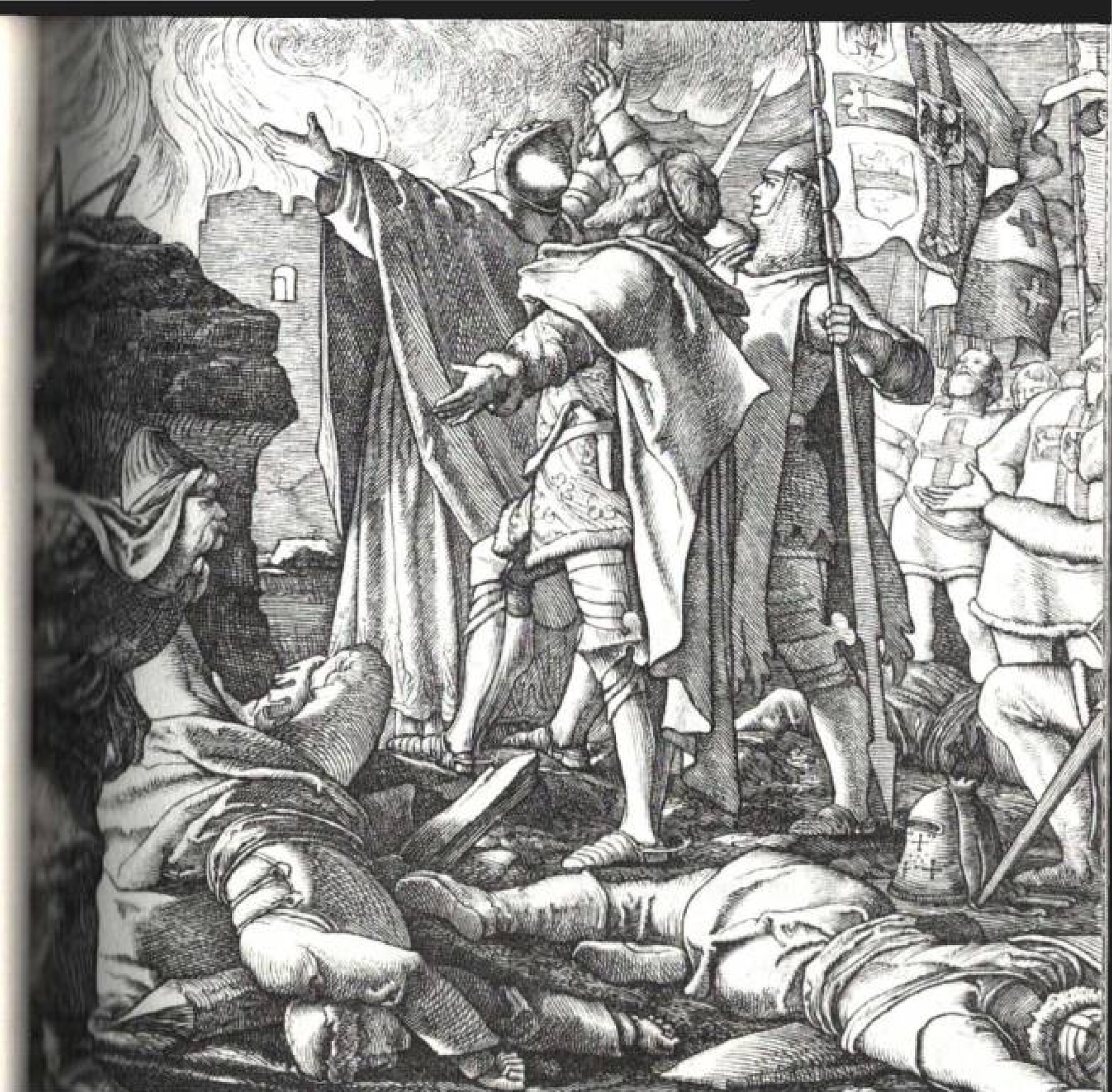
İmparator IV. Heinrich 1076'da aforoz edildi. İmparatorun nüfuz kaybetmesinden memnun olan pek çok Alman prensi Heinrich'e, bir yıl içinde Papa tarafından affedilmediği takdirde kendisini imparator olarak tanımayacağını bildirdi. Makamını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalan Heinrich affedilmek için İtalya'nın yolunu tuttu. Kendisini Papa'ya acındırmak için kapısında üç gün boyunca ince ve kaba elbiselerle bekledi. Papa'nın ayaklarına kapanınca amacına ulaştı ve Ocak 1077'de aforozu kaldırıldı.

1077-1080 yılları arasında Papa ile arası bir kez daha arası açılan Heinrich ikinci kez aforoz edildi. 1084'te İtalya üzerine yürüyerek Papa VII. Gregorius'u Roma'yı bırakıp kaçmaya mecbur etti.

Töton Şövalyeleri

Baltık Denizi'nde bir dönem egemen güç olan Töton Şövalyeleri'nin temelleri Kutsal Topraklar'da atılmıştı. Templier ve Hospitalier Şövalyeleri (Tapınak ve Aziz Yuhanna Şövalyeleri) gibi Töton Şövalyeleri tarikatının da kuruluş amacı başlangıçta Hristiyan hacılara hizmet vermekti. Merkezi ilk başta Akka'ydı. Tarikat sonradan Papa'nın da onayıyla silahlı bir yapıya büründü. 1191'de Papa III. Clemens tarafından resmen tanındı. On üçüncü yüzyıl başlarında Kuzey Avrupa'da güçlendi.

Töton Şövalyeleri, Baltık kıyılarına yerleşerek bölgedeki pagan topluluklar arasında Hristiyan inancını yaymayı kendilerine şiar edindiler. Litvanya, Livonya ve Prusya topraklarına bu amaçla bir dizi sefer düzenlediler. Ortodoksları da Katolikliğe geçirmeyi hedefleyen şövalyeler, 1242'de Aleksander Nevski komutasındaki Ruslar tarafından ağır bir hezimete uğratıldılar. 1385'te Litvanya ve Polonya krallıklarının birleşmesi Töton Şövalyeleri için sonun başlangıcı oldu. Polonya-Litvanya ordusu 1410'da Grünwald'da tarikat ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Binlerce şövalye kılıçtan geçirildi. İsmen de olsa 1809'a kadar yaşayan Töton Şövalyeleri tarikatının varlığına bu tarihte Napolyon tarafından son verildi.

Fransa Kralı IX. (Saint) Louis

Fransa kralı IX. Louis, Katolik Kilisesince aziz ilan edilen bir kral olması sebebiyle, Orta Çağ'ın ideal hükümdar profili kabul edilir.

IX. Louis hayatı boyunca iki kez Haçlı Seferi'ne çıktı. 1249'da Mısır'ın en önemli limanlarından biri olan Dimyat'a saldırdı ve başlangıçta başarılı oldu. Ancak sonradan Kahire'ye yönelmesi seferi bir felakete çevirdi. Eyyubiler Nil üzerindeki barajların kapaklarını açarak Haçlı ordusunun çamura saplanmasını sağladılar. Louis de esir düştü ve ancak yüklü bir fidye karşılığında serbest bırakıldı. İkinci seferine ise 1270'te çıkarak Tunus'a hücum etti. Fakat eski Kartaca'da ateşli hummaya yakalanarak öldü.

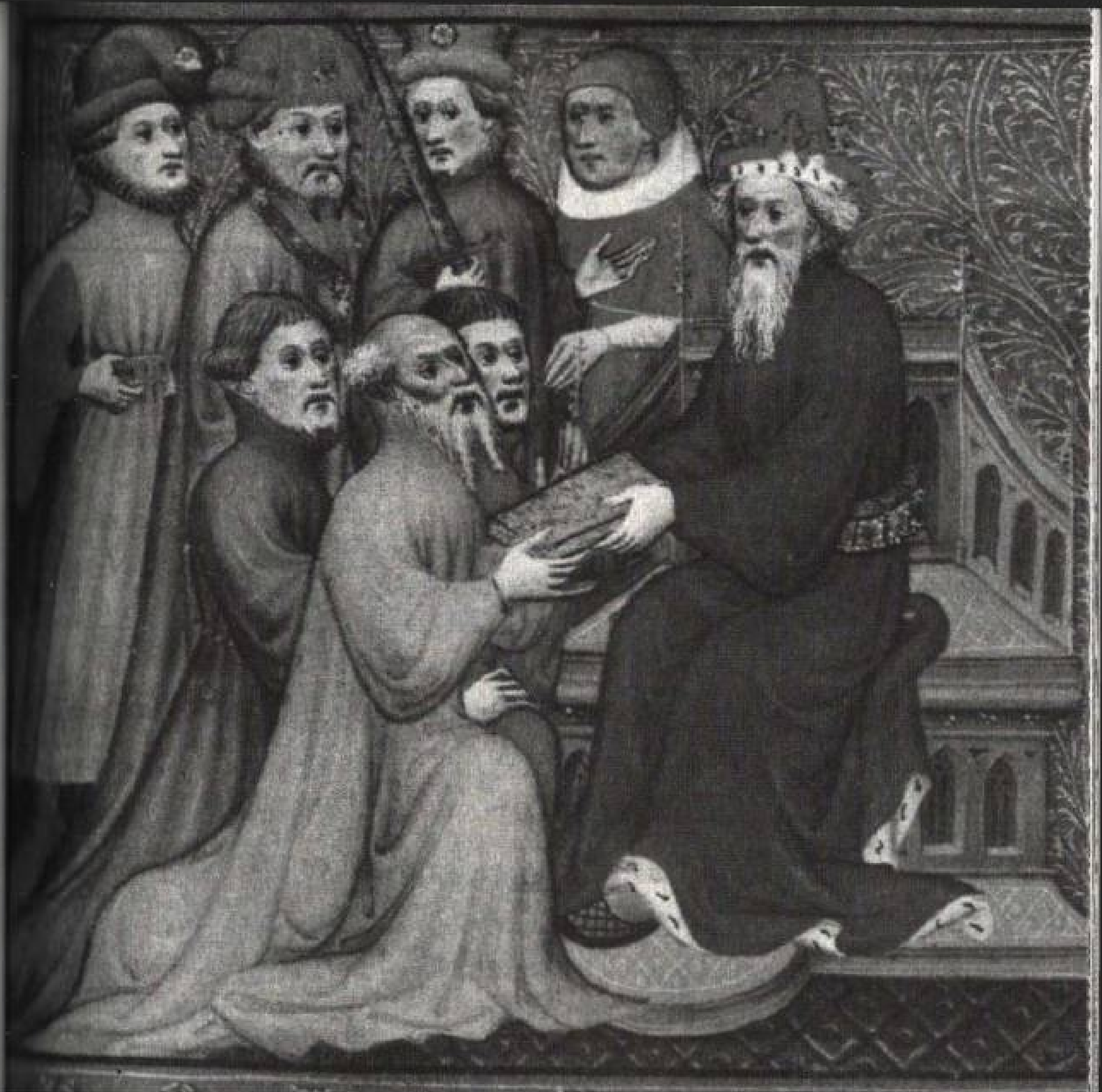
IX. Louis dindarlığının yanında adaletiyle de ün salmış bir insandı. İngiltere kralı III. Henry baronlarıyla anlaşmazlığa düştüğünde her iki taraf da onun hakemliğini kabul etmişti.

Marco Polo

Marco Polo'nun seyahatnamesi uzun süre Doğu'ya ulaşmak isteyen Batılıların el kitabı vazifesi görmüştür.

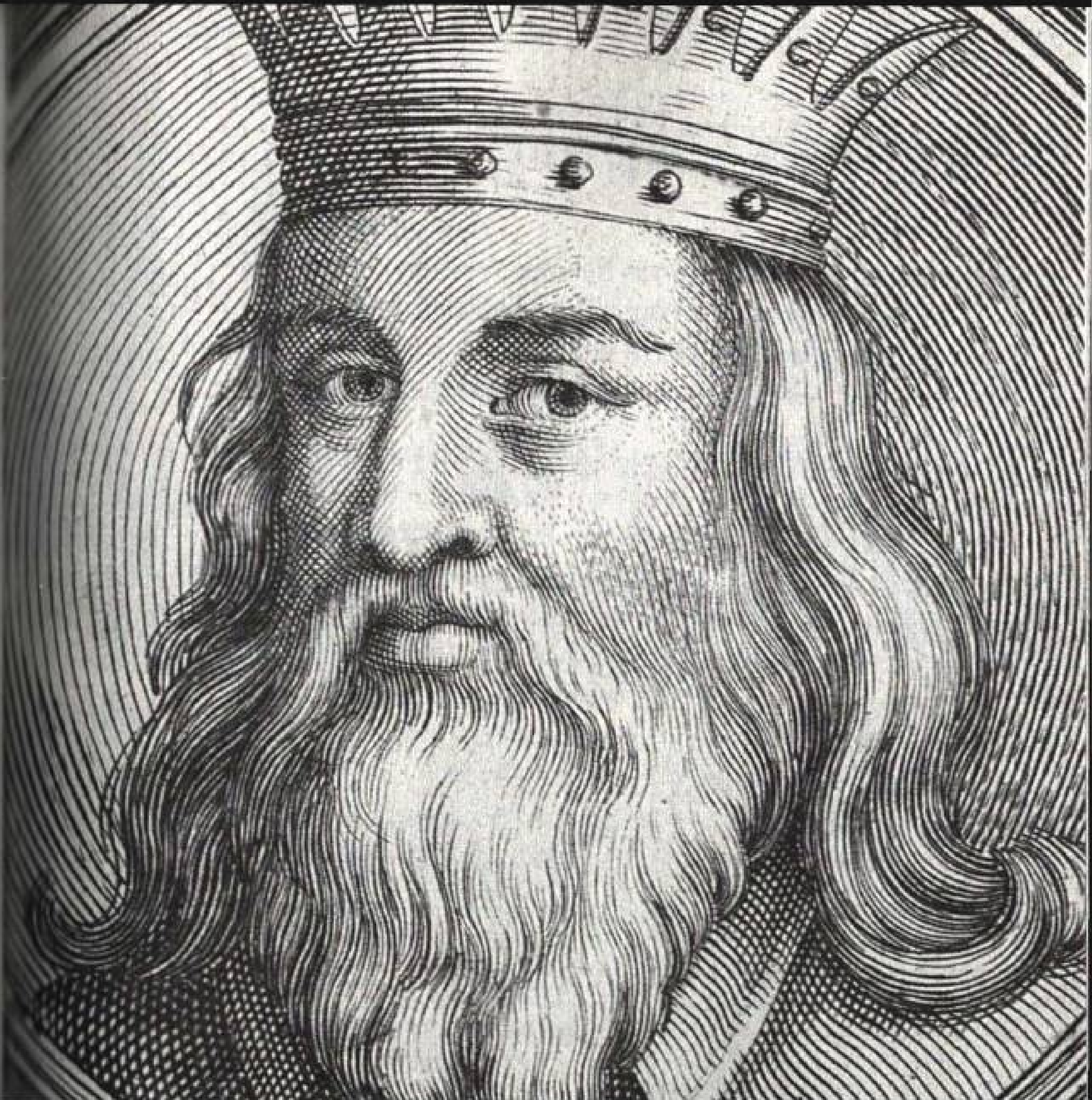
Venedikli Marco Polo'nun babası Nicola ile amcası Mafeo, Moğol ülkesine iki ayrı sefer yapmışlardı. İlkinde Polo kardeşler 1254'te Venedik'ten yola çıktılar. 1265'te Çin'e varıp Kubilay Han'la görüştüler. Hatta ondan Papa'ya yollanmış bir de mektup getirdiler. 1271'deki ikinci yolculuklarında bu kez yanlarına Nicola'nın oğlu Marco'yu da aldılar. Venedik üzerinden Kilikya'daki Yumurtalık Limanı'na varan kafile, buradan İran ve Doğu Türkistan üzerinden Pekin'e ulaştı. Marco kısa sürede Moğolcayı öğrendi ve Çin'in çeşitli bölgelerine seyahat etti. 1291'de Kubilay Han'ın yanından ayrılan Marco Polo Hindiçin ve Hindistan kıyılarını takiben Hürmüz Boğazı üzerinden İran'a, oradan da Azerbaycan'a yöneldi. Buradan Trabzon ve İstanbul'a geçen Polo, 1295'te Venedik'e döndü. Polo Cenevizlilerle yapılan bir savaşa katılıp esir düşmüş ve meşhur seyahatnamesini bu yıllarda hücre arkadaşı olan Pisalı Rustichello'ya yazdırmıştır.

Büyük Kazimir

1333-1376 yılları arasında hüküm süren Büyük Kazimir, Polonya tarihinin temel taşlarından biridir. Babası "Bir Karış" lakaplı Wlasdyslaw iki yüz yıl aradan sonra taç giyen ilk Polonya kralı olmuş, kendi adına ilk altın parayı bastırmış ve Polonya topraklarını tehdit eden Töton Şövalyeleri'ni ağır bir yenilgiye uğratmıştı.

Büyük Kazimir iktidarı zamanında Polonya topraklarını üçte bir oranında genişletti. Ülke güvenliğini sağlamak için elliye yakın kale inşa ettirdi. Bu sebeple hakkında söylenen sözlerden biri şöyledir: "Tahtadan bir Polonya devraldı ve geride duvarlaşmış, sağlam bir ülke bıraktı." Orduda reform yaparak sadece köylüleri değil, gerektiğinde ruhban sınıfını da silah altına alacak düzenlemeleri hayata geçirdi. Yazılı bir hukuk düzeni geliştirdi ve mali sistemi kayıt altına aldı. Krakow Akademisi'ni kurdu. Batı Avrupa'dan vebaya neden oldukları iddiasıyla kovulan Yahudileri Polonya'ya davet etti. Ülkesi Karaim Yahudileri, Ortodokslar ve Ermenilerin de barış içinde yaşadığı büyük bir ticari pazara dönüştü.

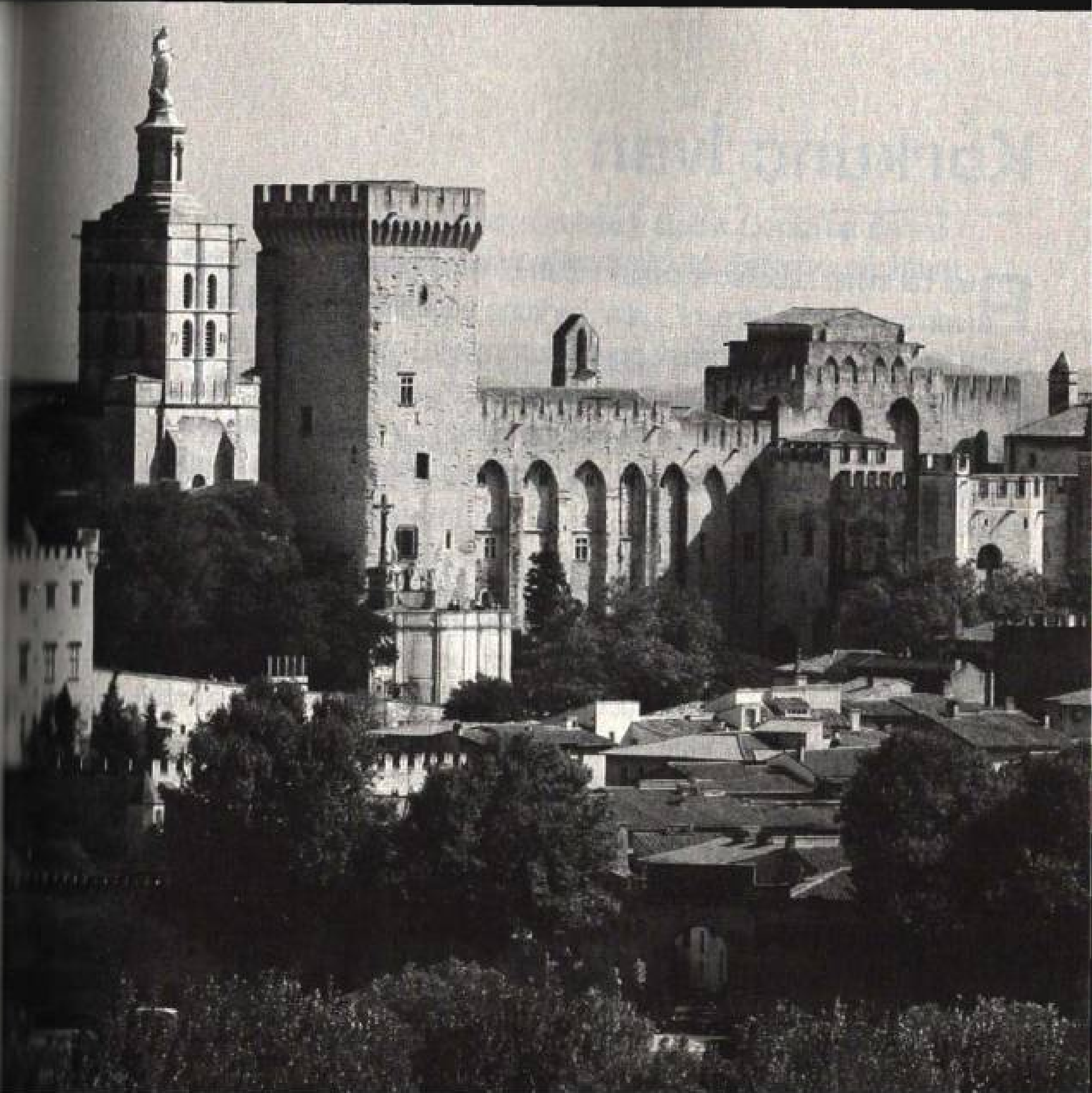

Avignon Papalığı

Fransa'nın güneydoğusunda bulunan Avignon kenti 1309-1378 yılları arasında Papalığa ev sahipliği yapmıştı. Papalığın Roma'dan Avignon'a gelmesi VIII. Bonifacius ile Fransa kralı IV. Philippe arasındaki çatışmaya dayanır.

Orta Çağ'daki güçlü papalardan biri olarak bilinen VIII. Bonifacius, kilisenin hem dinî hem de mali açıdan Roma'ya bağlı olduğunu ilan etti. Bu durum Fransa topraklarında toplanan vergi hususunda IV. Philippe ile arasının açılmasına yol açtı. Papa'nın kralı aforoz etmesi IV. Philippe'in Roma'ya sefer yapmasını beraberinde getirdi. VIII. Bonifacius hapiste vefat etti. Yerine seçilen V. Clemens daha sakin bir kişiliğe sahipti. Fransa kralının baskılarına dayanamayarak Papalığın merkezini Avginon'a taşıdı. Üç çeyrek asır boyunca papalar açık şekilde Fransa tesirinde kalacak, bu süreçte Avignon'da başta Papalık Sarayı olmak üzere pek çok yapı inşa edilecektir.

Papalık XI. Gregorius zamanında tekrar Roma'ya taşınacaktır.

Korkunç İvan

Rus tarihinin kilometre taşlarından biri hiç şüphesiz Korkunç İvan'dır. Rusça "grozni", yani korkunç unvanını taşıyan İvan çarlık döneminde inişli çıkışlı politik tutumuyla, zaman zaman paranoyaya varan vesveseli tavrıyla ve düşmanları karşısındaki acımasızlığıyla tanınır. Bununla beraber onun zamanında yapılan fetihler ve atılan bürokratik adımlar Rusya'yı adeta bir dünya gücü haline getirdi.

Üç yaşında tahta çıkan IV. İvan, beş sene boyunca annesinin vesayeti atında hüküm sürdü. Sekiz yaşındayken annesi boyarlar tarafından zehirlendi. Uzun yıllar boyunca boyarların elinde oyuncak muamelesi gördü. Çocukluğunda yaşadıkları İvan'ın paranoyak kişiliğinin şekillenmesinde önemli rol oynadı.

İktidarı eline aldıktan sonra aristokrat ailelerin gücünü kırmak ve merkezî otoriteyi kuvvetlendirmek için çeşitli bakanlıklar kurdu. Aristokratların topraklarının kaydını tutan bakanlık da bunlardan biriydi. Osmanlı Devleti'ndeki Yeniçeri Ocağı'na benzer bir merkezî ordu olan ve doğrudan kendisine bağlı bulunan *streltsi* adlı askerî

birimi oluşturdu. Uygulamaya çalıştığı Baltık Denizi'ne doğru genişleme politikası ilerleyen yıllarda Büyük Petro'ya da ilham kaynağı teşkil edecektir.

"Grozni" İvan her ne kadar batıda başarılı olamasa da doğuda önemli kazanımlar elde etti. Altınordu Hanlığı'nın dağılmasından sonra ortaya çıkan hanlıklardan Kazan, Astrahan ve Sibir'i ortadan kaldırdı. Özellikle Ermek liderliğinde Sibir Hanlığı topraklarına yolladığı Kazak birlikleri Kürk Yolu'nun denetimini temin etme konusunda önemli başarılar elde etmeyi bildi. Ancak arkasında Osmanlı gücünü bulunduran Kırım Hanlığı karşısında aynı başarıyı sergileyemedi.

Moskova'nın bir dönem en önemli rakiplerinden biri olan Novgorod'u yerle bir eden İvan, kilisenin mal varlığına da sınırlama getirmekten çekinmedi. Ölümünden sonra yerine geçen oğlu I. Fyodor zamanı ise bir kargaşa dönemi olacak, İvan'ın baskıladığı pek çok problem tekrardan su yüzüne çıkacaktır.

Jeanne D'arc ve Yüzyıl Savaşları

On dördüncü ve on beşinci yüzyılda Fransa ile İngiltere arasında baş gösteren Yüzyıl Savaşları'nın en önemli figürlerinden biridir Jeanne d'Arc. 1314'te Fransız tahtı üzerindeki veraset meselesi sebebiyle çıkan savaş, yüzyıldan daha uzun sürecektir.

1412'de bir köylü ailenin kızı olarak doğan Jeanne d'Arc on yaşından itibaren garip sesler duymaya başlar. İlerleyen yıllarda bu sesler ona Fransa'yı kurtarması gerektiğini söyler. 1429'da Jeanne, erkek kılığına girerek Fransa kralı VII. Charles'ı Chinon'da görmeyi başardı ve onu Orleans kuşatmasına desteğe gidecek kuvvetlerin komutanlığını kendisine vermeye ikna etti. Şehre girerek İngilizleri Orleans önünden çekilmek zorunda bıraktı. Jeanne'ın en büyük başarısı, Fransa kralı VII. Charles'ı İngiliz işgali altındaki Reims şehrine götürerek burada taç giymesini temin etmek oldu. Yaşanan mücadeleler sırasında Jeanne d'Arc İngilizlere esir düştü. Şeytanla iş birliği yaptığı, erkek kıyafetleri giydiği gerekçesiyle yakılarak idama mahkûm edildi.

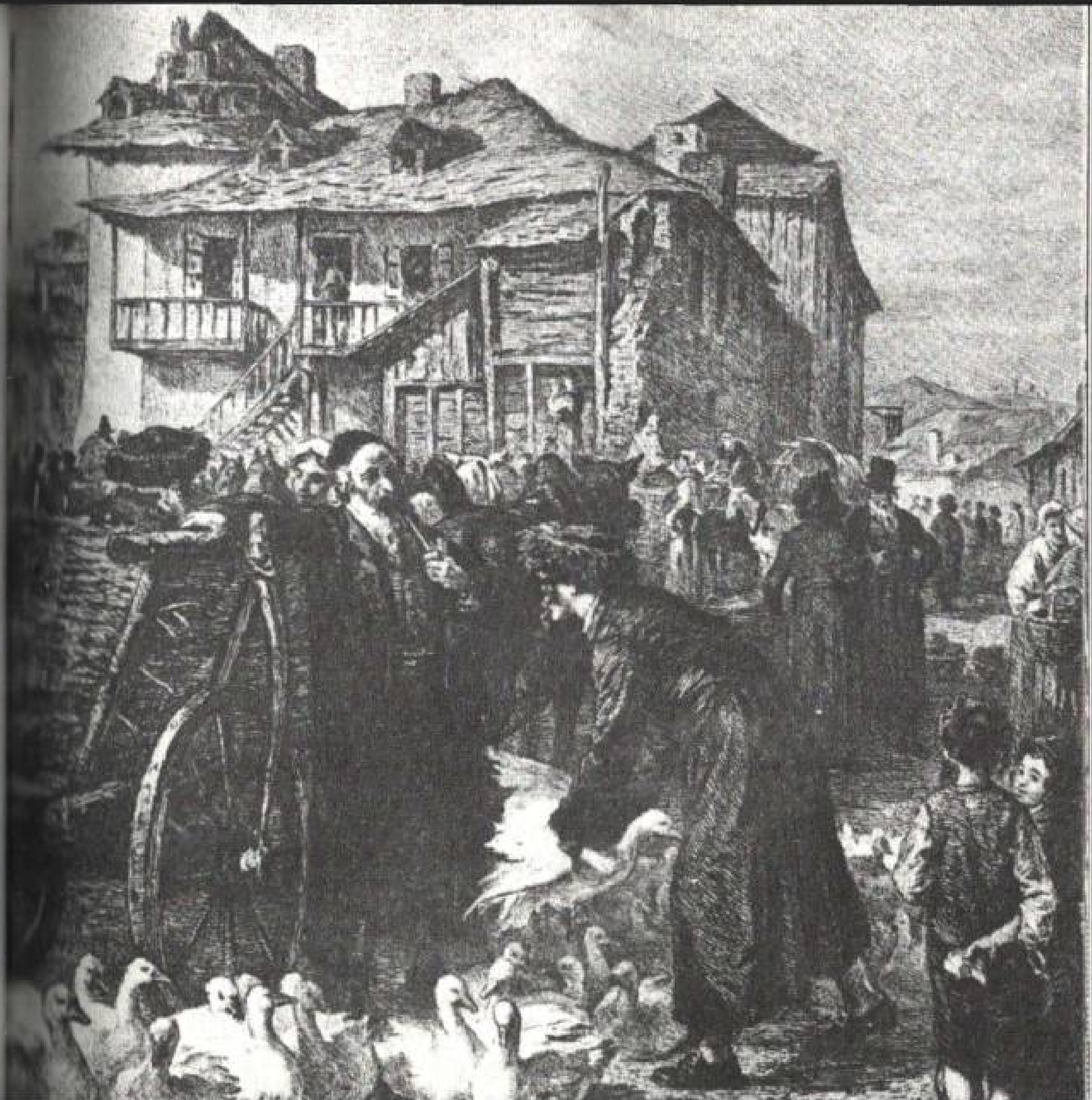

Litvanya ve Polonya Birleşiyor

Polonya kralı Büyük Kazimir geride erkek veliaht bırakmamıştı. Ölümünden sonra Polonya tacını kız kardeşi Jadwiga giydi.

Litvanya tahtında oturan Jagiello ile Jadwiga'nın evlenmesi her iki ülkeyi de daha güçlü bir hale getirecekti. Fakat küçük bir sorun vardı: Litvanyalılar pagandı. Jagiello 1386'da Vavel Katedrali'nde vaftiz edildi ve hemen sonra Polonya kralı oldu. Kraliçe ölene kadar Polonya topraklarını idare etmeyi sürdürdü. Jadwiga Krakow'da Katolik inancını merkeze alan bir üniversite açtı. Bu üniversitede eğitim görenler arasında ilerleyen yıllarda Mikolaj (Nikolas) Kopernik gibi isimler de yer alacaktı. Jadwiga, Katolik Hristiyanlığın etki alanını genişlettiği için 1997'de Papa II. Jean Paul tarafından azize ilan edildi.

Polonya ve Litvanya yaklaşık iki asır Jagiellon Hanedanı tarafından yönetildi. Polonya'nın Baltık Denizi'ne inmesi ülkede ticaretin gelişmesini ve refahı beraberinde getirdi. Zaman içinde Polonya gerek İsveç gerekse Moskova Knezliği'nin en ciddi rakibi haline gelecektir.

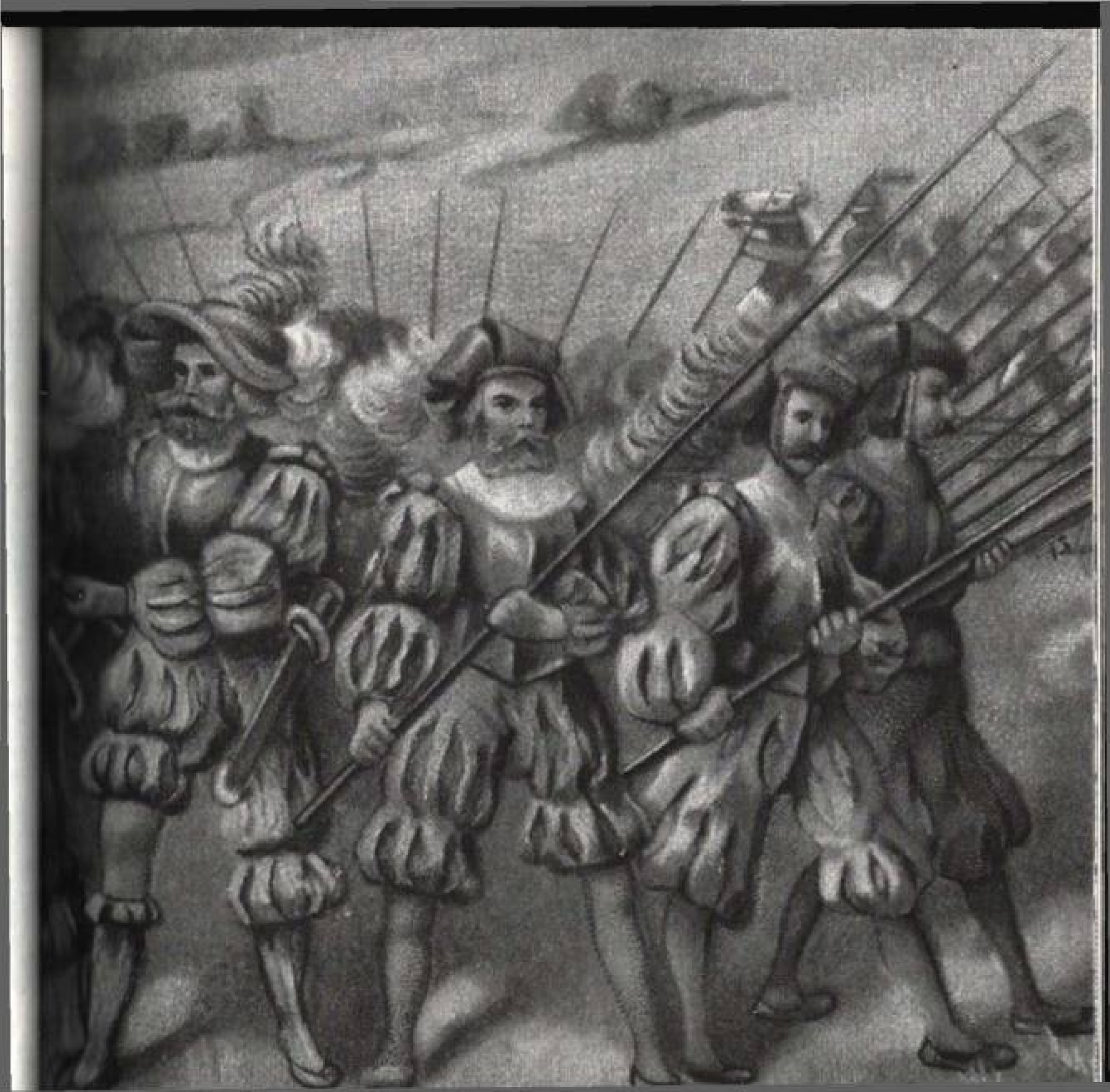

İsviçre ve Kantonları

İsviçre 1291 yılında üç kantonun bir araya gelerek kurduğu *Eski İsviçre Konfederasyonu* vesilesiyle adından söz ettirmeye başladı. Bu kantonların her biri adeta birer bağımsız siyasi oluşumdu. Bir araya gelmelerinin temel nedeniyse Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nun idaresini ellerinde tutan Habsburgların otoritesine karşı durabilmekti.

İsviçre, İtalya'ya inen geçitleri kontrol altında tuttuğundan Habsburglar açısından önemliydi. Dağlık yapısı bölge halkına olası bir saldırı karşısında üstünlük sağlıyordu. Nitekim 1315'te Morgarten Geçidi'nde meydana gelen muharebede yaklaşık iki bin kadar İsviçreli köylü milis, asker sayısının üç ila dokuz bin arasında olduğu sanılan Habsburg ordusunu kurdukları pusu sayesinde büyük bir hezimete uğrattı. Böylece konfederasyonlarının varlığı güvence altına alındı.

1648 Vestfalya Antlaşması'yla İsviçre'nin tarafsızlığı ilkesi kabul edildi. Ülke 1798'de Fransız işgaline uğradı. Napolyon burada zorla beş yıl sürecek olan Helvetia Cumhuriyeti'ni kurdu. 1848'de federal anayasa kabul edildi. Bu sayede bir yandan merkezî otoritenin sınırları belirlenmiş, diğer yandan kantonlar kendi özerklik alanlarını şekillendirmişlerdir.

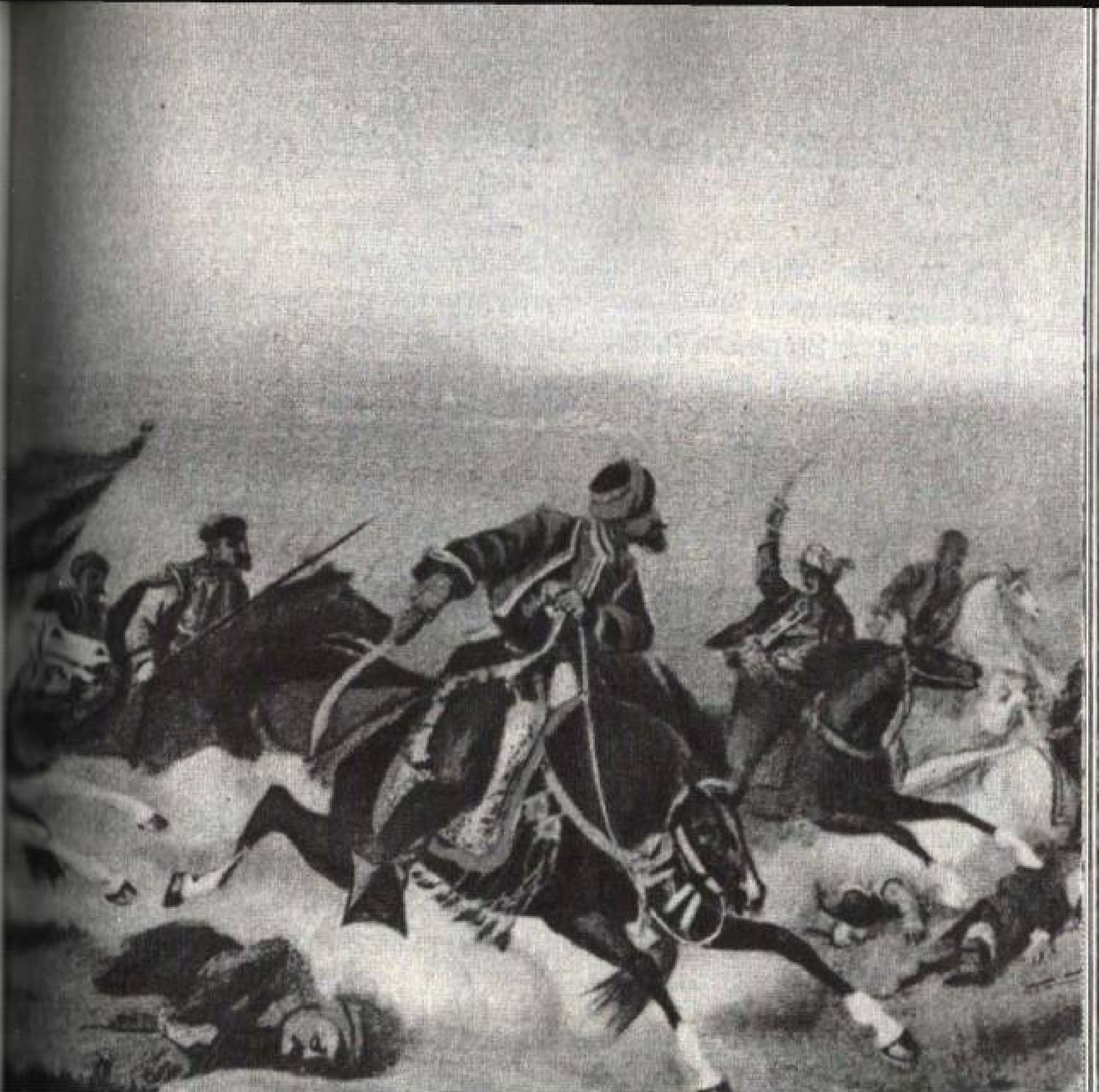

I. Kosova Savaşı ve Sırbistan

I. Kosova Savaşı, Sırp tarih yazımında önemli bir rol oynar. Bu mücadele sonrasında Sırbistan'da 1878'e kadar devam eden bir Osmanlı egemenliği devresi başladı.

Evvela 1364 Sırp Sındığı sonrasında 1371 Çirmen Savaşı akabinde Sırbistan, Osmanlı hâkimiyetine geçmişti. Ancak Sırp kral Lazar, başta Bosna kralı olmak üzere çevredeki diğer liderlerle ittifak içine girince, Osmanlı padişahı I. Murat, Kosova'ya yöneldi. Sırp ordusunun içinde Bosna, Arnavut, Bulgar, Hırvat, Macar ve Çek kuvvetleri de vardı. Yaklaşık otuzar bin kişiden oluşan iki ordu arasındaki savaştan Osmanlılar zaferle ayrıldı. Ancak I. Murat savaş sırasında hayatını kaybetti.

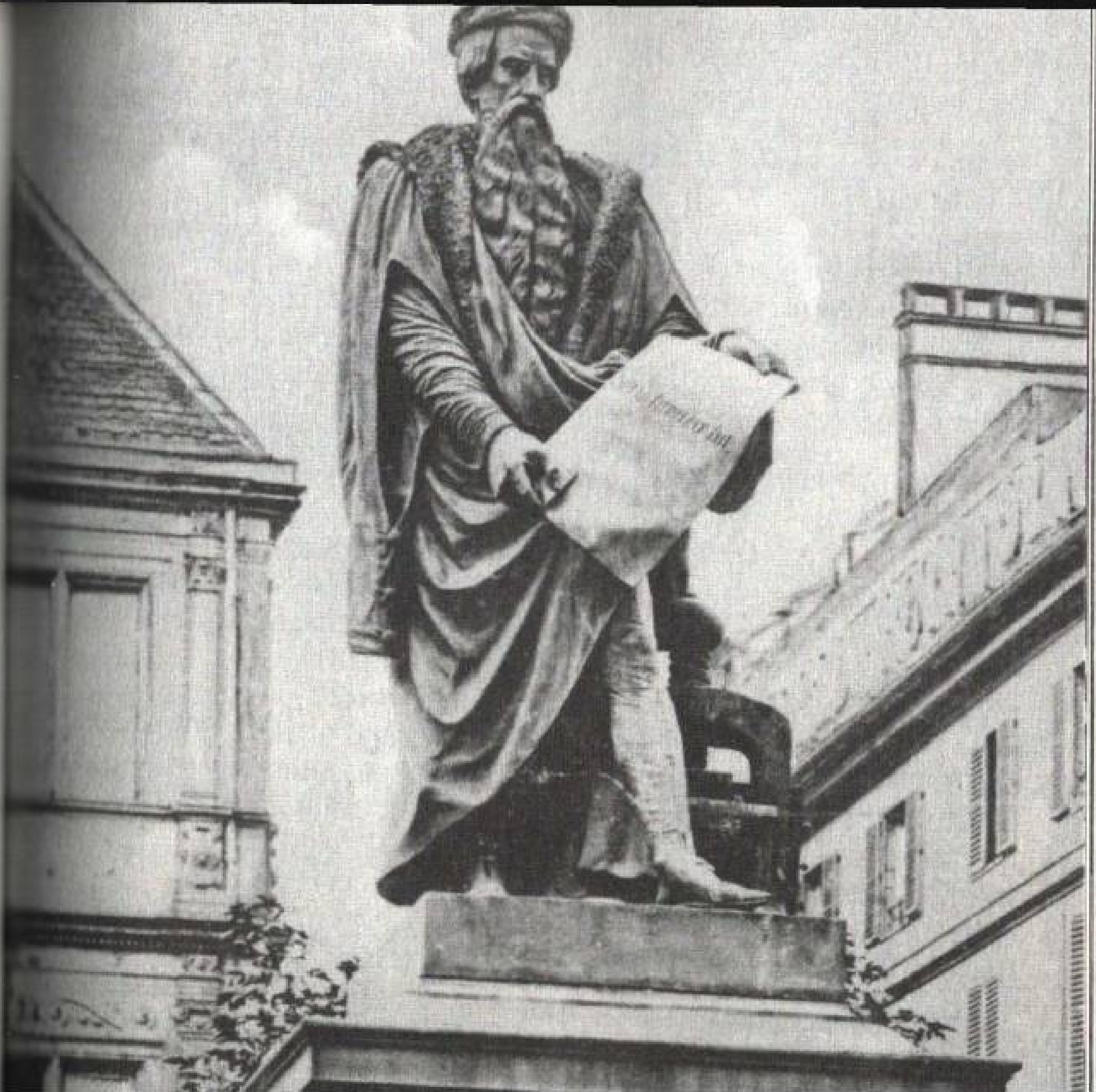
Resmî Sırp tarih yazımı Kosova Savaşı'nda kendilerinin zafer kazandığı iddiasındadır. Buna kanıt olarak I. Murat'ın savaşta öldürülmesi gösterilir. Bosna katliamının mimarlarından olan Slobadan Miloşeviç de Kosova'ya ayrı bir önem atfetmiştir. Kosova sahrasında Müslümanların savaşın altı yüzüncü yılını kutlamasına karşı takındığı katı tutum, Yugoslavya'nın dağılma sürecinin başlangıç noktalarından birini teşkil eder.

Matbaayla Gelen Değişim

Orta Çağ'ın bitişine alamet kabul edilen olaylardan biri, matbaanın Avrupa'da yaygın olarak kullanılmaya başlamasıdır. Bu durum Reform hareketi başta olmak üzere pek çok gelişmeye ortam hazırlamış, fikirlerin yayılım hızını artırmıştır.

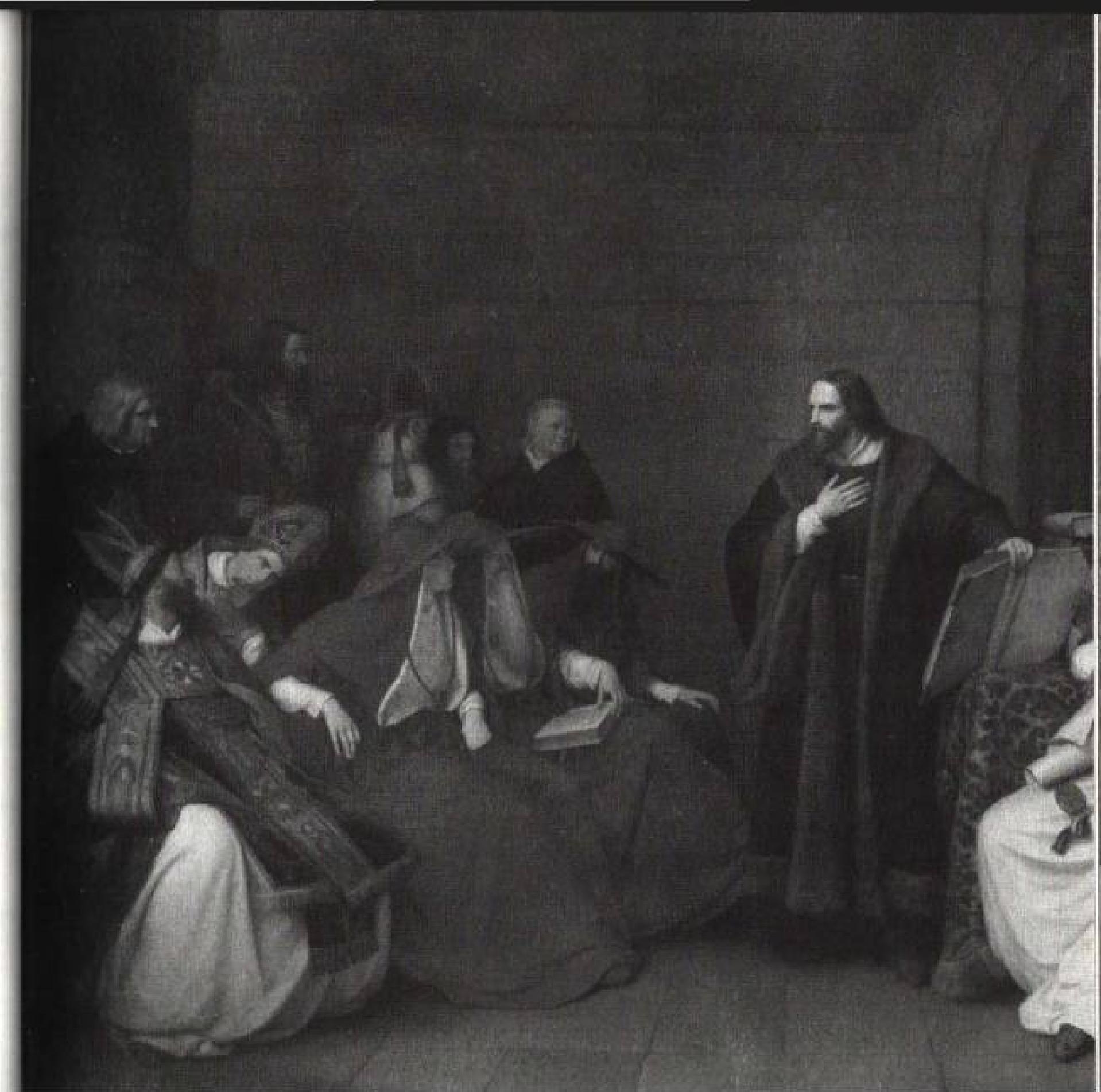
Matbaa öncesinde kitaplar elle çoğaltılıyor, bu zor işlem çok da zaman alıyordu. Kâtibe ödenen yüklü meblağ da işin cabasıydı. Kitap yazma işlemi için çoğu zaman parşömen kâğıdı ve kaz tüyünden kalem kullanıyordu. Kitabın büyüklüğüne ve talep edilen diğer özelliklere göre hazırlanması bazı durumlarda aylar alıyordu. Modern matbaanın mucidi Gutenberg tipo baskı yöntemiyle metalden hareketli yazı karakterleri kullanarak baskı işlemini hızlandırdı ve masrafların düşmesini sağladı. Martin Luther'in *95 Tez*'i başta olmak üzere Katolik Kilisesi'ni eleştiren ve yasaklanan pek çok metin on binlerce adet basılarak dağıtıldı. Galileo, Kopernik, Kepler gibi isimlerin Güneş Sistemi hakkında yazdıkları kısa sürede geniş çevrelerce okunur oldu. İnsanlar edinilen bilginin üzerine daha rahat bilgi inşa etmeye başladılar.

Jan Hus ve Husizm

1370'lerde Bohemya'da doğan Jan Hus 1409'da Prag Üniversitesi'nin rektörü oldu. Bu dönemde Çek asillerinin çocukları eğitimlerini tamamlamak için İngiltere'ye gidiyor, özellikle Oxford'da öğrenim görüyorlardı. Bunlardan bazıları beraberlerinde İngiliz teolog John Wycliff'in fikirlerini getirdiler.

Wycliff Katolik Kilisesi'ndeki bozulmaları baz alarak kilisenin dünyevi işlere karışmaktan ve servet biriktirmekten vazgeçmesi gerektiğini savunuyordu. Hus benzer fikirler öne sürünce Papa tarafından aforoz edildi. Wycliff fikirleri sebebiyle İngiliz kralının koruması sayesinde mutlak bir ölümden kurtulabilmişti. Zira İngiltere kralı kendi ülkesinde Papa'nın otoritesinin zayıflamasından ve sorgulanmasından memnuniyet duyuyordu. Papa IX. Gregorius, Wycliffe'i zındık ilan etmesine rağmen ortadan kaldıramadı. Ancak Hus'un böyle bir hamisi yoktu. Dinlenmek üzere Konstanz Konsili'ne çağrıldı. Kutsal Roma Cermen imparatoru Sigismund kendisine can güvenliği garantisi vermişti. Konsilde Hus'a sapık fikirlerinden vazgeçmesi ve tövbe etmesi yönünde baskı yapıldı. Baskılara boyun eğmemesi üzerine Hus, 1415'te kitaplarıyla birlikte yakılarak öldürüldü.

Bir Paralı Askerin Portresi: Francesco Sforza

Francesco Sforza Orta Çağ İtalya'sında *condottieri*lerin, yani paralı askerlerin belki de en meşhurudur. Kendisi gibi paralı asker olan Muzio Sforza'nın evlilik dışı oğluydu. Milano dükü Filippo Maria Visconti'nin hizmetine girdi ve onun tek evladı olan Bianca Maria ile 1433'te nişanlandı. Ertesi yıl Floransa'yı idare eden Cosimo de'Medici ile anlaşarak şehrin müstakbel condottierisi oldu.

1438'de müstakbel kayınpederine karşı çarpışmaktan çekinmedi. Floransa ordusunun başında Verona'yı ele geçirdi. İki yıl sonra Milano ordusunu daha ağır bir yenilgiye uğrattı. 1441'de Milano düküyle ilişkisini düzelterek kızıyla evlendi. Altı yıl sonra Milano dükü öldüğünde krallığı damadına değil, Napoli kralı Alfonso'ya bıraktı. Ayaklanan Milanolular şehre Francesco Sforza'yı çağırdılar. Sforza önce Milano Cumhuriyeti'nin milis komutanı oldu. 1450'de kendisinden habersiz Venedik'le görüşen Milanoluları cezalandırmak amacıyla idareye doğrudan el koydu. Despot bir asker olmasına rağmen çağın ruhuna uyarak sanatı ve sanatçıları himaye etti.

Matyas Corvinus

Armasındaki kuzgun sembolünden dolayı *Corvinus* diye ünlenen Kral Matyas 1458-1490 yılları arasında Macaristan'ı yönetti. Ünlü Macar kumandan Yanoş Hünyadi'nin oğlu olan Matyas, Macar Diyeti tarafından kral seçildi. Osmanlı ilerlemesini durdurma konusunda başarılı olan Matyas, 1463'te Bosna'yı kontrol altına almayı başardı. Bohemya'yı da bir süre kontrol altında tutmuş ancak sonradan Polonya'ya kaptırmıştır.

Ülkesinde vergi düzenlemeleri yapan Matyas tacirleri ve küçük mülk sahiplerini korumaya çalıştı. Macar, hatta Avrupa kralları arasında okumaya ve kütüphaneye önem veren örnek krallardan biridir. Bu yanıyla çağdaşı ve rakibi Fatih Sultan Mehmet gibi bir Rönesans hükümdarı portresi çizer. Büyük bir kütüphane kurmakla kalmamış çevresinde önemli düşünürlere de yer vermiştir. Latin edebiyatına olan tutkusuyla tanınır. Kütüphanesi Kanuni Sultan Süleyman'ın Budin'i kontrol altına alması sonrasında İstanbul'a nakledilmiştir.

Tordesillas Antlaşması

İspanya ve Portekiz on beşinci yüzyıl sonlarında denizcilik alanının iki önemli gücü durumundaydı. Ancak İber Yarımadası'nın bu iki gücü belli coğrafyalarda sıklıkla karşı karşıya geliyordu. 1479'daki Alcáçavos Antlaşması'yla ilerde İspanya'yı kuran güçlerden biri olan Kastilya Krallığı Kanarya Adaları'nı alırken, Fas Portekiz'e bırakıldı. Batı Afrika'daki Kanarya Adaları ilerleyen yıllarda Amerika kıtasına yapılacak seferler için önemli bir üs olacaktı.

Kolomb'un 1492'de Hindistan'a ulaşmak için yaptığı ilk sefer, ileride fark edileceği üzere, Amerika kıtasına ulaşmasıyla sonuçlanmıştı. Kolomb'un bölgeye bir yıl sonra bu kez on yedi gemiyle yaptığı ikinci sefer yeni bir krize sebep oldu. 1493'te iki ülke Papa'nın arabuluculuğunda Tordesillas'ta bir araya geldi. Buna göre Güney Amerika'nın doğusundan geçen bir hayali çizginin batısında kalan yerler İspanya'ya, doğusunda kalan yerlerse Portekiz'e veriliyordu. Meksika, Şili, Bolivya, Peru gibi ülkelerde İspanyol, Brezilya'da ise Portekiz kültürünün egemen olmasının sebebi bir yerde bu antlaşmadır.

Nº 25

En el nombre de dios todo poderoso

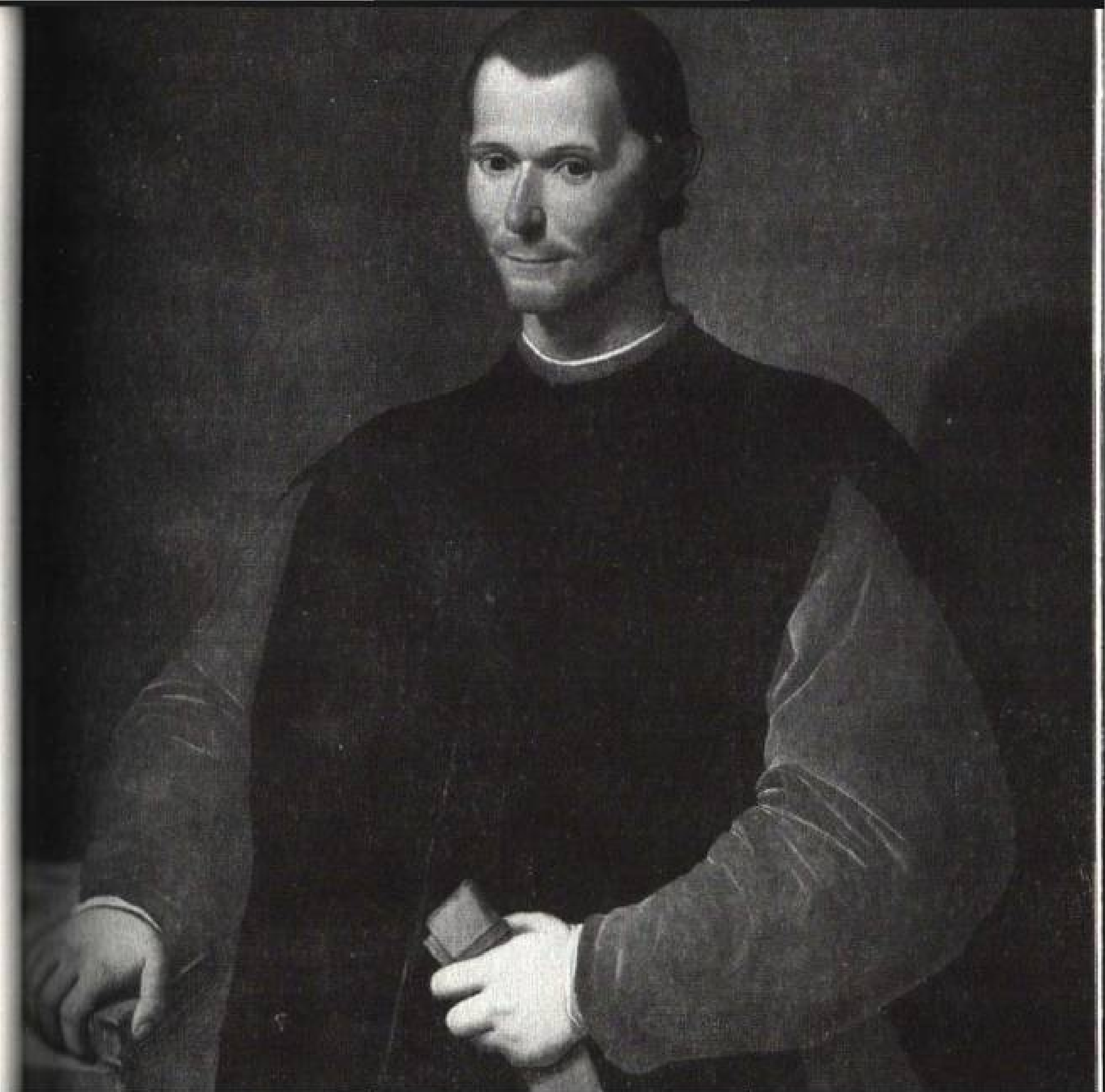
Padre Hijo y Espiritu Santo tres personas y vna sola esencia diuina. Magnifiesto sea notorio sea a todos quantos esta publica y vista mi escritura vieren como en la villa de Tordesillas a veynte dias del mes de Junio año del nascimiento de nuestro Señor Jhuxpo de mill y quatrocientos y nouenta y quatro años. en presencia de mi los Secretarios escriuano y notarios publicos y testigos de yuso escriptos parescieron los muy altos y muy poderosos principes los Señores don fernando y doña Ysabel por la gracia de dios Rey y Reyna de castilla de leon de aragon de sicilia de granada. el Rey como marido y conjunta persona de la Reyna y ella como muger y legitima señora del Rey. y todos dos juntamente de vna parte. y de la otra los muy altos y muy excelentes Señores don Juan por la misma gracia Rey de portugal y del algarbe de aquende y allende el mar en Africa Señor de guinea. y la muy alta y muy excelente Señora doña Juana por la misma gracia Reyna de castilla de leon de aragon de sicilia de granada archiduquesa de austria duquesa de borgoña y de brabante condesa de flandes y de tirol Señora de vizcaya y de molina. Duque y Archiduque de austria Rey y Reyna de portugal padres de la dicha Reyna doña Juana. y abuelos del dicho Rey don fernando. y el dicho Rey don Juan como padre y legitimo administrador de la persona y bienes del muy alto y muy excelente Señor don Juan su hijo primogenito heredero de los dichos Reynos de portugal y del algarbe y de la dicha Reyna doña Juana su muger. y hija de los dichos Reyes don fernando y doña Ysabel. y la dicha Reyna doña Juana como muger y legitima señora del dicho Rey don Juan. y hija de los dichos Reyes don fernando y doña Ysabel. y todos quatro juntamente de la otra parte. Sus embaxadores procuradores y procuradores bastantes segun paresce por las cartas de poderes y procuraciones de los dichos Señores Sus constituyentes de que adelante se hara mencion. son este que se sigue.

Don fernando y doña Ysabel por la gracia de dios Rey y Reyna de castilla de leon de aragon de sicilia de granada de toledo de valencia de galizia de mallorcas de sevilla de cerdeña de cordoba de corcega de murcia de jahen del algarbe de algezira de gibraltar de los yslas de canaria conde e condesa de barcelona y señores de vizcaya y de molina. Duque y Duquesa de atenas y de neopatria condes y condesas de rosellon y de cerdania marqueses de oristan y de goçiano. por quanto el Serenissimo Rey de portugal mi muy caro y muy amado hermano embio a nos por Sus embaxadores procuradores a Tordesillas a Juan de Sosa Juan de Lucena Lope de Sosa Gonçalo de Sosa Gonçalo de Acosta Ruy Gomez de Sagredo y Gerebugel de Abadesa Juan de Sosa Su almotacen y Juan Falmadana Suplicandonos les diesemos seguro para ellos y para cada vno dellos y para todos los que con ellos fuesen en Su compañia y para sus mantenimientos y cosas que truxesen para Su mantenimiento y para todas las otras cosas que ellos quisiesen traer y llevar

Niccoló Machiavelli ve *Prens*

Machiavelli'nin *Il Principe* (*Prens*) adlı eserinde tanımladığı ideal prens tiplemesi siyasetin gerçekleriyle büyük oranda örtüşse de etik değerler açısından bir dizi tartışmayı beraberinde getirir. Ama zaten Machiavelli için aslolan sonuçtur.

1469'da Floransa'da doğan Machiavelli yirmi beş yaşındayken, Fransa kralı VIII. Charles'ın yaşadığı şehri kontrol altına alarak Medicileri sürdüğüne şahit oldu. Arkasından Savonarola adlı bir Dominiken rahibin Floransa'da dört yıl süren teokratik bir rejim kurmasını izledi. Kendi şehrinin başına gelen felaketlerin esas sebebinin güçlü bir despotun eksikliğinden kaynaklandığına hükmetti. İdeal hükümdar kendi ordusuna sahip olmalı ve İtalya'yı kiralık askerleri değil, bu orduyu kullanarak birleştirmeliydi. Ancak bu sayede İtalya coğrafyası İspanya, Fransa gibi büyük devletlerin işgallerine maruz kalmaktan kurtulabilirdi. İdeal hükümdar tüm bunları yaparken yeri geldiğinde Cesare Borgia kadar acımasız, Papa IV. Alexander kadar yalancı olmalıydı. Son kertede amaca götüren yolda bu tür tutumlar mübahtı.

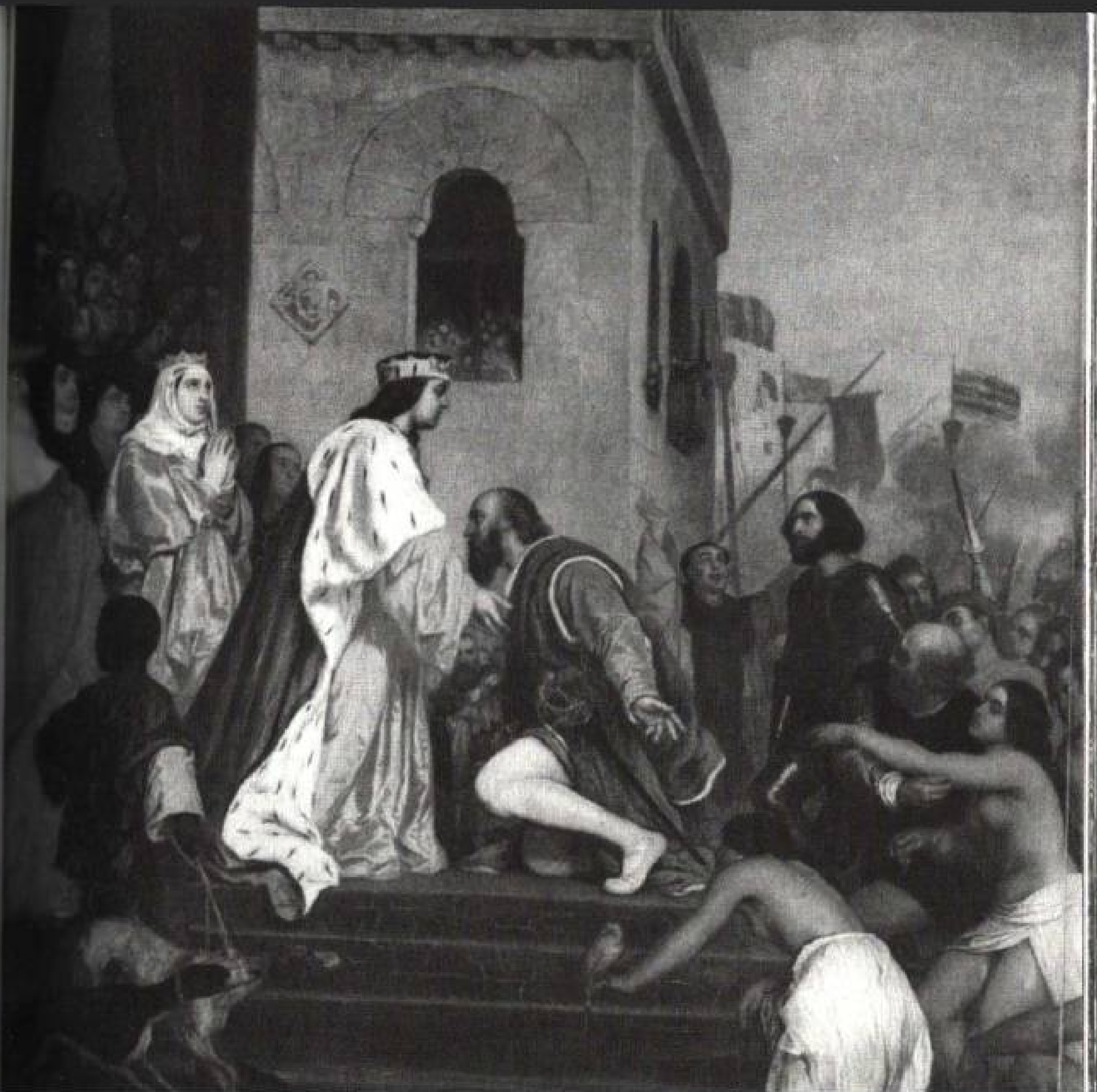

Aragonlu Fernando ve Kastilyalı Isabella

On altıncı yüzyılda İspanya Batı'nın en büyük gücüydü. Bunda Aragon kralı Fernando ile Kastilyalı Isabella'nın 1469'da gerçekleştirdiği siyasi evliliğin rolü çok büyüktür.

II. Fernando 1468'de, henüz babasının sağlığında Sicilya Kralı ilan edilmiştir. Sonrasında Isabella ile evlenerek iki büyük İspanyol krallığını birleştirdi. Kastilya kralı IV. Enrique ölünce başlayan taht kavgasını karısı Isabella kazandı ve böylece Fernando Kastilya'nın da kralı oldu.

Koyu Katolik kimliğiyle tanınan II. Fernando bu inanç dışındaki tüm öğretileri yasaklayarak İspanyol Engizisyonu'nu kurdu. 1492'de Granada'yı alarak yarımadadaki İslam varlığına son verdi. Yahudi ve Müslümanlara ülkesini terk etmelerini emretti. Aynı yıl Kolomb, İspanya adına ilk keşif seferine çıktı ve farkında olmadan Amerika kıtasına ulaştı. 1504'te en büyük destekçisi olan eşi Isabella öldü. 1512'de Fernando, Navarra Krallığı'na son vererek İspanya'yı büyük ölçüde birleştirdi. Ömrünün son günlerini ileride Şarlken olarak tanınacak olan torunu V. Carlos'un eğitimiyle ilgilenerek geçirdi.

Medici Ailesi

Floransa ve Toskana'da hüküm süren Medici ailesinden X. Leo, VII. Clemens, IV. Pius, XI. Leo gibi Papalar çıkmıştır. Bir dönem Floransa'yı yöneten aile mensubu kadınların bazıları da Fransa kraliçesi olmuştur.

Medicilerin ilk büyük siması Giovanni di Bicci de'Medici, kumaş ve bankacılık işlemleriyle hatırı sayılır bir servetin sahibi oldu. Oğlu Cosimo bu gücü siyasete yansıtarak *Onlar Konseyi*'nde görev aldı. Ailenin en önemli siması hiç kuşkusuz "Muhteşem" lakabıyla tanınan Lorenzo idi. 1469-1492 yılları arasında Floransa'yı tek başına yönetti. Boticelli, Verrocchio, Leonardo da Vinci ve Michelangelo desteklediği sanatçılardan bazılarıydı. Michelangelo yaptığı Medici Mezarı'yla ailenin gücünü adeta ölümsüzleştirdi. Ancak Lorenzo'nun iki tutkusu olan sanat ve siyaset kısa sürede Medici servetinin erimesine sebep oldu. Her ne kadar aile sonraki yıllarda Fransa kraliçeleri ya da Papalar çıkarsa da siyasi gücünü büyük oranda yitirdi.

Kolomb Takası

Kolomb takası Kristof Kolomb'un Amerika kıtasına varmasından sonra Avrupa ile Amerika kıtaları arasında yaşanan insan, ürün, hastalık ve diğer değişimleri ifade etmek için kullanılır. Terim ilk kez 1970'lerde çevre tarihçisi Alfred Crosby tarafından zikredilmişti.

Kolomb ilk seyahati sırasında beraberinde bazı hayvanlar götürmüş, bu kıtadan da egzotik bulduğu bazı canlıları İspanya'ya getirmişti. Bu durum hastalıkların taşınmasında önemli rol oynadı. Amerikan yerlileri grip, kabakulak, cüzzam, tifüs ve en önemlisi çiçek hastalıklarına maruz kaldılar. Bunlar arasında yer alan çiçek, İspanyol ve Portekizlilerin tüm kıtayı kontrol altına almasına yardımcı olacaktır. 1519'da İspanyol denizci Hernán Cortés, Azteklerin başkenti Tenochtitlan'ı ziyaret ettiğinde yerlilere çiçek hastalığını bulaştırmıştı. Aynı yıllarda Peru'da İnkaların kudretli kralı Huayna Capac da çiçek hastalığına yenik düşmüştü. Ölümünden sonra çocukları arasında çıkan taht savaşını iyi değerlendiren İspanyollar kısa

süre içinde Amerika kıtasının bu güçlü imparatorluğunu tarih sahnesinden sileceklerdir.

Coğrafi Keşifler çağında İber Yarımadası sakinlerinin Afrika'dan Amerika'ya köle taşıması, Filipinler, Hindistan ve daha başka yerlerle ilişki kurması hastalıkların çeşidini ve bulaşıcılığını had safhaya çıkaracaktır. Avrupalıların bu takastan aldıkları en mühim hastalıkların başında, Amerikan yerli kadınlarından bulaşan frengi yer alır. Hastalığın Avrupa'da ilk olarak nerede çıktığı konusu tartışılsa da, Osmanlılar hastalığın merkezini Fransa kabul edecek ve bu illete frengi diyeceklerdir.

Kolomb takası sonrasında aralarında patates, mısır, fasulye, tütün, kakao gibi ürünlerin de bulunduğu pek çok bitki Kıta Avrupa'sının yolunu tutacak, mutfak kültürü zenginleşecekti. Avrupa'dan Amerika kıtasına getirilen at, domuz, koyun, keçi, sığır gibi hayvanlar bu kıtaya kolayca adapte olacaklardı. Öyle ki zaman içinde Bolivya, Uruguay, Arjantin gibi bölgeler dünyanın en önemli et rezervleri arasına girecekti.

Giordano Bruno

On altıncı yüzyıl astronomide büyük keşifler çağıdır. Bu çağın habercisi olan Kepler, evrenin merkezinde Oünya'nın değil Güneş'in olduğunu iddia ederek büyük bir adım atmıştı. Ancak Giordano Bruno'nun tezi daha radikaldi. Ona göre tek bir evren değil, pek çok evren vardı. Uzay sınırsızdı. Güneş sadece bizim parçası olduğumuz evrenin merkeziydi.

Bruno belki de görüşlerine gelecek tepkileri hesap ederek bu iddiasının Tanrı'yı daha da yücelttiğini, zira uzayda Tanrı tarafından yaratılan tek bir sistemin değil pek çok sistemin olduğunu söyledi. Ancak yine de kilisenin biricikliği tezi havada kalıyordu. Zira kilise Tanrı'nın oğlu olan ve insanlığın tüm günahlarını yüklendikten sonra göğe yükselen Hz. İsa'nın vekili olan bir kurumdu. Evrende başka sistemler varsa, başka insanlar ve başka İsalar da olabilirdi. Bruno küfür olarak kabul edilen fikirlerini reddetmeye zorlandı, kabul etmedi. Engizisyon tarafından yargılandıktan sonra bir kazığa bağlanarak 1600'de yakıldı.

Galileo ve Teleskobu

On altıncı yüzyıl başlarında evrenin merkezi üzerine yeni görüşler öne sürülmeye başlanmıştı. Bu görüşler evrenin merkezinde insanın ve dolayısıyla onun yaşadığı gezegen olan Dünya'nın olduğu şeklindeki Hristiyan öğretisiyle çelişiyordu.

Polonyalı gökbilimci Kopernik Dünya'nın aslında Güneş'in etrafında dönen gezegenlerden biri olduğu fikrini ortaya atan Yeni Çağ Avrupa'sındaki ilk kişidir. Fikirlerini yaymayı tehlikeli bulduğu için *Göksel Kürelerin Dönüşleri Üzerine* adlı eserini ölmeden çok kısa bir süre önce bastırdı. Kepler, dönemin ünlü gökbilimcisi Danimarkalı Tycho Brahe'nin çalışmalarının üzerine koyduğu bilgilerle Kopernik'in fikirlerini daha da geliştirdi.

Galileo İtalya'nın köklü üniversitelerinden Padova'da matematik dersleri verirken teleskopla gökyüzünü incelemeye başlamaşıtı. Bu merakı sadece Kilise'yle arasının açılmasına sebep olmamış, sürekli Güneş'i gözlemlediği için hayatının son günlerinde gözlerini de kaybetmiştir.

Galileo evvela Ay'ı incelemiş ve Ay yüzeyinin sanıldığı gibi pürüzsüz olmadığını, engebeli olduğunu keşfetmişti. Jüpiter'in etrafından dönen dört uydunun yanı sıra pek çok yeni yıldız keşfetti. Bulgularını 1610'da *Yıldızların Habercisi* adlı kitapta topladı. Bu bilgiler Kopernik ve Kepler'i doğrular nitelikteydi.

Gerek bulguları gerekse de etrafındaki insanlarla tartışırken kullandığı alaycı dil kısa sürede Kilise'yle arasının açılmasına neden oldu. Bulgularını tartışan ve eski evren öğretisinde ısrar edenleri çoğu zaman "kuş beyinli, insan olmayı hak etmeyen canlılar" olarak tanımlıyordu. 1632'de kaleme aldığı *İki Büyük Yer Sistemi Üzerine Konuşmalar* adlı çalışması Kilise'nin şimşeklerini üzerine çekti. Bir konuşma akışı şeklinde tertip edilen kitapta üç kişi kendi aralarında tartışıyordu. Tartışmacılardan biri Güneş merkezli evren teorisini savunan Galileo, diğer ikisi ise aptal dindarlardı. Bunun üzerine Galileo Roma'ya çağrıldı ve fikirlerini inkâr etmesi istendi. Galileo da bu yönde hareket etti.

Cortés ve Aztekler

On altıncı yüzyılda İspanyollar dünyanın en görkemli sömürge imparatorluklarından birini kurmuşlardı. Bunda Cortés, Bilboa, Pizarro gibi maceracı liderlerin büyük rolü vardı.

Hernán Cortés ilk olarak Küba'nın ele geçirilmesinde rol aldı. Sonrasında beş yüz kadar askerle Meksika içlerine daldı. Aztek topraklarında ilerlerken Azteklerle savaş halinde olan yerel kabilelerden büyük destek gördü. Beraberinde getirdiği fitilli tüfekler, at üzerinde atılan tatar yayları sayesinde Azteklerle yaptığı savaşlarda büyük üstünlük sağladı. İspanyolların taşıdığı ve Amerikan yerlilerinin bağışıklığının olmadığı çiçek hastalığı da Cortés'e fetihleri sırasında yardımcı oldu. Başkent Tenochtitlan'a giren Cortés, Azteklere çok acımasız davrandı.

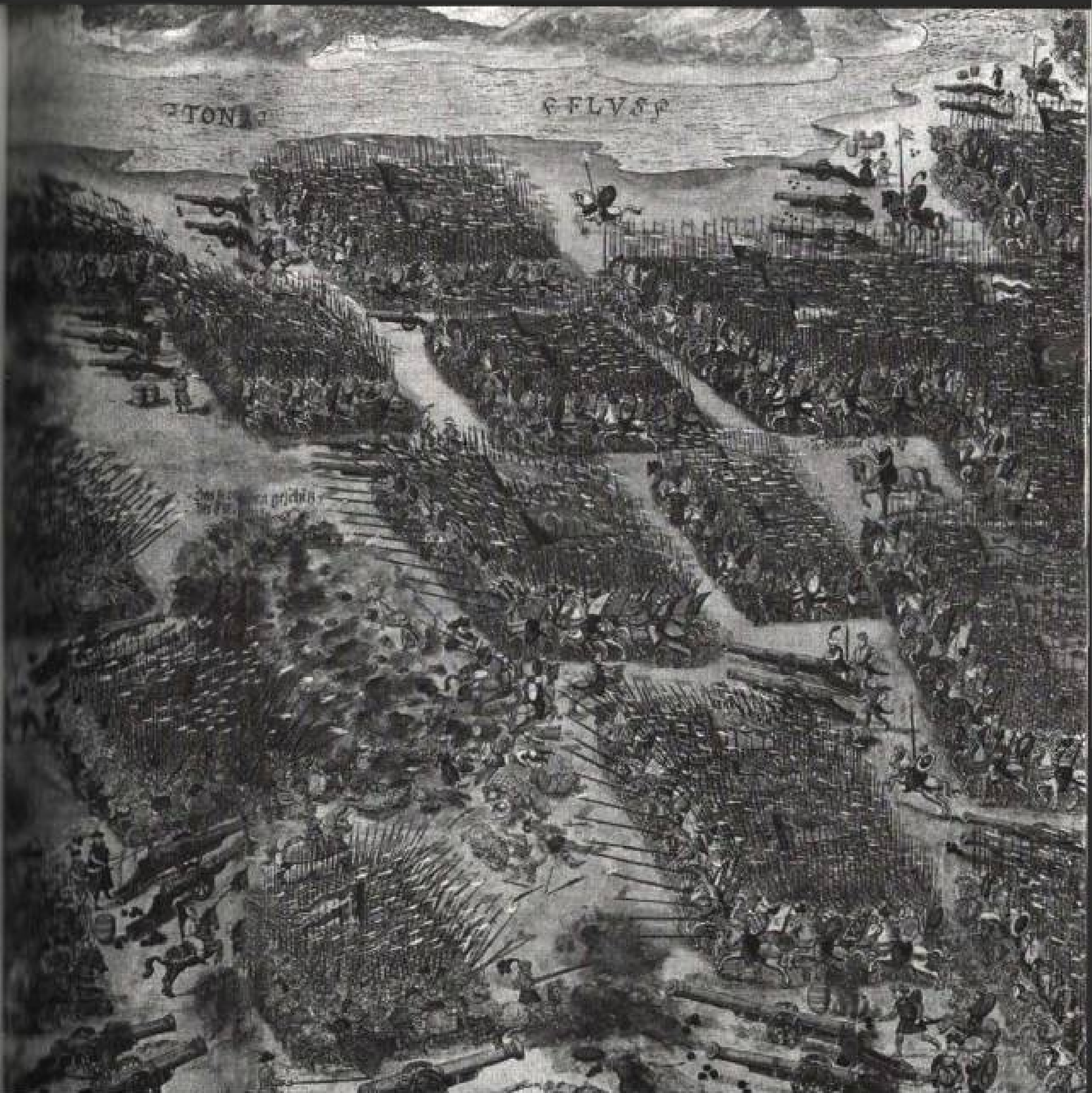
Cortés ve çevresindekilere göre Aztekler köpek eti yiyen ve düşmanlarının kalbini canlıyken söküp tanrılarına sunan, akabinde cesetlerini yiyen dinsiz vahşilerdi. Oysa aynı Aztekler su kanalı, köprü, baraj, kanalizasyon yapımı konusunda son derece gelişmişlerdi. Medeni İspanyollar kadınlara tecavüz etti, binlerce Aztek'i sakladıklarına inandıkları altınların yerini söyletmek için işkence ederek öldürdüler.

Mohaç Meydan Savaşı

Orta Avrupa'nın en güçlü krallıklarından Macaristan 1526 Ağustos'unda Osmanlı Devleti tarafından ortadan kaldırıldı.

Kutsal Roma Cermen imparatoru Şarlken, Fransa kralı I. François'yu Pavia Savaşı'nda yenmiş ve esir etmişti. Fransa kralının annesi Kanuni Sultan Süleyman'dan yardım istedi. Kanuni bu çağrıya Şarlken'in akrabası ve müttefiki olan Macaristan kralı II. Layoş'un (Lajos) üzerine yürüyerek cevap verdi. Kral Layoş, başı Almanya'daki reform hareketiyle dertte olan Şarlken'den destek alamadı. Aynı şekilde Alman prensleri ve Leh kralı da Macar kralına yardım etmeye çekindi. Osmanlı ordusunun karşısına tek başına çıkan II. Layoş hem birkaç saat içinde savaşı hem de sonrasında yaşamını kaybetti. Genç kralın varis bırakmadan ölümü ilerleyen yıllarda Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya Habsburgları arasında uzun bir veraset mücadelesine sebep olacaktır. Savaşın neticesinde Macaristan'da yaklaşık iki asır sürecek Osmanlı hâkimiyetinin temelleri atıldı. Osmanlılar üç yıl sonra Viyana'yı kuşattılar.

TON
FLVS

İnebahtı Deniz Savaşı

Osmanlı Devleti'nin yenilmezlik imajını önemli ölçüde sarsan İnebahtı Deniz Savaşı, Osmanlı donanması ile ağırlığını İspanyol ve Venedik gemilerinin teşkil ettiği Haçlı donanması arasında gerçekleşmiştir.

1571'de sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'nın muhalefetine rağmen çıkılan Kıbrıs seferi başarı ile sonuçlanmış, ancak Avrupa'daki Haçlı ittifakını da tetiklemişti. Venedik'in yardım çağrısı üzerine Papa V. Pius ve İspanya kralı II. Felipe harekete geçip büyük bir donanma oluşturdu. Donanmanın başına II. Felipe'nin üvey kardeşi Don Juan getirildi.

Mücadele Adriyatik kıyılarındaki İnebahtı denilen bölgede gerçekleşti. Savaş sırasında Osmanlı donanmasının başında bulunan Müezzinzade Ali Paşa'nın öldürülmesi Osmanlı donanmasının dağılmasını hızlandırdı. Osmanlı donanmasının sağ kanadını idare eden Uluç Ali Reis kırk kadar gemiyi kurtarmışsa da, Osmanlı donanması ağır zayiat vermiştir. Her ne kadar Osmanlılar kısa süre içinde yeni bir donanma tesis etmişlerse de denizlerdeki Osmanlı egemenliğinin sonu görünmüştür. Savaş Tiziano (Titian), Tintoretto, Veronese gibi ressamların tuvaline yansımıştır.

I. Elizabeth: İngiltere'yle Evli Kraliçe

On altıncı yüzyılda Katolik Kilisesi'nden kopuş sürecini başlatan VIII. Henry'nin kızı olan Elizabeth, İngiltere'nin Protestan olma sürecini mühürleyen isimdir. Kendisinden önce hüküm süren ablası Mary zamanında Katolikliğe bir dönüş olmuşsa da, 1558'de tahta çıkan Elizabeth, tekrar Anglikan Kilisesi'ni hâkim unsur haline getirdi. Bundan dolayı da 1570'te Papa tarafından aforoz edildi

Kraliçenin iktidarı döneminde en büyük problemlerden biri evlilikti. Zira kendisi Tudor Hanedanı'nın son üyesiydi. Başta İspanya kralı II. Felipe olmak üzere pek çok taliplisi vardı. Ancak Elizabeth "İngiltere'yle evli olduğunu" söyleyerek tüm taliplilerini reddetti. Katolik olan ve Elizabeth'in ablasıyla aynı adı taşıyan kuzeni, İskoçya kraliçesi Mary'yi idam ettirmesi ölümünden sonra tahtın kime kalacağı meselesini daha da problemli bir hale getirdi. Sonunda tahtı idam ettirdiği Mary'nin oğlu I. James'e vasiyet etti. Adada yaşayan Katoliklerin umutları bu taht değişikliğiyle yeşerdi. Ancak James, koyu bir Kalvinist Protestan'dı.

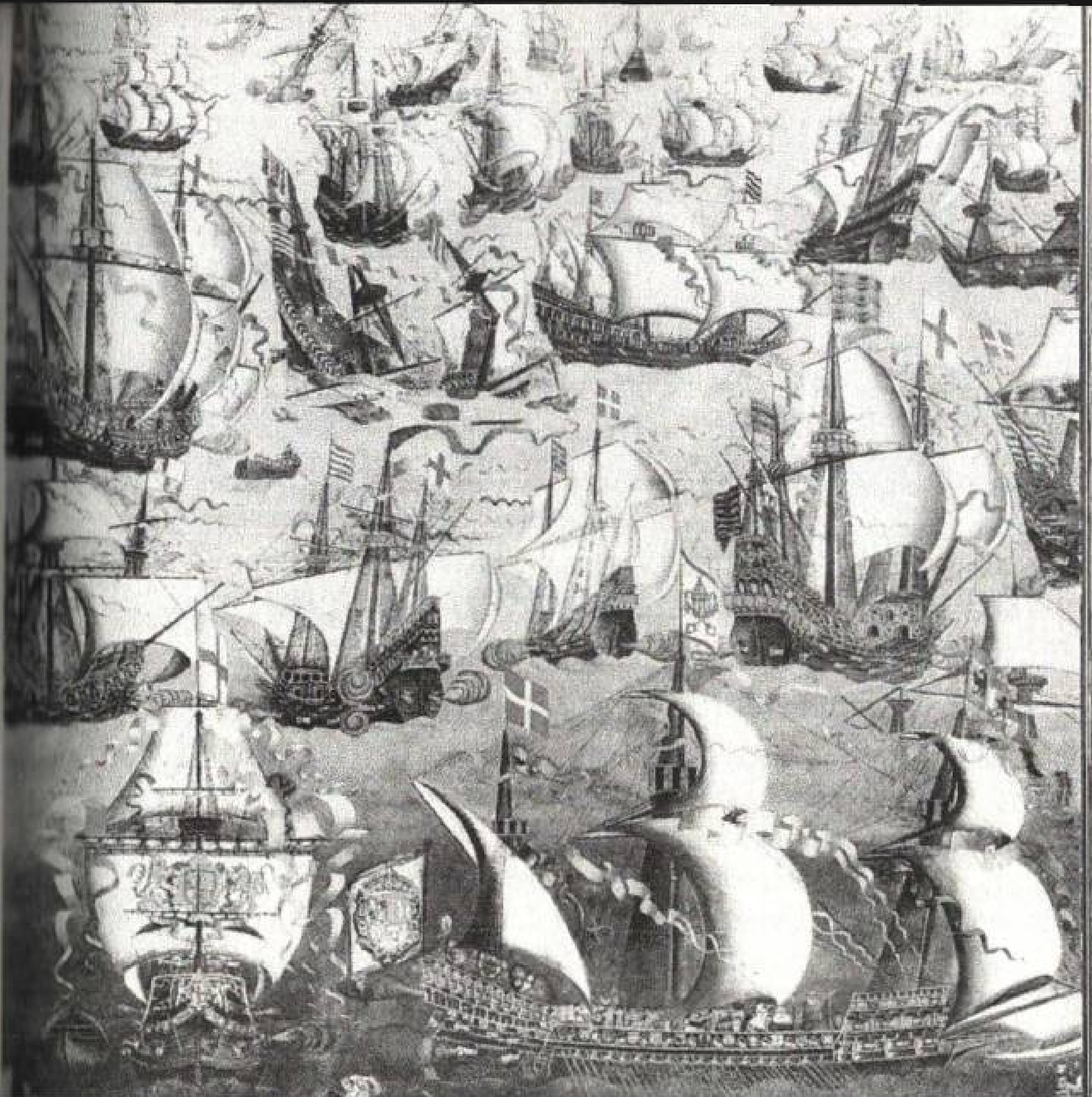
Yenilmez Armada

On altıncı yüzyıl İspanya açısından altın çağdı. 1588 yazında İspanyol donanmasının İngiltere'ye yaptığı seferse bu altın çağın sonunu haber veriyordu.

I. Elizabeth döneminde İngiliz tacirlerin Yeni Dünya'ya ticari seferler yapması, İspanyolların bu seferleri engellemek için tedbirlere başvurması, sonrasında Francis Drake gibi korsanların İspanyol gemilerine saldırması sefere gerekçe oluşturmuştur.

II. Felipe İngiltere'yi istila için otuz bin asker ve yüz otuz gemiden oluşan bir filo hazırlamıştı. İspanya kralının emriyle Parma dükü de otuz dokuz bin kişilik bir orduyla İngiltere'yi istilaya hazırlandı. Kraliçe Elizabeth gerek Drake gerekse de donanmanın başında bulunan Lord Charles Howard'ın etkin idaresine güveniyordu. Nitekim İngiliz donanması İspanyol armadası ile yaptığı bir dizi savaşı kazandı. Parma dükü de İngiltere'ye çıkmaya imkân bulamadı. Fırtınaya maruz kalan İspanyol armadası neredeyse tamamen yok edildi.

Bu sefer sonrasında İngiltere ve Hollanda denizcilik alanında yükselişe geçti. Ayrıca her iki ülkede de Protestanlık teminat altına alınmış oldu.

Akdeniz Ticaretinin Nabzını Tutan Para: Filori

Filori, adını bir İtalyan şehir devleti olan Floransa'dan alır. Kent bilindiği üzere hem Rönesans'ın doğduğu mekânlardan biri hem de önemli bir ticari merkezdi.

Floransalıların bastığı ilk filori gümüştü. Sonradan altın olarak basılacak ve özellikle Doğu Akdeniz'de yaygın bir dolaşım ağına sahip olacaktır. Filorinin bir yüzünde Floransa şehrinin arması olan zambak çiçeği, diğer yüzünde ise Vaftizci Yahya figürü yer alıyordu.

Osmanlı Devleti kurulduktan sonra filori Batı'dan gelen her türlü altın parayı ifade etmek için, mesela Venedik dukası için de kullanılır oldu. Fatih'in bastırdığı altın para Venedik dukası ayarında olmakla birlikte filori diye anılacaktır. Filori zaman içinde Osmanlı Devleti'nde altınla tahsil edilen vergiler için de kullanılan bir para birimi olacaktır. Osmanlılar Eflak ve Macaristan gibi ülkelerde hane başına bir filori vergi topluyorlardı.

İskandinavya'yı Birleştiren Kadın: Margrete

Vikingler diyarı olarak bilinen İskandinavya'nın tarihine damga vuran Margrete, bölgede bulunan üç krallığı, yani Danimarka, İsveç ve Norveç'i *Kalmar Birliği* çatısı altında birleştirmesiyle tarihe geçmiştir.

Norveç kralı VI. Haakon ile evli olan I. Margrete'nin babası Danimarka kralı IV. Valdemar'dı. Bu evlilikten doğan oğlu Olaf hem Danimarka'nın hem de babasının ölümünden sonra Norveç'in kralı oldu. Ancak II. Olaf genç yaşta hayata veda etti. Margrete her iki tahtın da boş kalmaması için yeğeni Pomeranyalı Eric'i evlat edinerek tahta çıkardı. Aynı yıllarda İsveç kralı Albert'e karşı ayaklanan İsveç soylularını destekledi. Margrete'nin çabaları sonuç verdi. 1397'de Pomeranyalı Eric Danimarka, Norveç ve İsveç kralı olarak taç giydi. Böylelikle Kalmar Birliği'nin temelleri atılmış oldu. Birlik yüzyıldan uzun bir süre devam etti. İsveç on altıncı yüzyılın ilk çeyreğinde ittifaktan ayrılarak bağımsızlığını ilan etti. Norveç ise 1814 yılına kadar Danimarka ile birlikte kalmayı sürdürdü.

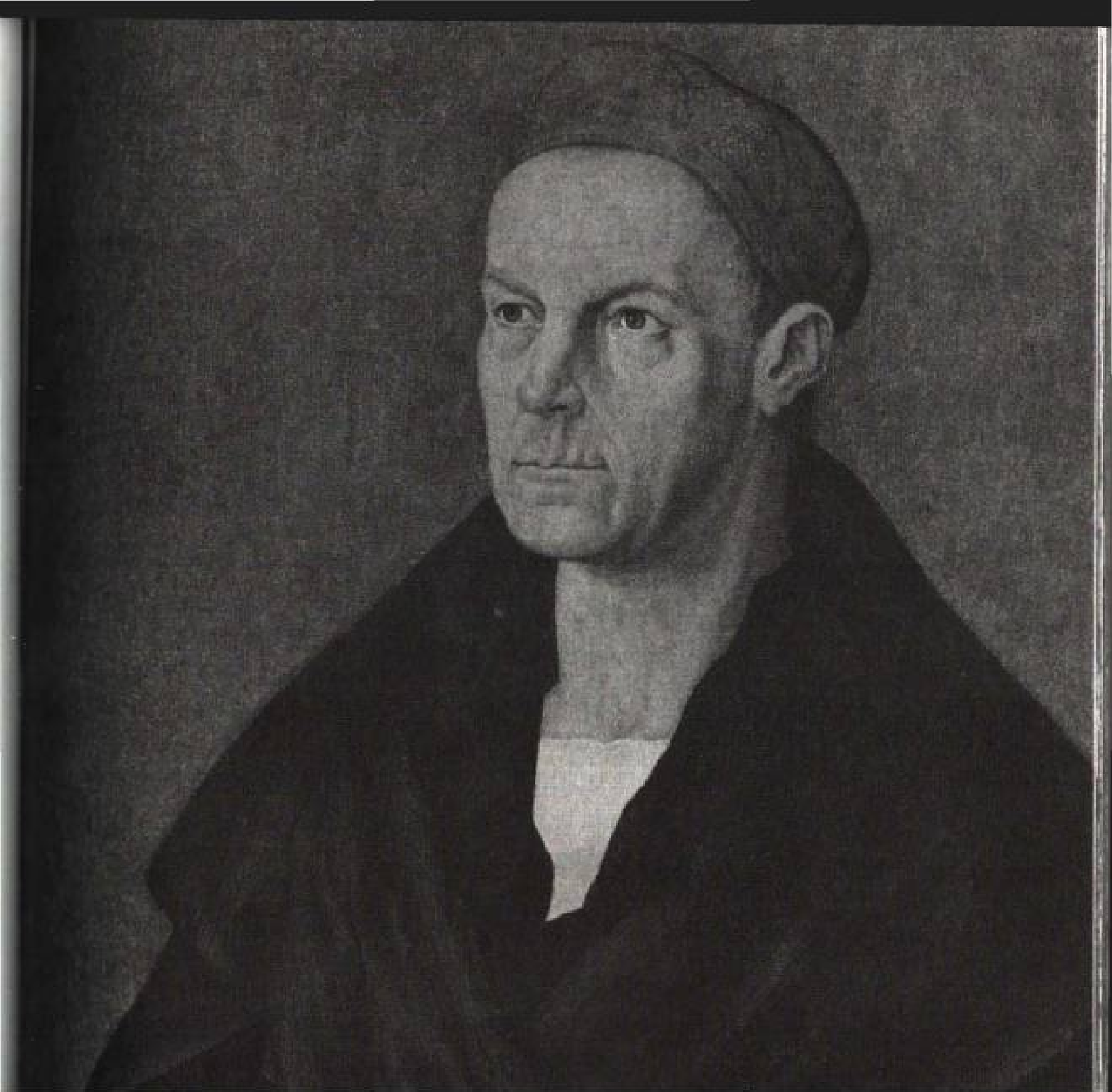

Fugger Ailesi

Almanya'nın Augsburg kentinde ortaya çıkan Fuggerler altın çağlarını "Zengin" lakaplı Jakop Fugger zamanında yaşadılar. Aile asıl olarak bankerlik ve madencilik işleriyle uğraşıyordu. Hindistan, Güney Amerika ve Afrika'da bağlantıları vardı. Almanya, İspanya, Portekiz, İngiltere ve Macaristan hükümdarlarının yanı sıra Floransa'yı idare eden Medici ailesine de kredi sağlıyorlardı.

V. Carlos (Şarlken) 1519'da Kutsal Roma Cermen İmparatoru seçilebilmek için başta elektörler olmak üzere pek çok kişiye rüşvet ve hediye vermek zorunda kalmış ve bunun için gerekli parayı Fuggerlerden temin etmişti. Kilise bu dönemde sınırsız kazancı ve özgür rekabeti lanetliyordu. Ancak Papalar zaman zaman Fuggerlere "oğlum" diye hitap etmekten geri kalmıyorlardı.

Fuggerler tarafından Augsburg'da ihtiyaç sahibi insanlar için 1516'da yaptırılan *Fuggerai* yerleşkesi dünyanın en eski sosyal konut projesi kabul edilir. Fugglerin ticari faaliyetlerine yön vermek için ticari ajanları vasıtasıyla elde ettikleri bilgileri topladıkları raporlar olan *Fuggerzeitung* çok değerli bilgiler içerirdi.

Habsburgların Evlilik Diplomasisi

Bir diplomasi yöntemi olarak evlilik tarihsel süreçte sıklıkla kullanılagelmiştir. Ancak bu konuda ilk akla gelen ailelerden biri Habsburglar olsa gerek.

Habsburg ailesinden I. Maximilian politik evlilik konusunda öne çıkar. Nitekim Burgonya Prensliği'nin idarecisi Charles'ın biricik kızı Marie ile evlenmiş ve bu yolla oğlu Felipe adına Fransa'nın kuzey doğusunda bulunan Burgonya topraklarına sahip olmuştu. Her ne kadar ilerleyen yıllarda Burgonya topraklarının büyük kısmı elinden çıksa da, kayınpederine ait olan Alçak Ülkeler (Hollanda) ona ciddi bir zenginlik kazandıracaktı. Burgonyalı eşinin ölümünden sonra bu kez Fransa'nın kuzeybatısında bulunan Bretonya topraklarının prensesi Anne ile evlenerek Fransa'yı kuzeyden ablukaya almaya çalışmış, lakin bu girişim başarılı olamamıştı.

Maximilian çocukları için de kârlı politik evlilikler tasarlayacaktı. Hem İspanya'yı birleştiren hem de coğrafi keşifleri organize eden

Katolik kral Ferdinand ve kraliçe Isabella'nın veliahtları Juan ile kızı Margaret'i evlendirirken, veliahdın kız kardeşi Kastilyalı Juana ile de oğlu Felipe'yi evlendirecektir. Juan kısa bir süre sonra ölür. Maximilian'ın Felipe ile Juana'nın evliliklerinden doğan torunu Şarlken İspanya tahtının önce veliahdı, ilerleyen yıllarda da Kutsal Roma Cermen imparatoru olur. Bu evlilik yeni keşfedilen ve büyük zenginlikler barındıran Amerika kıtasındaki İspanyol kazanımlarını da Habsburglara getirir.

Benzeri bir anlaşmayı Maximilian, Macaristan'ı idare eden Jagillon hanedanıyla da yapar. Torunu Ferdinand Macaristan prensesi Anne ile evlenirken, diğer torunu Maria da veliaht Layoş ile dünya evine girecektir. Son Macar kralın 1526'da Osmanlılara hem yenilmesi hem de hayatını kaybetmesi üzerine Habsburglar Macar toprakları üzerinde hak iddiasında bulunacaktır. Maximilian'a atfedilen bir söz şöyledir: "Bırak başkaları savaşsın. Sen Avusturya, evlen."

Şarlken ve Üzerinde Güneş Batmayan İmparatorluğu

"Üzerinde güneş batmayan imparatorluk" benzetmesi İngiltere ile özdeşleşmiş olsa da, gerçekte bu unvanı ilk hak eden Kutsal Roma Cermen İmparatoru Şarlken olsa gerek: Habsburg ailesi mensubu olan babası I. Felipe'den Avusturya; annesi Kastilyalı Juanna'dan da İspanya topraklarını miras alarak Avrupa'nın en kudretli hükümdarı haline geldi.

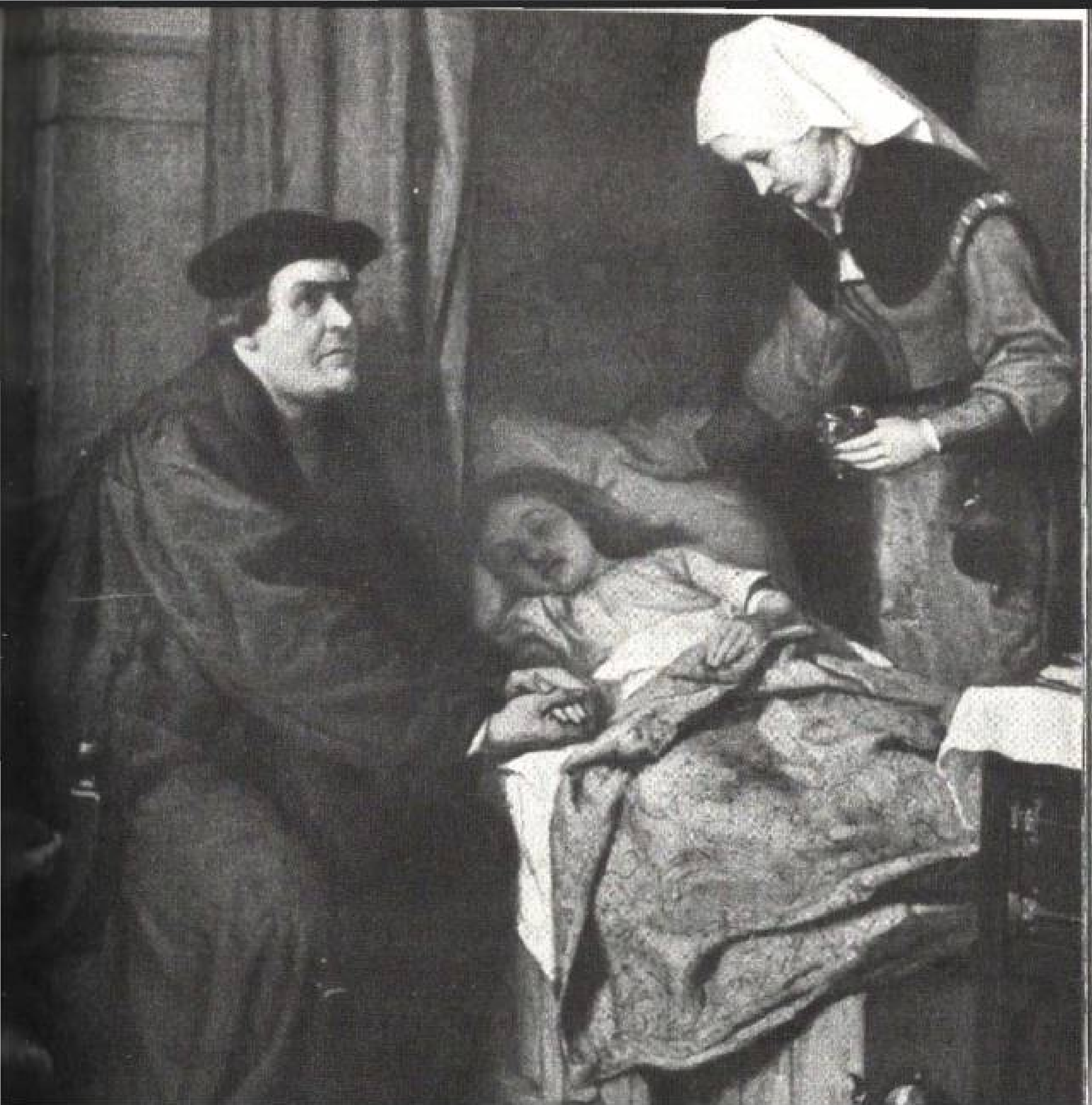
Şarlken imparatorluğunun bütünlüğünün önünde engel olarak gördüğü Fransa'yı yenilgiye uğratsa da, çatışmaya Osmanlı Devleti'nin dahil olmasıyla ailenin Avusturya toprakları tehlikeye girdi. Alman coğrafyasında Luther'in başını çektiği Reform hareketi Köylü İsyanları'na ve bir dizi iç savaşa sebep oldu. Kardeşi Avusturya arşidükü Ferdinand'ın yerine oğlu Felipe'yi imparator yapmaya karar vermesi imparatorluğun doğu kısmıyla ilişkilerin gerilmesine sebep oldu. Nitekim ölümüyle Habsburg monarşisi İspanya ve Avusturya olarak iki kola ayrıldı.

1555 Augsburg Antlaşması ile Protestan hareket tanındı ve geçici bir barış ortamı sağlandı. Şarlken, hayatının son günlerinde İspanya'daki Yustre Manastırı'na çekildi.

Luther ve Reform

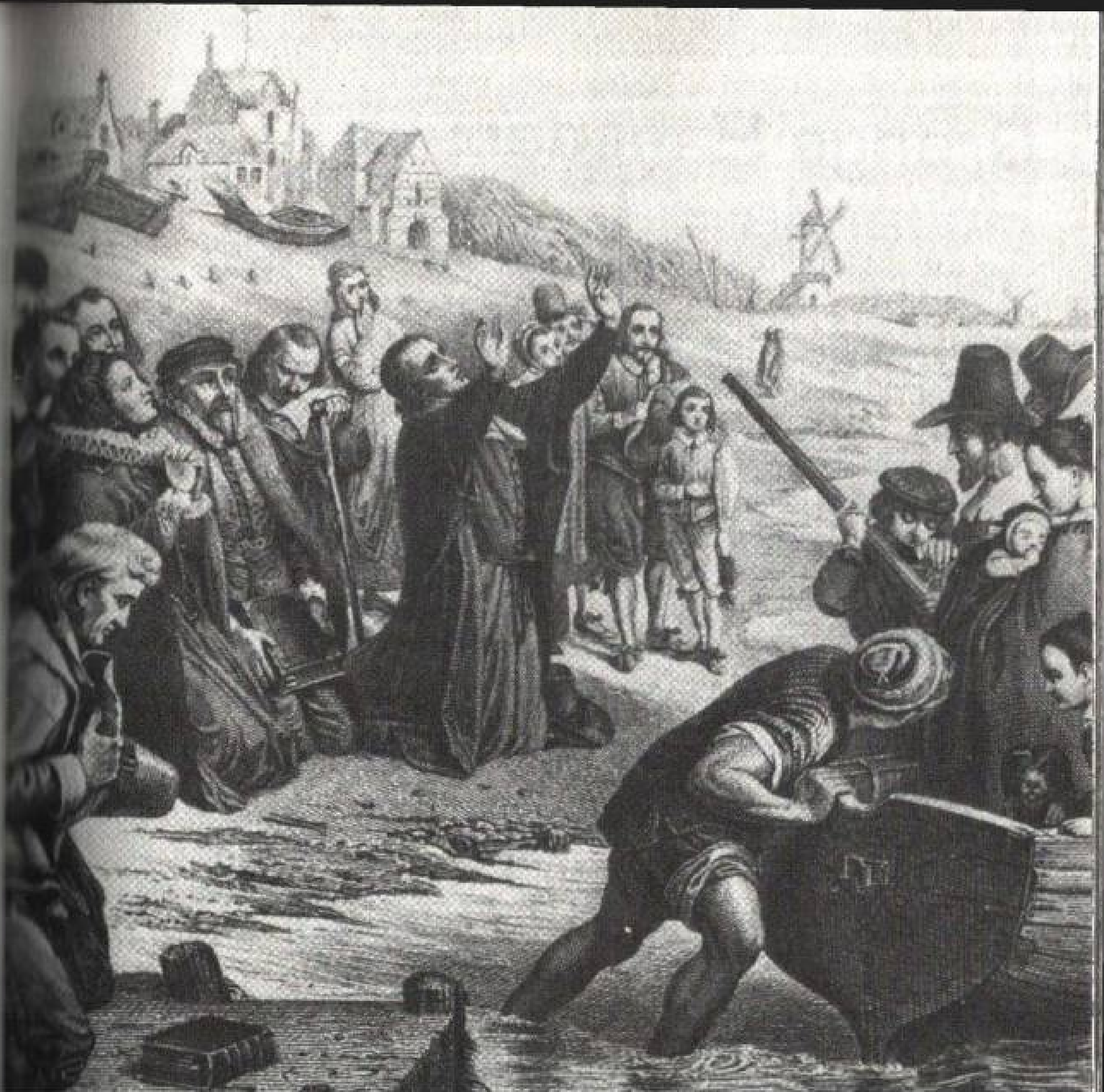
Jan Hus'tan bir asır sonra bu kez bir başka teolog olan Martin Luther Ekim 1517'de Kilise'ye karşı *95 Tez*'ini yayımlayacaktır. Luther endüljans belgesi satışına ve bu belgenin insanı günahlarından arındırdığı fikrine karşı çıkıyordu. Ona göre endüljans belgesinden elde edilen gelirin Aziz Petrus Katedrali'ne harcanması hiçbir şeyi değiştirmezdi. Papa X. Leo 151B'de Luther'i Roma'ya çağırdı. Ancak Luther Saksonya prensi Friedrich tarafından korunuyordu. Aralık 1520'de Luther kendisine gönderilen aforoz belgesini yaktı. Bu kez V. Karl (Şarlken) Luther'i Worms Kurulu'na çağırdı. Hus'un başına gelenlerin Luther'in başına gelmesinden korkuluyordu. Ne de olsa Şarlken açık bir kilise taraftarıydı. Ancak Şarlken'in henüz iktidarının ilk yıllarında olması, Alman prenslerin Luther'in çıkışını kilise ve imparator tahakkümünden kurtulmak için bir fırsat olarak görmesi her şeyi değiştirdi. Luther kendisine yöneltilen iddiaları reddettiği gibi fikirlerinden dönmesi yönündeki talepleri de geri çevirdi. Saksonya prensi Firedrich başına bir şey gelmemesi için Luther'i kaçırdı. Esasen bu eylem Avrupa'yı Avrupa yapan süreçlerden birinin de fitilini ateşleyecektir.

Püritenler

Temelleri İngiltere'de atılan Püritenlik, İncil'de yer almayan tören ve uygulamaların kaldırılmasını talep ediyordu. 1534'te İngiltere kralı VIII. Henry, Roma Katolik Kilisesi'nden ayrıldı. Kral, İngiliz Anglikan Kilisesi'nin başı kabul ediliyordu. Ancak bu durum bazı Protestanları rahatsız ediyordu. Kraliçe Elizabeth döneminde de değişen bir şey olmadı. Bunun üzerine ülkede tartışmalar alevlendi. Soylular, parlamenterler ve üniversite hocaları arasında Püriten görüş hızla yayıldı. I. Charles döneminde tesis edilen kuvvetli merkezî otoriteye parlamentonun Oliver Cromwell önderliğinde silahlanarak cevap vermesi, Püritenleri tekrardan umutlandırdı. Nitekim Cromwell dönemi Püritenlerin görece olarak İngiltere'deki en rahat dönemlerinden biridir. Fakat Cromwell'den sonra başa geçen II. Charles zamanında tekrar devlet kilisesi kuvvetli bir şekilde tesis edilmeye başladı.

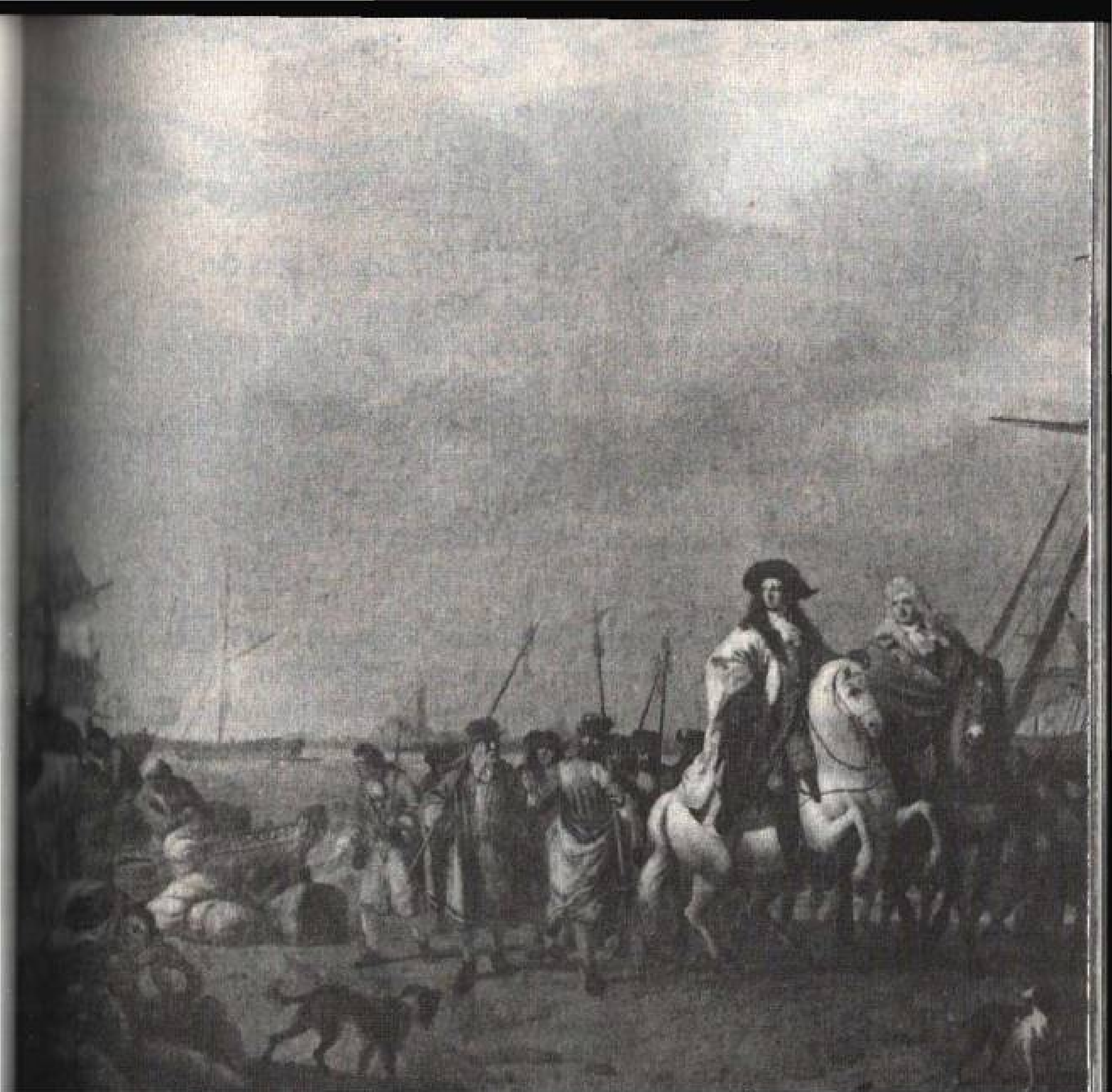
On yedinci yüzyılda İngiliz Püritenlerinin "Büyük Kıyım" dediği bir dönem yaşandı. On sekizinci yüzyılda Püriten düşünce New England, Massachusetts gibi koloniler vasıtasıyla ABD'ye taşındı.

Orange Hanedanı ve Hollanda

On altıncı yüzyıl başlarına kadar İspanyol Habsburglarının egemenliği altında kalan Hollanda, Şarlken zamanında İspanya'ya katılmıştı. Ancak ölümünden bir süre sonra Hollanda'da bir dizi ayaklanma baş gösterdi. Bu kalkışma İspanyollarla mücadele halinde olan İngilizlerce de destekleniyordu. II. Felipe Hollandalıların üzerine 1567'de genel vali olarak Alba dükünü gönderdi. Dük, aralarında Kont Egment ve Kont Hoorne'un da bulunduğu bazı soylu direnişçileri idam ettirdi. Bunun üzerine Hollandalılar Orange prensi William'ın etrafında toplanıp İspanyollara karşı bazı başarılar kazandılar.

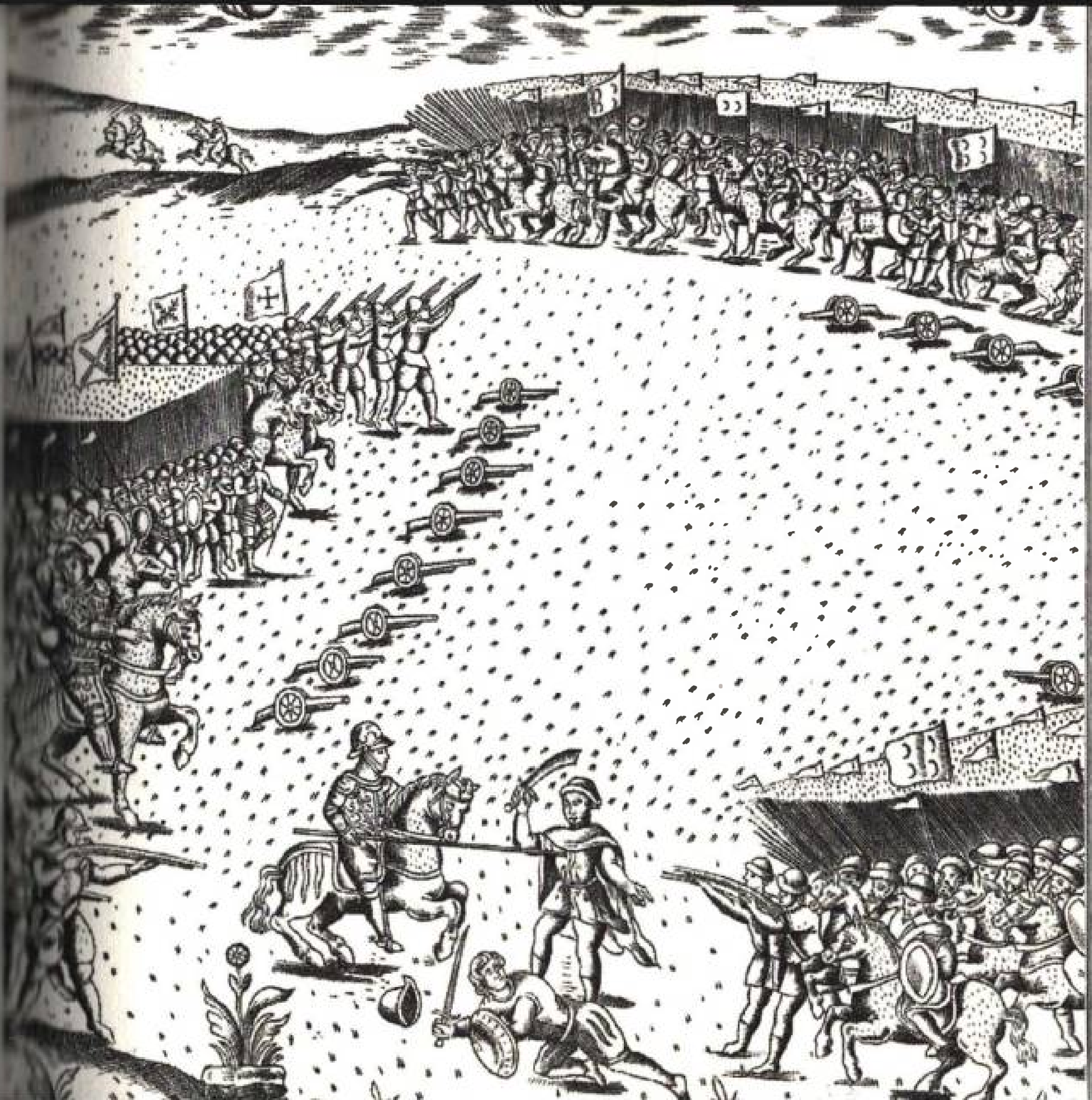
10 Temmuz 1581'de III. William (Orange) öldürüldü ancak yerine Moritz d'Orange geçti. Hollandalıların isyanı zor da olsa İspanyollar tarafından kontrol altına alındı. II. Felipe, sonrasında isyana destek veren İngiltere üzerine "Yenilmez Armada"sını gönderdi. Ancak donanması ağır bir yenilgi aldı. Bu durum Hollanda isyanını yeniden alevlendirdi. Akabinde 1648 Vestfalya Antlaşması'yla Hollanda bağımsız oldu.

Vadisseyl Savaşı

Dindar bir Portekiz kralı olan Sebastian 1578'de on yedi bin kişilik bir orduyla Fas'ı işgal etmeye kalktı. Kasru'l Kebir denilen mevkide kendisini Fas'ın Saadi Hanedanı'na mensup hükümdarı Abdülmelik karşıladı. III. Murat tarafından gönderilen takviye Osmanlı kuvvetlerinin de yardımıyla Portekizliler ağır bir yenilgiye uğratılacaklardır. Bu öyle bir mağlubiyettir ki, bir milyonu biraz aşan nüfusuyla on altıncı yüzyılın en büyük imparatorluklarından birini kuran Portekizliler tepetaklak olacaklardır.

Vadisseyl Savaşı'nda Portekiz kralı Sebastian'ın yanı sıra pek çok soylu ve ruhban sınıfı mensubu da hayatını kaybetti. Kralın halefi olan Kardinal Henrique'nin de savaştan üç yıl sonra ölmesiyle Portekiz kraliyet soyu tamamen tükenmiş oldu. Bunun üzerine İspanya kralı II. Felipe öldürülen kralın amcası sıfatıyla Portekiz tahtı üzerinde hak iddia etti ve 1581'de amacına ulaştı. Böylece Portekiz'in 1640'a kadar devam edecek olan İspanya ile zorunlu birliktelik süreci başladı. Bu dönemde Portekiz, sömürgelerinin bir kısmını Hollanda ve İngiltere'ye kaptıracaktır.

İsveç'in İlk Kraliçesi: Kristina

İsveç on yedinci ve on sekizinci yüzyılda Avrupa'nın önemli güçlerinden biriydi. İsveç'in ilk kadın hükümdarı olan Kristina, doğduğu andan itibaren bir erkek veliaht gibi yetiştirilmiş, on sekiz yaşında İsveç tahtına çıktığında önemli işlerin altına imza atmıştır. Babası Gustav Adolf, Lützen Muharebesi'nde hayatını kaybetmişti.

Tahta çıkmadan önce Kalmar Kalesi'nde yaşayan Kristina burada büyük bir kütüphane tesis etmiş ve zamanının önemli bir kısmını okumaya ayırmıştı. Yine bu kalede bulunan Christian Thum adlı Alman asker ve tiyatro yönetmeni sayesinde sanat sahasında kendini geliştirdi. Taç giydikten sonra ülkesinde dans ve tiyatronun gelişimi için önemli adımlar attı. Saltanatının önemli bir kısmı 30 Yıl Savaşları'na denk gelen Kristina, savaş sonrasında Stockholm'ü bir sanat şehri haline getirmeye gayret etti. Ünlü düşünür ve matematikçi René Descartes'ı ülkesine davet etti. Bu davetin Oescartes'ın sonunu hazırladığı söylenir. Kristina onunla sabahın beşinde başlayan sohbetler yapmayı seviyordu.

Bu durumun öğle vakti kalkmaya alışkın olan Descartes'ın düzenini bozduğu, zayıflamasına ve bir süre sonra da ölümüne sebep olduğu söylenir.

Kristina aykırı tutumlarıyla da tanınan bir isimdi. Evlenmeyi kesin bir dille reddetmiş, hiçbir erkeğin tahakkümü altına giremeyeceğini beyan etmişti. Bu konuda kendisine İngiltere kraliçesi I. Elizabeth'i örnek almıştı. Evliliğe karşı olan tavrı, hakkında lezbiyenlik söylentilerinin çıkmasına yol açtı. Descartes'ın etkisiyle Protestanlığı terk ederek Katolikliğe geçmesiyse ülkesinde tam bir skandal olarak yorumlandı. 1654'te tahttan çekilen Kristina bir ara annesinden dolayı bağının bulunduğu Polonya tahtına da aday olmuş, ancak seçimi kazanamamıştı. Sonrasında Roma'ya gitti ve burada radikal bir karar vererek Katolik inancına geçti. 1689'da öldü. Vatikan'daki Aziz Petrus bazilikasına gömülen birkaç kadından biridir.

Vestfalya Antlaşması

30 Yıl Savaşları sonrası 1648'de imzalanan Vestfalya Antlaşması Avrupa'yı şekillendiren belgelerdendir. Bu anlaşma sonrası Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu ve Habsburgların idare ettiği İspanya ve Avusturya önemli kayıplara uğramıştır. Protestanlığın yok edilmesi için girişilen bu savaştan Protestan devletler güçlenerek çıkmıştır. Almanya üzerindeki Reich (Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu) baskısı azalırken, İsveç yeni kazanımlar elde etmiştir. Daha önce Augsburg Antlaşması ile kabul edilen "hükümdar hangi dindense tebaa da o dinden olmalı" ilkesi terk edilerek herkese istediği inancı yaşayabilme hakkı tanınmıştır. Bu durum Avrupa'da vicdan hürriyetinin gelişiminde önemli rol oynamıştır.

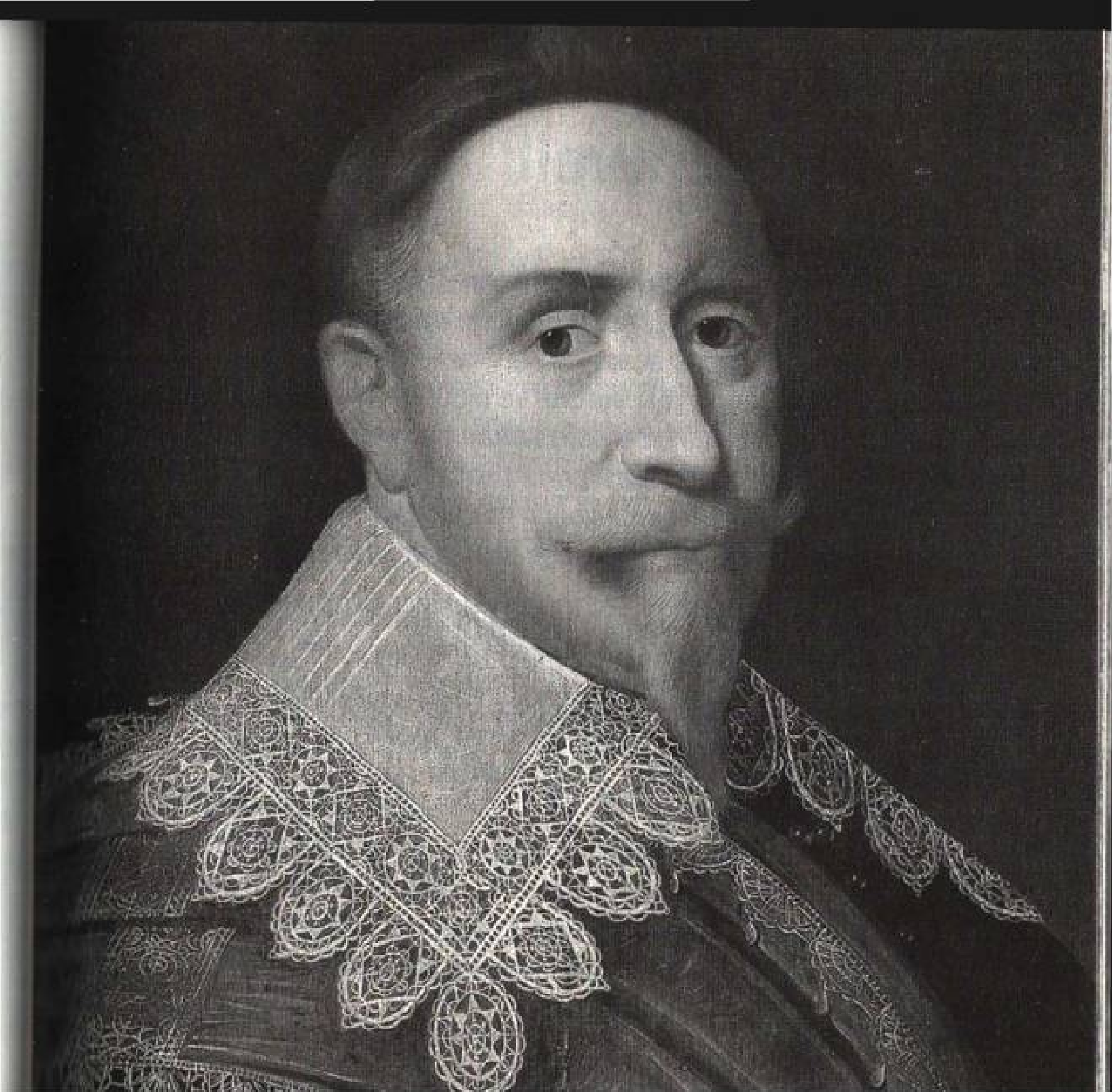
Diğer yandan İspanyol hâkimiyeti ciddi biçimde sarsılmış, Hollanda ve İsviçre'nin bağımsızlıkları onaylanmıştır. Fransa ile İspanya bir süre daha savaşmış ve bu durumun da etkisiyle Portekiz yeniden bağımsızlığını kazanarak İspanya'dan ayrılmıştır.

İsveç'in Büyük Kralı Gustav Adolf

Otuz Yıl Savaşları'nda İsveç'in başında bulunan Gustav Adolf 1594'te IX. Karl'ın veliahdı olarak doğdu. Küçük yaşlardan itibaren iyi bir eğitim gördü. Yunanca ve Latince haricinde Almanca, Hollandaca, İtalyanca, Rusça ve Lehçe öğrendi. Çocuk denilebilecek bir yaşta mensubu olduğu Vasa Hanedanı'nın tarihini kaleme aldı. On altı yaşına geldiğinde Lehistan'a karşı savaşan İsveç ordularının başkomutanlığını babasından talep etti. Dindar bir Protestandı. Maiyetiyle yakından ilgilenen ancak yüz göz olmayan ideal bir hükümdar profili çizmiştir.

Gustav Adolf tahta çıktığında İsveç; Finlandiya ve Baltık eyaletleri de dahil nüfusu bir buçuk milyon olan fakir bir ülkeydi. II. Gustav bir dizi reform yaptı. Soyluları vergi vermeye ve askerlik yapmaya zorladı. Erleri köylülerden, subayları soylulardan oluşan yeni bir ordu tesis etti. İhracata önem verdi. Düşük olan eğitim düzeyini yükseltmeye çalıştı. İncil'i İsveç diline çevirtti. 30 Yıl Savaşları'nda önemli başarılara imza attı. Öldüğünde İsveç Kuzey Avrupa'nın en önemli gücü durumuna gelmişti ve birkaç asır boyunca hesaba katılması gereken yaman bir güç olarak kalacaktı.

Oliver Cromwell

İngiltere kralı VI. James'in ölümünden sonra 1625 yılında tahta çıkan I. Charles'ın despotik idaresi İngiltere'de kısa süreli bir parlamenter sisteme yol açacaktır. I. Charles'ın sorumsuz dış politikası İskoçya ile bir dizi soruna ve ciddi bir mali krize sebep oldu. Kral kendisini frenlemeye kalkan parlamentoya karşı saldırgan bir tutum takındı. Hatta parlamentonun bazı liderlerini tutuklattı. 1640'lara gelindiğinde yoğun olarak tüketilen bira ve tütün başta olmak üzere pek çok ürüne ekstra vergiler kondu.

Ülkede gerilimin gittikçe artmasının temel sebebi kralın parlamentoya karşı veto yetkisini olur olmaz şeyler için kullanması ve tanrısal olduğuna inandığı kraliyet yetkilerinin sorgulanamayacağını düşünmesiydi. Nitekim parlamentoyu yeni vergiler salacağı sırada topluyor ve taleplerine tam bir itaat bekliyordu. Bu süreç Ağustos 1642'de krala bağlı kuvvetlerle Sir Thomas Fairfax ve Oliver Cromwell öncülüğündeki parlamento kuvvetleri arasında bir iç savaşa sebep oldu. Savaşı Cromwell'in emrinde bulunan parlamento kuvvetleri kazandı. Cromwell kralın vatana ihanetten yargılanarak idam edilmesini sağladı. I.

Charles'ın mahkeme sırasında takındığı küstah ve uzlaşmaz tutum da Cromwell taraftarlarının işini kolaylaştırdı.

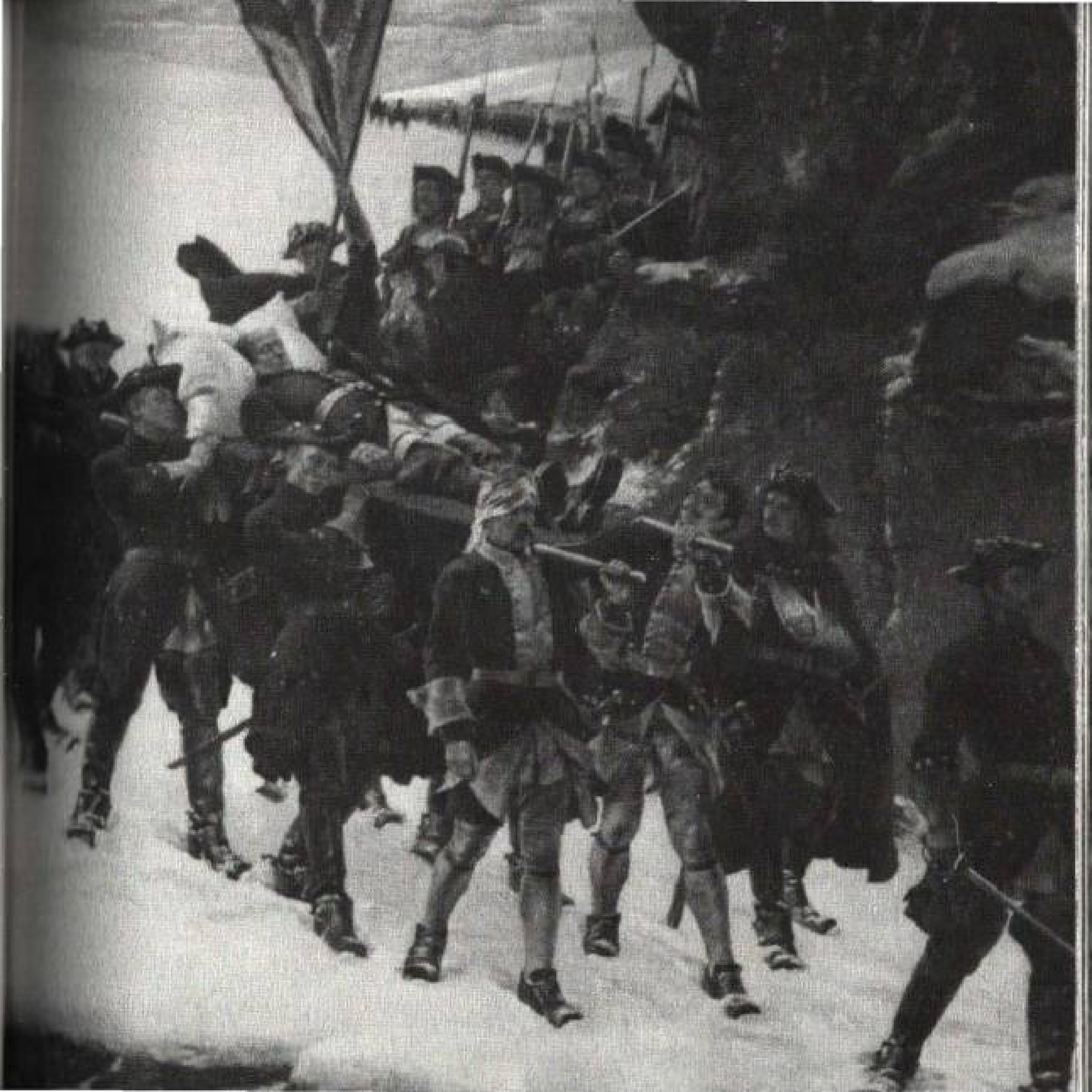
16 Mayıs 1649'da İngiltere'de cumhuriyet ilan edildi. Cromwell'e de "koruyucu lord" anlamına gelen *Lord Protector* unvanı verildi. Zamanla rejim Cromwell'in diktatörlüğüne dönüştü. Dışarıda kazanılan başarılar ve içeride alınan ekonomik tedbirler gücünü daha da pekiştirdi.

Cromwell, iktidarının onuncu yılına denk gelen 1658'de çıktığı bir seferde sıtmaya yakalanarak öldü. Parlamento tahta I. Charles'ın oğlu II. Charles'ı davet etti. II. Charles babasının eylemlerinden ders çıkaran bir hükümdar profili çizdi. Ancak 1661'de Cromwell'i vatana ihanetten mahkûm ederek cesedini mezardan çıkartıp zincire vurdurmayı, darağacına astırıp vücudunu parçalatmayı da ihmal etmedi.

İsveç Kralı Demirbaş Şarl ve Kuzey Savaşları

XII. Karl, 1682'de Stockholm Sarayı'nda doğdu. Zamanında, Rusya'nın başında bulunan Çar Büyük Petro Baltık Denizi'ne inebilmek için Danimarka ve Lehistan krallarıyla İsveç'e karşı bir ittifak yaptı. Şarl, evvela Danimarka'yı yenilgiye uğrattı. Sonrasında Lehistan saldırılarını boşa çıkarttı. Rus Çarı Petro'yu da defalarca mağlup etti. Bu süreçte Osmanlı sadrazamı Çorlulu Ali Paşa ve Kırım hanıyla yakınlaşarak onları Rusya'ya karşı bir sefere ikna etmeye çalıştıysa da, III. Ahmet'in Rusya ile yapılan sulhu bozmaya yanaşmaması sebebiyle başarılı olamadı.

Demirbaş Şarl Rus ordusuyla Temmuz 1709'da Paltova'da karşılaştı. Savaşta ayağından yaralanan Şarl buna rağmen ilk başta Rus ordusunu yenilgiye uğrattı. Fakat toparlanan Ruslar bu kez İsveç kralını bozguna uğratacaklardır. Demirbaş Şarl yaklaşık dört bin kişilik maiyetiyle bugün Moldova ve Ukrayna sınırına yakın bir yerde bulunan, o zaman Osmanlı kontrolündeki Bender'e sığınmış, böylece beş yıldan fazla süren zorunlu misafirlik devresi başlamıştır. Bir dönem Edirne'de ikamet eden Şarl, sonrasında Macaristan ve Almanya üzerinden ülkesine dönmüştür.

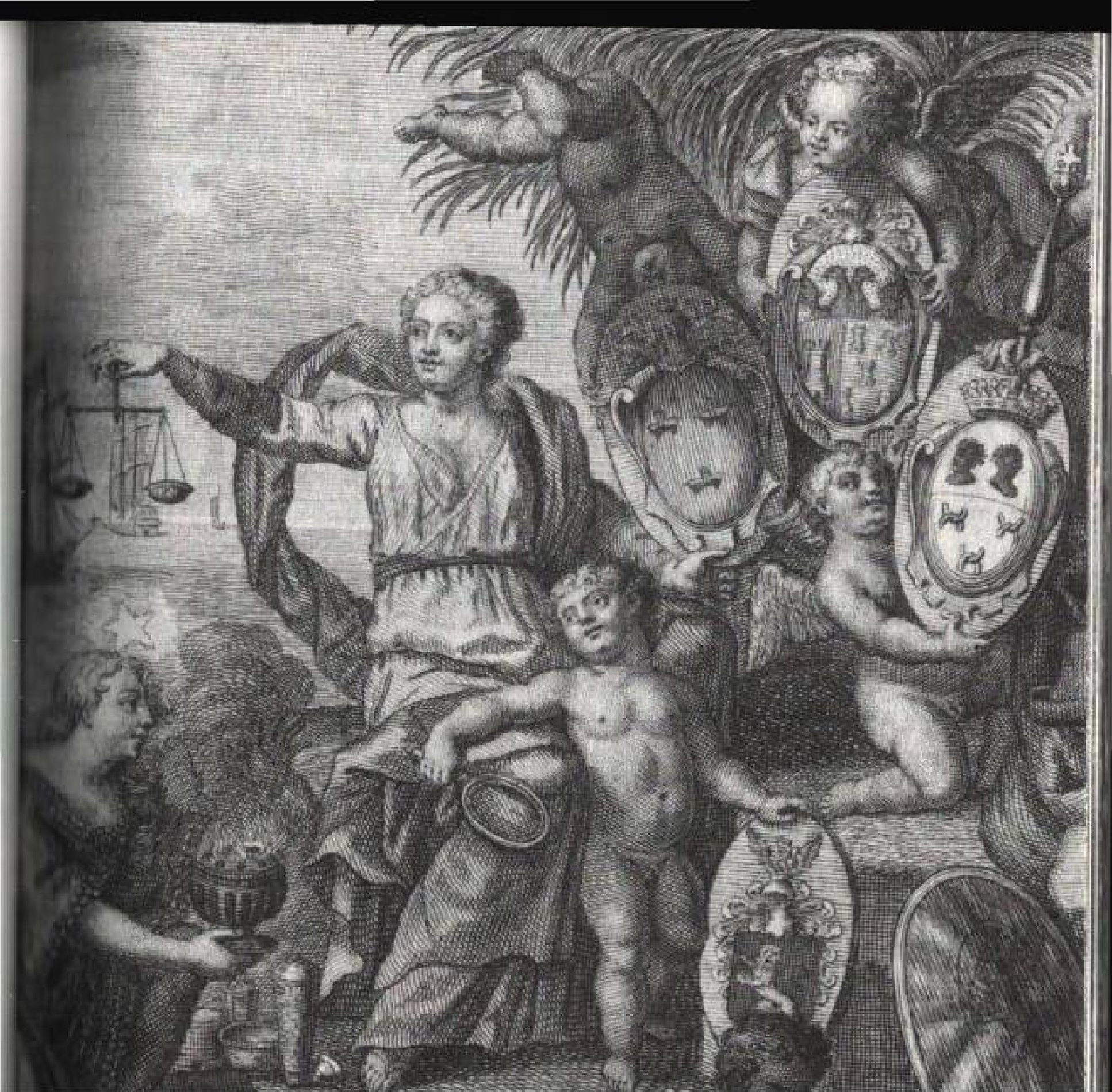

Felemenk Doğu Hindistan Kumpanyası

Hollanda on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda bir altın çağ yaşadı. Bunda Felemenk Doğu Hindistan Kumpanyası'nın büyük rolü vardı.

1602'de kurulan kumpanyanın, yaklaşık iki asır yaşadıktan sonra 1799'da Felemenk hükümetince ruhsatı iptal edildi. Kumpanya faaliyetlerini Doğu Hindistan'a odaklamıştı. Felemenk hükümeti Macellan Boğazı'ndan Ümit Burnu'na kadar uzanan sahadaki ticari tekeli bu kumpanyaya tanımıştı. On yedinci yüzyıl ortalarında kumpanya büyük güç kazandı. Öyle ki, denizlerde İngilizleri yenilgiye uğrattığı gibi Hindistan ve doğusunda Portekizlilerin yerini aldı.

Cakarta kumpanyanın en önemli merkezi durumundaydı. Kumpanya özellikle Cava Adası'na yoğunlaştı. Kumpanyanın yerli kabile liderleriyle anlaşma yapma, kaleler inşa etme, silahlı kuvvet bulundurma gibi yetkileri bulunuyordu. Ancak on sekizinci yüzyılda şirket düşüşe geçti ve önemli miktarda borçlandı. Felemenk hükümeti 1799'da kumpanyanın tüm borçlarını ve varlıklarını devralarak bu organizasyona son verdi.

XIV. Louis (Güneş Kral)

Fransa'da mutlak monarşi ile özdeşleşen XIV. Louis on sekizinci yüzyıla damgasını vurmuştu. 1643-1715 yılları arasında Fransa kralı oldu. XIV. Louis'nin ilk yılları Kardinal Mazarin'in nezaretinde geçti. 1661'de Mazarin'in ölümünden sonra Louis ülke idaresini eline almaya başladı. Kendisinin mutlak otorite olduğuna inanıyordu. Güneş nasıl ki tüm evrenin varlık sebebiyse, o da Fransa için öyleydi. Kendisini bu şekilde görmeyen Protestanlara baskı uygulayarak pek çok yetenekli ismin ülkeden kaçmasına sebep oldu. Mazarin'den sonra yıldızı yükselen Colbert özellikle mali konularda büyük işlere imza attı. Ancak Louis'nin bitmek bilmeyen fetih hırsı hazineyi kısa sürede boşalttı.

Fransa'yı Avrupa'nın en önemli gücü yapan Louis, Felemenk bölgesi ve İspanya'yı kontrol altına almaya çalıştı. Bir dönem başarılı oldu da. Ancak iktidarının son zamanlarında kazanımlarını önemli oranda yitirdi.

Sanatı ve sanatçıları desteklemesiyle tanınan Louis, soyluları etrafında toplayarak onlardan gelecek olası bir muhalefeti engelledi. Hazineye ağır bir yük olan Versailles Sarayı ise kısa sürede pek çok hanedan tarafından örnek alındı. Moliere ve Racine, XIV. Louis'den destek gören ediplerden sadece ikisi idi.

ET PAX
OSCVLATA
LVDOVICVS XIII DEI GRATIA FRANCIÆ ET NAVARRÆ REX

Çar Büyük Petro

1689-1725 yılları arasında hüküm süren Çar Petro, Rusya'yı bir dünya gücü haline getiren adam olarak bilinir. Petro incelemelerde bulunmak üzere 1698'de Avrupa'nın büyük kentlerine tura çıktı. Bu seyahatlerde hem Osmanlılara karşı müttefik hem de yapacağı reformlar için gerekli uzmanları bulmayı umuyordu. Seyahat sonrasında bir dizi reforma girişti. İlk iş olarak bir kıyafet yönetmeliği çıkartarak devlet hizmetindeki herkesin Macar, Alman ya da Fransızlar gibi giyinmesini emretti. Şehir girişlerinde Rus tarzı giyinenlerden vergi almaya başladı. Aynı şekilde sakal ve bıyığı da yasakladı. Rusya'da kullanılan Jülyen takviminin yerine Batı'da kullanılan Gregoryen takvimi getirdi. St. Petersburg Haberleri adlı bir gazete tesis ederek yaptığı reformlardan herkesin haberdar olmasını amaçladı. Askerî okullar kurdu. Ünlü alan matematikçi Leibniz'i Rusya'ya davet ederek özellikle bilimsel alanda yapmayı tasarladığı reformlarda fikrini aldı. Petro'nun yaptığı reformların belki de en önemlisi ülkenin Batı'ya açılan penceresi olan St. Petersburg'u kurmak oldu. Moskova'da yaşayan pek çok aristokratı buraya taşınmaya

zorladı. Petro Rusya'yı bir dünya gücü haline getirmek için açık denizlere ulaşması gerektiğini biliyordu. Baltık Denizi'ne inmek için İsveç'le, Karadeniz'e inmek içinse Osmanlılarla mücadele etti. 1700'de Osmanlılarla imzaladığı İstanbul Antlaşması sonrasında Azak Kalesi'ni alarak bir süreliğine de olsa Karadeniz'e inmeyi başardı. 1711'deki Prut Savaşı sonrasında ise kazanımlarını yitirdi. İnatla didiştiği İsveç kralı Demirbaş Şarl'ı Poltova'da yendi. İran üzerine etkili seferler yaptı. Petro Rusya'da radikal değişimlere imza attı. Pek çok tarihçi tarafından modern Rusya'nın kurucusu olarak kabul edilir. "Büyük" olarak anılan Petro biraz da azimli kişiliği ve buna bağlı olarak yapıp ettiklerinden dolayı ülkemizde "Deli" olarak da bilinir.

Hayata gözlerini yumduğunda Rusya artık hesaba katılması gereken büyük bir güç konumundaydı.

Dimitri Kantimir

Romanya Devleti'nin manevi kurucularından sayılan Dimitri Kantimir müzisyen, tarihçi, siyasetçi gibi pek çok farklı vasfı bünyesinde taşıyan bir isim. Babası Konstantin Kantimir fakir bir çiftçinin çocuğuyken Boğdan Voyvodalığına kadar yükselmiştir. Okuma yazma bilmeyen Konstantin, oğlu Dimitri'nin eğitimine özel bir önem verir. Babasının ölümü üzerine kısa bir süre Boğdan Prensi olan Kantimir, eğitim döneminde bir süre rehin kaldığı İstanbul'a geri dönmek zorunda kaldı. Bu yıllarda tambur, keman dersleri alan Kantimir kendisini musiki alanında geliştirdi. Patrikhane akademisinde dersler aldı. Ortaköy'deki konağında konuklarının arasında sonradan sadrazam olan Rami Mehmet Efendi ve Lale Devri'nin ünlü minyatür sanatçısı Levni'nin de yer aldığı davetler tertipledi.

Kasım 1710'da yeniden Boğdan Voyvodalığına getirildi. Kantimir, Osmanlı Devleti'nin devrini tamamladığını düşünüyordu. Rus Çarı Büyük Petro ile iş birliğine gitti ve Baltacı Mehmet Paşa'nın Prut Seferi sırasında açıkça Çar'ın yanında yer aldı. Petro'nun Prut'ta başarısız olması üzerine Moskova'ya sığındı. Rus çarının danışmanlığı görevini ölüm tarihi olan 1723 yılına kadar yürüttü. Geride kapsamlı Osmanlı tarihinin dışında Moldovya tarihini, babası Konstantin'in hayatını, Romen halkının Latin kökenlerini anlatan eserler bıraktı.

Jean Sobieski: Viyana'yı Kurtaran Adam

Soylu bir ailenin oğlu olarak doğan Sobieski son derece iyi bir eğitim almıştı. Gençlik yıllarında Avrupa'nın farklı yerlerini dolaşmış ve bu arada bir diplomatik heyetle İstanbul'u da ziyaret etmişti. On yedinci yüzyıl ortalarındaki İsveç-Lehistan savaşlarında Leh kralı Jean Kazimir'le arası iyi olmadığı için evvela İsveç tarafında mücadele etmiş, ancak sonradan Lehistan saflarına katılmıştır. Sobieski dış politikada uzun süre Fransa yanlısı bir tutum takınmıştır. Fransa bu dönemde Lehistan'ı doğu politikalarını hayata geçirmede bir vasıta olarak görüyordu. Sobieski, adını 1673'te Hotin yakınlarında Osmanlı kuvvetlerini yenilgiye uğratarak duyurdu. Kısa bir süre sonra Lehistan krallığı için adaylığını koysa da Habsburg adayı karşısında kaybetti. Ancak 1674'te ikinci kez aday olduğu Lehistan tahtına seçilmeyi başardı. İlk başlarda Habsburglara karşı Fransa'yı destekledi. Fransa Katolik bir ülke olmasının da etkisiyle Lehistan'ı doğu politikasında etkili bir müttefik olarak kullanmayı tasarlıyordu. Oysa Lehistan'ın

Habsburglarla bir alıp veremediği yoktu. Sobieski kısa süre içinde ülkesinin asıl düşmanlarının Rusya ve Osmanlı Devleti olduğuna kanaat getirerek Habsburglarla ittifak kurma yoluna gitti. Bu ittifak çerçevesinde iki devletten biri saldırıya maruz kalırsa diğeri ona destek vermeyi vaad ediyordu. Sobieski 1683'te sözünü tuttu. Osmanlıların II. Viyana Kuşatması sırasında müttefik orduların başına geçerek Kahlenberg Tepesi'nden başlattığı saldırı Osmanlı ordusunun hezimete uğrayarak dağılmasına yol açtı. Bu zafer onu aziz mertebesine yükseltti.

İlerleyen yıllarda Macaristan, Boğdan ve Eflak egemenliği konusunda yine Osmanlılarla bir dizi savaşa girdiyse de başarılı olamadı. Asıl hedefi Lehistan'ı Karadeniz kıyılarına kadar indirerek eski haşmetli günlerine kavuşturmaktı. Ölümünden bir süre sonra Lehistan'da karışıklıklar baş gösterecek ve kurtardığı Habsburglar'ın da aralarında yer aldığı devletlerce ülke toprakları bölüşülecektir.

Karlofça Antlaşması

Karlofça Antlaşması bir yerde Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki ilerleyişini sonlandıran antlaşmadır. 1683'teki II. Viyana Kuşatması sonrasında Avusturya, Venedik, Lehistan ve Rusya arasında tesis edilen Kutsal İttifak, on altı yıl süren bir mücadele ortamından sonra Osmanlı Devleti'ne üstünlük sağlamıştı. İstanbul'daki İngiltere ve Hollanda elçilerinin aracı olmasıyla önce Edirne'de bir dizi ön görüşme yapılarak anlaşmanın esasları belirlenmiş, sonrasında heyetler Karlofça'da bir araya gelmişlerdi. Esasen Karlofça Osmanlı diplomasisinde bir değişimin de habercisidir. Bundan önce Osmanlı diplomasisinde tek taraflılık ilkesi egemendi. Osmanlı Devleti kendi başkentinde elçilik açılmasına müsaade eder ancak elçilik açmazdı. Anlaşma metinlerinde de genel olarak hükümler Osmanlı Devleti'nce belirlenir ve karşı taraftan bu hükümlere uyması beklenirdi. Pazarlık, Osmanlıların çok alışık olmadığı bir durumdu.

Sadrazam Amcazade Hüseyin Paşa Osmanlı Devleti adına görüşmeleri yürütmesi için Reisülküttap Râmi Mehmet Paşa ve Divan-ı Hümayun tercümanı İskerletzade Aleksandros

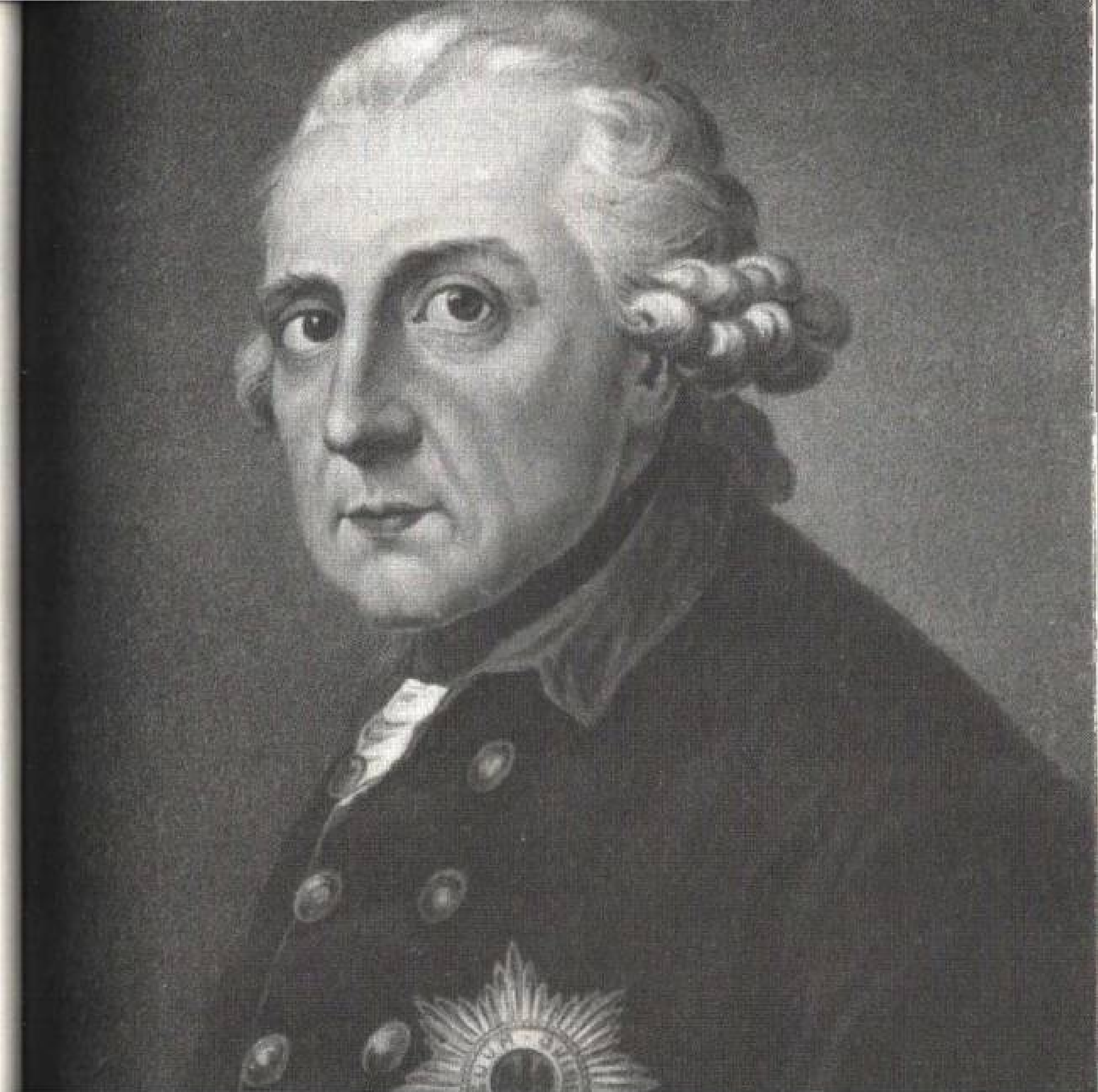
Mavrokordato'yu vazifelendirmişti. Müzakerelerin en başında bir protokol krizi yaşanmış, görüşme çadırına kimin önce gireceği tartışma konusu olmuştu. İstanbul'daki İngiliz elçisi Paget'in devreye girmesiyle çadırın dört tarafından dört kapı açılmasına ve heyetlerin bu kapılardan aynı anda girmesine karar verildi. Yüz yirmi gün süren görüşmeler hayli çetin geçti. Osmanlı Devleti açısından en zorlu pazarlık Avusturya ile yapılandı. Ancak İspanyol Veraset Savaşı'nın yaklaşması sebebiyle Avusturya'nın bir an önce doğu cephesini kapatmak ve dikkatini batıya yoğunlaştırmak istemesi süreci hızlandırdı. Avusturya Temeşvar dışında Erdel'i Osmanlılardan aldı. Osmanlı Devleti'ne ağır bir fatura kesilmesinden yana olan Venedikliler barış masasındaki en önemli müttefiklerini kaybettiklerinden Dalmaçya ve Mora kıyılarındaki bazı kazanımlarla yetindiler. Lehistan Podolya'yı elde ederken, Osmanlıların tesis ettiği Ukrayna'daki Kozak Hatmanlığı'nın lağvedilmesi karara bağlandı. Rusya ile müzakereler sonraya kaldı.

Büyük Friedrich

On sekizinci yüzyılda aydın monarklardan biri olarak kabul edilen Prusya kralı Büyük Friedrich zor bir gençlik geçirdi. Katı disiplin takıntısıyla bilinen babası I. Friedrich Willhelm'in baskılarından kurtulmak için bir ara Prusya'yı terk etmek istedi ancak yakalandı. Kendisine yardım eden subay arkadaşının kellesi vurulurken Friedrich de veliahtlıktan azledildi. Sonradan affedildi.

Prensliği zamanında Fransız kültürüne hayran olarak yetişti. Öyle ki, Mozart'ı, ve Goethe'yi bundan dolayı pek sevmediği söylenir. 1740'ta tahta çıktıktan sonra önemli reformlara imza attı. İşkence ve sansürü yasakladı. Babasının sürgüne yolladığı Prusyalı âlimleri yeniden ülkeye davet etti.

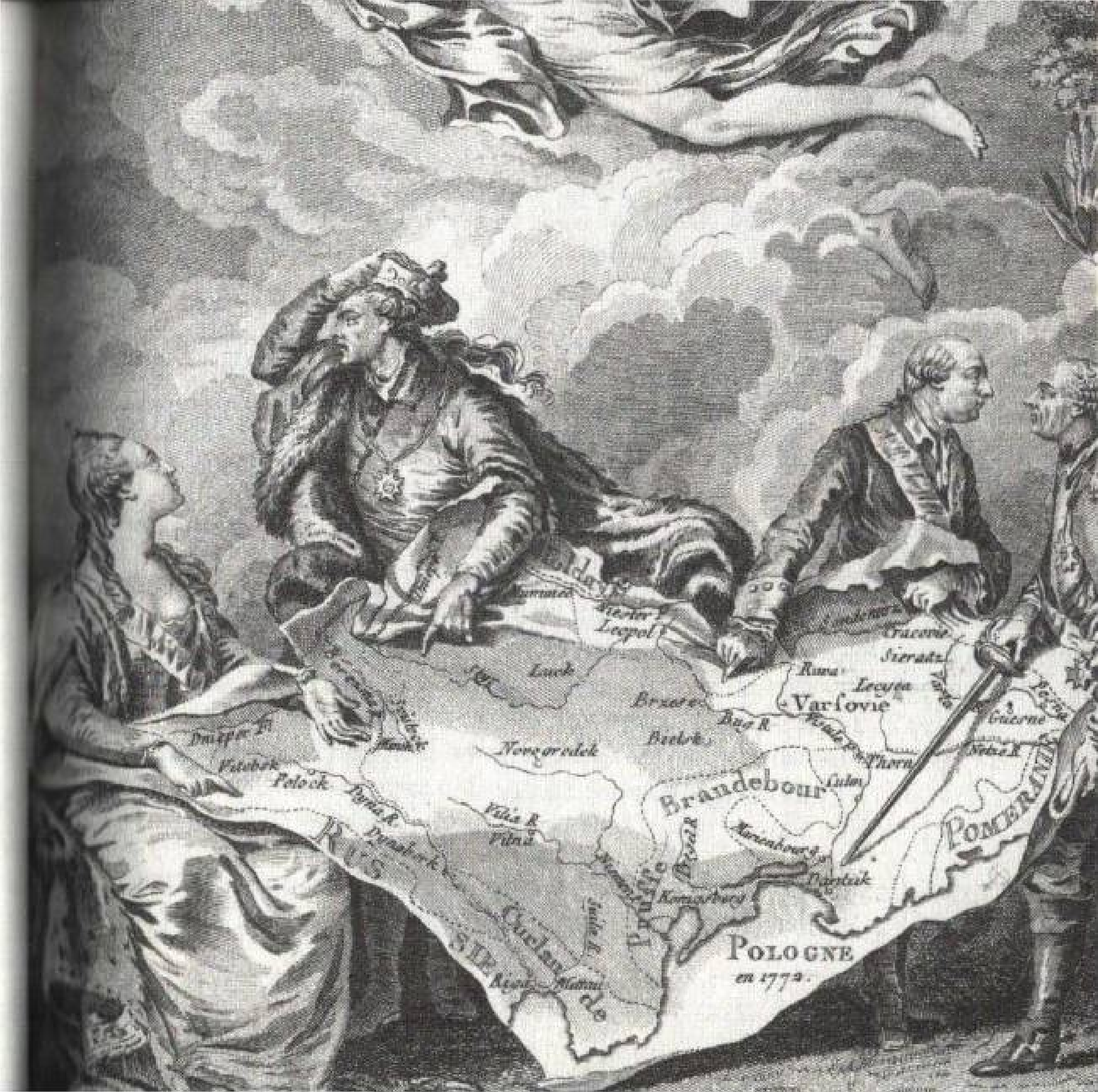
Habsburg imparatoru VI. Karl'ın erkek çocuk bırakmadan vefat etmesi üzerine hak iddia ettiği Alman coğrafyasının doğusundaki Silezya bölgesine girdi. 1756-63 yılları arasında süren Yedi Yıl Savaşları'nda İsveç, Rusya, Avusturya ve Fransa'ya karşı müthiş bir başarı kazandı. Ancak kaynakları sınırlıydı. İngiltere'nin sömürgeler sebebiyle Fransa'yla mücadele etmesi işini kolaylaştırdı. Prusya topraklarını genişletti. Friedrich yaşadığı dönemin ideal hükümdarıydı.

Polonya'nın Paylaşılması

Almanya, Avusturya ve Rusya arasında kalan Polonya tarihsel süreçte coğrafi konumundan kaynaklı sorunlar yaşamış, büyük devletler arasında paylaşılmıştır. Polonya'nın ilk paylaşımı 1772'de yaşandı. Bu paylaşımda Rusya Beyaz Rusya'yı, Avusturya Galiçya'yı ve Prusya da Krallık Prusya'sı olarak adlandırılan toprakları aldı. Bu bölünmede Polonya, topraklarının ve nüfusunun üçte birini kaybetti.

1793'te çıkan isyan sonrasında ülke ikinci kez paylaşıldı. Prusya Gdańsk, Torun ve çevresini, Rusya Beyaz Rusya'ya ilave olarak Ukrayna'yı ilhak etti. Aynı yıl toplanan Polonya Diyeti (meclis) bu paylaşımı onaylamak zorunda kaldı. Bundan dolayı o dönem meclisine "Dilsiz Diyet" denildi. 1794'te Polonya'nın bölünmesine karşı çıkan halk bir ayaklanma başlattıysa da Batılı ülkelerden destek gelmemesi neticesinde isyan başarısız oldu. Ülke bunun neticesinde 1795'te bir kez daha paylaşıma maruz kaldı. Bu paylaşım sonrasında Polonya 1918'e kadar yüz yirmi üç yıl sürecek bir esaret dönemine girdi.

Brandebourg
Varsovie
Thorn
Elbing
Marienbourg
Marienwerder
Dantzick
Konigsberg
Memel R.
Pillau
Pillau R.
Vilna R.
Vilna
Grodno
Brzese
Bug R.
Nieper R.
Nieper
Nieste R.
Polock
Witebsk
Mohilow
Novogrodek
Bielsk
Lask
Lucko
Rowno
Lecsna
Sirratz
Cracovie
Leopol
Pologne
en 1772.

Hermitage: Kışlık Saraydan Müzeye

Hermitage, bugün dünyanın sayılı arkeoloji ve sanat müzelerinden biridir. Ana binasının yapımına 1754'te Rus çarı I. Petro'nun kızı Yelizaveta Petronova tarafından bir kışlık saray olarak başlanmış ve Çariçe II. Katerina'nın iktidarı zamanına denk düşen 1764'te tamamlanmıştır.

Çariçe II. Katerina on yedinici yüzyıl Hollanda ressamlarının eserlerinden oluşan iki yüzden fazla tabloyu satın alarak müzenin temellerini atmıştı. Katerina sürekli yeni eserler almayı sürdürmüş ve bunları sarayın yanında inşa ettirdiği *Hermitage*, yani "tenha yer" adındaki özel bir alanda muhafaza etmişti. II. Katerina'dan sonra tahta çıkan hükümdarlar hem koleksiyonu zenginleştirmeye hem de müzeyi genişletmeye devam ettiler. Bu binalardan en büyüğü Çar I. Nikolay tarafından *Yeni Hermitage* adıyla inşa ettirilen yapıdır. 1852'de binanın inşası bitmiş ve eserler ilk kez halka açık sergilenmiştir.

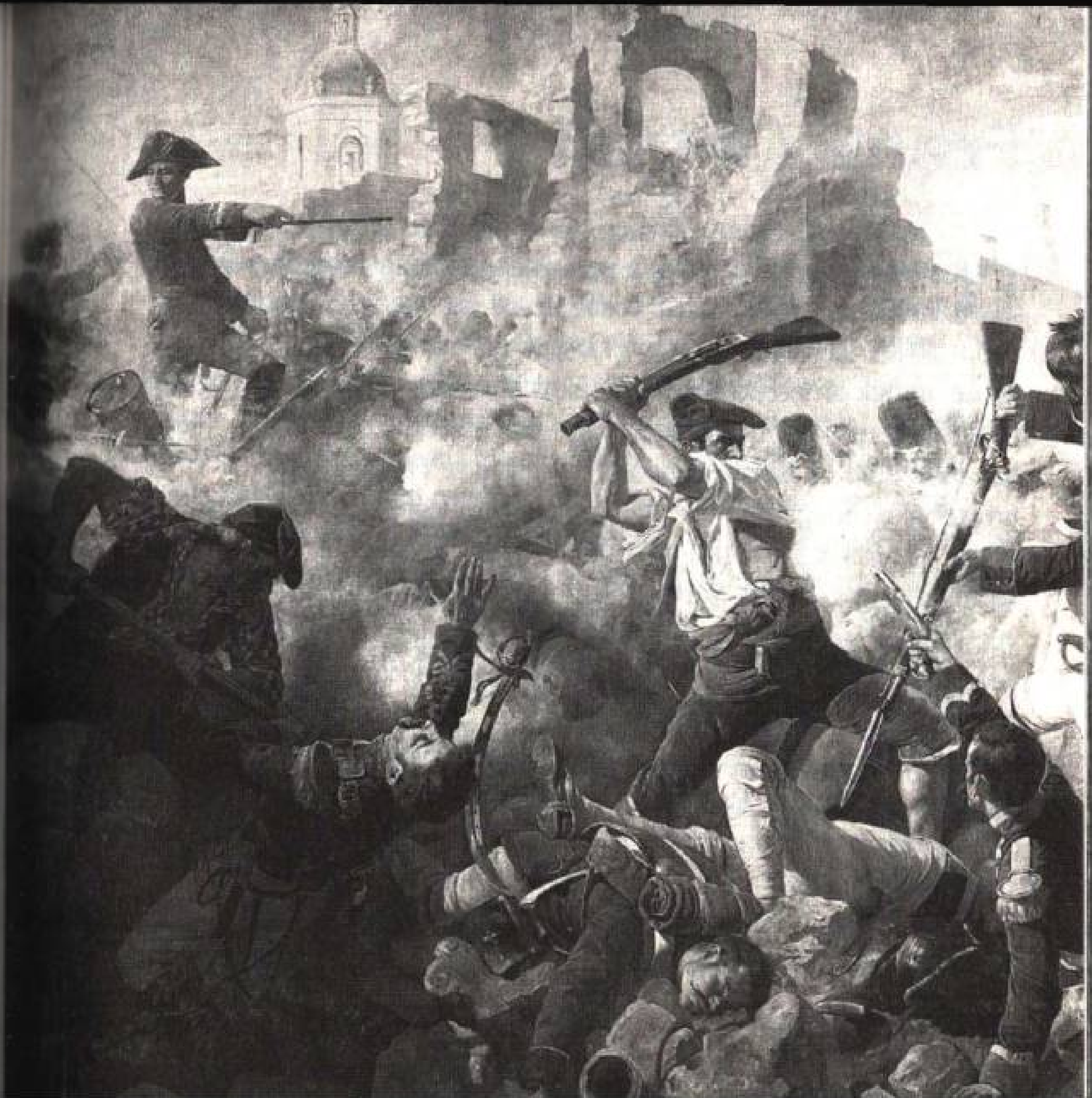
Bolşevik İhtilali sonrasında müzedeki bazı parçalar aralarında petrol kralı Kalust Gülbenkyan'ın da bulunduğu zenginler tarafından satın alındı.

Katalonya ve İspanya

Barselona'nın başkenti olduğu Katalonya, Avrupa'nın en hassas bölgelerinden biridir. Bu durum futboldaki Real Madrid-Barselona rekabetine de fazlasıyla yansımıştır.

Katalonya on ikinci yüzyılda Aragon Krallığı'yla birleşmiş ve uzun süre Barselona kontları tarafından yönetilmişti. On beşinci yüzyılda Barcelona kontlarının soyunun kesilmesi bir dizi krize sebep oldu. Aynı yüzyılda Ferdinand-Isabella evliliği İspanya'yı kuvvetli bir merkezî krallığa dönüştürürken, Katalonya da bu krallığın bir parçası olarak görülmeye başlandı. Katalonya'nın zengin liman kentleri olan Barselona, Tarragona, Girona ekonomik refah ve yüksek kültür düzeyine sahip bölgelerdir. Katalonya on yedinci yüzyıl ortalarında özerklik kazanmış ancak 1716'da özerkliğini yitirmiştir. 1913'te kazandığı yeni özerkliğini ise 1923'te kaybetmiştir. 1931'de Katalonya doğrudan bağımsızlığını ilan etti. 1938'de General Franco, Katalonya Cumhuriyeti'ni dağıttı. Cumhuriyet meclisi bir süre Paris ve Meksika'da toplanmaya devam etti. 1979'da bölgesel bir özerklik elde edildi. 2017'de Katalonya parlamentosu tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmişse de, bu karar İspanyol hükümetince tanınmamıştır.

Fransız İhtilali

Dünyanın çehresini değiştiren en önemli gelişmelerden biri olan Fransız İhtilali bazı tarihçilerce bir devrin başlangıcı kabul edilir. 1776'da Fransa'nın büyük rakibi İngiltere'yi kösteklemek amacıyla Amerikan Devrimi'ne verdiği destek, ülkede var olan ekonomik krizi daha da tetikledi. 1788'de yaşanan dolu ve kuraklık hasadı etkilemiş ve Fransız halkı en temel yiyeceği olan ekmeği alamaz hale gelmiştir. On altıncı Louis kötü gidişatı önlemek için yeni vergiler salmaya kalkmış, bunun içinde États Généraux denilen ve en son yüz yetmiş beş yıl evvel toplanan Genel Meclis'i toplamıştır. Meclis üç kesimden meydana gelmekte ve her kesimin bir oy hakkı bulunmaktaydı. Soyluların ve ruhban sınıfının vergilendirilmesiyle ilgili yasa, soyluların ve ruhban kesiminin oylarıyla reddedildi. Bunun üzerine halk tabakasını oluşturan temsilciler kendilerini "ulusal meclis" ilan etti. Tecrübesiz ve müteredditkral XVI. Louis'nin kararsız kalması ve güvendiği askerî birliklerin o sırada şehrin dışında bulunması sebebiyle hareket yeni bir ivme kazandı.

14 Temmuz 1789'da Paris halkı Bastille Hapishanesi'ni basıp yedi mahkûmu serbest bıraktı. Kale kumandanı öldürüldü ve kaledeki silahlara el konuldu. Taşrada da köylüler soyluların malikânelerini basıyordu. Ulusal Meclis on üç yıl önce Amerikalıların yaptığı gibi bir İnsan Hakları Bildirgesi yayımladı. Bir süre soran XVI. Louis ailesiyle Fransa'dan kaçmaya ve alacağı destek kuvvetlerle ihtilali bastırmaya kalktı fakat yolda tanındı ve Paris'e getirildi. Yargılandıktan sonra giyotinle idam edildi. Bir süre sonra onu kraliçe takip etti. 1793'te başını Maximilien Robespierre'in çektiği Terör Dönemi başladı. Sadece soylu ve ruhban sınıfına mensup olanlar değil, devrime destek veren insanların da yer aldığı on binlerce yurttaş giyotine gönderildi. Temmuz 1794'te giyotin bu kez Robespierre'in kendisi için indi. Sorasında beş direktuvarın idaresindeki ayrı bir dönem başladı. Napolyon tarafından bu idareye son verildikten sonra kendisinin birinci konsül olduğu Konsüllük Dönemi başladı. 1804'te ise Napolyon'un imparatorluk dönemi başlayacaktır.

Bir Aydın Monark Olarak Çariçe II. Katerina

On sekizinci yüzyılın sonlarında beliren aydın monarklar, Aydınlanma döneminin fikirlerinden etkilenmiş, bu fikirlerin tesiriyle yönettikleri ülkede bir dizi reform yapmış ancak son kertede mutlak otoritelerini korumak maksadıyla tam tersi istikamette adımlar atmaktan kaçınmamış idarecilerdi. Prusya kralı Büyük Friedrich, Avusturya imparatoru II. Joseph ve Rusya çariçesi II. Katerina bu konuda ilk akla gelen isimler. Bazı tarihçiler Osmanlı padişahı II. Mahmut'u da bu kategoride değerlendirir.

Popüler kültürde daha ziyade aşkları ile gündeme gelse de, II. Katerina Rusya'nın hiç şüphesiz en güçlü ve hırslı idarecilerinden biridir. Eşi III. Petro âşığı Grigori Orlov tarafından katledildikten sonra 1762'de tahta oturan Katerina dönemin Fransız filozoflarıyla temas kurdu. Voltaire ve Diderot'yla mektuplaştı. Onları Rusya'nın kültür politikalarına yön vermeleri için ülkesine davet etti. Aydınlanma Çağı'nın etkisiyle Rusya'da işkenceyi

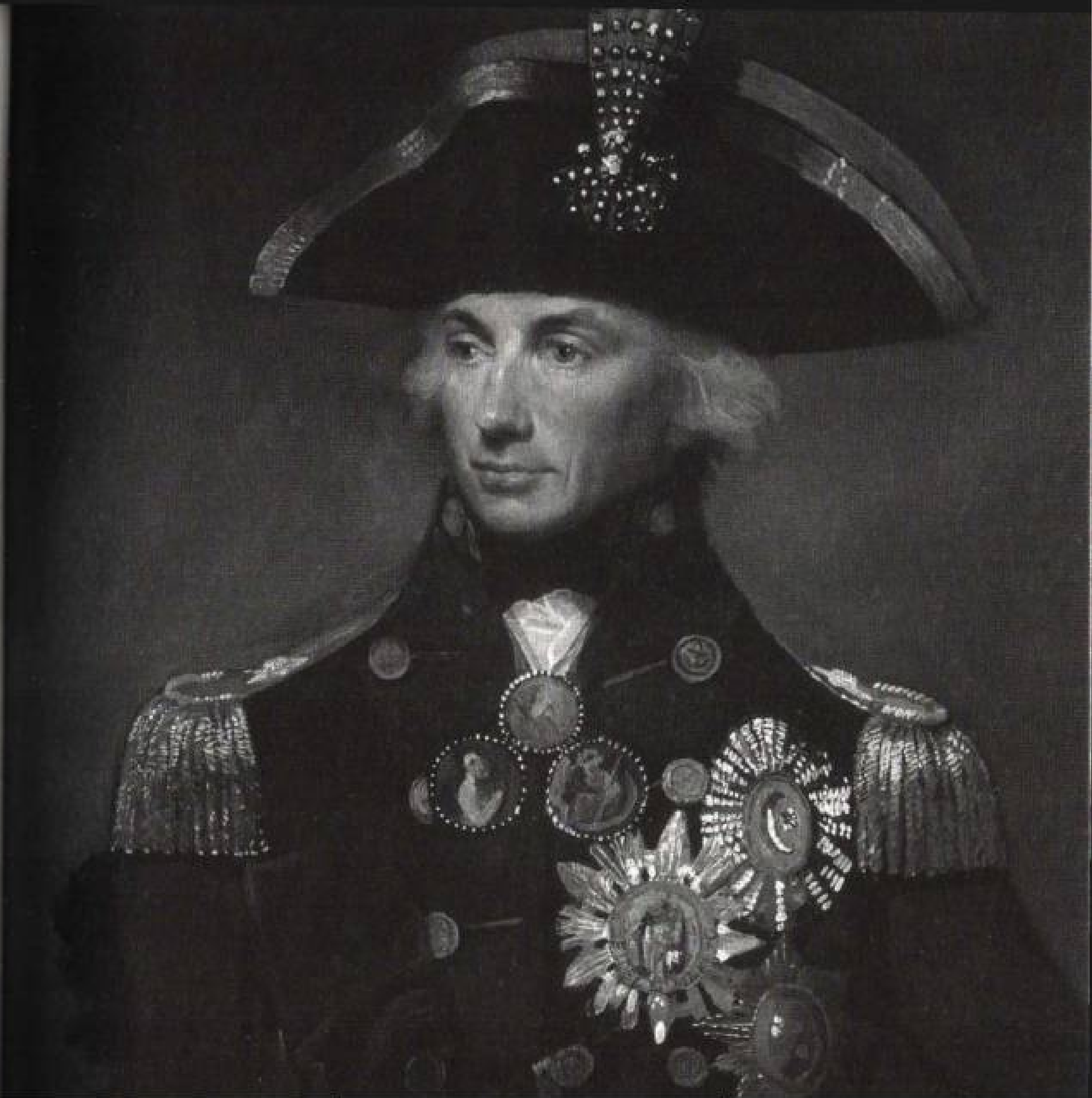
yasakladı. Kanunların halkın anlayacağı dilde yazılmasını emretti. Vergilerin daha adil toplanması gerektiğini beyan etti. Hatta zaman içinde serfliğin kalkabileceğine dair birtakım beyanlarda bulundu. Eğitimin yaygınlaşması ve okuryazarlığın artması için adımlar attı. Büyük Petro'nun açtığı Bilimler Akademisi'ne ilave olarak Sanatlar Akademisi'ni tesis etti. Voltaire, d'Alambert gibi Fransız düşünürler sürgüne gönderildiklerinde onlara açıkça maddi destek sundu.

Ancak Fransa'da önce monarşiye son verilmesi neticesinde kral ve kraliçenin idam edilmesi, pek çok monark gibi II. Katerina'yı da dehşete düşürdü. Bunun üzerine bazı Rus aydınları hapseden ya da sürgüne yollayan Katerina, bir yandan da şiddetli bir sansür yasası çıkardı. Bir dönem yazıştığı filozofların eserlerinin ülkesine girişini yasakladı. Fransa ile diplomatik ve ticari ilişkilerini sonlandırma yoluna gitti.

Horatio Nelson

Gelmiş geçmiş en büyük denizcilerden biri kabul edilen Horatio Nelson, 1758'de bir köy papazının oğlu olarak dünyaya geldi. Donanmada görevli dayısının etkisiyle denizciliğe yöneldi. Yirmili yaşlarda albaylığa yükselen Nelson, 1797'de Atlas Okyanusu'nda sisten yolunu kaybettiği bir sırada karşısına çıkan yirmi yedi parçalık İspanyol donanmasını yenerek haklı bir şöhret kazandı. Sir unvanını aldı, rütbesi tuğamiralliğe yükseltildi. Tenerife Savaşı'nda bir kolunu kaybetti. 1798'de Mısır'a çıkan Napolyon'un donanmasını yok etmek ve ikmal yollarını kesmekle görevlendirildi. Abukır Savaşı'nda bu zor görevi başardı. 1801'de Baltık Denizi'ne düzenlenen sefer sonrasında İngiliz donanmasının başına getirildi.

1805'te Cádiz'de İspanyol-Fransız ortak donanmasını abluka altına aldı. Ablukayı yarmaya gelen Fransız-İspanyol donanması komutanı Villeneuve'ü, Trafalgar Burnu açıklarında yenilgiye uğrattı. Ancak çarpışma sırasında kendisi de hayatını kaybetti. İsmi bugün Londra'da bir meydanda ve meydanın ortasında yer alan anıtta yaşamaktadır.

Avrupa'yı Kurtaran Adam: Çar I. Aleksandr

1801-25 yılları arasında hüküm süre Çar I. Aleksandr'ın saltanat dönemini tarihçiler iki döneme ayırır: 1812'de Napolyon'un Rusya'ya saldırmasından önce son derece liberal bir tavır takınan çar, saldırı sonrasında muhafazakâr bir kimliğe bürünmüştür. Bundaki temel etken idare ettiği ülkedeki monarşiyi ve çok kimlikli yapıyı korumak istemesidir.

İktidara geldikten sonra Aleksandr'ın yaptığı işlerden ilki Gizli Polis Teşkilatı'nı dağıtmak olmuştu. Rusya'da Yahudilere karşı uygulanan ayrımcı politikalara son verdi. Ancak Napolyon'un ardı ardına kazandığı başarılar çarı endişeye sevk etti. İlk başta Napolyon karşıtı cenahta yer alan Aleksandr, 1807'de Tilsit'te bir araya geldiği Napolyon'la ittifak kurdu. Bu durum dış ticarette büyük ölçüde İngiltere'ye bağımlı olan Rus ekonomisini olumsuz etkiledi. Aleksandr'ın İngiltere ile tekrardan yakınlaşması Napolyon'un meşhur Moskova Seferi'ne yol açtı. Rusya Eylül 1812'de Borodino Muharebesi'nde hezimete uğradıysa da, coğrafi avantajlarını kullanarak Fransız ordusunu yok olmanın eşiğine getirdi.

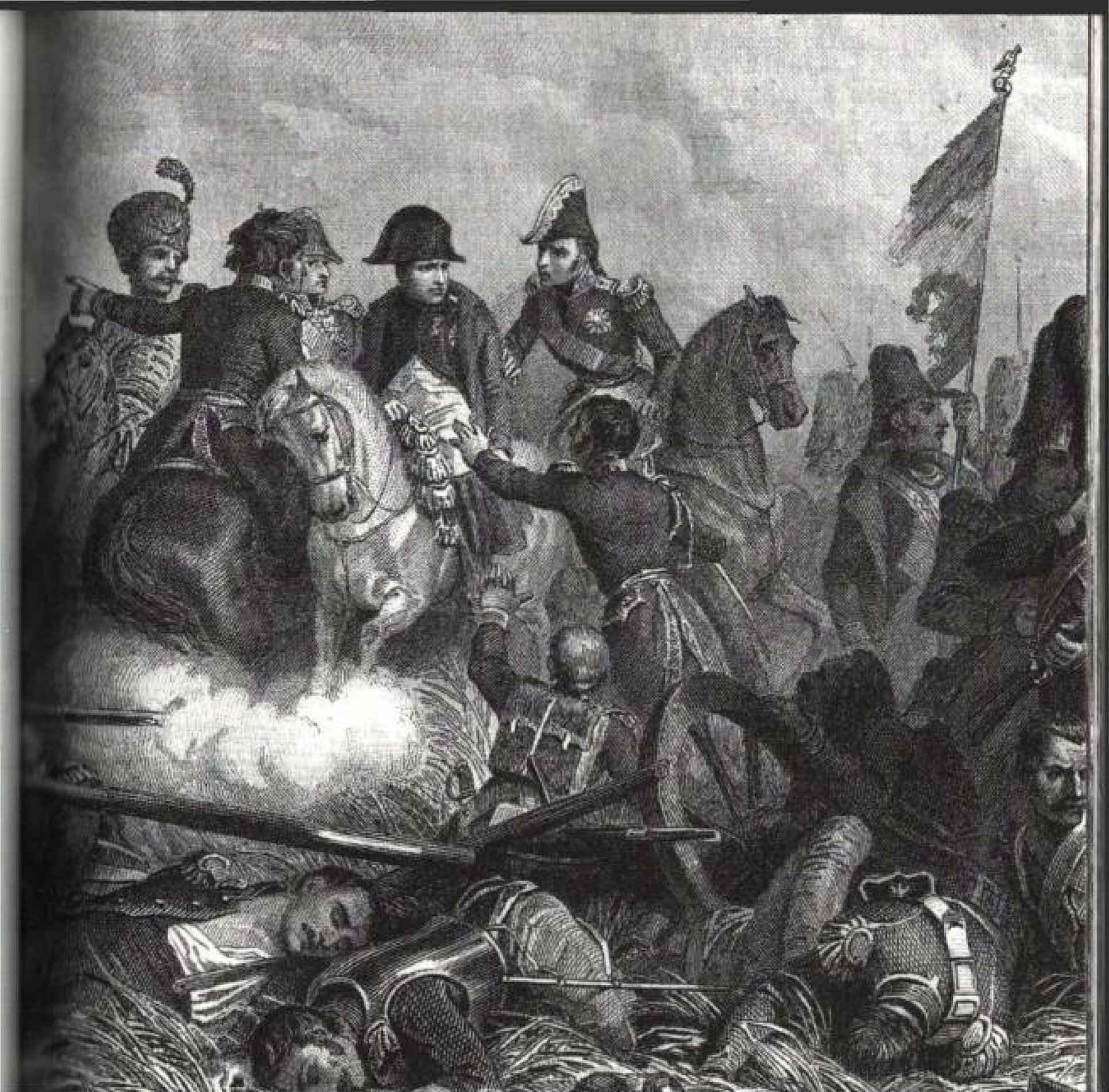

Waterloo Savaşı

Fransız ordusunda gelecek vaat eden bir subay olarak sivrilen Napolyon Bonapart (Napoléon Bonaparte) 1804'te imparator seçilmiş ve sonrasında kazandığı askerî başarılarla Avrupa'nın büyük kısmını kontrolü altına almıştı. 1812'deki Moskova Seferi'nde başarısız olan Napolyon 1814'te tahttan çekildi ve Elbe Adası'na sürgüne gönderildi.

Elbe'den kaçan Napolyon 1815'te bu kez Belçika'da Waterloo denilen mevkide müttefiklerin karşısına çıktı. İngiliz birliklerini Mareşal Arthur Wellesley, Prusya kuvvetlerini ise Mareşal Gebhard Blücher yönetiyordu. Napolyon iki kuvvet birleşmeden önce Blücher'e saldırıp geri çekilmeye zorladı. Sonra var gücüyle Wellesley'ye yüklendi. Zor durumda kalan Wellesley'nin "Tanrım bana ya geceyi ya da Blücher'i gönder" diye dua ettiği söylenir. Blücher'in sonradan savaşa geri dönmesiyle Napolyon iki ateş arasında kaldı ve yenilmekten kurtulamadı.

Tekrar teslim olan Napolyon bu kez Atlas Okyanusu'ndaki Saint Helena adasına sürgüne gönderildi ve altı yıl sonra burada son nefesini verdi.

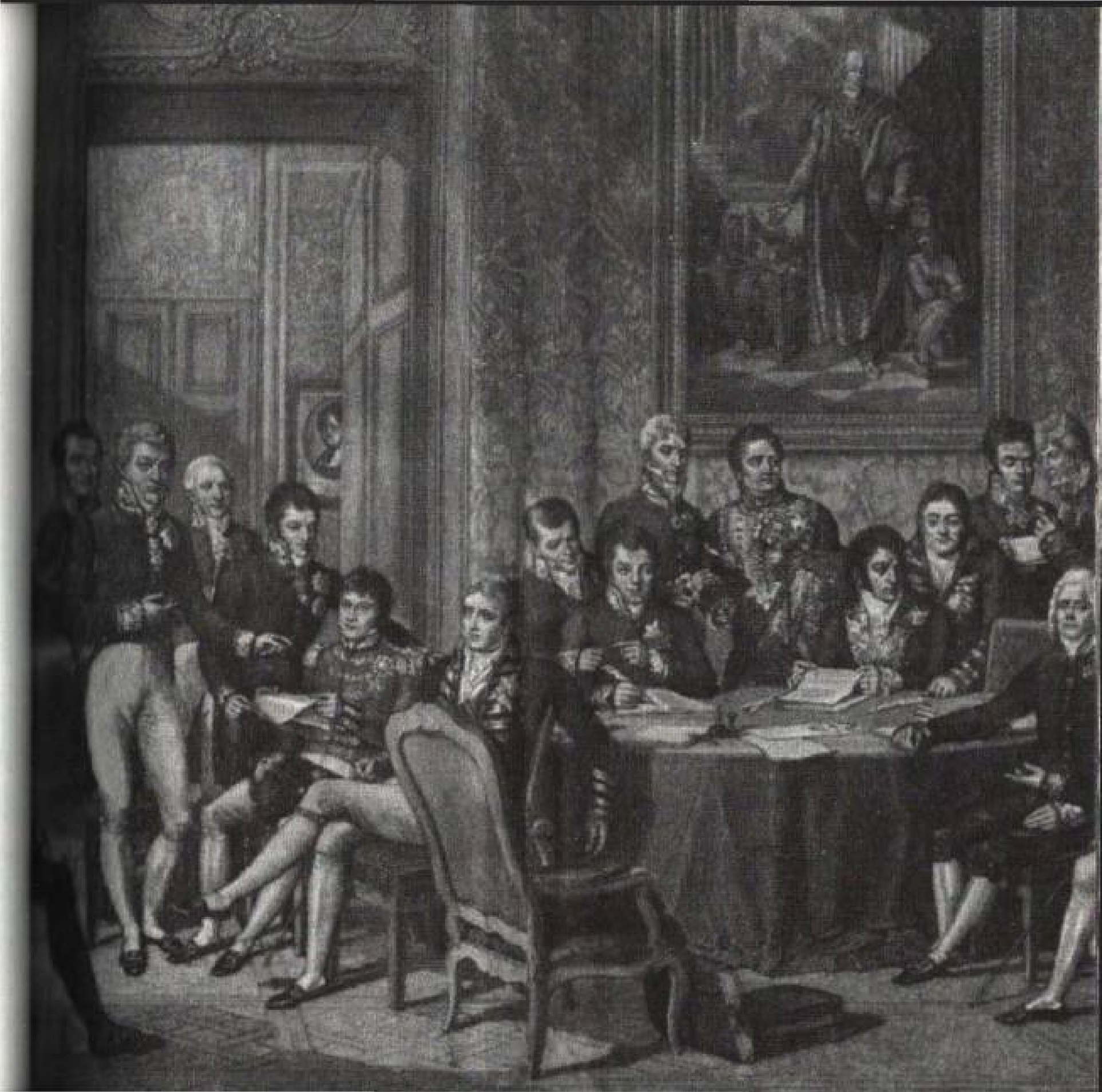

1815 Viyana Kongresi

Napolyon'un yenilgiye uğratılmasından sonra Avrupa'nın yeniden şekillenmesi için toplanan kongredir. Viyana Kongresi'ne Avusturya, Rusya, Prusya ve İngiltere damgasını vurdu. Özellikle konferansa ev sahipliği yapan Avusturya şansölyesi Metternich ve Rus çarı I. Aleksandr konferansın baskın karakterleriydi.

Çok uluslu Rusya ve Avusturya'nın yanı sıra kudretli bir monarşinin hüküm sürdüğü Prusya, Fransa'nın çok ağır şekilde cezalandırılmasını istiyordu. Zira Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan milliyetçilik, özgürlük, sosyalizm gibi fikirler bu devletler için ciddi birer tehdit teşkil ediyordu.

Öte yandan çok daha liberal bir yapıya sahip olan İngiltere, Kıta Avrupa'sındaki dengenin korunması için Fransa'nın eski sınırlarına dönmesiyle yetinilmesi taraftarıydı. Sonuçta İngiltere'nin talebine yakın bir görüş çıktı. Rusya ve Avusturya deyim yerindeyse Kıta Avrupa'sında şekillenen yeni düzenin jandarmalığına soyundu. Ancak sistem yarım asır dahi yaşayamayacaktır. 1821'de çıkan Yunan İsyanı'na Rusya'nın destek vermesi sistemde ilk çatlağa sebep olacaktır.

Yunan İhtilali

Yunanlar Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan milliyetçilik akımının tesiriyle Osmanlılardan bağımsızlığını kazanan ilk toplum olacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda gayrimüslim topluluklar arasında en itibarlısı olan Rumlar imparatorluğun her tarafına dağılmış olmakla beraber ağırlıklı olarak Mora, Ege Adaları, Teselya, İstanbul gibi bölgelerde yaşıyorlardı. Devlet hizmetinde gayrimüslimlere pek yer verilemezken Rumlar Divan-ı Hümayun tercümanlığı, Eflak ve Boğdan voyvodalığı gibi görevler ifa ediyorlardı. İmparatorluğun deniz ticareti de ağırlıklı olarak Rumların elindeydi. Napolyon Savaşları sırasında İngiltere'nin Fransa ve müttefiklerine uyguladığı abluka Rum tüccarların zenginleşmesine ortam hazırlamıştı.

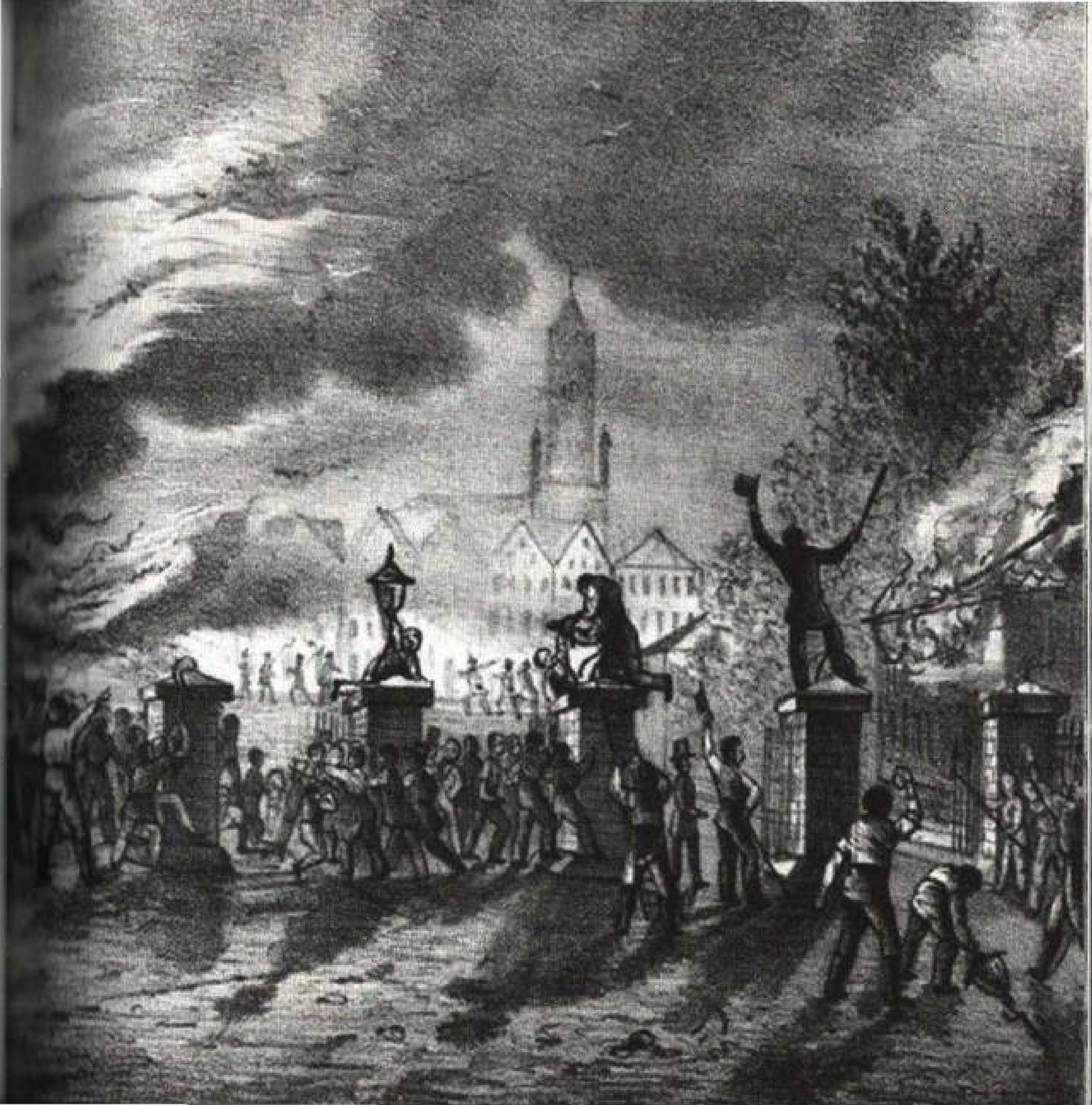
İsyan ilk olarak 1821'de Eflak'ta başladı. Avusturya'nın ilk andan itibaren Osmanlı Devleti'nin yanında yer alması hareketin büyümesini engelledi. İsyanın ikinci safhası Mora'da başladı. İlk başta kontrol altına alınan ayaklanma, sorasında büyük devletlerin devreye girmesiyle başka bir yola girdi. Osmanlı-Mısır donanması 1827'de Navarin'de yakıldı. Ruslar 1829'de Edirne'ye kadar ilerlediler. Gelişmeler karşısında Osmanlı Devleti Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı.

Berlin Konvensiyonu

Viyana Konferansı sonrası Avrupa'nın tekrar hareketlenmesi, Napolyon'u etkisiz hale getiren muhafazakâr güçlerin kendi aralarında yeni bir ittifak tesis etmesine yol açacaktır. 1833'te yapılan bu ittifakın temel sebebi, 1821'de Yunanistan'ın, 1830'da Polonya'nın egemenlikleri altında yaşadığı imparatorluklardan kopmak istemesiydi.

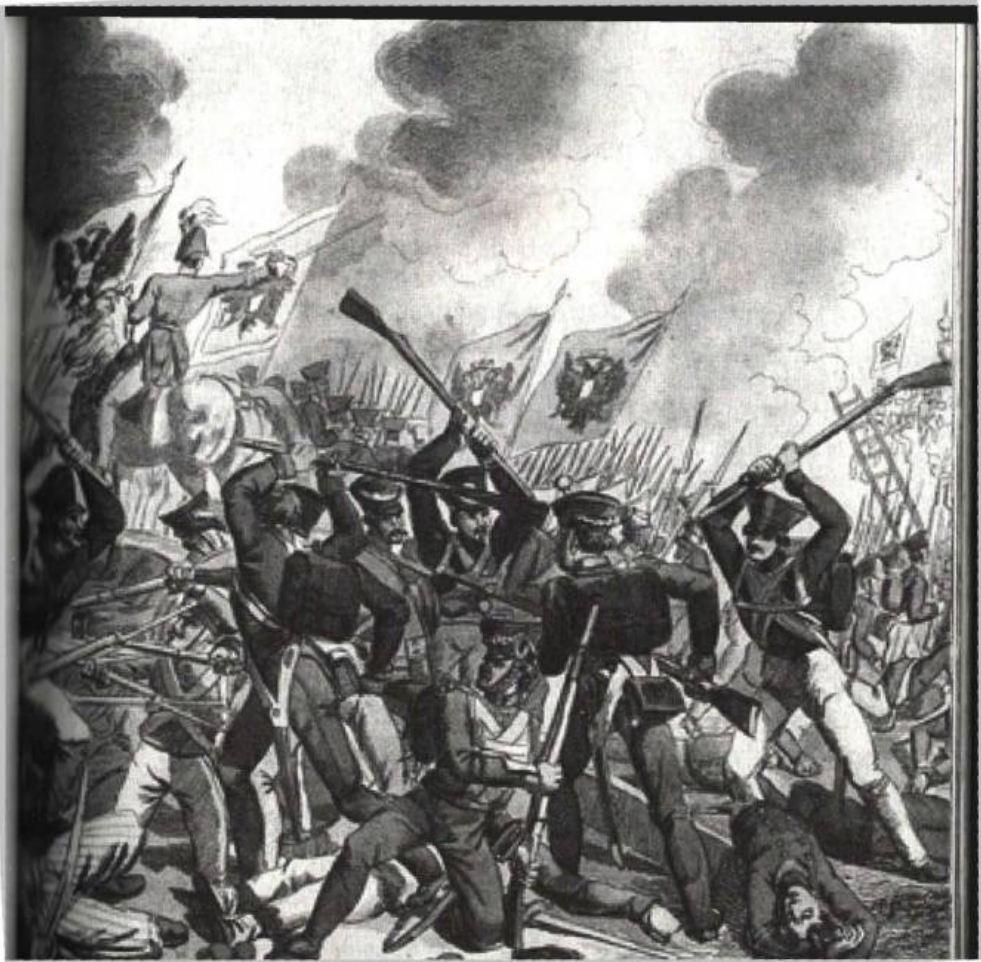
Rusya 1821'deki Yunan ayaklanmasına başlangıçta soğuk yaklaşmış ve Osmanlı Devleti'nin yanında yer almıştı. Ancak ülkedeki iktidar değişimi sonrasında Çar I. Nikolay 1826'dan itibaren Yunan ayaklanmasına açıktan destek vermiştir. Buna karşılık, tam bir yıl sonra Polonyalıların Rusya'dan kopmak için başlattıkları ayaklanma I. Nikolay tarafından acımasızca bastırıldı. Benzeri bir isyanı Macaristan'dan bekleyen Avusturya, vakit geçirmeden Prusya'yı da yanına alarak Rusya ile Berlin'de masaya oturdu. Varılan anlaşmaya göre müttefikler Orta ya da Doğu Avrupa'da olası bir isyanda ortak hareket etmeyi kabul etti. Nitekim 1848'de Macarlar Avusturya'ya karşı ayaklandığında Rusya isyanın bastırılması için devreye girecektir.

Varşova Grandükalığı ve 1830 İhtilali

1815'teki Viyana Kongresi sonrasında Avrupa'ya yeni bir çehre verilirken Polonya'nın geleceği meselesi de masaya yatırılmıştı. Önceden Avusturya, Prusya ve Rusya arasında paylaşılmış olan Polonya, Napolyon'un Rus Seferi sırasında Fransa ile ortak hareket etmişti.

Viyana Kongresi'nde Varşova Grandükalığı'nın kurulmasına karar verildi. Grandükalık Rusya'nın kontrolünde olacaktı. I. Nikolay buradaki askerî birimlerin başına kardeşi Konstantin'i getirdi. Konstantin ordu mensuplarına ve halka son derece sert davrandı. Oluşabilecek isyan hareketlerini engellemek amacıyla kurulan bu otoriter yapı, hedeflenenin tam tersi bir duruma yol açtı. 1830'da Fransa ve Belçika'da Viyana Kongresi'ne tepki mahiyetinde çıkan isyanlardan bir süre sonra Polonya halkı da ayaklandı. Başlangıçta Rus birliklerine karşı başarılı sonuçlar alındı. Ancak Mayıs 1831'den itibaren dengeler tersine döndü ve Rus egemenliği daha sert biçimde geri döndü. Polonyalı pek çok aydın ve subay yaşananlardan sonra ülkeyi terk etti.

Belçika ve 1830 İhtilali

1815 Viyana Kongresi olası bir Fransız ilerlemesine karşı güçlü bir tampon bölge yaratmak amacıyla Hollanda ve Belçika'yı birleştirmişti. Büyük devletler kendi çıkarları için böyle bir harita çizerken, iki toplum arasındaki dinsel, kültürel ve ekonomik farklılık hesaba katılmamıştı. Yeni kurulan ülkenin Orange Hanedanı tarafından idare ediliyor olması Belçikalıların kendilerini dışlanmış hissetmesine sebebiyet vermişti. Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde 1830'da çıkan ayaklanmalardan Belçika da payını almış, Ağustos ayında Hollandalılara karşı bir isyan başlamıştı.

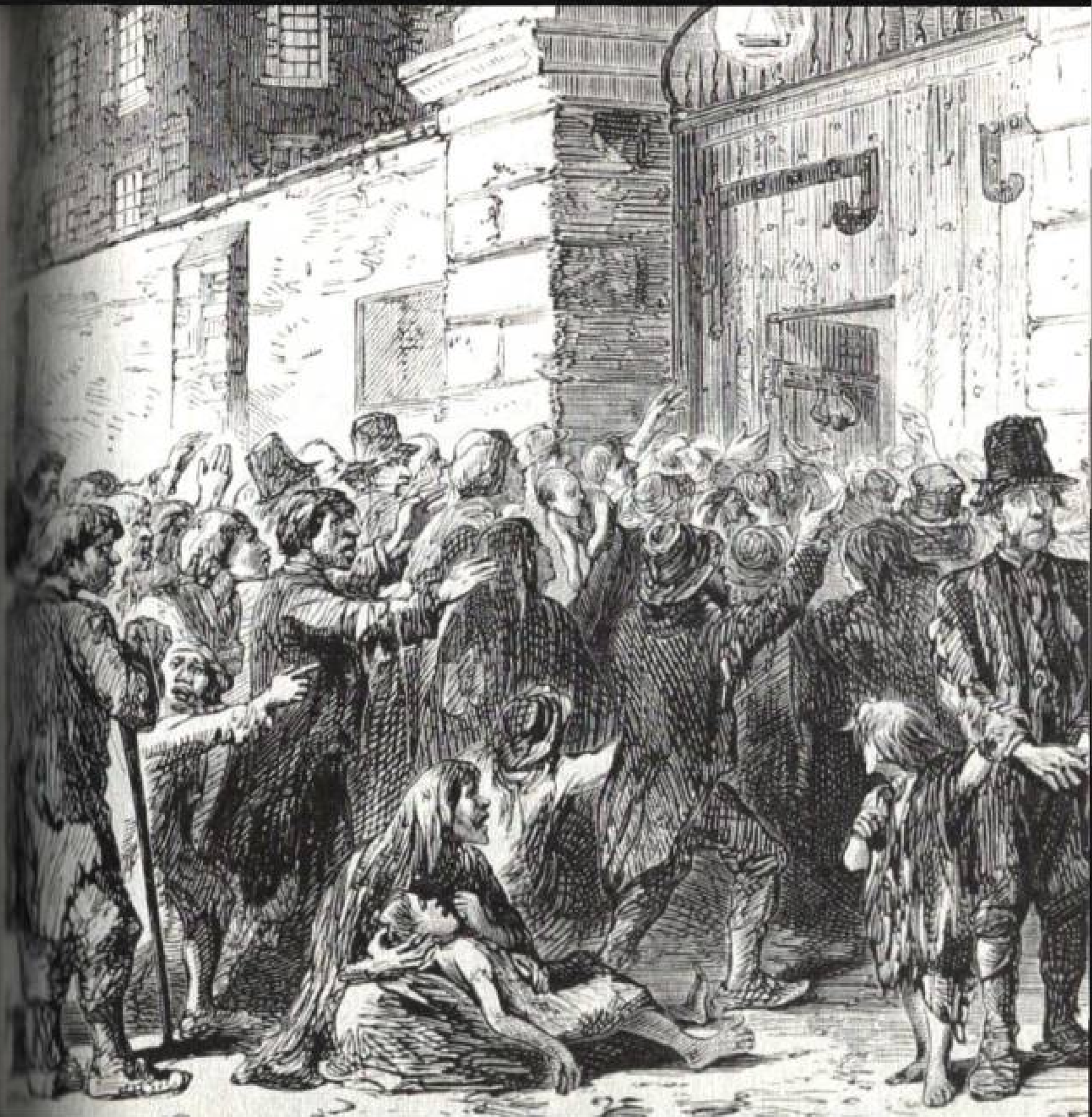
Viyana Kongresi sonrası düzeni koruma konusunda muhafazakâr bir tavır takınan Avusturya, Prusya ve Rusya bu durumu kabullenmek istemedi. Ancak İngiltere ve Fransa'nın gelişmeleri olumlu karşılaması Avusturya'yı harekete geçmekten alıkoydu. Bunun sonucunda Aralık 1830'da Londra'da toplanan bir konferans sonrasında Belçika Krallığı büyük devletler tarafından tanındı. Bununla birlikte Belçikalılar, Valonlar ve Flamanların bir arada yaşadığı bir ülke olan Belçika zaman zaman toplumsal huzursuzluklara sahne olacaktır.

İrlanda'da Büyük Kıtlık

İrlanda'da 1845-1852 yılları arasında karşılaşılan kıtlığa *phylopthora infestans* isimli bir mantar sebebiyet vermiş ve tarlalar simsiyah renge bürünmüştü. İrlanda'da yaklaşık altı milyon insanın temel besin kaynağını kahvaltı öğünü de dahil patates oluşturmaktaydı. Yılda iki kez hasat edilebildiği ve nazlı bir bitki olmadığı için patates hayati öneme sahipti. Ortalama bir İrlandalı günde dört ila altı kilogram patates tüketmekteydi. Patates ayrıca çiftlik hayvanlarına yedirilirdi. Kuzeydeki İskoçya da mantardan etkilenmiş, ancak balık ve yulaf ezmesi gibi alternatif yiyeceklerle bu süreci atlatmıştı.

İrlanda'da 1845'te patates mahsulünün üçte biri, ertesi seneyse mahsulün nerdeyse tamamı mantardan etkilendi. Patates krizindeki en kötü devre 1847-48 senelerine tesadüf etti. Sonuç olarak yaşanan kıtlık ve buna bağlı çıkan hastalıklardan dolayı yaklaşık bir milyon İrlandalı hayatını kaybetti. İki milyon İrlandalı da başta Amerika olmak üzere farklı ülkelere göç etti.

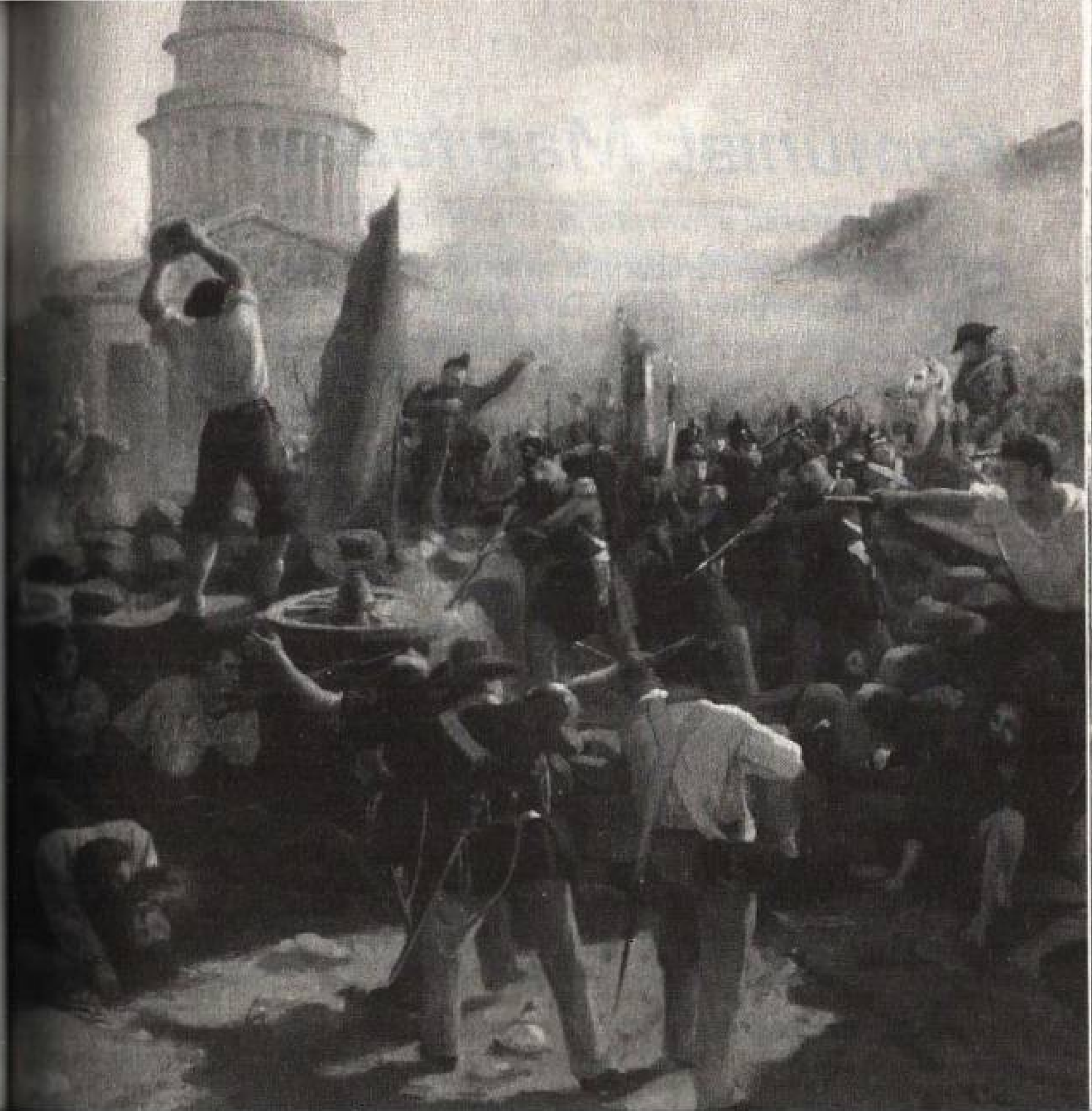

1848 Devrimleri

1848'de Sicilya'da başlayan bir dizi ayaklanma sonradan Fransa, Almanya, İtalya ve Avusturya'ya da sıçradı. İngiltere ve İrlanda ise ayaklanmalardan pek etkilenmedi.

1848 olayları sonrasında Fransa'da İkinci Cumhuriyet kuruldu. Genel oy hakkı tanındı. Haziran 1848'de Paris'te işçiler ayaklandı. Avusturya ve Prusya'da yönetim halka bir dizi hakkın yanı sıra anayasa vaadinde bulunmak durumunda kaldı. Ayrıca Macarlar özerklik elde etmeyi başardılar. Bazı yerlerde hükümetler olayları kontrol altına almak için silahlı müdahaleye başvurdu. Prag'daki ayaklanmaya Avusturya müdahale etti. Roma'daki olaylar ise Fransa'nın devreye girmesiyle kontrol altına alındı.

Zamanla olayların durulması üzerine devrimcilere tanınan oy hakkı, basın hürriyeti, toplanma özgürlüğü gibi haklardan vazgeçildi. 1852'de Fransa'da darbe yapan III. Napolyon imparatorluk düzenini geri getirdi. Ancak 1848'de Marx ve Engels tarafından kaleme alınan *Komünist Manifesto*'nun etkisi daha uzun yıllar devam etti.

Komünist Manifesto

Sanayi Devrimi'nin beraberinde getirdiği sonuçlardan biri de işçi sınıfının ortaya çıkışıdır. On dokuzuncu yüzyıl emeğin adil paylaşımı merkezli pek çok ayaklanmaya sebep oldu. Karl Marx tarafından 1847-48 kışında Brüksel'de kaleme alınan Komünist Manifesto işçi sınıfının başucu kitabı olacaktır. Komünist Manifesto'da emekçi sınıfın burjuva düzeninin devamı için en önemli araç olan "özel mülkiyet"i bir devrim sonrasında ortadan kaldırması ve akabinde sınıfsız toplum düzeni kurması merkezdeki fikirdir. Manifesto, aynı zamanda Marksist düşünce ve tarih yazımının da şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.

Marx'ın anne ve babası Yahudi inancından Protestan inancına geçmiş kişilerdi. Babası oğlunun da kendisi gibi hukuk eğitimi almasını ve iyi bir Alman olarak yetişmesini arzuluyordu. Karl Marx Bonn ve Berlin'de geçen eğitim hayatında sosyalizmle tanıştı. Bu alandaki en önemli yoldaşı yine kendisi gibi bir Alman olan Friedrich Engels'ti. Engels, Protestan inancına bağlı, fabrikatör bir ailenin çocuğuydu. Eğitim görmek için gittiği İngiltere'nin Manchester şehrinde işçilerin içinde bulunduğu

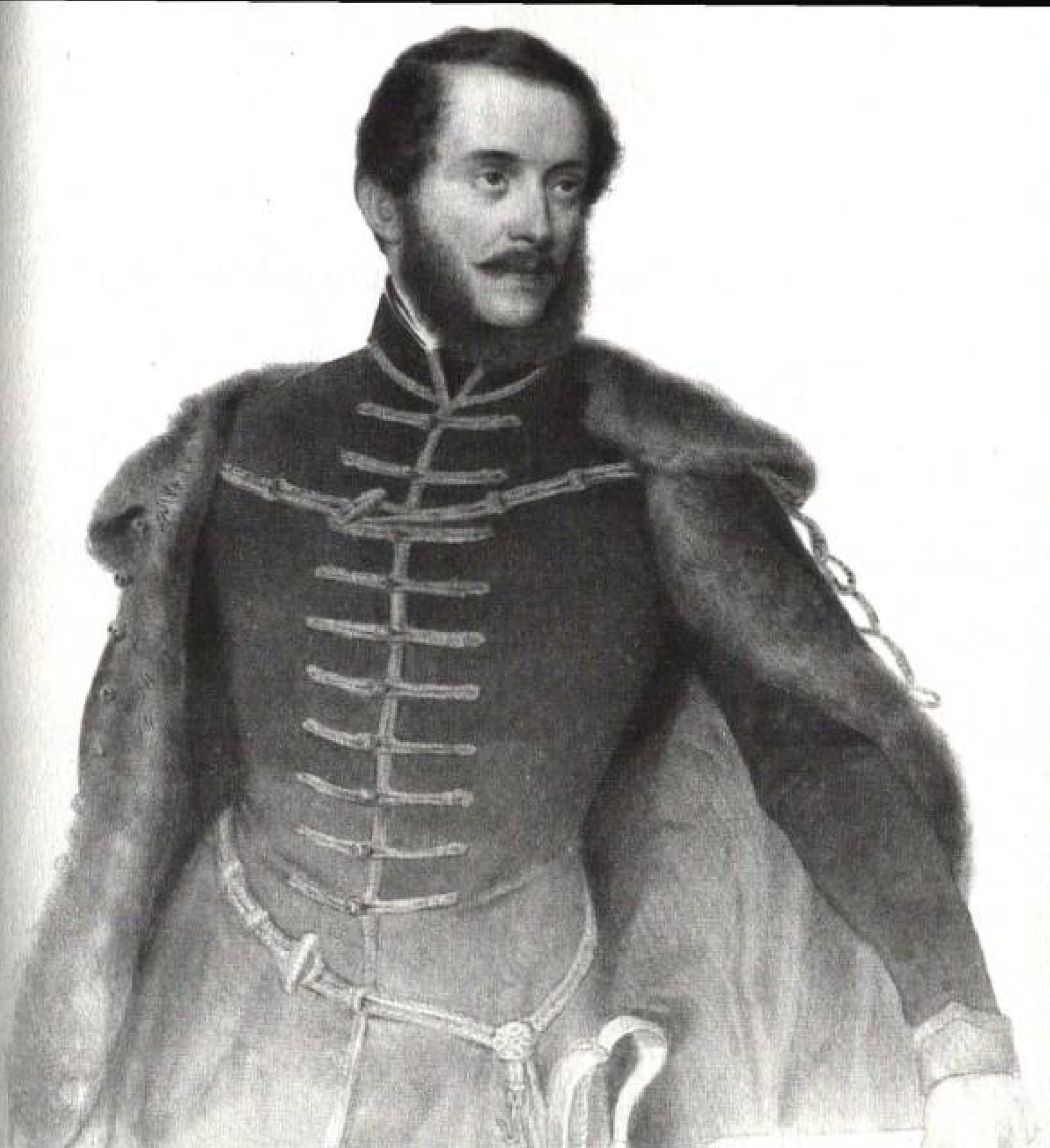
perişan çalışma koşulları onu da sosyalizme yöneltecektir. Komünist Manifesto 1848'de Avrupa'nın önemli merkezlerinde bir dizi ayaklanmanın çıktığı bir ortamda kaleme alındı. İkili bu süreçte Almanya'ya dönerek Neue Rheinische Zeitung gazetesini kurdu. Ancak devrimin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine tekrar Londra'ya kaçtılar.

Marx bundan sonra ömrünü British Library'nin okuma salonuna kapanarak başta *Das Kapital* olmak üzere kült eserlerini yazmakla geçirdi. Ancak maddi açıdan tam bir sefalet içindeydi. Bu konuda Engels'in ona sağladığı imkânlar bir nebze de olsa hayatını kolaylaştıracaktır. Engels, iki tarafın geçimini temin için ironik bir şekilde babasının fabrikasında görev almak durumunda kaldı. 1883'te Londra'da ölen Marx'ın mezarında *Komünist Manifesto*'da geçen şu cümle yazılıdır: "Bütün ülkelerin işçileri, birleşin!"

Lajos (Layoş) Kossuth

Bir Protestan olan ve iyi bir eğitim alan Kossuth ilk olarak gazeteci kimliğiyle ses getirdi. Fikirleri pek çok Macar reformcuya göre radikaldi. Avusturya şansölyesi Metternich onu gazeteci olarak hükümetin hizmetine almak istediyse de başarılı olamadı.

1848 devrimleri sırasında kurulan Macar hükümetinde ilk olarak maliye bakanı olarak vazife aldı. Bu sırada ülkesinin Sırp ve Hırvat tehdidi altında olduğunu ifade ederek ulusal bir ordu toplanmasını teklif etti. Nitekim Macaristan kısa bir süre sonra Avusturya'nın yönlendirdiği Hırvat birliklerince işgal edildi. Bunun üzerine Kossuth ve Macar meclisi ülkenin bağımsızlığını ilan etti. Arthur Görgey önderliğinde kurulan Macar ordusu kısa sürede işgalci güçleri ülkeden çıkardı. Ancak Rus ordularının Avusturya birliklerine yardım için devreye girmesi üzerine Kossuth, Osmanlı ülkesine sığındı. İki sene kadar Kütahya'da kaldıktan sonra ABD'ye gitti. 1894'te ölen Kossuth'un cenazesi törenle Macaristan'a getirilerek toprağa verildi.

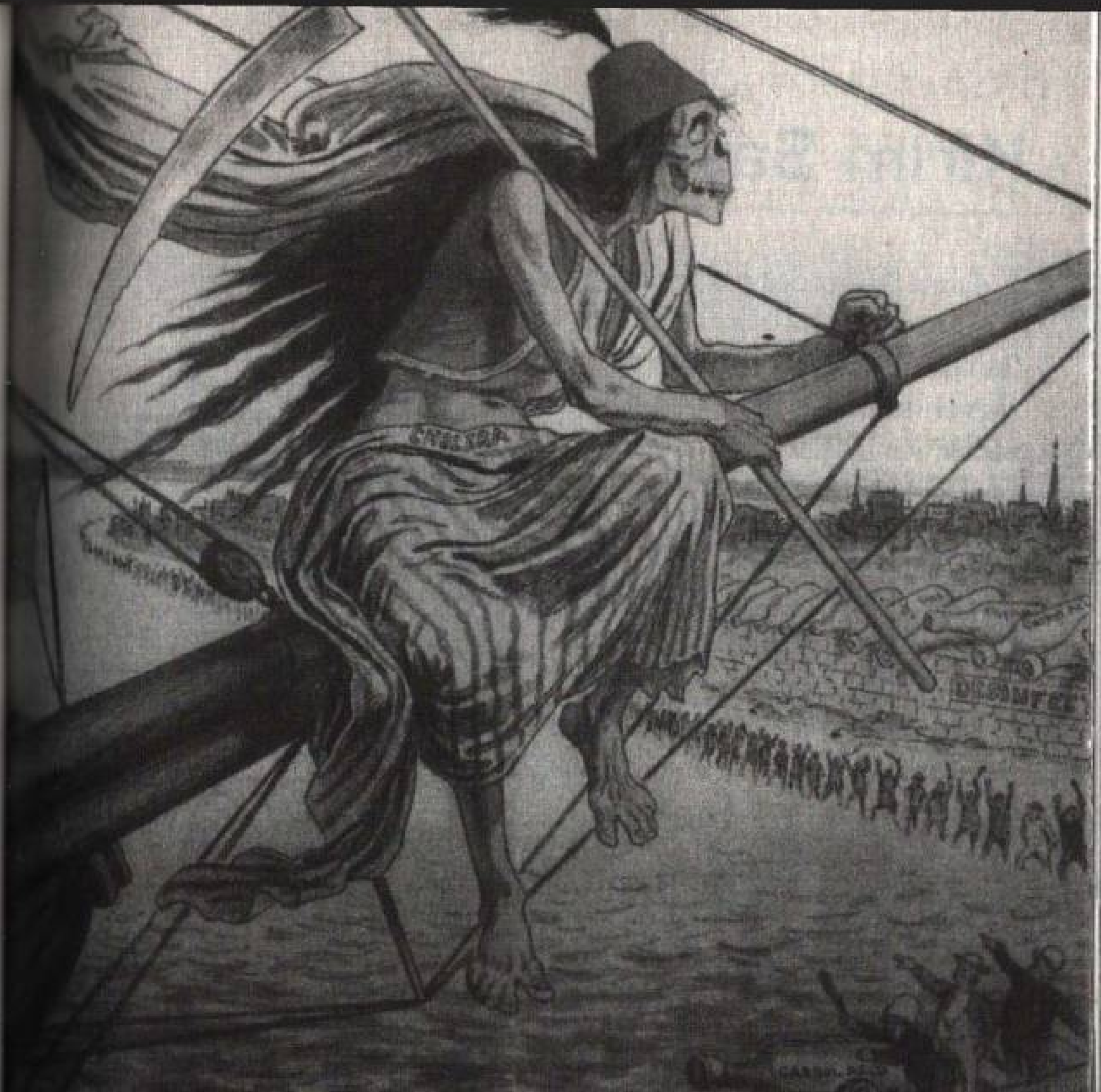

John Snow ve Kolera

1813'te Londra'da doğan John Snow, Londra Üniversitesi'nde tıp eğitimi gördü. İlk başlarda anestezi üzerine yoğunlaştıysa da, sonradan kolera hastalığının sebepleri üzerine odaklandı.

On dokuzuncu yüzyıl ortalarında kolera ve daha pek çok hastalığın kirli havadan kaynaklandığına inanılıyordu. Snow, hastalığın yayılmasında kirlenmiş su kaynaklarından su temin eden pompaların önemli rol oynadığı kanısındaydı. 1854'te Londra yakınlarındaki Broad Street'i merkez alan kolera salgınında bu tezini ispatlamaya çalıştı. Snow yaptığı incelemelerde bölgenin uzağında oturan fakat salgından etkilenerek hayatını kaybeden üç çocuğun Broad Street'te bir okula gittiklerini ve su ihtiyaçlarını buradan temin ettiklerini tespit etti. Öte yandan aynı caddede bulunup da salgından etkilenmeyen bir fabrikanın suyunu başka bir pompadan getirttiğini fark etti. Belediye yetkililerini zar zor Broad Street pompasının kolunu çıkartmaya ikna etti ve salgın kesildi.

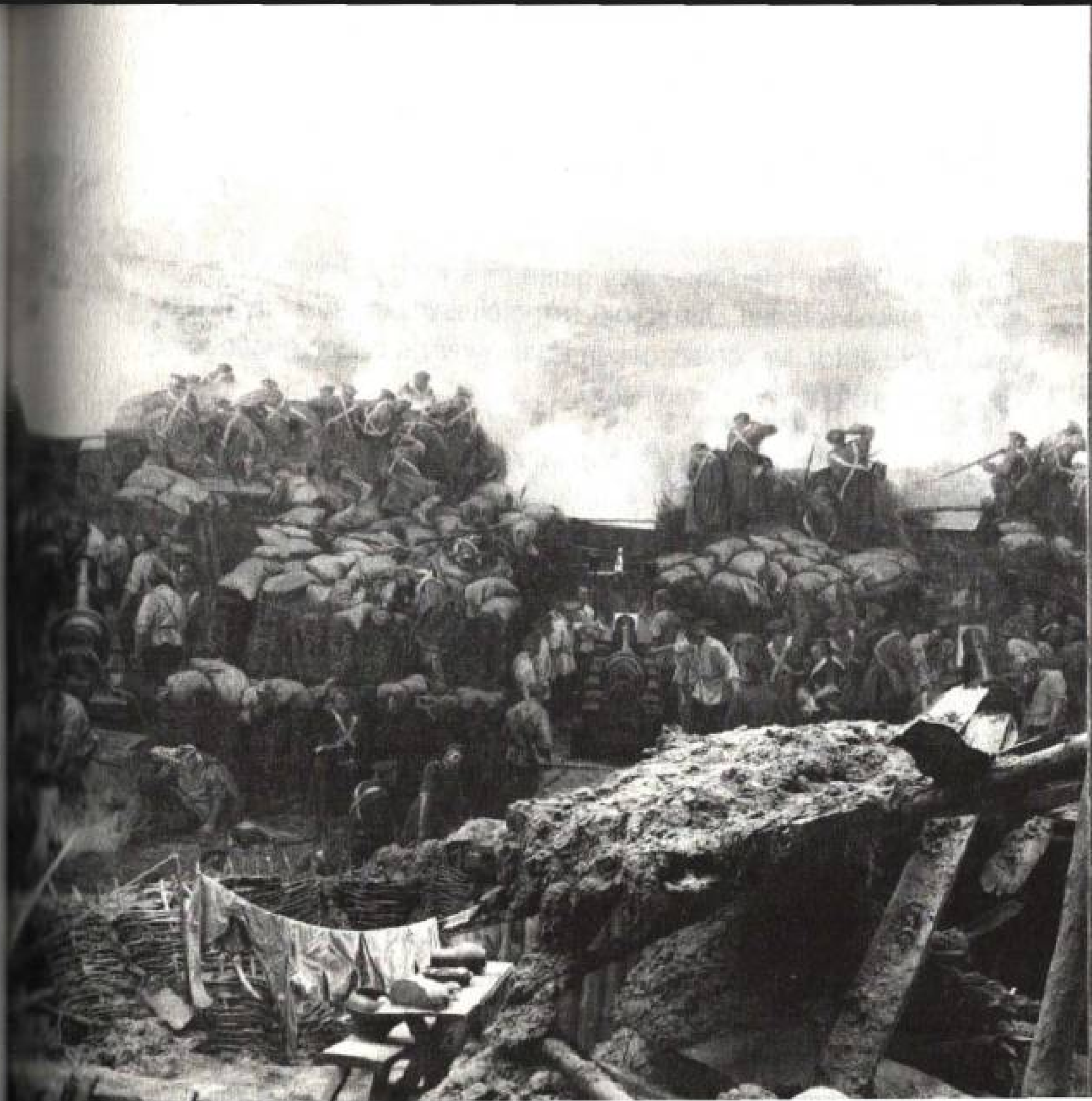
Snow'un teorisine 1880'lerde Robert Koch koleraya sebep olan mikroorganizmayı tespit edene kadar şüpheyle yaklaşılacaktır.

Kırım Savaşı

Kırım Savaşı pek çok tarihçi tarafından I. Dünya Savaşı'nın provası kabul edilir. Savaşın çıkış nedeni olarak 1852'de Osmanlı Devleti idaresinde bulunan Kutsal Topraklar'a yapılan hac ziyareti sırasında Fransızların Katolikler, Rusların ise Ortodoks hacılar için haklar talep etmesidir. Osmanlı Devleti Fransa'nın talebini kabul ederken Rusya'nın talebi geri çevrildi.

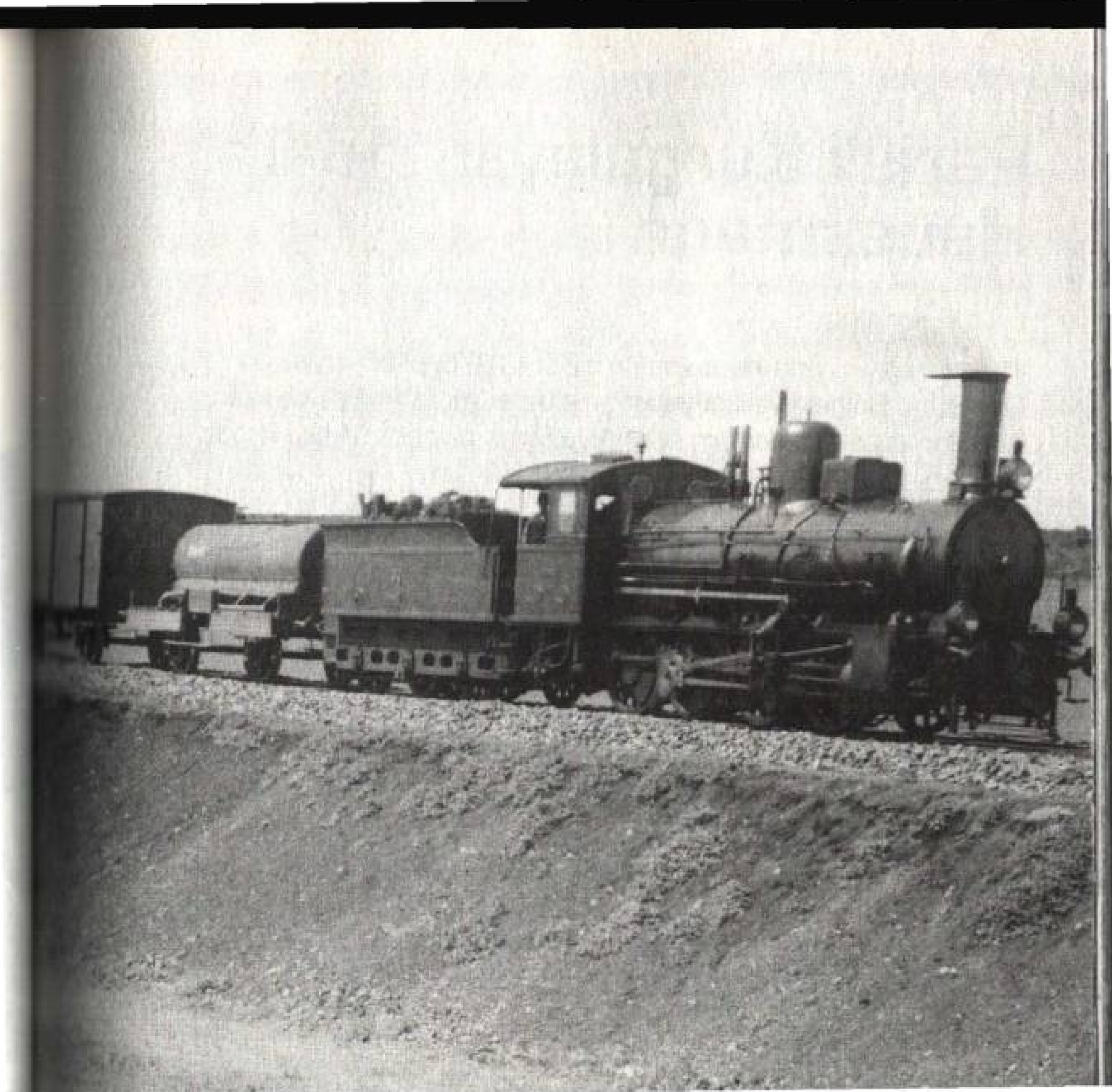
Rusya bunun üzerine Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Devleti'nin bir dizi reform yapmasını istedi. Sonrasında bu toprakları istila etti. Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya ültimatom vermesi ve Rusya'nın bunu geri çevirmesi Ekim 1853'te savaşa yol açtı. Dengeler İngiltere, Fransa ve Piyemonte'nin de savaşa katılımıyla değişti. Askerî teknoloji açısından üstün olan müttefikler, Rus ordusundaki bağlantı kopukluğu, Rus askerlerinin eğitimsizliği, ekonomik sıkıntılar gibi nedenlerle zor da olsa savaşı kendi lehlerine çevirdiler. Rusya 1856 Paris Antlaşması'yla savaştan çekilmek durumunda kaldı ve Osmanlı Devleti üzerindeki emellerini en azından bir süreliğine erteledi.

Demiryolu Çağı

Sanayi Devrimi denilince akla gelen ilk somut sembollerden biri demiryoludur. Demiryolu teknolojisinin temelleri İngiltere ve ABD'de atıldı. Vagonları çeken atların yerine buhar gücünün konulması tüm dünyada çığır açtı.

1830'da Manchester ile Liverpool arsında bir demiryolu inşa edilmişti. Fransızlar da en büyük tekstil kentleri olan Lyon'dan bu şehrin civarındaki maden tesislerine uzanan demiryolu hatları inşa ettiler. On dokuzuncu yüzyılın ortalarına gelindiğinde demiryolları Afrika'da, Avustralya'da, dünyanın en ücra köşelerinde işlemeye başlamıştı. Sömürgeci devletler sömürgelerine bu sahada cömertçe yatırım yaptılar. Demiryolu hem iç kısımlarda bulunan hammaddenin kolayca limanlara ulaşmasın sağlıyor hem de olası bir isyanı bastırmak söz konusu olduğunda askerlerin kolayca bölgeye sevkini temin ediyordu. Rusya, on dokuzuncu yüzyıl sonlarında dünyanın en uzun demiryolu hattı olan Trans Sibirya hattını bu amaçla tesis etti. Buhar gücü eş zamanlı olarak gemilere de uygulanacak ve emperyalizmde yeni bir devre başlayacaktır.

Paris'i Kurgulayan Adam: Haussmann

Georges-Eugéne Haussmann 1853-1870 yılları arasında Seine Bölgesi valiliği yapmış ve bu süreçte Paris'i yeniden kurgulamıştır. Bu tasarım sonraki yıllarda pek çok ülkede örnek olarak benimsenecektir.

Haussmann valiliğe gelmeden önce Paris plansız ve gittikçe büyüyen bir kent durumundaydı. Altyapı eksiklikleri salgın hastalıklara ve güvenlik sorununa yol açıyordu. Haussmann şehri planlarken dar sokakları yıkmayı ve geniş bulvarlar açmayı hedefledi. Bunun için pek çok tarihî yapıyı ortadan kaldırdı. Dar sokakların ortadan kaldırılması 1830 ve 1848 İhtilalleri sırasından ayaklanan halkın sığındığı mekânları yok etti ve orduya müthiş bir avantaj sağladı. Diğer yandan Paris, kasvetli şehir görüntüsünden kurtuldu. Bir mağazalar ve kafeler diyarına dönüştü. Seine Nehri kıyısında açılan Saint Germain Bulvarı örneğinde olduğu gibi yolun iki yakası ağaçlarla süslendi. Tüm bu süreç sırasında yoksul halk kentin banliyölerine yollandı. Varlıklı burjuva ailelerin şehir merkezine yerleşmesi teşvik edildi.

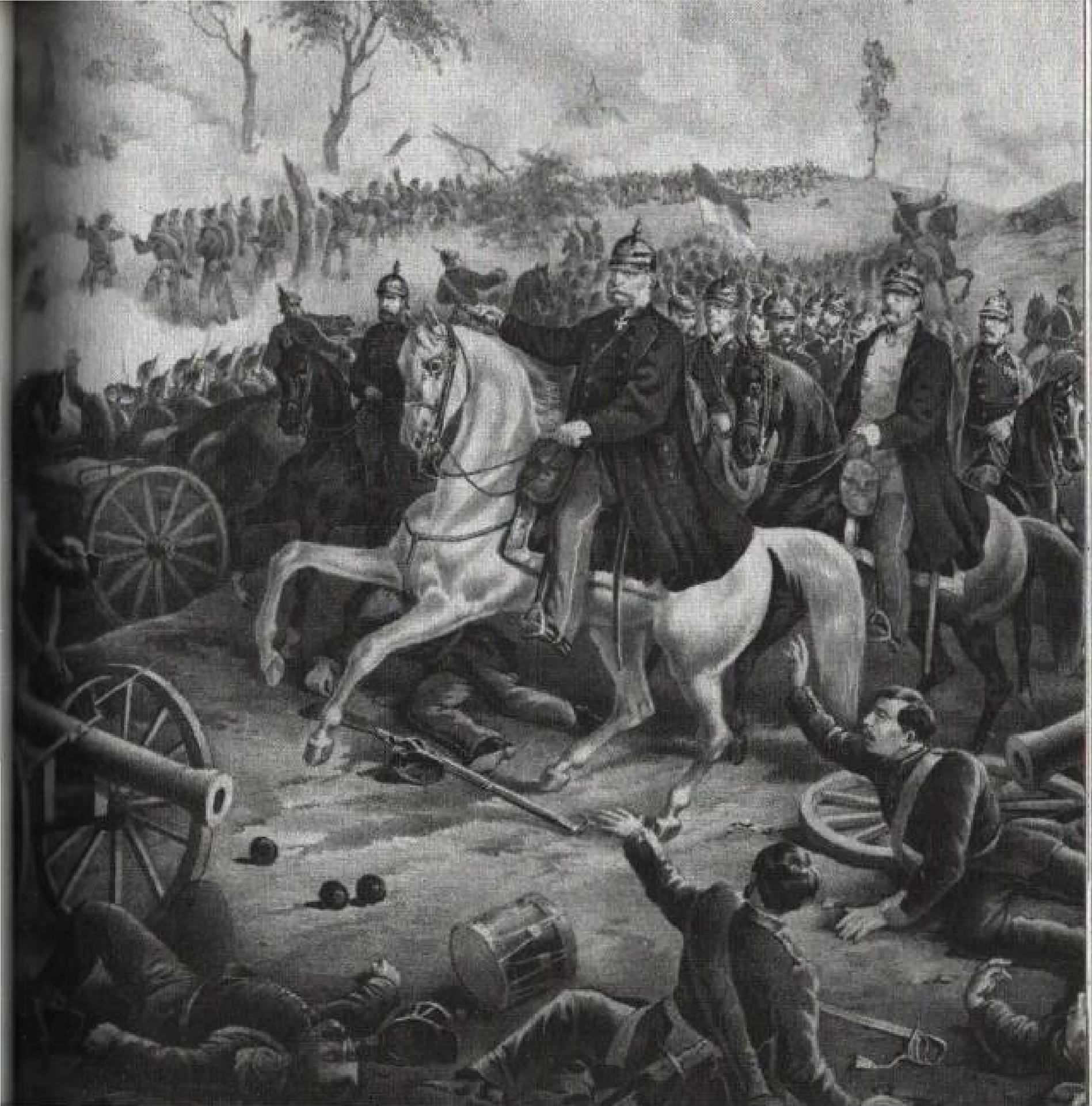

Sedan Savaşı

1871'de meydana gelen Sedan Savaşı sonrası Alman İmparatorluğu, yani *Reich* ikinci kez kurulurken Fransa İmparatorluğu yıkılıyordu. Aynı şekilde Fransa baskısından kurtulan İtalya Krallığı Papa'yı anlaşmaya zorlayarak Roma'yı krallığın başkenti haline getiriyordu.

1870-71 yılları arasında meydana gelen Fransız-Alman çatışmasının belirleyicisi olan Sedan Savaşı'nda Fransız ordusunu Mareşal Mac-Mahon Prusya ordusunu General Helmuth von Moltke idare diyordu. Mareşal Mac-Mahon Metz'de tuzağa düşürülen Ren ordusunu kurtarmak için yanında Fransa imparatoru III. Napolyon olduğu halde harekete geçmiş, gelişmeleri öğrenen Moltke de Mac-Mahon'un yolunu kesmek için veliaht prens Saksonyalı Albert kontrolündeki orduyu ileri sürmüştü. Mac-Mahon'un çarpışmalar sırasında yaralanması Fransız ordusunun dağılmasına yol açtı. Daha fazla direnmenin beyhude olduğuna karar veren İmparator III. Napolyon teslim olma yoluna gitti.

Prusya ordusu Paris'e doğru yola çıktığında, 4 Eylül 1871'de Paris'te bir ayaklanma olmuş ve Fransa'da imparatorluk rejimi yıkılarak yerine geçici bir cumhuriyet ilan edilmiştir.

Almanya'yı Birleştiren Adam: Bismarck

Bismarck 1862'de Prusya şansölyesi oldu. Aynı yıl yapılan bütçe görüşmelerinde komisyon üyelerine şu mesajı verdi: "Dönemin büyük problemleri tartışma ile değil kan ve demir ile çözülecektir."

Alman coğrafyasının birleşmesi için Prusya'nın Danimarka, Avusturya ve Fransa ile çatışması gerekiyordu. Bismarck öncelikle Avusturya'yı yanına alarak Schleswig ve Holstein üzerinde egemenlik tesis etmeye çalışan Danimarka'yı bozguna uğrattı. Prensliklerin idaresi konusunda yaşanan gerilim Avusturya'nın 1866'da Könnigrätz Savaşı'yla devre dışı bırakılmasıyla sonuçlandı. Avusturya, Alman coğrafyası üzerindeki tüm iddialarından feragat etmeye zorlandı.

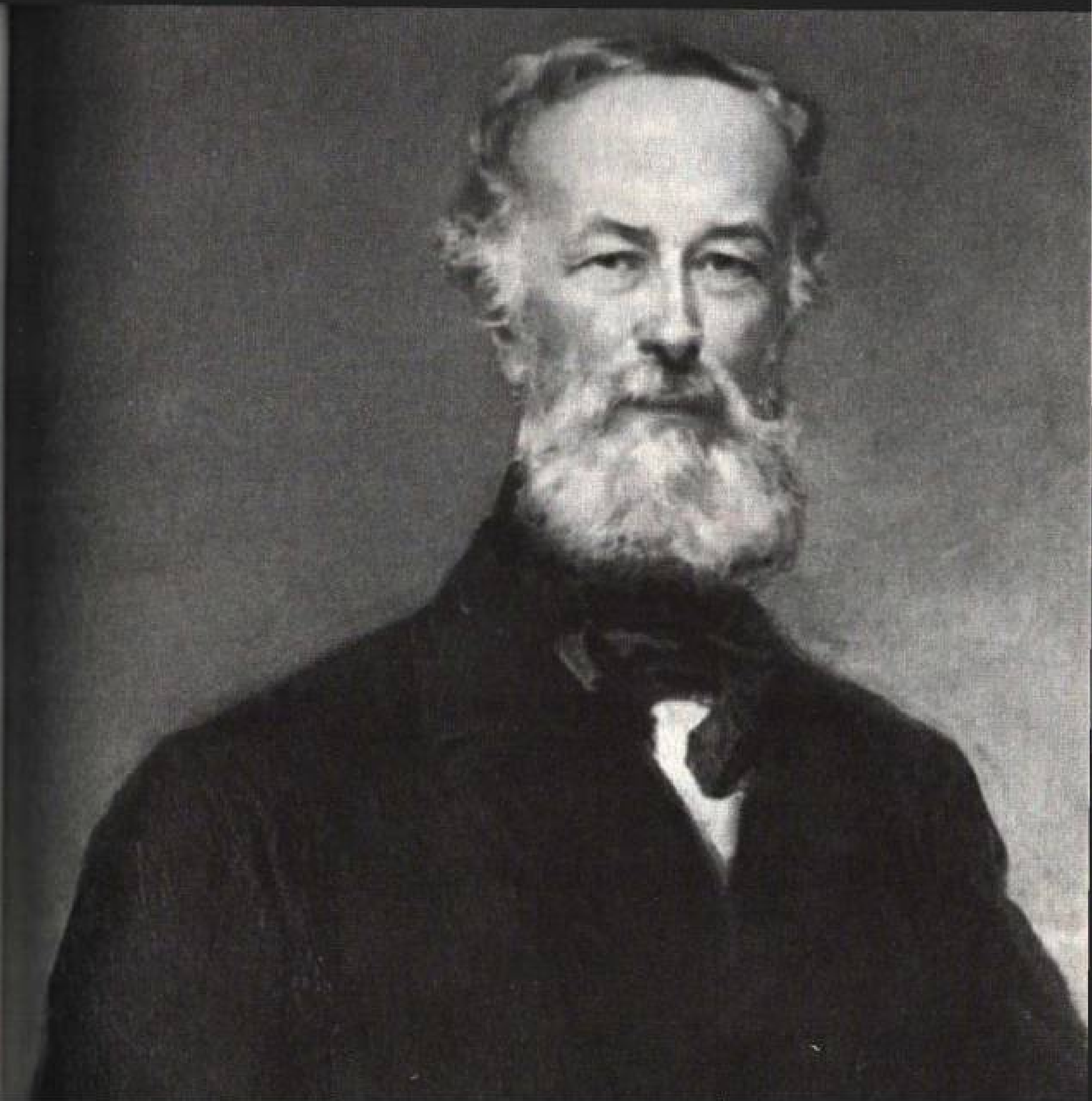
Son olarak Fransa ile İspanya tahtının veraseti meselesi yüzünden çıkan Sedan Savaşı'nda hem Fransız ordusu hem de İmparator III. Napolyon esir alındı. Versailles Sarayı'nın aynalı salonunda yapılan bir törenle Almanya'nın kuruluşu ilan edildi. Bavyera Kralı II. Ludwig'in yine Bismarck tarafından önceden ayarlanan teklifiyle Prusya Kralı Willhelm'e imparatorluk tacı teklif edildi ve kendisi Almanya İmparatoru olarak taç giydi.

Alfred Krupp

Almanya'nın I. ve II. Dünya Savaşı yıllarında önemli başarılara imza atma sebeplerinden biri hiç şüphesiz Alfred Krupp'un temellerini attığı Krupp firmasıydı.

On dört yaşında babasından çelik dökümhanesini devralan Alfred Krupp'un başlangıçta yedi işçisi vardı; 1887'de hayata gözlerini yumduğundaysa yirmi binden fazla işçisi bulunuyordu. Alfred Krupp ilk başlarda dökme çelikten demiryolu dingilleri ve yayları imal ediyordu. Sonrasında dikişsiz çelik demiryolu tekerleği imal etti. Savaş topu yapımına başladığı yıllarda Rusya'dan hiç sipariş alamamıştı. İlk siparişler Mısır, Belçika ve Rusya'dan gelmişti. 1870-71 Fransa-Prusya Savaşı sırasında Krupp'un topları rüştünü ispat etti. Bu savaş sonrası firma "Reich'ın Cephaneliği" diye anılır oldu. Kaiser (II.) Wilhelm döneminde özellikle donanmaya verilen önem firmanın gemiler için zırhlı levha üretmesini beraberinde getirdi. I. Dünya Savaşı sonrasında fabrikanın faaliyetlerine bir süreliğine son verilse de, Hitler'le birlikte aile ve fabrika tekrar önem kazandı.

İtalyan Siyasi Birliği

İtalya, Roma İmparatorluğu'nun çökmesinden sonra istikrara kavuşamamış, sıklıkla yabancı güçlerin istilasına maruz kalmıştı. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde bir İtalyan birliği tartışılmaya başladı. Birleşmenin Papa ya da Piyemonte Krallığı etrafında olması bekleniyordu. Piyemonte Devleti başbakan Cavour kontu Benso ve kral II. Vittorio Emanuele idaresinde ön plana çıktı. Karşılarındaki en büyük engel Avusturya idi. 1854'te Kırım Savaşı'nda Rusya'ya karşı savaşan Piyemonte böylece Fransa'nın desteğini kazandı. Fransa imparatoru III. Napolyon Vittorio Emanuel'in kızıyla evlenerek ittifakı perçinledi.

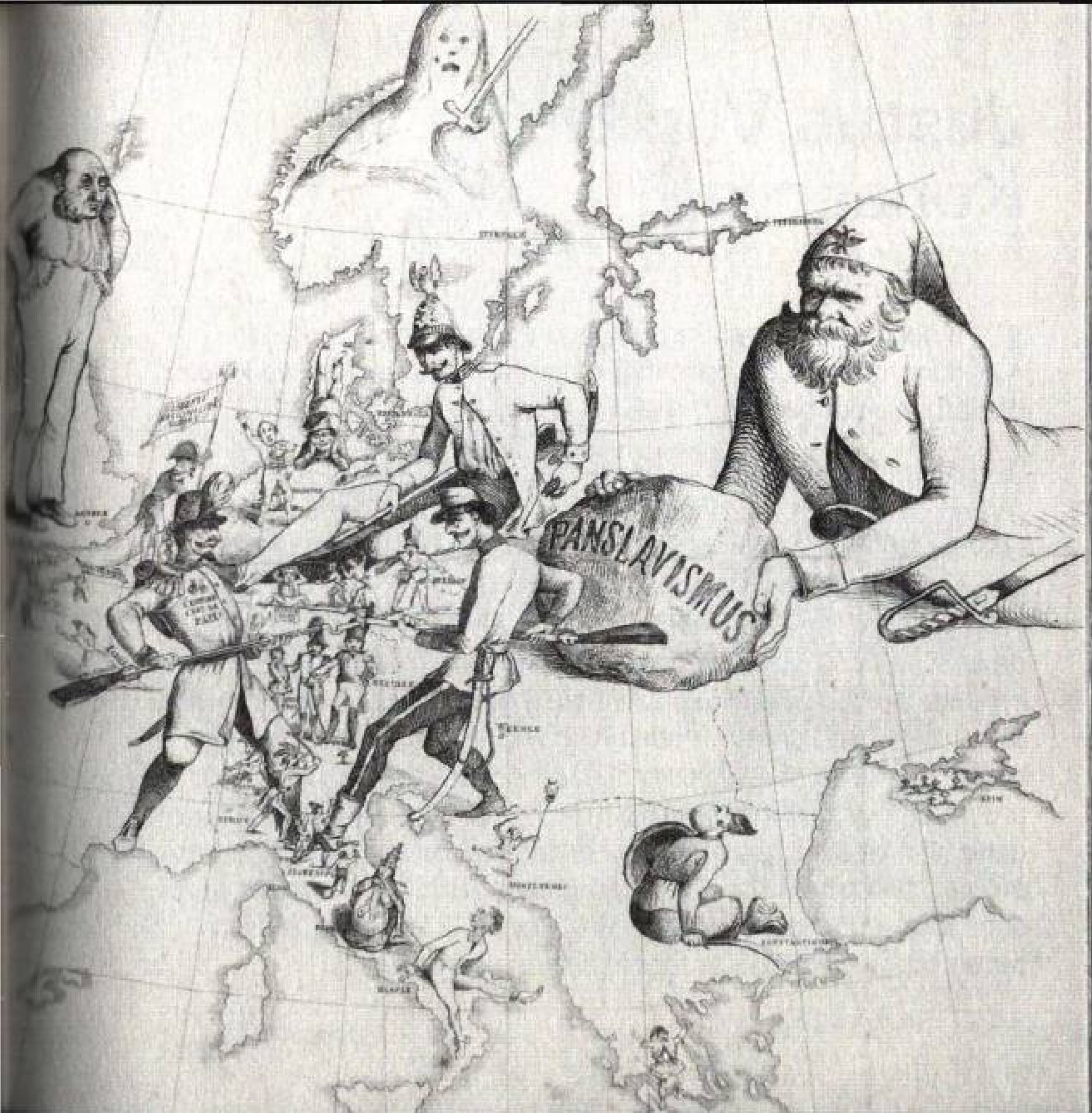
1859'da Piyemonte, Fransa'nın da yardımıyla Milano ve ardından Lombardiya'yı Avusturya işgalinden kurtardı. İtalya'nın güneyinde bulunan Napoli ve Sicilya Krallığı birliğe karşı tavır takınmıştı. General Guiseppe Garibaldi önce Napoli ve sonrasında Sicilya'yı işgal edip bölgenin Piyemonte'ye bağlanmasını sağladı. Avusturya 1866'da Prusya'ya yenilince bu ülkenin işgalinde bulunan Venedik birliğe dahil edildi. Son olarak Papa'nın idare ettiği Roma 1871'de ittifaka katılmak zorunda kaldı. Zira aynı yıl Papa'nın en büyük destekçisi olan Fransa, Prusya'ya yenilmişti.

Panslavizm

On dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan Panslavizm büyük ölçüde Orta, Doğu ve Güney Avrupa Slavlarını birleştirme amacı güdüyordu.

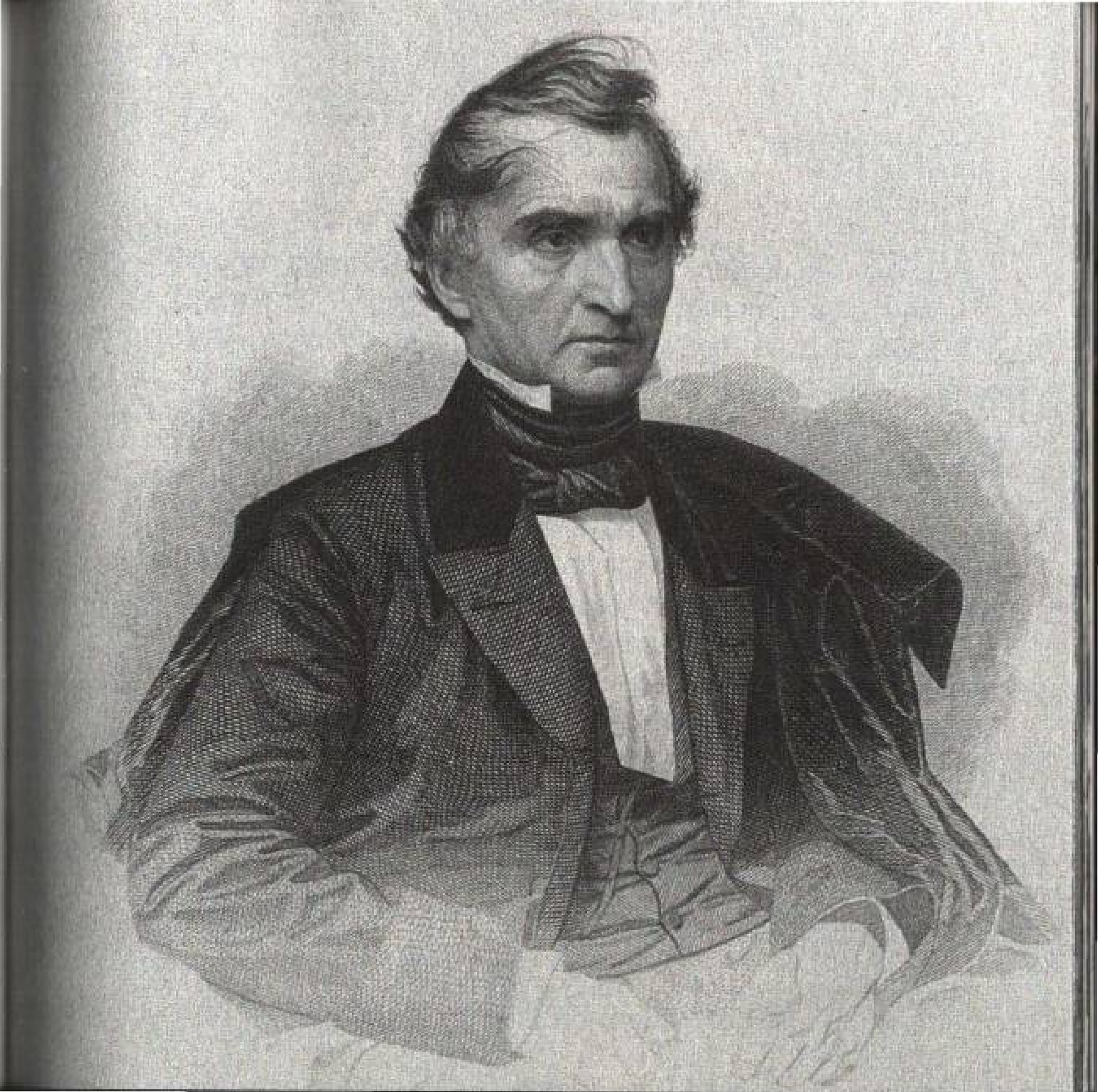
Her ne kadar Rusya ile özdeşleştirilmiş olsa da, Panslavizm ilk olarak Avusturya topraklarında şekillendi. Prag bu akımın ilk büyük merkeziydi. Panslavist aydınlar Slav topluluklarının şarkı, destan, folklor ve dillerini inceleyerek bir dizi ortaklık keşfetme yoluna gittiler. Dostoyevski gibi bazı meşhur isimler de bu akıma destek verdi. Zaten akımın savunuculuğunu 1860'lardan itibaren Ruslar devraldılar. Başlangıçta kültürel yanı ağır basan Panslavizm bir süre sonra Rusya'nın siyasi emellerine hizmet eder bir hale büründü: Bu görüşe göre Avrupa medeniyeti artık çökmek üzereydi, Batı kültürünün yükselen merkezi ise Rusya'ydı. Misyonun hayata geçebilmesi için Avusturya ve Osmanlı idaresi altında yaşayan Slavların bağımsızlık kazanması şarttı. Bu girişim 93 Harbi sonunda pek çok Slav topluluğun Osmanlı Devleti'nden kopmasının önünü açtı. Ancak milliyetçilikler çağında Panslavizm beklenen etkiyi yaratmanın uzağında kaldı.

PANSLAVISMUS

Justus Von Liebig ve Konserve

On dokuzuncu yüzyıl Sanayi Devrimi'nin zirveye çıktığı bir dönemdir. Bu devrede nüfus hayli kalabalıklaşacak ve kitleleri beslemek ciddi bir sorun teşkil edecektir.

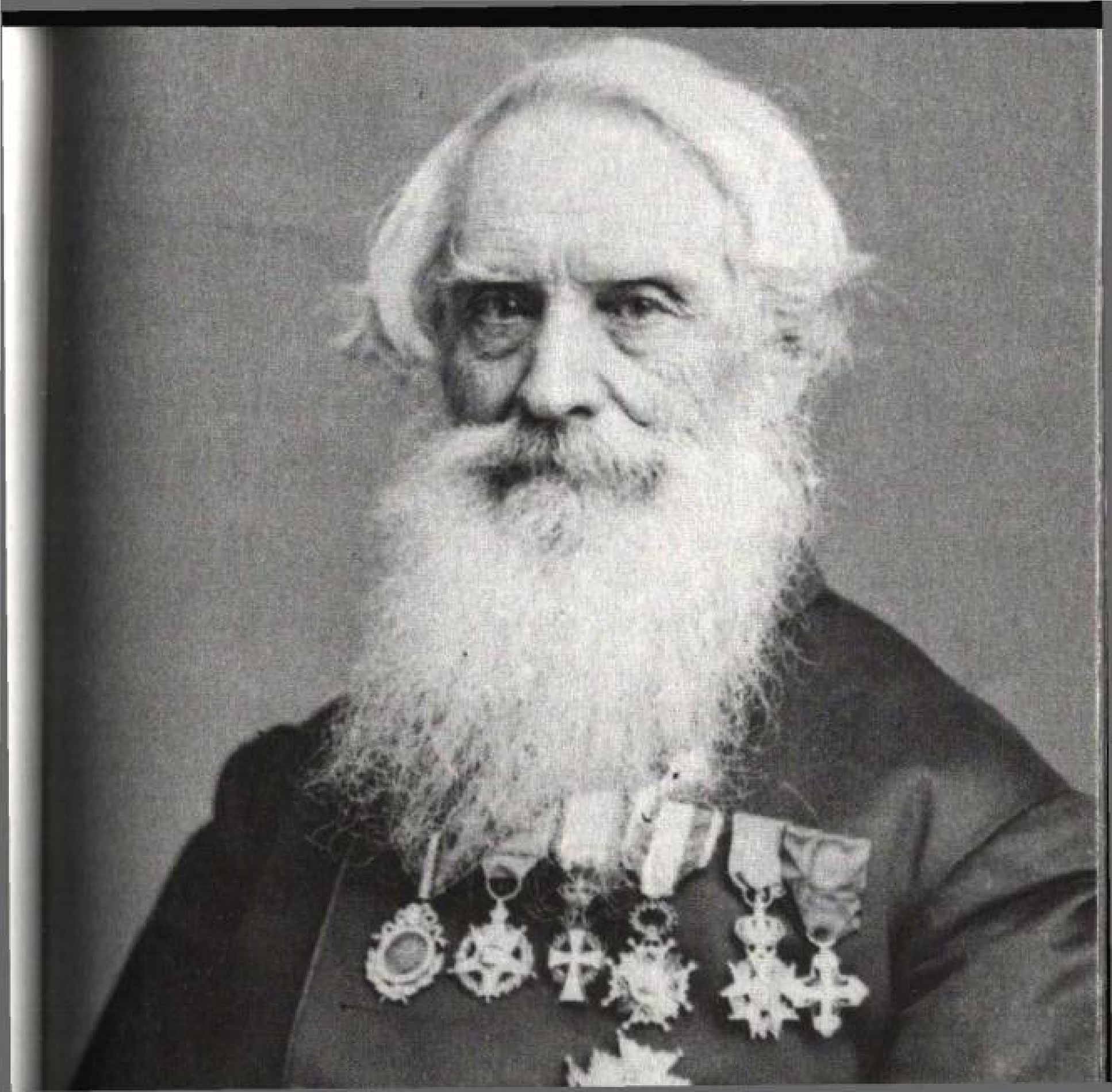
Justus von Liebig'in kıymeti de burada devreye girer. 1803'te Almanya'nın Darmstadt kentinde doğan Liebig, önce Bonn Üniversitesi'nde eğitim aldı. Öğrenimine Paris Sorbonne Üniversitesi'nde devam etti. Özellikle organik kimya, tarım ve konservecilik alanına yoğunlaştı. Esasen Liebig'den önce de konservecilik alanında önemli adımlar atılmıştı, ancak et konserveciliğinde hâlâ bazı sıkıntılar mevcuttu. Etin yaklaşık yüzde otuzu kemik ve üçte biri sudan oluşuyordu. Liebig'in katkısıyla bunların çıkarılması sonrasında daha az yer kaplayan ve eskiye oranla besleyici et konserveleri üretilmeye başladı. Böylece denizciler ve savaş alanına sevk edilen ordular daha besleyici et ürünleri tüketme imkânı buldular. Liebig 1856'da Londra'da kendi adını taşıyan bir de et suyu firması kurdu. Etleri Uruguay'dan temin ettiği için 1865'te fabrikasını bu ülkeye taşıdı.

Telgraf

Küreselleşen dünyada haberleşme her zamankinden daha çok önem taşır olmuştur. Telgraf, kodlanmış bilginin bir sinyal aracılığıyla uzaktaki alıcıya iletilmesi esasına dayanıyordu. Tarihsel süreçte insanlar farklı yöntemler kullanarak uzaktaki insanlarla haberleşmişti. Ancak hiçbiri telgrafın meydana getirdiği etkiyi yaratacak nitelikte olmamıştı.

Danimarkalı fizikçi Hans Christian Ørsted 1819'da telden geçen elektrik akımının telin yanına konan bir pusulayı hareket ettirdiğini fark etti. İngiliz Cooke ve Wheatstone ikilisi ilkel bir telgraf aleti geliştirdi. ABD'li Samuel Morse ise 1835'te Mors Alfabesi olarak adlandırılan ve harflerle rakamları nokta-çizgi sembolleri ile gösteren bir kod geliştirmeyi başardı; 1837'de basıldığında elektrik devresini kapatan, bırakıldığında açan bir anahtar yaptı. 1856 Kırım Savaşı yıllarında etkin olarak kullanılan telgraf kısa bir süre sonra merkezî hükümetlerin vazgeçilmezleri arasına girdi. Atlas Okyanusu'nun altından teller geçirilerek kıtalar arası haberleşme sağlandı. Telefonun yaygın olarak kullanılmasıyla birlikte zaman içinde telgraf önemini kaybetti.

Dreyfus Olayı

Fransa'da III. Cumhuriyet döneminin en önemli hadiselerinden olan Oreyfus Olayı ülkeyi iki kampa böldü. On dokuzuncu yüzyılın en önemli davalarından biri olarak görülen Dreyfus Davası aydınların da müdahil olmasıyla farklı bir boyuta taşındı.

Alfred Dreyfus varlıklı bir Yahudi ailenin oğluydu. Askeriyeye girdi. 1894'te Savaş Bakanlığı emrinde çalışırken gizli belgeleri Alman askerî ataşesine vermekle itham edildi. Zayıf delillere rağmen mahkûm oldu. Fransız Guyanası açıklarındaki Şeytan Adası'na gönderilerek ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

Ancak olay büyüdü. Aralarında Émile Zola, Émile Durkheim, Georges Clemenceau gibi isimlerin bulunduğu pek çok aydın yaşanan tartışmalara müdahil oldu. Émile Zola "J'Accuse" yani "Suçluyorum" adıyla bir yazı kaleme alarak Dreyfus'u savundu. Milliyetçilerin etkisiyle ülkenin saygınlığına zarar verme suçlamasıyla yargılanan Zola bir yıl hapse mahkûm oldu. Ancak sonradan olayla ilgili başka kanıtlar bulundu. 1906'da Dreyfus resmen aklandı ve ordudaki görevine iade edildi, onur nişanı Légion d'honneur ile ödüllendirildi.

14
14
14

Çiçek Aşısı Yayılıyor

On dokuzuncu yüzyıl başlarında çiçek hastalığı hâlâ kitlesel ölümlere sebebiyet vermekteydi. Savaş ve göçler bu hastalığın şehirden şehre taşınmasına ve pek çok insanın yaşamını kaybetmesine sebep oluyordu. İngiliz cerrah Edward Jenner, ineklerden insanlara geçen ve görece zararsız olan inek çiçeği mikrobunu insanlara zerk ederek çiçek hastalığına karşı bağışıklık kazandırabileceğini düşündü. Bir sütçü kadının parmağında inek çiçeği yüzünden oluşmuş yaradan aldığı mikrobu küçük bir çocuğa enjekte etti. Çocukta inek çiçeği gelişti. Jenner birkaç hafta sonra bu kez insan çiçeği mikrobunu aynı çocuğa enjekte ettiğinde mikrobun gelişmediğini ve tezinin başarılı olduğunu gördü. Ancak Jenner'ın görüşleri Avrupa'da hemen kabul görmedi.

1870-71 Fransız-Alman Savaşı'nda Almanlar cepheye gönderdikleri askerlerini çiçek mikrobuna karşı aşıladılar. Bunun neticesinde Alman ordusunda savaş süresince sadece üç yüz asker bu hastalıktan yaşamını kaybetti. Oysa Fransızlar açısından sonuç korkunçtu: Tam yirmi bin Fransız askeri bu hastalığın kurbanı oldu.

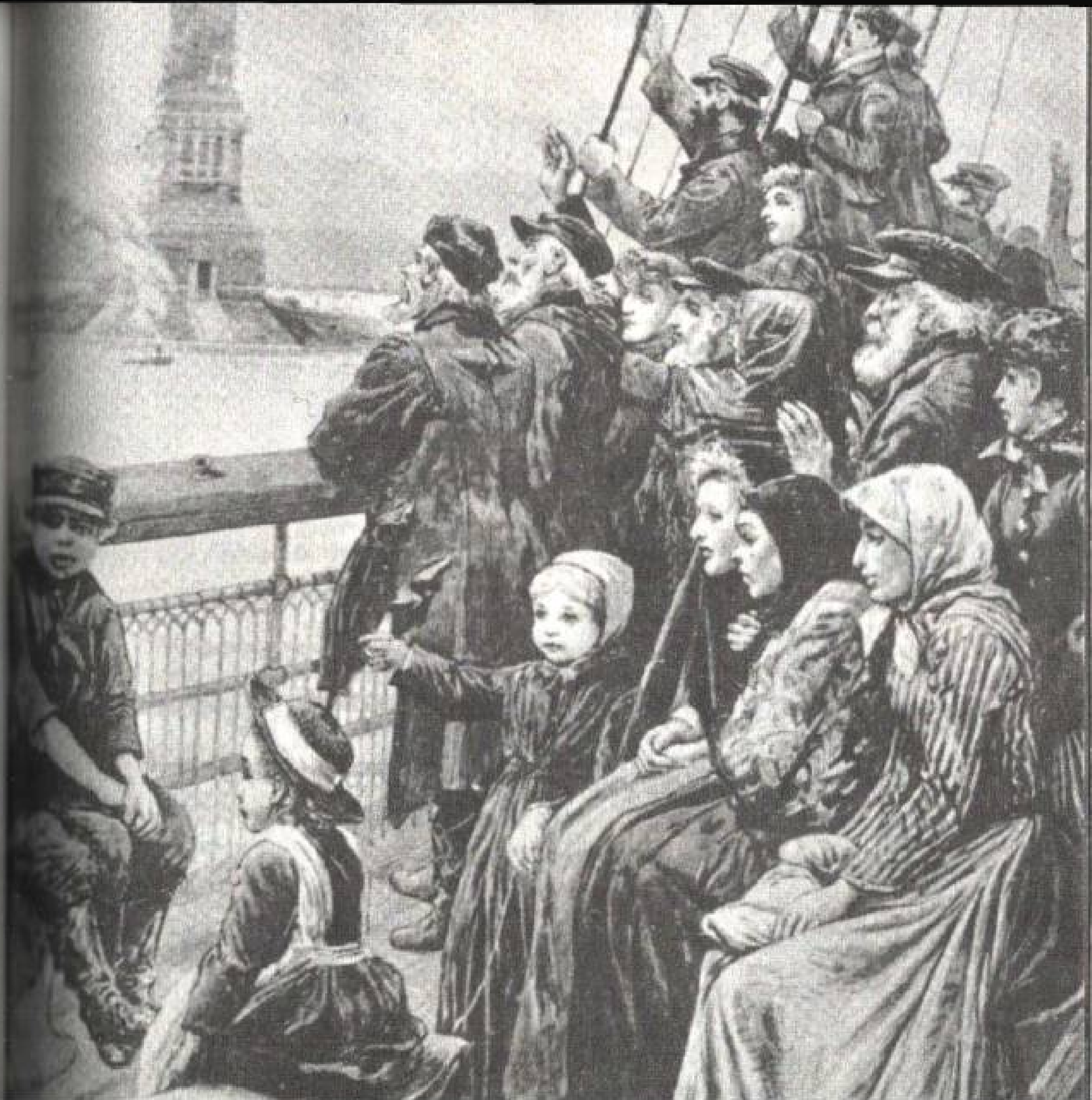

Rusya ve Pogrom

Yahudiler dünyanın pek çok bölgesinde olduğu gibi Rusya'da da zulme maruz kaldılar. On altıncı yüzyılda Korkunç İvan Polonya kontrolündeki Polotsk kentini ele geçirdiğinde tüm Yahudilere Ortodoks olmalarını emretmiş, kabul etmeyenleri nehirde boğdurmuştu.

On yedinci yüzyılda Litvanya ve Ukrayna topraklarının kontrol altına alınmasıyla Yahudi nüfusu daha da arttı. II. Katerina zamanında Yahudiler belli bölgelerde yaşamaya ve yaşam alanlarını izinsiz terk etmemeye zorlandı.

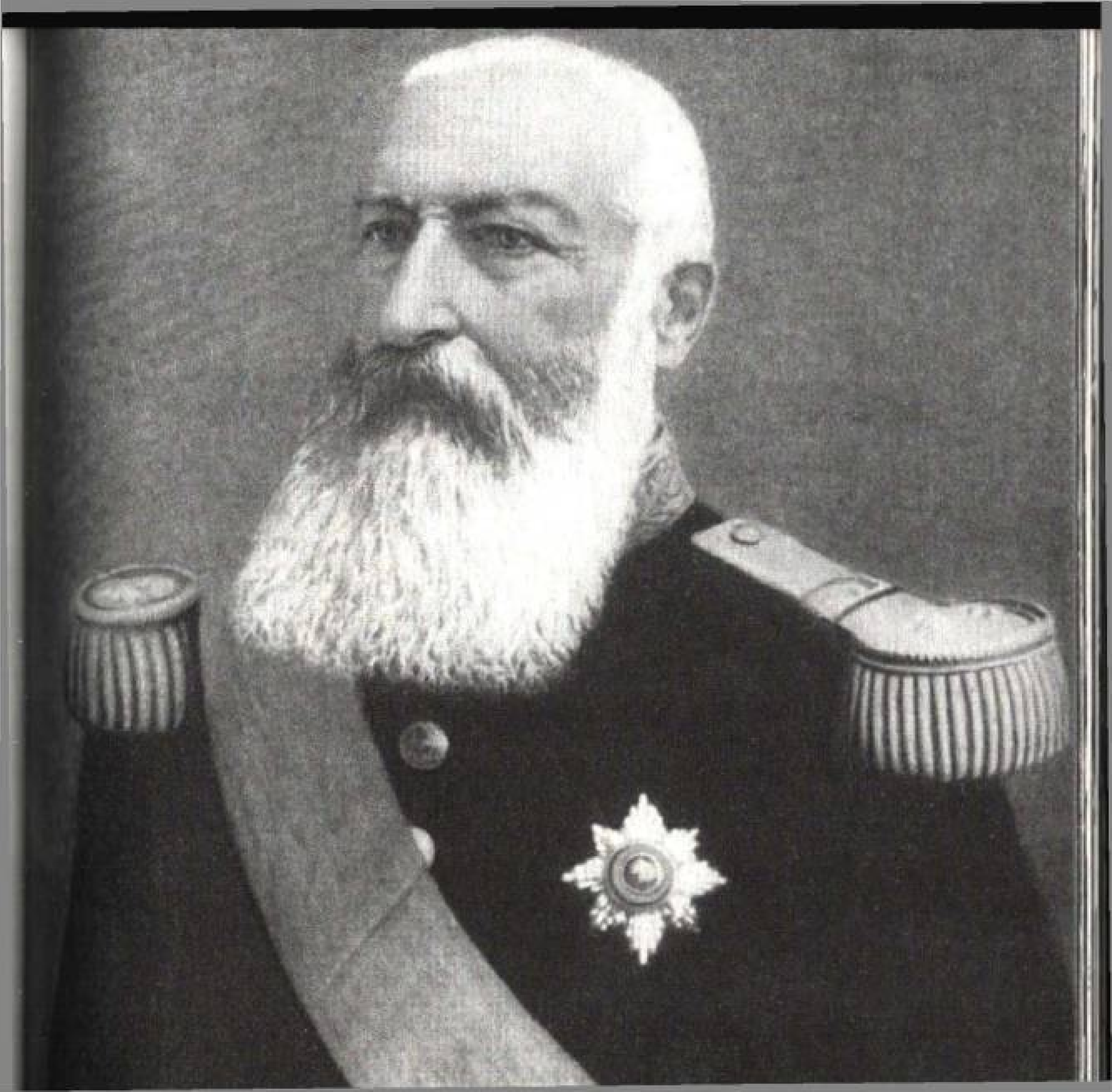
1855-1881 yılları arasında hüküm süren Çar II. Aleksandr döneminde Yahudilerin hekim ve avukat olmalarının önü açıldı. Ancak II. Aleksandr bir suikasta kurban gidip öldürülünce yerine geçen III. Aleksandr suçladığı Yahudilere karşı bir dizi sert uygulamaya başvurdu. Bu uygulamalar Rusçada "pogrom", yani "karışıklık" olarak adlandırılacak ve zamanla Yahudilere yönelik baskıları ifade etmek için kullanılacaktır. III. Aleksandr Yahudilerin kendileri için belirlenen gettoların dışına çıkmalarını yasakladığı gibi iş yerlerine Yahudi olduklarını belirten işaretler koymalarını da emredecektir.

Belçika'nın Sömürgeci Kralı II. Leopold

On dokuzuncu yüzyılda Etiyopya örneğinde olduğu üzere, birkaç bölge dışında tüm Afrika Batı dünyasının sömürgesi haline gelmişti.

Kongo, Belçika'nın seksen katı büyüklüğünde bir bölgeydi. On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğine doğru kâşif Henry Morton Stanley burada fildişi, kauçuk ağacı ve palmiye yağı olduğunu keşfetmişti. Belçika kralı II. Leopold'u bölgeye yatırım yapma konusunda ikna etmekte zorlanmadı. Leopold kendi kişisel girişimi olarak Kongo'yu kontrolü altına aldı. Kısa süre içinde Leopold'un adamlarınca uygulanan insanlık dışı yöntemler Avrupa'da tepki çekti. II. Leopold biraz da bu tepkiyi azaltmak için Kongo'ya yatırım yaptı. Karayolları, köprüler, limanlar ve yeni şehirler inşa etti. Kongo'dan büyük bir servet elde eden kral, yaptığı yatırımlar sebebiyle ciddi bir borç batağına girdi. Ülkesinden Kongo'daki yatırımlarını kefil göstererek borç aldı. 1908'de Belçika parlamentosu Kongo'yu kraldan resmen devraldı. 1960'ta bağımsızlığını elde edene kadar Kongo bir Belçika sömürgesi olmaya devam etti.

Vatikan Devleti

Papa tarafından yönetilen Vatikan, 750-1870 yılları arası ile 1929'dan günümüze kadar bağımsızlığını korumuş bir devlettir.

Papa II. Clemente 800'de Frank kralı Şarlman'a Kutsal Roma Cermen İmparatoru olarak taç giydirdi. Sonraki yıllarda görev yapan pek çok papa, makamını siyasetin üzerinde konumlandırdı. Orta Çağ ve Yeni Çağ boyunca bazı savaşçı papalar iktidar alanlarını genişletmek için bir dizi savaş yaptı, donanma tesis ettiler. İsviçre'den gelen muhafızlar tarafından kişisel güvenlikleri sağlandı.

1849'da Roma Cumhuriyeti ilan edilmiş ve Papalık da bu oluşumun bir parçası haline getirilmek istenmişti. IX. Pius önce Avusturya'ya, sonra Fransa'ya yanaşarak bağımsızlığını korumaya çalıştı. Fransa'nın 1870'te Prusya'ya yenilmesi ve kuvvetlerini Roma'dan çekmesiyle Papalık İtalya'nın bir parçası haline getirildi. Bununla beraber papalar mücadeleye devam etmiş, 1929 Laterano Antlaşması ile Roma, İtalya'nın başkenti olurken, Vatikan Sarayı ve çevresindeki küçük bir alan bağımsız bir devlet olarak korunmuştur.

Schlieffen Planı

Almanya, Fransa'yı yenip 1871'de kurulduktan kısa bir süre sonra dünyanın en önemli güçlerinden biri haline geldi. Ancak Fransızların rövanş alma arzusu ve Rus yayılmacılığı hep bir korku teşkil etti.

Almanya'nın en büyük endişesi Fransa ve Rusya ile aynı anda yapılacak bir çift cepheli savaştı. Bundan dolayı Alman genelkurmay başkanı Alfred von Schlieffen kendi adıyla anılan bir plan geliştirdi. Almanya ilişkiler gerildiğinde savaş açan taraf olmalıydı. Alman ordusu büyük bir hızla evvela Fransa'ya saldıracak, sonrasında gelişmiş demiryolu ağı ile doğuya taşınan askerler Rusya'ya karşı kullanılacaktı. Demiryolu ağı gelişmemiş olan Rusya, geniş coğrafyasının da etkisiyle seferberliğini geç tamamlayacak ve Almanya'ya aradığı zamanı vermiş olacaktı.

Schlieffen Planı son şeklini 1905'te almıştı. 1914'te I. Dünya Savaşı çıktığında Rusya seferberliğini beklenenden kısa sürede gerçekleştirdi. Almanlar Fransızlara sert bir darbe indirip Paris önlerine kadar ilerledilerse de, sonrasında İngilizlerin yardımıyla ülkenin kuzeydoğusuna sürüldüler.

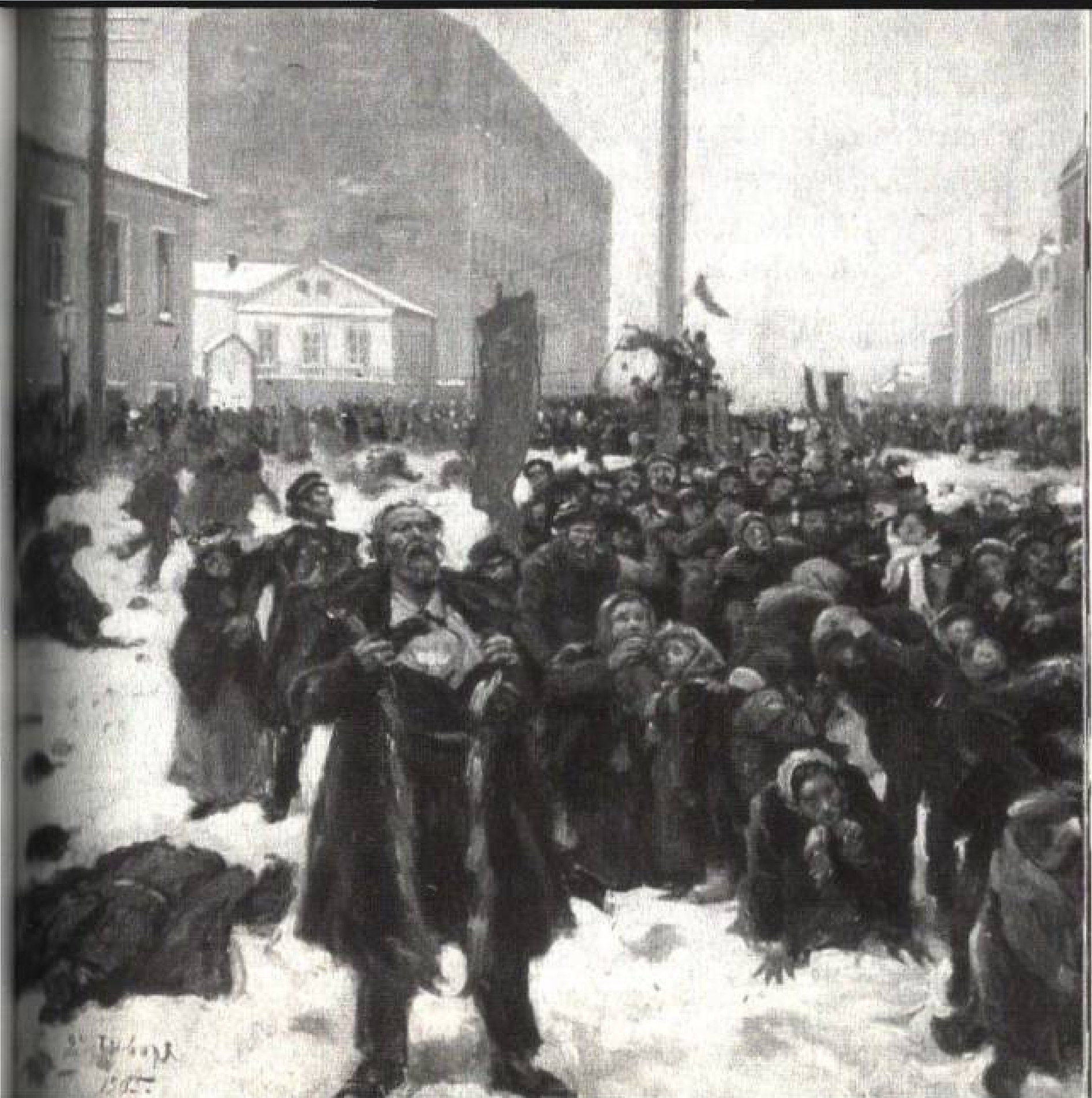

Rusya'da 1905 Devrimi

Otokrat kişiliğiyle tanınan Rus çarı II. Nikolay'a karşı başlatılan Ekim 1905 Ayaklanması, 1917 Bolşevik Devrimi'nin provası olarak kabul edilir.

1904-1905 Rus-Japon Savaşı sonrasında iyice artan hoşnutsuzluk kendini öğrenci ayaklanmaları ve grev eylemleriyle gösterdi. 2 Ocak 1905'te St. Petersburg'daki Kışlık Saray önünde gösteri yapanlara ateş açılması olayları çığırından çıkardı. Ülke geneline büyük bir grev dalgası yayıldı. Kısa süre içinde Polonya, Finlandiya, Gürcistan ve Baltık ülkelerinde ayaklanmalar baş gösterdi. Odessa limanındaki Potemkin zırhlısında askerler ayaklandı.

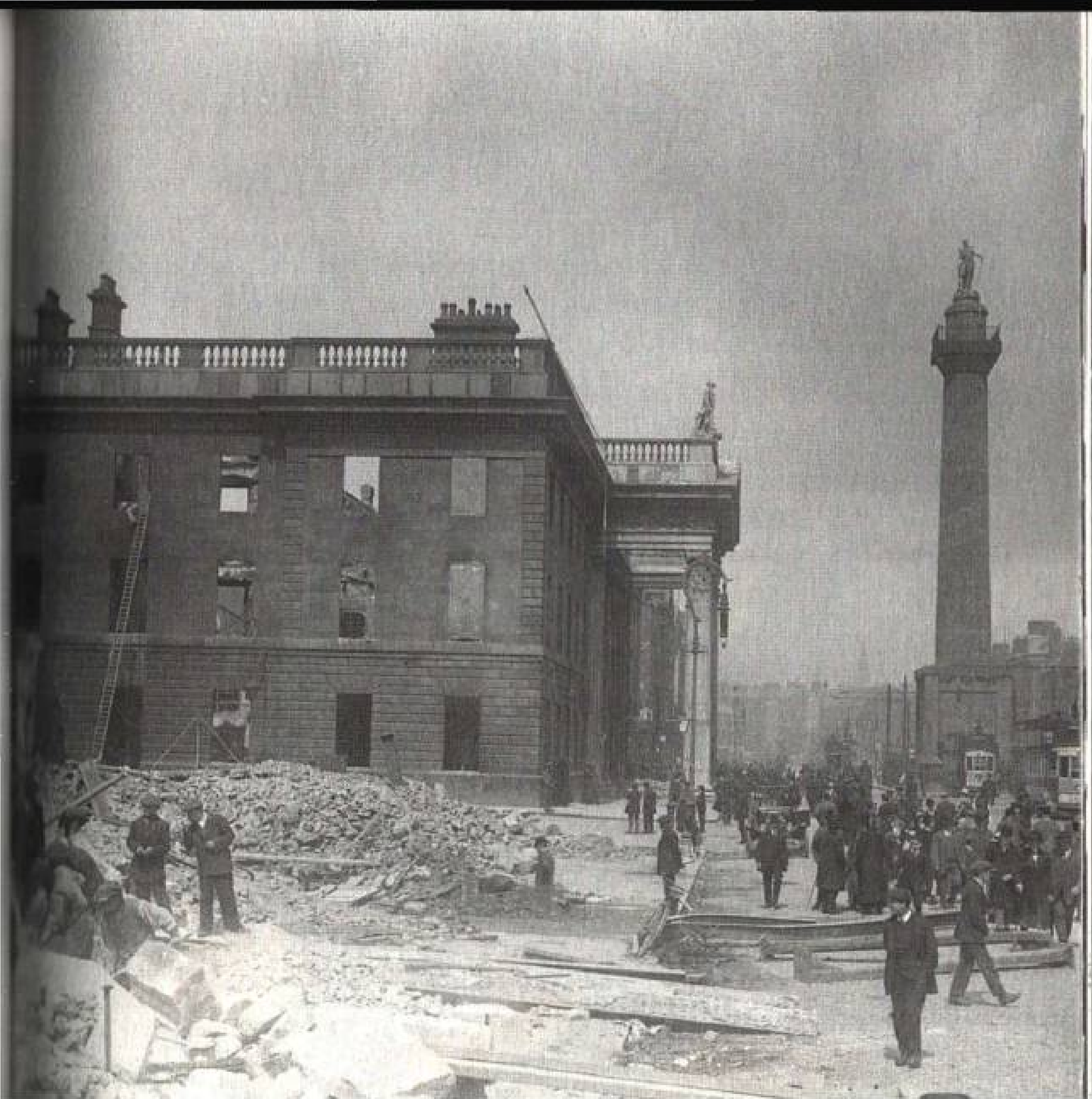
İsyan ve grevlerin kontrol altına alınamaması Çar'ı *Ekim Manifestosu*'nu ilana zorladı. Buna göre en kısa zamanda bir anayasa hazırlanacak ve *duma* adı verilen bir parlamento toplanacaktı. Manifesto isyanların durulmasına yol açtı. Durumdan istifade eden hükümet, aralarında Troçki'nin de bulunduğu bazı liderleri tutukladı. Polonya, Baltık ülkeleri ve Gürcistan'daki olaylar silah zoruyla kontrol altına alındı. Ancak yaşananlar 1917 Devrimi'ne zemin hazırlayacaktı.

Paskalya Ayaklanması ve İrlanda

I. Dünya Savaşı yıllarında İrlanda'nın bağımsızlığı için çıkarılan ayaklanma her ne kadar İngiltere tarafından kanlı bir şekilde bastırılmış olsa da, kısa bir süre sonra İngilizler Serbest İrlanda Cumhuriyeti'ni tanımak zorunda kaldılar.

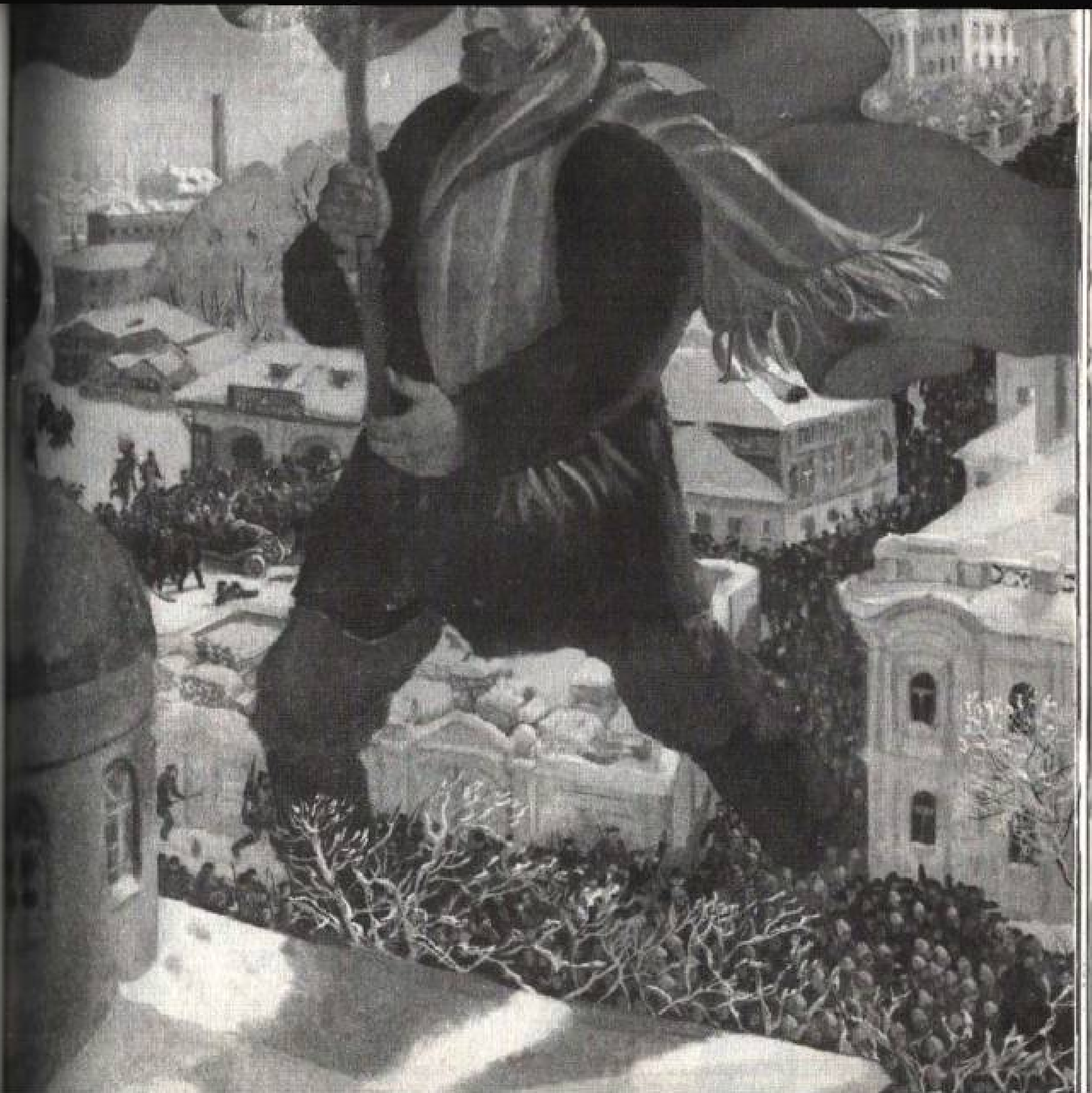
24 Nisan 1916'da Paskalya'ya tesadüf eden bir pazartesi günü çıkan ayaklanmanın normalde tüm ülke çapında düzenlenmesi planlanıyordu. Fakat İngilizler ayaklanmayı önceden haber almış ve bir dizi tutuklama gerçekleştirmişlerdi. Bundan dolayı isyan sadece Dublin'le sınırlı kaldı. Yaklaşık iki bin kişinin başlattığı ayaklanma sonrasında Dublin postanesi ve bazı kritik noktalar ele geçirildi. Fakat bölgeye intikal eden İngiliz birlikleri beş gün sonra ayaklanmayı bastırdı. Ayaklanmanın liderleri kabul edilen Patrick Pearse ve on dört arkadaşı idam edildi. Bu, olayların daha geniş bir kitleye yayılmasına ve İngiltere'ye duyulan öfkenin artmasına yol açtı. Yaşanan gelişmeler sonrasında 6 Aralık 1921'de İngiltere, Serbest İrlanda'yı ya da bilinen adıyla İrlanda Cumhuriyeti'ni tanımak zorunda kaldı.

Bolşevik Devrimi

Rusya'nın I. Dünya Savaşı'nda müttefiklerinden yardım alamaması neticesinde kötüleşen durumunun etkisiyle Mart (eski takvime göre Şubat) 1917'de yapılan devrim Sovyetler Birliği'nin kuruluşuna giden yolu açacaktır.

Olaylar Rusya'nın en önemli sanayi kenti olan St. Petersburg'da başladı. Savaş sırasında ordunun ikmal sorunu, cephe ardında yaşanan açlık ve yoksulluk, Almanlar karşısında alınan yenilgi ve Osmanlı Devleti'nin Çanakkale savunması sonrası müttefik yardımından kesilen umut isyanın belli başlı nedenleridir. II. Nikolay 15 Mart'ta tahttan feragat etmiş, kardeşi Mihail ise oluşan enkazı devralmak istememiştir. Bu süreçte bir geçici hükümet kurulmuş ancak Boşlevikler tarafından Lenin'in önderliğinde tesis edilen Petrograd Sovyeti, gücü kısa sürede ele geçirmişti. Lenin proleter iktidarın oluşabilmesi için evvela emekçi sınıfın iktidarı ele geçirmesi, sonrasında gerekli kalkınma hamlelerini yapması gerektiğini savunuyordu. 7 Kasım'da Bolşevikler neredeyse kansız bir darbeyle geçici hükümeti devirdiler. Hükümetin başında olan Kerenski'nin yurt dışına kaçmasıyla iktidar Lenin ve Bolşeviklere geçti.

Emmeline Pankhurst ve Kadınların Oy Hakkı

Kadınların Avrupa'da siyasi hak taleplerinin hayata geçirilmesinde Emmeline Pankhurst'ün büyük rolü vardır.

Manchester'da doğan Pankhurst uzun yıllar bu kentte kadınların siyasi hayata katılımı için mücadele verdi. Eşi Richard Pankhurst evli kadınların mülkiyet hakkı konusunda yaptığı çalışmalarla tanınıyordu. Emmeline Pankhurst daha sonradan mücadelesini Londra'da devam ettirdi. Liberal hükümetin kadınların siyasi hak talebine sıcak bakmaması sebebiyle hükümet toplantılarını engelleyici eylemler gerçekleştirdi. 1908-09 arası tam üç kez tutuklandı. İlerleyen zamanlarda bir yılda on iki kez tutuklandığı da oldu. Eylemlerinde kendisine kızı Christabel Pankhurst da destek veriyordu.

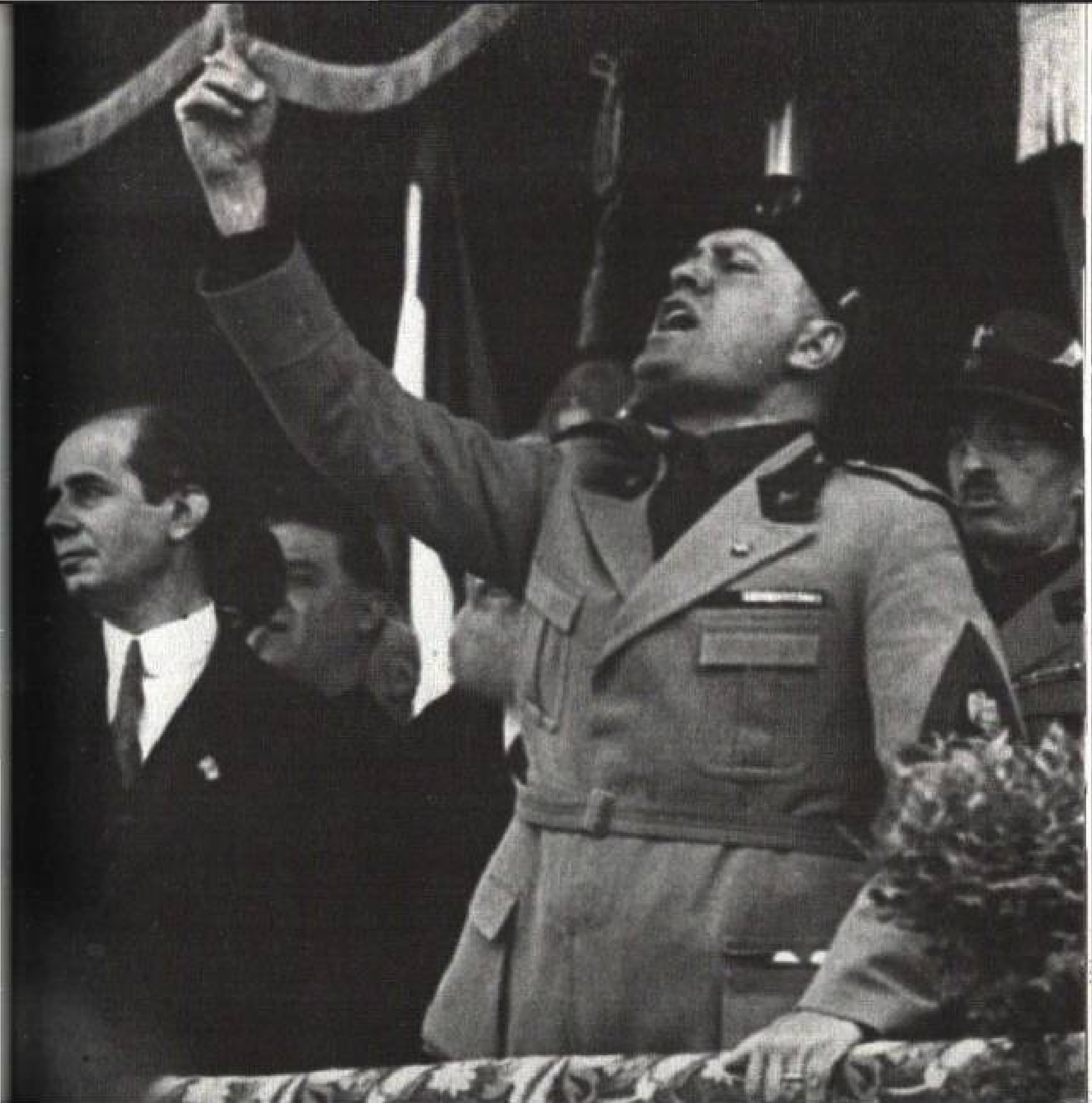
I. Dünya Savaşı yıllarında hükümetin kadınların siyasi taleplerine baskısı yumuşadı. Zira kadınlar cephe gerisinde önceden erkeklerin yaptığı pek çok işi başarıyla yerine getiriyordu. 1926'da Londra yakınlarında bir seçim bölgesinden Muhafazakâr Parti tarafından aday gösterildi. 1928'de İngiltere'de kadınların erkeklerle eşit oy hakkına sahip olduğunu gördükten kısa bir süre sonra öldü.

Mussolini ve İtalyan Faşizmi

I. Dünya Savaşı'nda ekonomisi büyük zarar gören İtalya'da işçi hareketi ivme kazanmaya başladı. İtalya kralı III. Vittorio Emanuele ve ülke burjuvazisi bu durumu kendileri için tehlike olarak görüyordu. Mussolini böylesi bir iklimde palazlandı.

1921'de İtalyan Faşist Partisi'ni kurdu. 26 Ekim 1921'de *Kara Gömlekliler* adıyla bilinen otuz bin kadar destekçisiyle Napoli'den Roma'ya yaptığı yürüyüş onu iktidara taşıdı. 24 Aralık 1925'te çıkan kanun Mussolini'yi deyim yerindeyse İtalya'nın tek adamı haline getirdi. Bu kanunla bakanları ve çalışma arkadaşlarını kendisi seçecek ve sadece krala karşı sorumlu olacaktı. Ardı ardına çıkardığı faşist yasalarla basını ve örgütlenmeyi kontrol altına aldı. Sol partiler kapatıldı. 1935'te Habeşistan'ı işgal etti. 1936'da Hitler'le ittifak kurdu. 1943'te İtalya'yı sürüklediği felaket dolayısıyla tutuklandıysa da Hitler'in gönderdiği Alman paraşütçülerce kurtarıldı ve tekrar iktidarı ele geçirdi. Nisan 1945'te İsviçre'ye sığınmaya giderken yolda tanındı ve linç edildi.

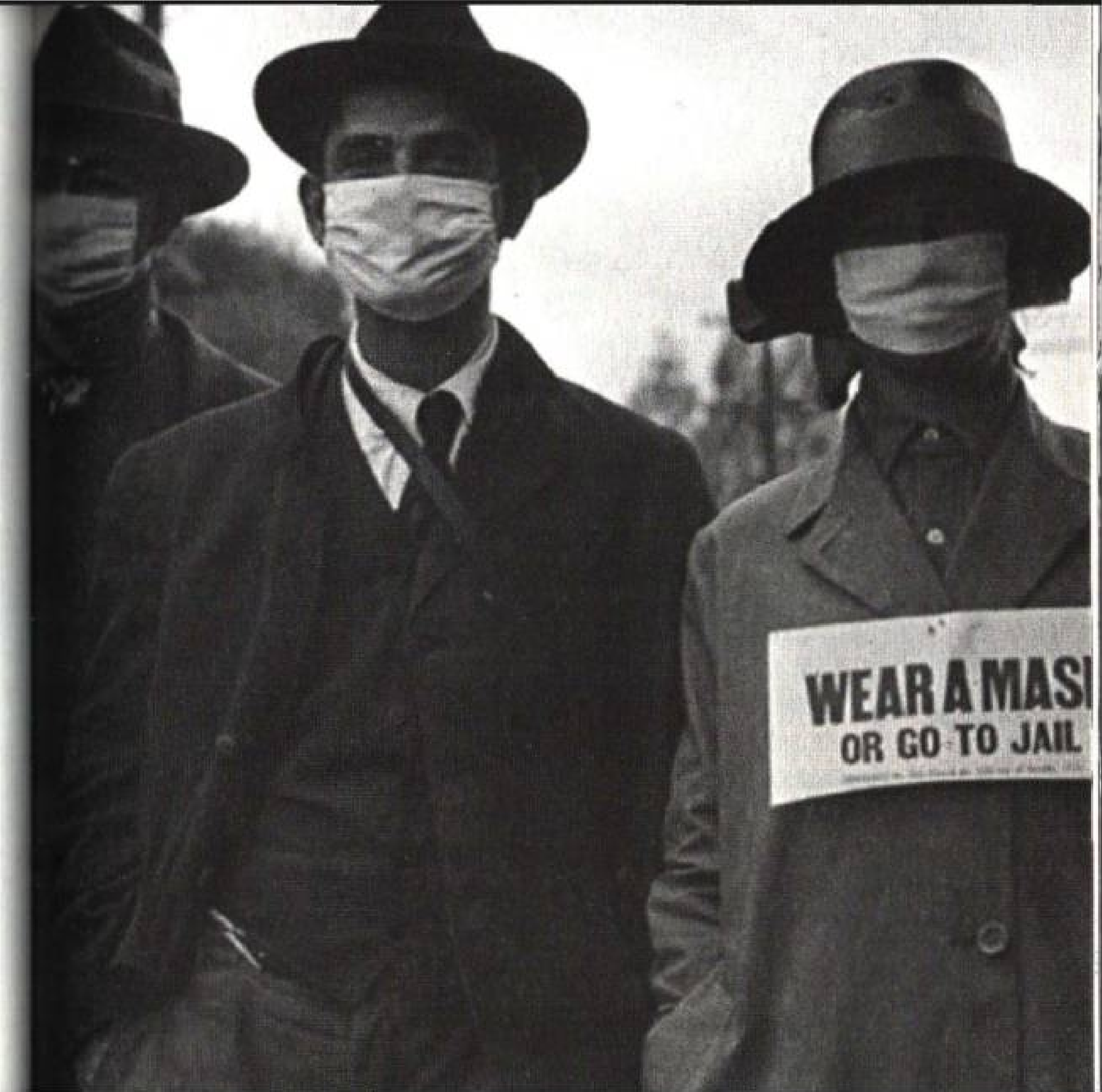

İspanyol Gribi

Yirminci yüzyılda en büyük can kayıplarından biri İspanyol gribi sırasında yaşandı. Tahminlere göre kırk ila yüz milyon arası insan bu salgına yenik düştü.

I. Dünya Savaşı'nın son günlerinde ortaya çıkan İspanyol gribinin bu şekilde adlandırılmasının İspanya ile doğrudan bir alakası yoktu. Nitekim hastalığın ilk dalgası tahminen Amerika'da, ikinci dalgası da Fransa'da ortaya çıkmıştı. Ancak savaşta olan bu ülkelerde toplumun moral motivasyonunu bozacak haberlere sınırlama getiriliyordu. Savaşta olmayan İspanyol basınındaysa salgın hakkında detaylı haberler çıkıyordu.

Hastalığa yakalananlarda semptomlar genelde üç ila beş gün arasında gelişiyordu. Hastalık kendisini bitkinlik, yüksek ateş, öksürük, eklem ve kas ağrısı şeklinde gösteriyordu. İspanyol gribi daha ziyade gündelik hayatta aktif çalışan on beş ila otuz dört yaş arasını etkilediğinden pek çok hizmet verilemez oldu. Eğlence merkezleri ve sinemalar kapatıldı, halkı uyaran afişler asıldı. Toplu taşımalarda maske zorunlu hale getirildi. 1918'in ilk aylarında çıkan salgın 1919'un son aylarında etkisini kaybetti.

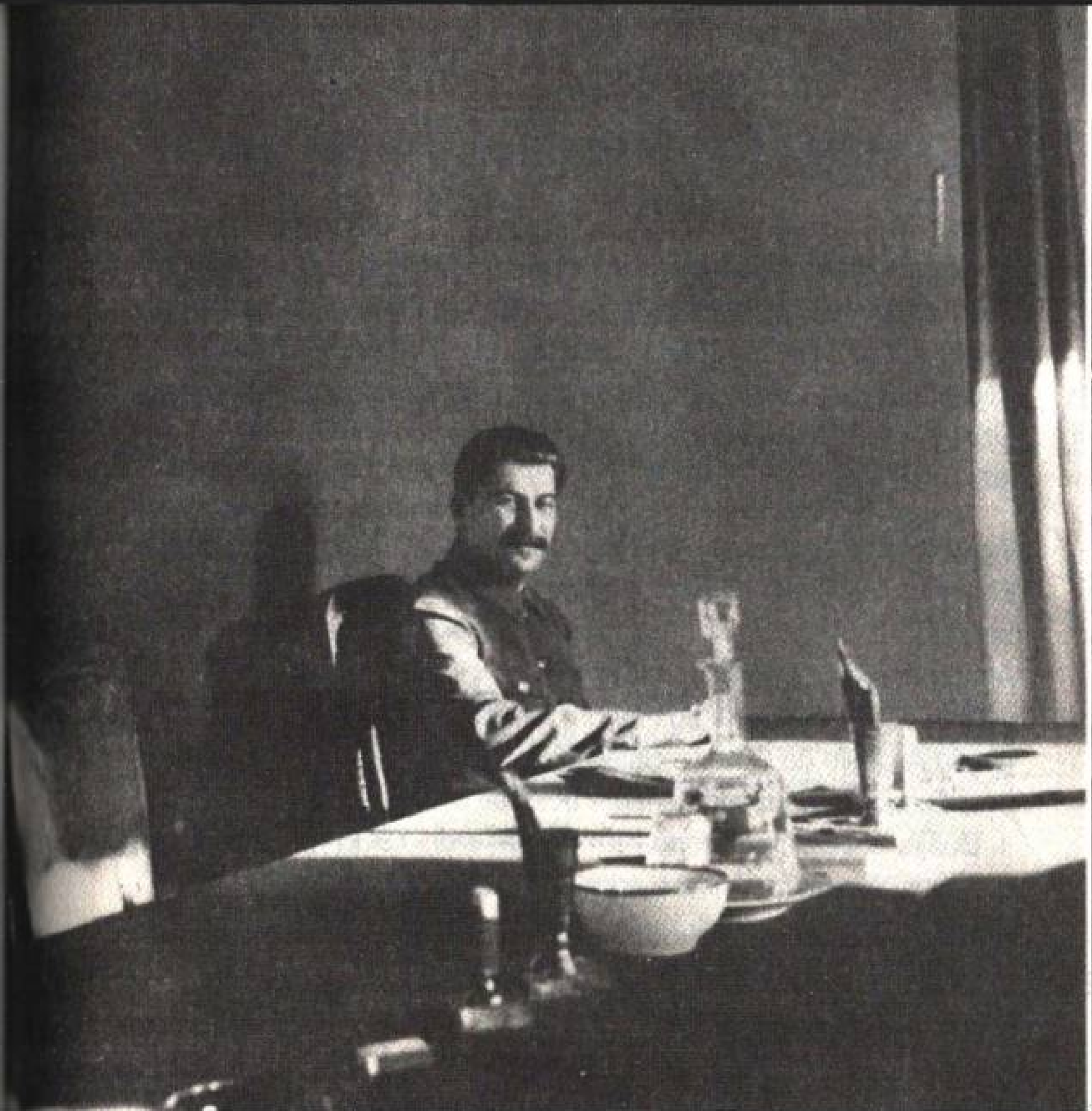

WEAR A MASK
OR GO TO JAIL

Gulag Kampları

Sovyetler döneminde özellikle Stalin idaresiyle özdeşleşen bu kamplar rejimin sakıncalı gördüğü insanları gönderdiği ve bazen de ölüme terk ettiği mekânlardı.

"Gulag" kelimesi ıslah edilme yoluyla ceza çeken tutukluların kaldığı kampları betimlemek için kullanılan bir ifadedir. İlk olarak 1920'lerde açılan kamplar Josef Stalin'in iktidarı ele geçirdiği dönemde hızla kalabalıklaşmaya başladı. Kamplara adi suçluların yanında düşünce suçluları, köylüler, bağlılığı şüpheli gruplar da yollanıyordu. 1920'lerin sonunda yaklaşık yüz bin civarında olduğu sanılan tutuklu sayısı 1936'da beş milyonu aşmıştı. Gulag kampları zorlu iklim koşullarının olduğu bölgelerde kuruluyordu. Mahkûmlar ağaç kesiyor, yol, maden ya da kamusal inşaat projelerinde çalıştırılıyorlardı. Zorlu şartlardan dolayı her sene gulaglardaki tutukluların yaklaşık yüzde onunun öldüğü sanılıyor. Çalışmayı reddedenler aç bırakılıyor ya da kurşuna diziliyorlardı.

Stalin'in ölümünden sonra gulaglarda bulunan pek çok mahkûm affa uğradı. Zaman içinde Sovyet rejiminin liberalleşme temayülleriyle eş zamanlı olarak gulaglar kapatıldı.

Avrupa'da Faşist Rüzgârlar

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da aşırı milliyetçi ve otoriter rejimler iş başına geldi. Bu rejimlerden bazıları savaşı kaybeden ve büyük bir maddi külfet altına giren Almanya, Avusturya gibi ülkelerde, bazılarıysa savaşı galip devletler safında bitiren ancak umduğunu bulamayan İtalya, Yunanistan gibi ülkelerde görüldü.

Avusturya'da aşırı milliyetçilerin desteğiyle iktidara gelen Engelbert Dollfuss 1934'te çıkan bir sol ayaklanmayı şiddetle bastırdı. Onun takip ettiği politikalar II. Dünya Savaşı öncesi Almanya'nın Avusturya ile birleşmesine giden yolu açtı. Aynı yıllarda União Nacional adlı aşırı milliyetçi bir hareketin başına geçen António de Oliveira Salazar, Portekiz'i 1968'e kadar idare etti. Ekonomi konusunda önemli adımlar attığı gibi Portekiz'i II. Dünya Savaşı'nın dışında tutmayı başardı. 1936-41 yılları arasında Yunanistan'ı idare eden İoannis Metaksas Balkan Savaşı kahramanı olarak tanınıyordu. II. Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan'ı İtalyan işgaline karşı başarıyla savundu. Ancak

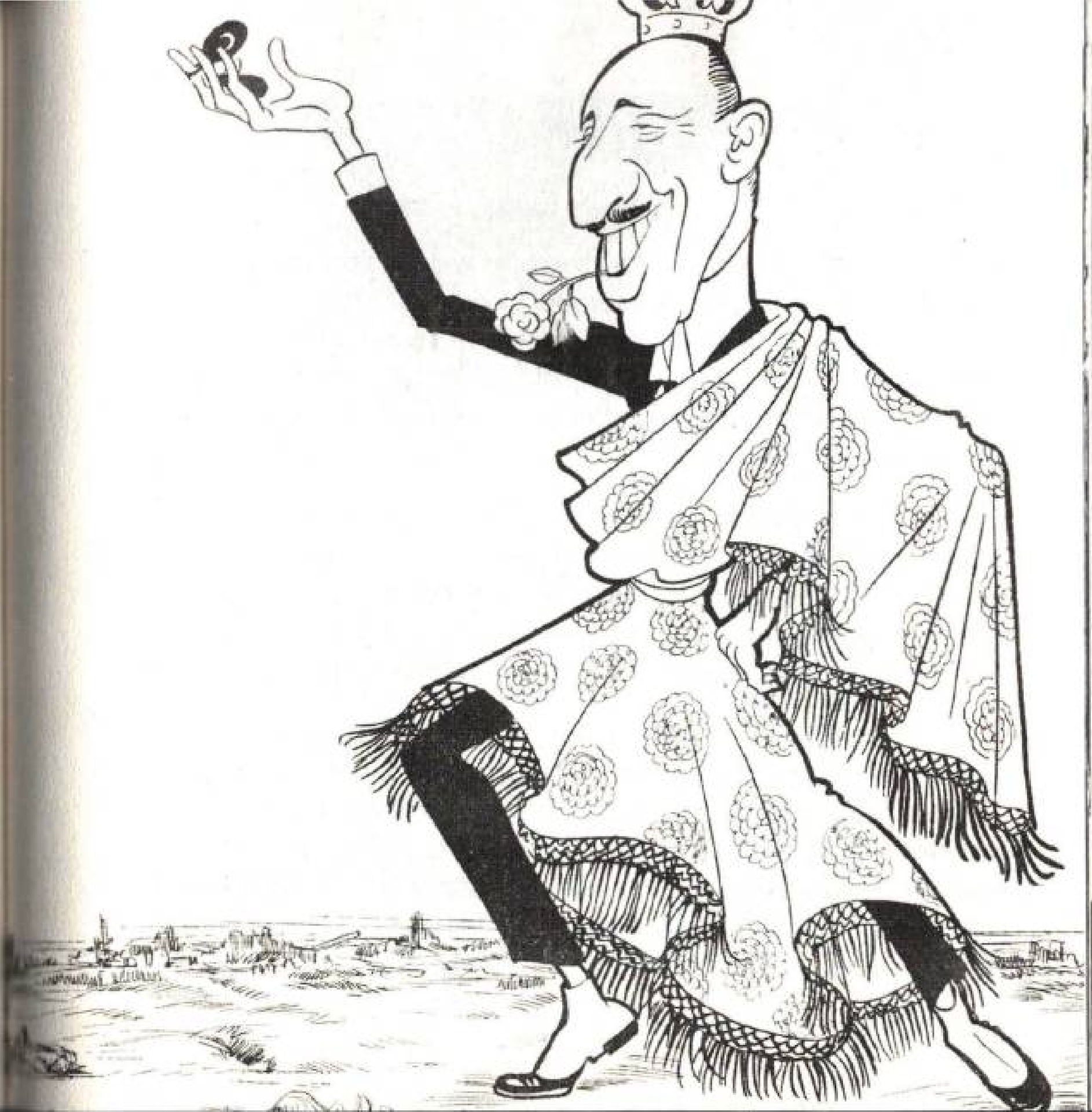
kurduğu rejim otoriterdi ve yaptığı işlerden biri parlamentoyu dağıtmak oldu. Yine bu tarihlerde iş başına gelen Romanya kralı II. Carol kötü ahlakı ve şatafata olan merakıyla tanınıyordu. Daha bir prens iken babası tarafından veliahtlıktan azledilmiş ve sürgüne yollanmıştı. Ancak 1930'da henüz çocuk olan oğlu Mihai adına naip olarak Romanya'ya geri döndü. Yahudilere karşı takındığı sert tutumla biliniyordu. Şubat 1938'de faşist diktatörlüğünü ilan ettiyse de iktidarı uzun sürmedi. Sovyetlerin Romanya'nın büyük bir kısmını işgal etmesi üzerine tekrar sürgüne gitti.

Bu rejimlerden hiçbiri Avrupa'da Mussolini'nin ve Hitler'in faşist partileri kadar kötü tesir etmedi. Birinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan kriz ortamı Avrupa'nın farklı bölgelerinde faşistleri iktidara taşıdı.

İspanya İç Savaşı ve General Franco

1930'ların ikinci yarısında gerçekleşen İspanya İç Savaşı'nda demokratlar, komünistler ve faşistler karşı karşıya gelmişti. Mücadele adeta II. Dünya Savaşı'nın provası niteliğindeydi.

1936'da çıkan iç savaşta ülke kabaca ikiye bölünmüştü. Ülkenin batısı ağırlıklı olarak milliyetçi, doğusu ise demokrat hizbe destek veriyordu. Savaşta dengeleri bozan en önemli gelişme Faşist Almanya ve İtalya'nın bazen örtülü bazen de açıkça Genereal Franco'ya verdikleri destekti. Sonradan Pablo Picasso'nun meşhur tablosuna da ilham kaynağı olan Bask bölgesindeki Guernica kentinin milliyetçiler tarafından ele geçirilmesi sırasında şehir saatlerce Alman uçakları tarafından bombalanmıştı. Buna rağmen diğer Avrupa ülkeleri savaşan taraflara destek olmamaya karar verdi. Bu, komünist ve demokratik grubun ölüm fermanı anlamına geliyordu. İkinci önemli faktörse, milliyetçiler ve General Franco'nun Katolik kartını başarıyla kullanmasıydı. Bunların neticesinde Ocak 1929'da Barselona'nın direnişi kırılırken, Mart ayında da Madrid düştü. Franco 1975'teki ölümüne kadar süren faşist diktatörlüğünü tesis etti.

Lebensraum

II. Dünya Savaşı'nın pek çok nedeni var. *Lebensraum* kavramı altta yatan nedenlerden biriydi. Almanca "lebensraum" kelimesi bir halkın refahını temin amacıyla sahip olması gereken alanı tanımlamak için kullanılır. Bu topraklar söz konusu millete mensup insanların yaşadığı yabancı topraklar olabileceği gibi olmayabilir de.

Kavram, Hitler tarafından sıklıkla kullanıldı. Kaleme aldığı *Kavgam* adlı kitapta şunları söyler: "Almanya insanlarımızı bir araya getirerek içinde bulunduğumuz sınırlı yaşam alanı dışında yeni toprakları fethedecek cesareti toplamalıdır ki diğerlerine hizmet eden köle bir millet olarak tarihten silinmemizi engelleyebilelim."

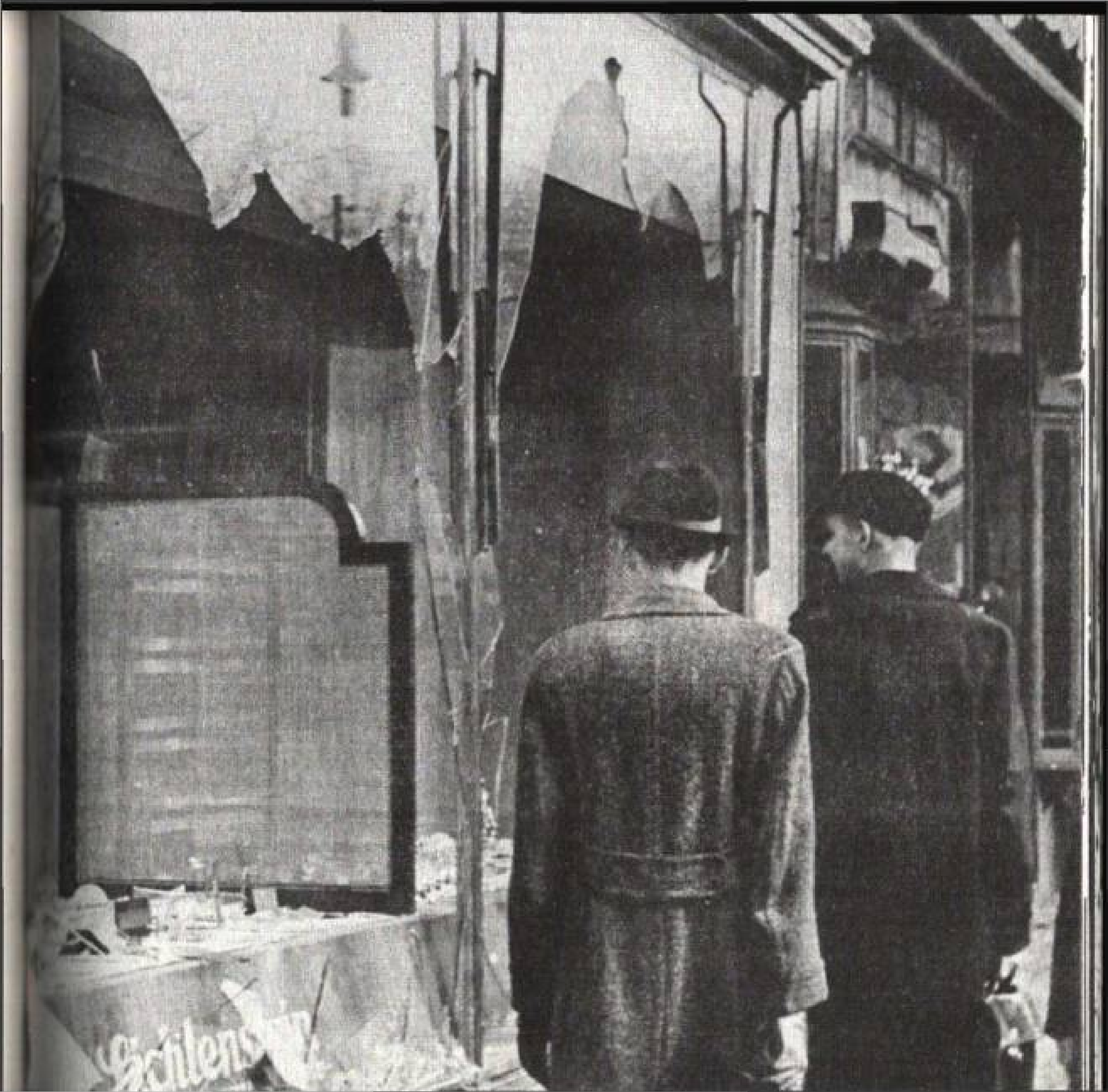
Hitler lebensraum fikrini hayata geçirmek için Fransa'yı yok etmek gerektiğine inanıyordu. Sonrasında doğuya yönelecek, Avusturya ve Çekoslavakya'daki diğer Alman topluluklarını anavatana katacaktı. Tüm bu süreçte sorun yaratabilecek Slavlar yok edilecek, Polonya ve Ukrayna'daki verimli topraklar Alman halkının kullanımına sunulacaktı. Bu planlar dünyayı o vakte kadar görülen en kanlı savaşın içine itecektir.

AFRIKA
Auch hier
liegt unser
Lebensraum!

Kristal Gece veya "Kırık Camlar" Gecesi

1933'te Nazilerin iktidara gelmesiyle başlayan Yahudi karşıtı şiddet söylemi 1938 yılının 9 Kasım'ını 10 Kasım'a bağlayan gecesinde ete kemiğe büründü. Almanya'nın ülkede yaşayan Polonya kökenli Yahudileri sınır dışı etmesi ve Polonya'nın da bu insanları ülkeye kabul etmemesiyle başlayan süreç pek çok Yahudi'nin arada kalmasına ve kötü yaşam şartlarından dolayı ölmesine neden oldu. Bu süreçte ailesini kaybeden Yahudilerden biri Almanya'nın Paris büyükelçiliğini basarak bir Alman görevliyi öldürdü. Olay, Nazilere aradıkları fırsatı verecekti.

O gece Nazi Partisi'ne mensup militanlar ülke genelinde sistemli bir şiddet eylemi başlattılar. Almanya'nın her yerinde Yahudilere ait ev, iş yeri ve sinagoglar yağmalandı. Binlerce Yahudi öldüresiye dövülürken pek çok kadına da tecavüz edildi. Otuz bin Yahudi toplama kamplarına gönderildi. Olaylarda rol oynayanlara, tecavüz eylemlerine karışanlar hariç, ceza verilmeyecektir. Tecavüzcüler ise Yahudilerle cinsel ilişki yasağını çiğnedikleri için cezalandırılacaklardır.

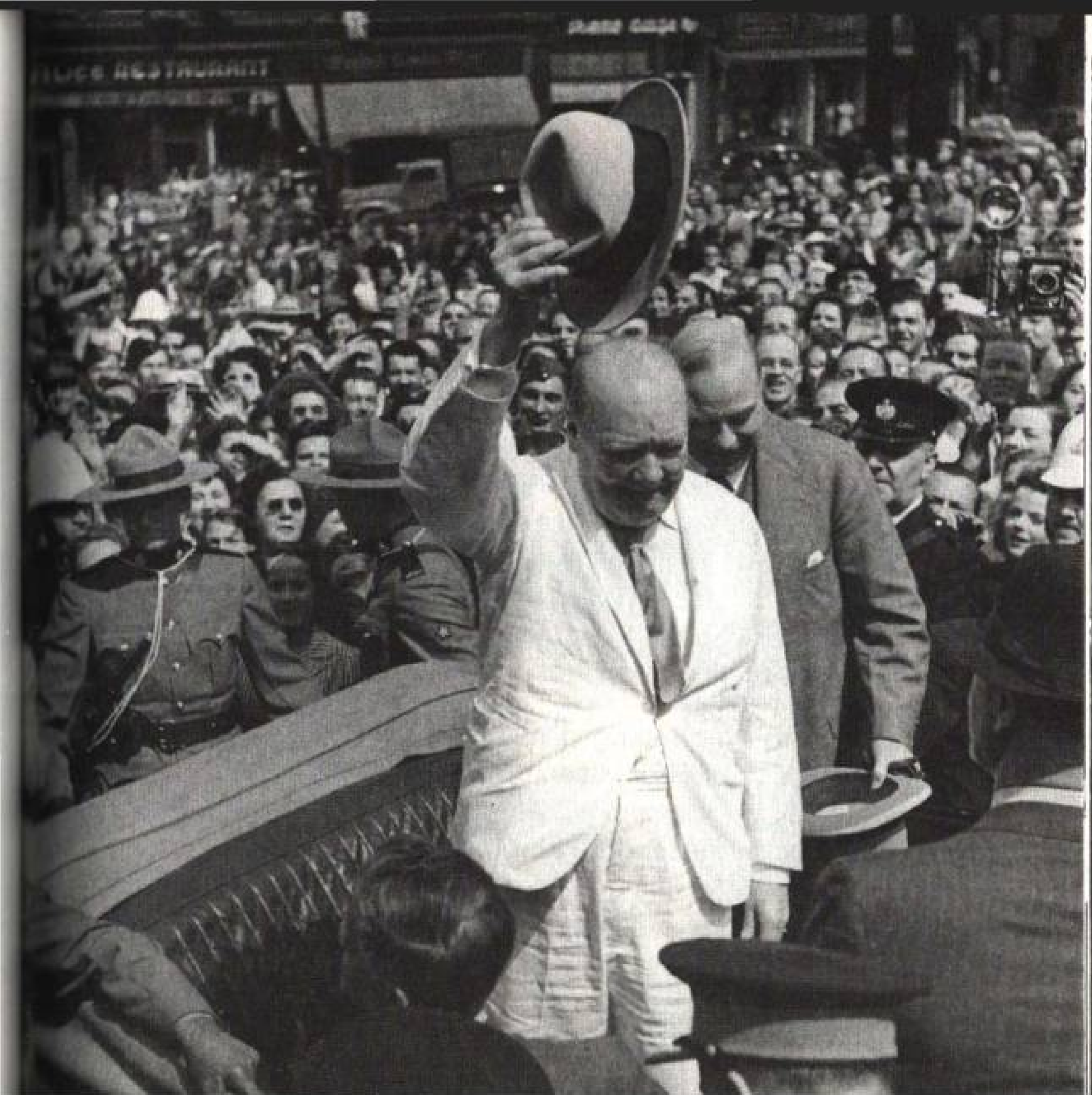

Winston Churchill

1874'te doğan Winston Churchill, Londra yakınlarındaki Harrow Askerî Okulu'ndan mezun olmuş aristokrat sınıfa mensup bir simadır. 1911'de donanma komutanlığına atanan Churchill, İtilaf kuvvetlerinin Çanakkale Boğazı'nı deniz harekâtıyla aşarak Osmanlı Devleti'ni devre dışı bırakma planını ortaya atan kişiydi.

Siyasi hayatına muhafazakâr partide başlamış, sonradan liberal partiye geçiş yapmıştır. Kariyerinde iç işleri, maliye ve savunma bakanlıkları da yapan Churchill, 1940-45 ve 1951-55 yılları arasında Büyük Britanya Başbakanlığını yürütmüştür.

II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında başbakan olan Neville Chamberlain, Hitler'in faaliyetlerine karşı etkisiz bir yönetim sergilemişti. Bunun üzerine 1940'ta daha Almanya'da iktidar olduğu ilk zamanlardan itibaren Hitler'in durdurulması gereken bir tehdit olduğunu dillendiren Churchill başbakan oldu. 1940-41 yıllarında Almanların hava taarruzlarına başarıyla direndi. Savaşa henüz girmemiş olan ABD'nin desteğini kazanmayı başardı. Savaşın son virajına kadar Almanlara olan direncin en karizmatik simasıydı. Ancak ABD'nin devreye girmesi onu savaşın sonunda ABD'nin küçük müttefiki durumuna indirgeyecektir.

Holokost

Naziler hastalıklı olarak gördükleri insan topluluklarını II. Dünya Savaşı boyunca sistematik olarak yok etme yoluna gittiler. Çingeneler, Slavlar, eşcinseller, komünistler bu süreçte insanlık dışı muamelelere maruz kalıp yaşamlarından oldular. Ama en çok kıyıma uğrayan kesim şüphesiz Yahudilerdi.

Almanya'da yaşayan Yahudilerin sayısı yaklaşık beş yüz bin kadardı. Bununla beraber Polonya ve Rusya hatırı sayılır bir Yahudi nüfus barındırıyordu. Naziler Yahudi nüfusunu ortadan kaldırmak için önceleri şehirlerin uzağındaki kırsal bölgelerde büyük çukurlar kazdılar ve bu çukurların başında talihsiz insanları öldürdüler. Ancak sonradan devreye toplama kampları girdi.

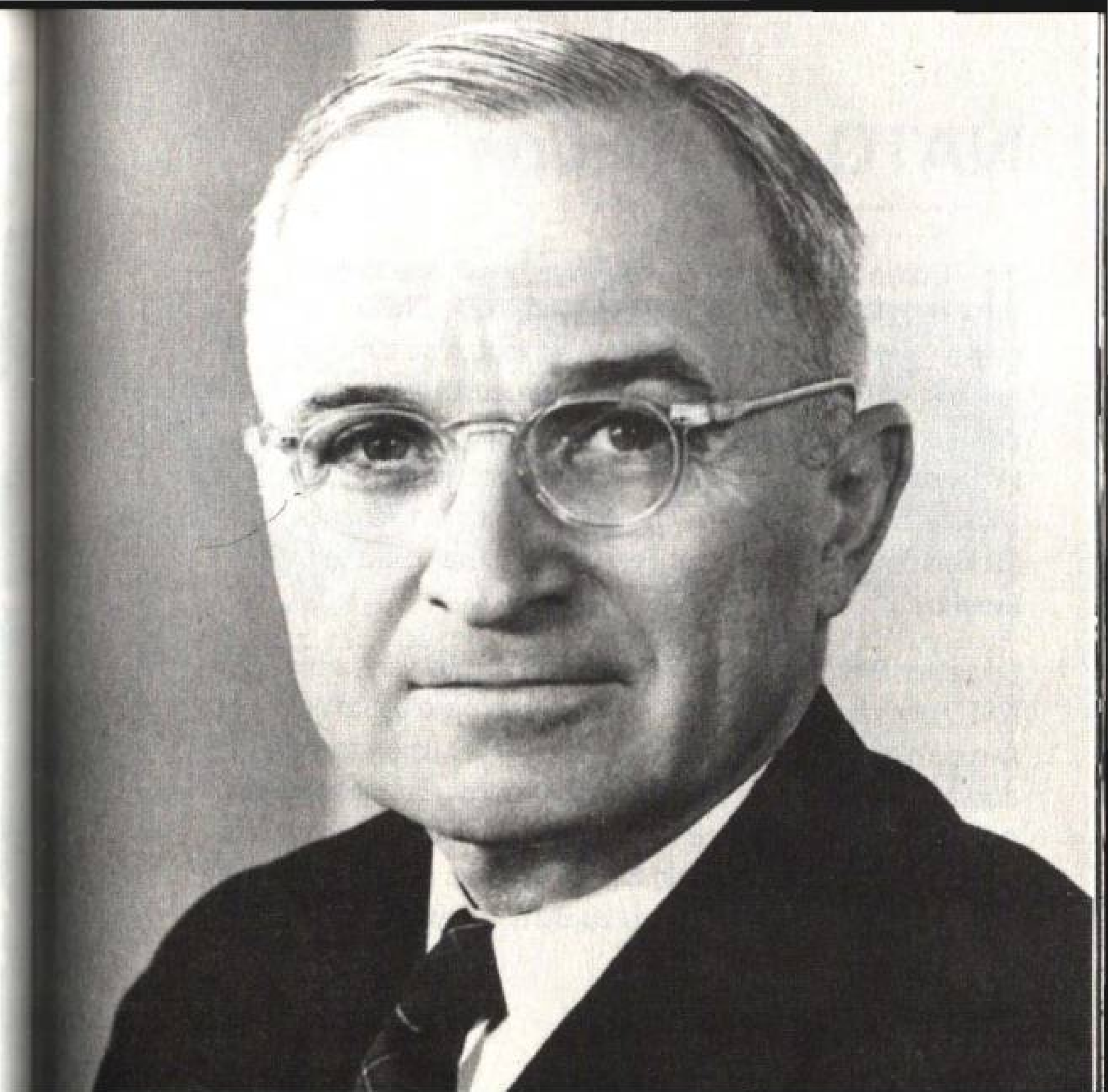
Yahudi soykırımının gerçekleştiği dönemde gerek cephe gerisindeki Almanlar gerekse müttefikler yaşananları az çok biliyorlardı, ancak savaş sonrası dönemde müttefik birliklerinin bu kamplara ulaşmasından sonra yaşananların boyutları tüm dehşetiyle ortaya çıkabildi. Dünya tarihinin en büyük insanlık suçlarından biri kabul edilen ve *Holokost* olarak adlandırılan bu soykırım neticesinde altı milyondan fazla Yahudi'nin canından olduğu tahmin ediliyor.

Truman Doktrini ve Marshall Yardımı

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa iki kutba ayrılmıştı. Amerika'nın başını çektiği liberal dünya ile Sovyetlerin başını çektiği komünist dünya. Ancak henüz tarafını tam olarak belirlemeyen ve her iki kutba da meyledebilme ihtimali olan Yunanistan, Türkiye gibi ülkeler de vardı. ABD stratejik açından da önemli bu iki ülkenin kendi haline terk edilemeyeceğine karar verdi.

ABD başkanı Harry Truman savaş sonrası daha önce kıta Avrupa'sına İngiltere tarafından sunulan katkıları bundan sonra ABD'nin üstlendiğini ilan etti.12 Mart 1947'de ABD'nin güç kaynaklarının Sovyetlerin etki alanını daraltmak için kullanılacağını ifade etti. Plan çerçevesinde aralarında Türkiye ve Yunanistan'ın da bulunduğu ülkelere para ve silah yardımı yapılmasına karar verildi. Haziran 1947'de bunu Marshall Yardımı izledi. Bu yardım Avrupa ve bilhassa Alman ekonomisinin toparlanmasını amaçlıyordu. İstikrarlı ekonomik büyüme komünizmin yayılması için gerekli olan alanı kurutacaktı. On altı ülke Marshall Planı'na hemen imza attı.

NATO ve Avrupa

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet yayılımına karşı kendilerini güvende hissetmeyen ülkeler, ABD başkanlığında 4 Nisan 1949'da Washington'da bir araya gelerek NATO'nun temellerini attı. Kurucu ülkeler arasında ABD dışında Büyük Britanya, İtalya, Fransa, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Kanada, Norveç, İzlanda ve Portekiz vardı. Bu ülkelere stratejik önemi son derece büyük olan Yunanistan ve Türkiye de 1952'de katıldı. Federal Almanya 1955'te birliğin üyesi oldu.

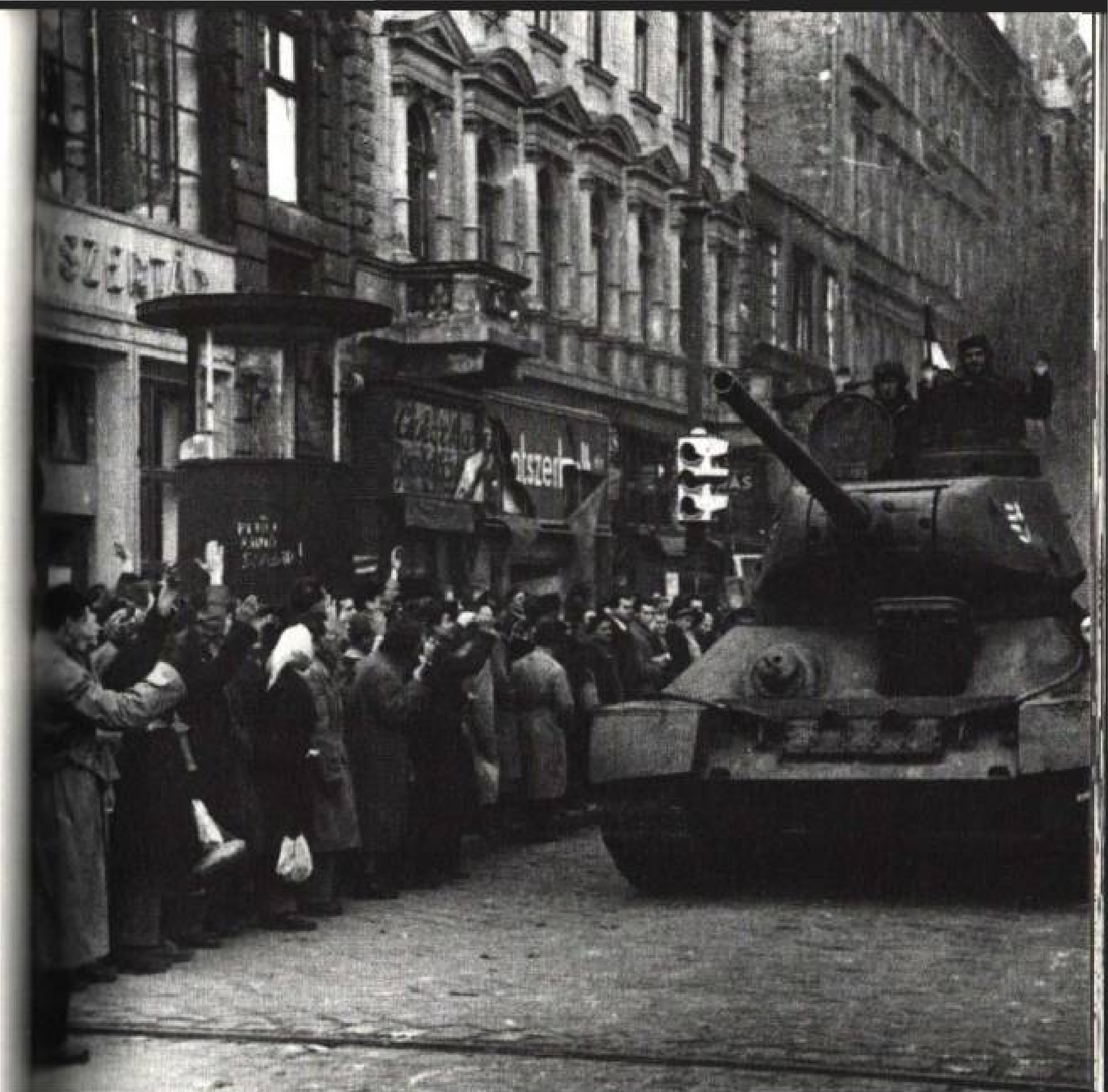
Sovyetler Birliği bu oluşuma Varşova Paktı ile yanıt verdi. NATO her zaman ABD ekseninde gelişen bir oluşum oldu. Avrupa'nın çeşitli merkezlerinde açılan ABD üsleri ülkeyi dünyanın en önemli güç odağı haline getirdi. Bu tarihten sonra Avrupa güvenliği açısında Amerika vazgeçilmez bir unsur oldu. Nitekim gerek Yugoslavya İç Savaşı gerekse Rusya ile Ukrayna arasında 2022'de çıkan savaş bu durumu ayan beyan gözler önüne serdi.

1952 1962
X.
TÜRKİYENİN NATO'YA KATILIŞININ
X. YILI
18 - 2 - 1962
First Day Cover
TÜRKİYENİN NATO'YA KATILIŞININ
10. YILI İLK GÜN
18.2.1962
ANKARA
NATO
105
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
25
TÜRK
18.2.1962
ANKARA

1956 Macar Ayaklanması

Stalin sonrası komünist blokta derin çatlaklar oluşacaktır. Bunda Stalin'den sonra iş başına geçen Nikita Kruşçev'in liberalleşme yanlısı tutumu önemli rol oynar. Kruşçev'in Şubat 1956'da Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yirminci kongresinde verdiği gizli söylev Stalin zamanına sert eleştiriler yöneltiyordu. Stalin'i orduda ve parti içinde haksız tasfiyeler yapmakla ve kişi kültünü ideolojinin üzerine taşımakla suçladı.

Kruşçev'in bu konuşması Macaristan ve Polonya'da Stalin döneminin idarecileri olarak görülen ve yapılan haksız uygulamaların ülkedeki uzantısı kabul edilen politikacılara karşı bir öfke dalgasının oluşmasına yol açtı. Olaylar önce Polonya'da çıktı. Ardından Macaristan'ın Budapeşte kentine sıçradı. Ekim 1956'da Sovyetlerin Macaristan'a ilk askerî müdahalesi başarılı olmadı. Macar hükümetinin başında bulunan Imre Nagy 1 Kasım'da Macaristan'ın Varşova Paktı'ndan ayrıldığını ilan ederek Birleşmiş Milletler'den koruma talep etti. Ancak bir karşılık alamadı. 4 Kasım'da Sovyetlerin ikinci müdahalesinde binlerce Macar hayatını kaybederken yüz binden fazlası mülteci oldu. Nagy idam cezasına çarptırıldı.

Yuri Gagarin

Uzaya çıkan ilk insan unvanını taşıyan Yuri Gagarin, Sovyet rejimi açısından bir halk kahramanıydı. Bir marangozun oğlu olarak dünyaya gelen Gagarin, Orenburg'da havacılık askerî okulundan mezun oldu. Bu yıllarda Sovyetler, ABD ile arasındaki teknoloji açığını kapatmak için yoğun çaba sarf ediyordu. Bu çabanın bir sonucu olarak yapılan *Vostok I* uzay aracıyla Gagarin uzaya gönderilen ilk insan oldu. 12 Nisan 1961'de yerden 301 kilometre yükseklikte bir yörüngeye oturan Gagarin yer çevresinde 1 saat 29 dakika süren bir tam dolanım yaptı.

Gagarin bu olay sonrası Sovyet rejimi tarafından önemli bir propaganda yüzü olarak kullanıldı. Pek çok kozmonot eğitti. Yurt dışı ziyaretlerde bulundu. Adına heykeller dikildi. Doğduğu kent olan Gjatsk'ın adı Gagarin olarak değiştirildi. 1968'de bindiği bir jet uçağının düşmesi sonucu hayatını kaybetti.

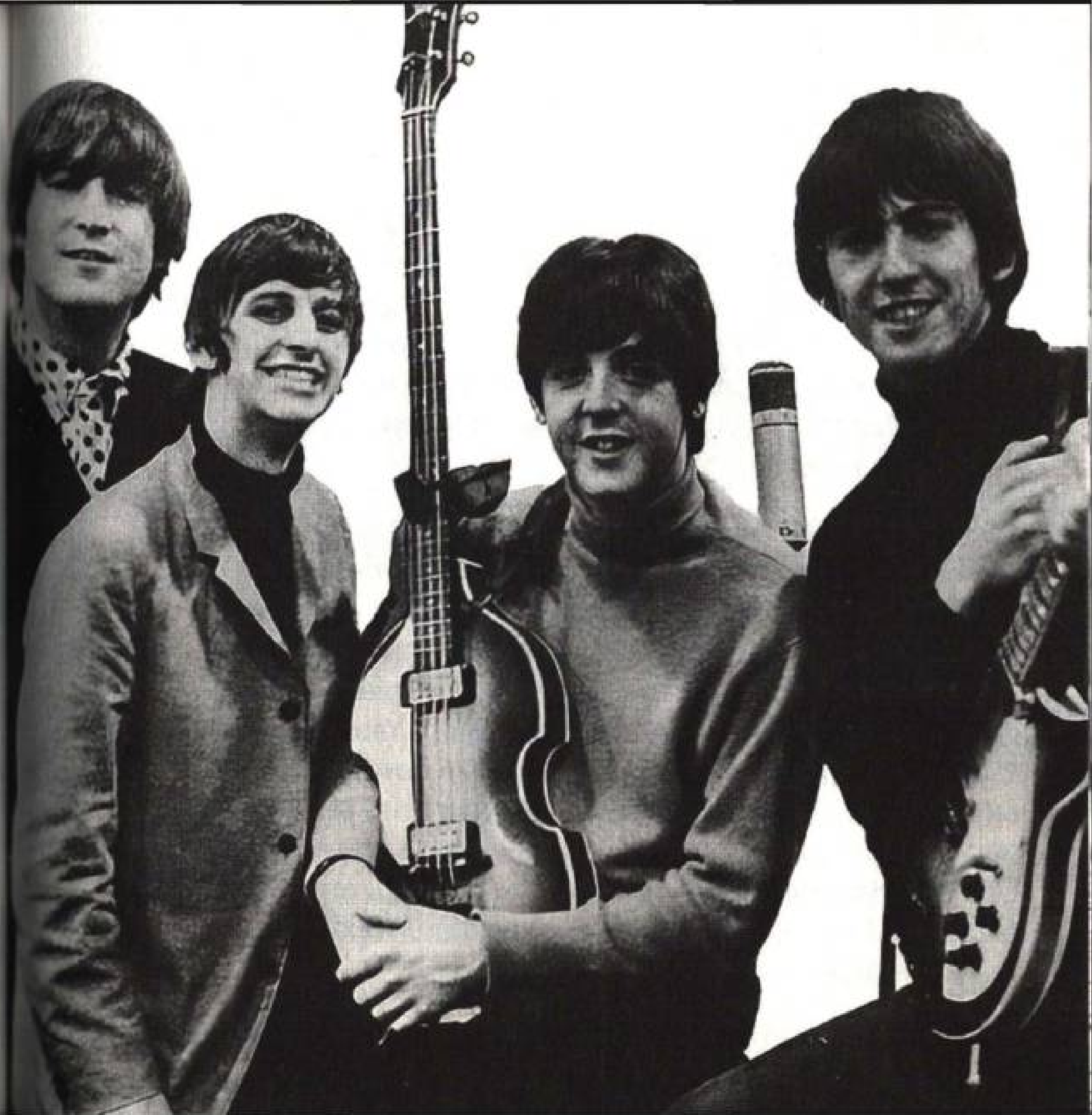

The Beatles

1960'ların en önemli rock topluluğu olan Beatles, hepsi Liverpool'lu işçi ailelerine mensup dört isimden oluşuyordu: Paul McCartney, John Lennon, George Harrison ve Ringo Starr.

Başlangıçta ekipte sadece McCartney ve John Lennon vardı. Sonradan diğer isimler katıldı. 1960'larda fırtına gibi estiler. 1964'te *Beatlemania* denilen bir havanın oluşmasına sebep oldular ve büyük bir hayran kitlesi kazandılar. Albümleri milyonlar sattı. Kraliçe II. Elizabeth tarafından nişanla ödüllendirilen grup üyeleri uzun saçları, holüsinojen madde kullanmaları ile de uzun tartışmalara yol açtılar.

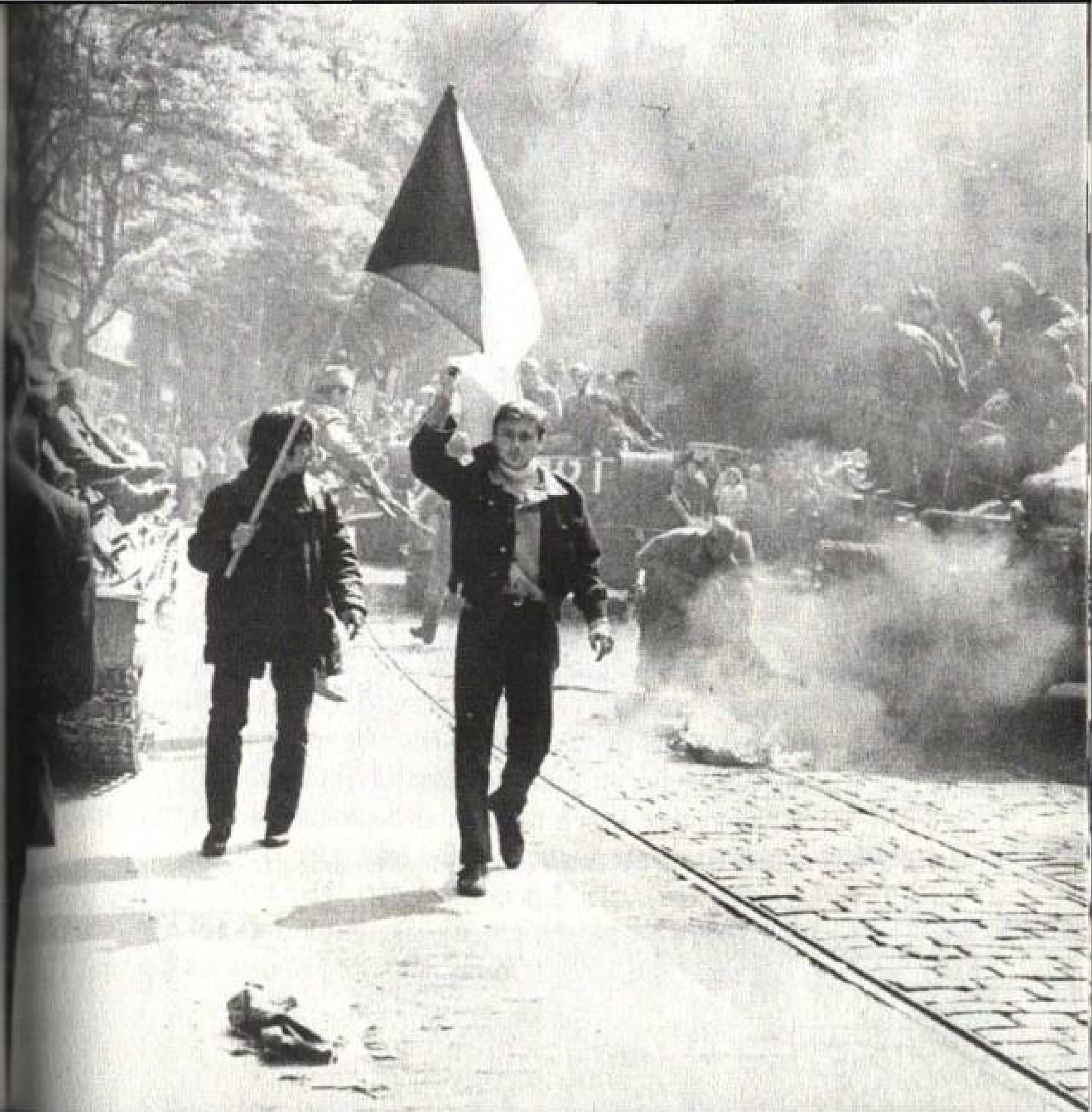
1966'da evvela toplu konserlere son verdiler. 1970'deyse grup dağıldı. McCartney solo albümler yapmaya başladı. Diğer grup üyeleri de kendi yollarını belirlediler. John Lennon'ın ölümüyse hayli trajik oldu. Eşi Yoko Ono ile politik eylemlere aktif destek veren Lennon 1980'de bir akıl hastası tarafından öldürüldü. Grubun hayatta kalan en meşhur siması Paul McCartney 1997'de "Sir" unvanını aldı.

Prag Baharı

1968'de meydana gelen Prag Baharı Sovyetler Birliği'nde büyük bir endişeye yol açtı. Prag'ın merkezi olduğu Çekoslovakya, Komünist Birliği içinde ayrı bir yere sahipti. Diğer komünist ülkelerin aksine bloka katılmadan önce sağlam bir parlamenter tecrübesi vardı. Sanayileşme konusunda da epey mesafe kat etmişti.

1968'de Çekoslovakya Komünist Partisi genel sekreteri Alexander Dubček "güler yüzlü sosyalizm" şiarıyla bir dizi reform başlattı. Komünist blok içinde en sağlam entelektüel kitleye sahip olan ülkenin lideri olarak geniş kitlelerin de tam desteğini temin etti. Slovaklar ve Çeklerin taleplerinin önemli ölçüde tanındığı anayasal düzenlemeler yaptı. Yapılan reformları kapitalizme yakınlaşma çabası olarak gören Sovyetler Birliği telaşa düştü. Prag'a Sovyetler ve diğer komünist ülkelerden altı yüz bin asker gönderilerek tüm dünyaya gövde gösterisi yapıldı. Öğrencilerin başını çektiği sokak olaylarında yüzlerce genç öldü. Alexander Oubček ve ekibi Moskova'ya götürülerek reformlardan vazgeçme konusunda ikna (!) edildi.

Josip Broz - Tito

Yugoslavya'da farklı unsurları II. Dünya Savaşı sonrası bir araya getiren Tito, ölümüne kadar da bu birlikteliği devam ettirdi.

Zagrep yakınlarında doğan Josep Broz, II. Dünya Savaşı'na Avusturya-Macaristan ordusu bünyesinde katılmış ve yaralanarak Ruslara esir düşmüştü. 1917-1920 arasında Rusya'da kalan Tito, bu süreçte komünizmi benimsedi. Dönünce ülkesinin komünist partisi bünyesinde önemli görevler aldı. 1939'da partinin genel sekreteri oldu. Bu yıllarda "Tito" takma adını benimsedi.

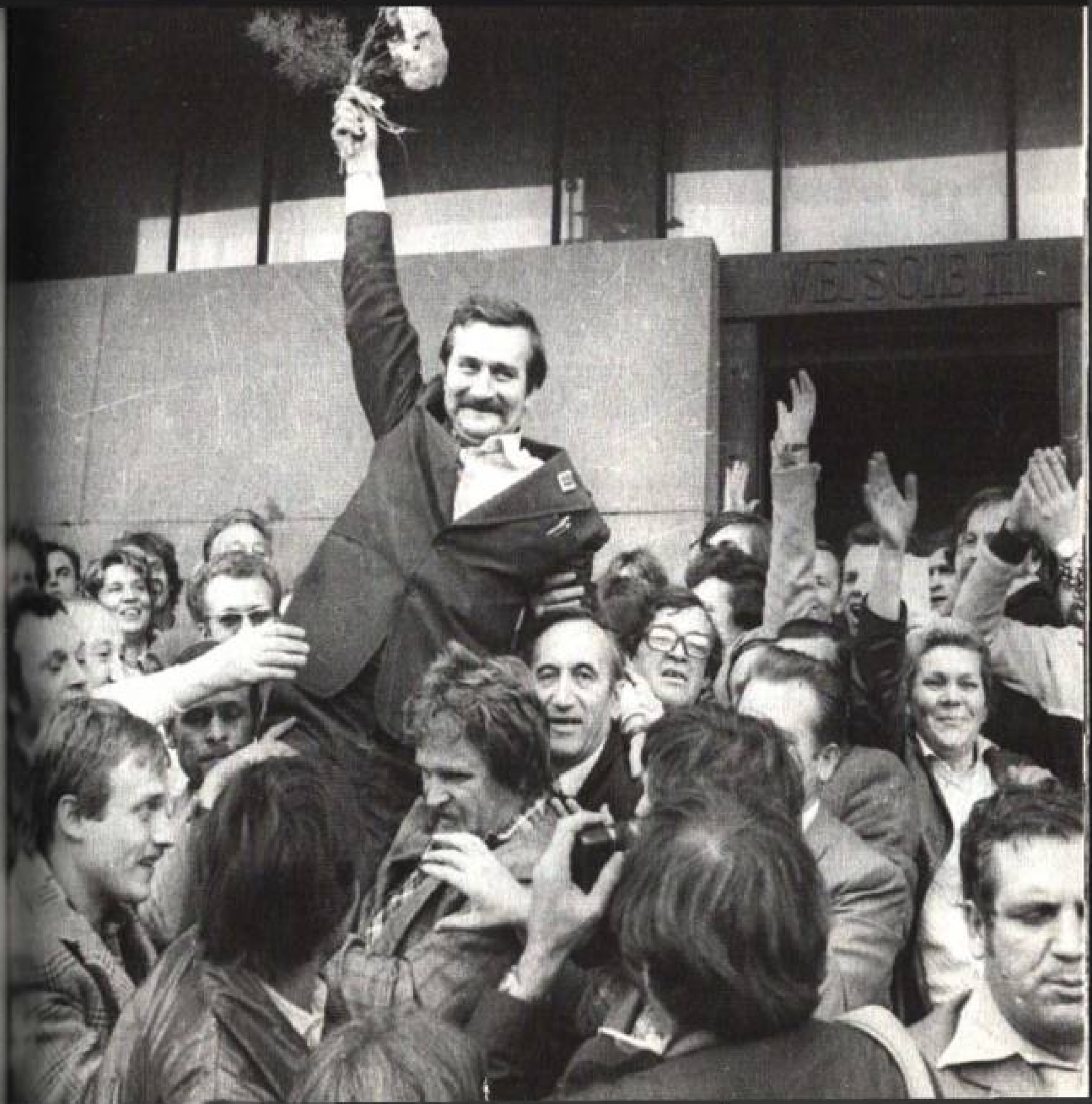
Tito asıl şöhretini II. Dünya Savaşı yıllarında Alman işgaline karşı örgütlediği partizanlar vesilesiyle kazandı. Ekim 1944'te Sovyet birliklerinin yardımıyla Sırbistan'ı kurtardı. Kasım 1945'te Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Bosna-Hersek ve Karadağ'ın katılımıyla Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'ni kurdu. Ülkenin önce başbakanlığını sonra da cumhurbaşkanlığını yürüttü. Stalin'le arası açılan Tito Batı'ya yanaştı. Bu arada Hindistan ve Mısır'la birlikte *Bağlantısızlar Ligi*'ni tesis etti. 1971'de Hırvatistan'daki, 1972'de Sırbistan'daki ayrılıkçı önderleri saf dışı bıraktı. Kurduğu düzen 1980'deki ölümünden sonra, 1991'de çöktü.

Lech Walesa

Polonya'nın komünizm sonrası dönemde demokrasiye geçişinde en önemli rollerden birini oynayan Lech Walesa, 1943'te bir marangozun oğlu olarak dünyaya geldi. Eğitimi ilkokul ve mesleki eğitimle sınırlıydı.

Walesa, Gdańs'taki Lenin Tersanesi'nde çalışma hayatına atıldı. 1970'lerden itibaren işçi hareketinin içinde yer aldı. 1976'da Liman İşçileri Sendikası'nın temsilcisi olarak işçi sorunlarını içeren bir rapor hazırladığı için işten atıldı. 1980'lerde başlayan işçi eylemlerinde önemli roller oynadı ve kurulan Bağımsız Dayanışma Sendikası'nın başkanı oldu. 1981'de hapse atıldı ve bir yıl hapiste kaldı. Polonya'da özgürlük mücadelesine verdiği katkıdan dolayı 1983'te Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü. Gorbaçov'un uyguladığı reform politikalarının da etkisiyle 1989 seçimlerinde Walesa'nın desteklediği aday olan Mazowiecki seçimleri kazandı. 1990 seçimlerinde bu kez kendisi aday olan Walesa ezici bir sonuçla seçimlerden galip çıktı. Ancak başta kürtaja karşı olması gibi bazı katı tutumlarından dolayı bir sonraki seçimi kaybetti.

WEISCHEL

Mihail Gorbaçov ve Prestroyka

1985-91 yılları arasında son Sovyet Komünist Partisi Genel Sekreteri olan Mihail Gorbaçov, Soğuk Savaş'ın bitişi anlamına gelen Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sorumlu olan isimlerden en önemlisidir.

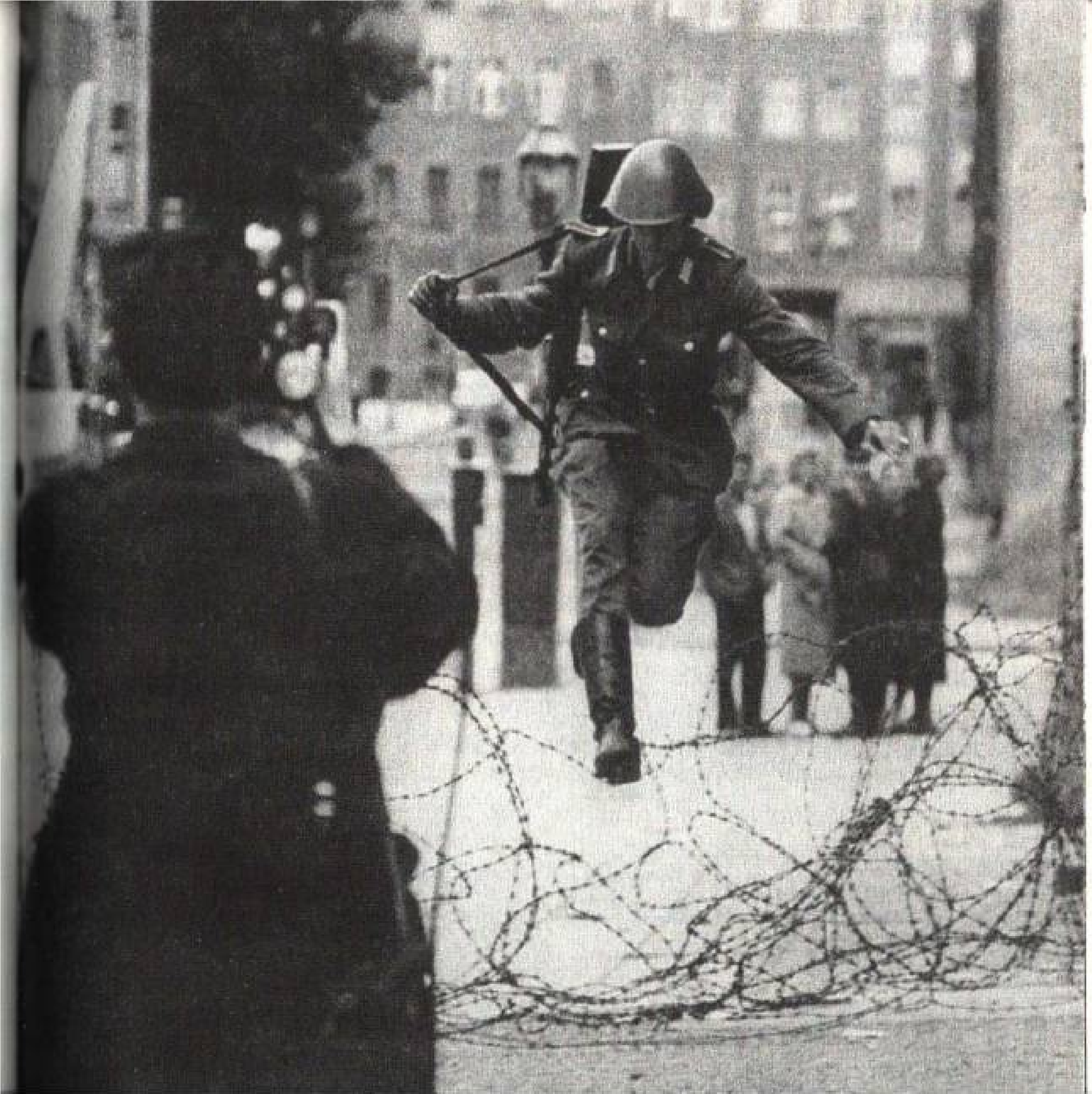
Moskova Devlet Üniversitesi'nde hukuk eğitimi alan Gorbaçov, Komünist Parti içinde reformcu kişiliğiyle tanınıyordu. 1985'te parti genel sekreteri olunca değişime direnen pek çok bürokratı görevden aldı. ABD ile girilen silahlanma yarışının ve bunun bir sonucu olan Soğuk Savaş'ın ülkeye ağır bir yük getirdiğini düşünen Gorbaçov, Aralık 1987'de Ronald Reagan ile orta menzilli nükleer füzelerin imhası konusunda anlaştı. Afganistan'daki dokuz yıllık Sovyet işgalini sonlandırdı. Attığı adımlar Sovyetler Birliği'nin dağılmasını tetikledi. Doğu Almanya, Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya'da seçimlerle iş başına gelen demokrat liderleri tanıdı. Kademeli olarak bu ülkelerden Sovyet askerlerini çekti. Batı ve Doğu Almanya'nın evvela birleşip sonra beraberce NATO'ya girmesi karşısında tepkisiz kaldı. 1990'da dünya barışına yaptığı katkılardan dolayı Nobel Barış Ödülü aldı.

Berlin Duvarı

Soğuk Savaş'ın sembolü olan Berlin Duvarı'nın yıkılması aynı zamanda bir dönemin sonunu simgeler. II. Dünya Savaşı sonrasında Alman toprakları ve bu arada Berlin, galip devletler tarafından paylaşılmıştı. Mart 1948'de ABD, İngiltere ve Fransa nüfuz bölgelerini birleştirme kararı aldı. Sovyetler bu durumu kendisine karşı alınmış bir tavır olarak gördü ve Batı Berlin'e karadan abluka uyguladı. Müttefikler ablukayı hava desteği ile yarabildi. Bu durum karşısında Sovyetler 12 Mayıs 1949'da ablukayı kaldırdı. Ancak 30 Kasım 1948'de Doğu Berlin'de bir belediye kurdurarak bölünmenin ilk işaretlerini verdi.

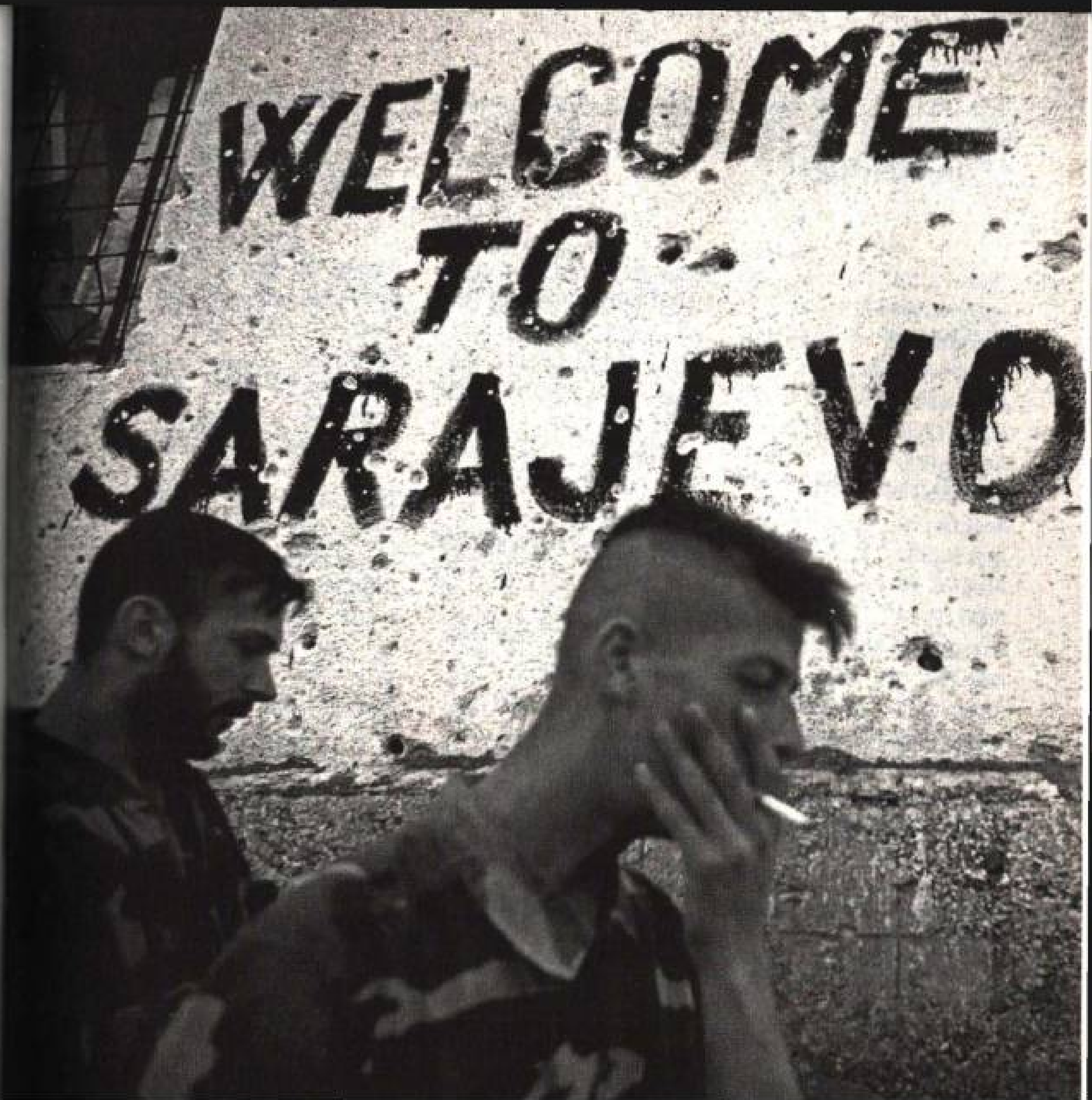
1953'te elli bin kadar Doğu Berlinli işçi ayaklandı. Diğer yandan çoğunluğunu teknisyen, doktor ve öğretmenlerin oluşturduğu nitelikli bir grup fırsatını buldukça Batı Almanya'ya kaçıyordu. Bu gelişmeler üzerine 1961'de Berlin Duvarı örülmeye başladı. İnşası bittikten sonra gözcülere duvara beş adımdan fazla yaklaşanlara ateş açma emri verildi. 24 Ağustos 1961'de Batı'ya kaçmaya çalışan Günter Litfin duvarın vurularak öldürülen ilk kurbanı oldu. Berlin Duvarı 1 Ocak 1991'de yıkıldı. Böylece şehrin iki yakasın yeniden birleşti.

Yugoslavya'nın Dağılması ve Bosna Savaşı

Boşnaklar dokuzuncu yüzyılda Hırvatların etkisiyle Katolik, on birinci yüzyılda Sırpların etkisiyle Ortodoks mezhebini benimsediler. 1463'teyse Osmanlı egemenliğine girdikten bir süre sonra büyük gruplar halinde İslamiyet'e geçtiler. Bölgede 1878'e kadar Osmanlı egemenliği hüküm sürdü.

I. Dünya Savaşı sonrası tesis edilen Yugoslavya'yı oluşturan unsurlardan olan Boşnaklar, Soğuk Savaş sonrasında Yugoslavya'nın dağılmasıyla Hırvat ve Slovenleri takiben bağımsızlıklarını ilan ettiler. Eski Yugoslavya'nın belkemiğini oluşturan Sırbistan güç kullanmasına rağmen Hırvatları ve Slovenleri bu kararlarından vazgeçirememişti. Bunun üzerine Boşnaklar üzerinde bir baskı ve katliam süreci başlattı. 1993'te Sırp general Ratko Mladiç'in liderliğinde girişilen Srebrenitsa Katliamı yedi binden fazla sivilin öldürülmesiyle sonuçlandı. Batılı devletlerin geç gelen müdahalesi sonrasında Aralık 1995'te Bosna toprakları Boşnak, Hırvat ve Sırp federasyonu olarak yeniden örgütlendi. Yüz binden fazla insan bu süreçte hayatını kaybederken milyonlarca Boşnak da ya evsiz kaldı ya da mülteci durumuna düştü.

WELCOME
TO
SARAJEVO

İndeks

Aetius 72, 74
Agamemnon 14
Alaric 68, 110
Albertus Magnus 196
Amalfi 188
Andrea Doria 158
Anglikan 250, 266
Aristotales 26
Arius 64, 76
Arşimet 36
Atina 24, 28, 60
Attila 72, 74
Augustus 56, 194
Avar 100, 102, 108
Avusturya 88, 156, 246, 261, 262, 274, 292, 293, 294, 296, 304, 312, 314, 316, 318, 320, 324, 328, 340, 344, 346, 360, 378, 382, 402
Ayasofya 58, 83, 96, 134, 144, 176
Aziz Augustinus 70
Aztek 244

Baltık 104, 140, 166, 202, 213, 216, 276, 280, 287, 306, 364
Beatles 9, 398
Belçika 8, 9, 310, 318, 320, 342, 358, 392
Benedikt 80
Berlin Duvarı 9, 408
Bismarck 8, 340
Bizans 76, 88, 96, 100, 108, 118, 134, 152, 154, 166, 198, 199
Boğdan 288, 291, 314, 332
Bohemya 224, 228
Bolşevik Devrimi 9, 364
Boris Han 138
Bosna 9, 220, 228, 402, 410
Britanya 40, 78, 96, 104, 116, 386, 392
Budin 228
Bulgaristan 108, 138
Büyük Friedrich 8, 294, 304
Büyük İskender 10, 30
Büyük Konstantin 58, 60

Ceneviz 158, 188
Charles Martel 90, 92
Churchill 9, 386
Cicero 48
Coğrafi Keşifler 239
Cortés 238
Cromwell 8, 266, 278, 279

Danimarka 6, 114, 116, 120, 146, 256, 280, 340
Dimitri Kantimir 8, 288
Doğu Hindistan Kumpanyası 8, 282
Dominiken 196, 232
Drake 252
Dreyfus 9, 352

Eflak 254, 291, 314, 332
El Cid 128
Elizabeth 7, 250, 252, 266, 273, 398
Endülüs 90, 102
Engels 324, 326, 327
Engizisyon 240
Etrüsk 16

Fatih William 148, 150
Felipe 248, 250, 252, 260, 261, 262, 268, 270
Floransa 188, 226, 232, 236, 254, 258
Franco 9, 300, 380
Frank 44, 82, 87, 88, 92, 94, 100, 102, 104, 108, 118, 122, 136, 360
Fransız İhtilali 8, 302, 312, 314
Fransisken 174
Friedrich Barbarossa 178
Fugger 7, 258

Gagarin 9, 396
Galileo 7, 222, 242, 243
Galya 40, 42, 54, 72, 78, 84, 104, 110, 112, 122
Gorbaçov 9, 404, 406
Gutenberg 222

Habsburg 218, 260, 262, 290, 294
Haçlı 152, 154, 156, 168, 172, 176, 178, 184, 194, 204, 248
Hannibal 32, 34
Helen 20, 28, 38, 144
Herrnitage 8, 298
Hitler 342, 372, 379, 382, 386
Hollanda 7, 252, 260, 268, 270, 274, 282, 292, 298, 320, 392
Holokost 9, 388
Hoplit 22
Horatio Nelson 8, 306
Hristiyan 44, 58, 60, 62, 64, 70, 78, 87, 92, 100, 104, 114, 118, 126, 138, 200, 202, 242
Hunlar 72, 74

İnebahtı 248
İrlanda 8, 9, 40, 42, 78, 186, 322, 324, 366
İskoçya 40, 146, 186, 250, 278, 322
İspanya 8, 9, 34, 54, 82, 84, 90, 92, 112, 122, 128, 154, 158, 230, 232, 234, 238, 248, 250, 252, 258, 260, 261, 262, 268, 270, 274, 284, 300, 340, 374, 380
İsveç 114, 166, 170, 216, 256, 272, 274, 276, 280, 287, 290, 294
İsviçre 218, 274, 360, 372
İtalya 32, 34, 38, 44, 53, 54, 68, 72, 76, 80, 82, 86, 88, 94, 100, 102, 110, 118, 122, 132, 142, 144, 158, 160, 198, 199, 201, 218, 226, 232, 242, 324, 338, 344, 360, 372, 378, 380, 392

Jan Hus 224, 264
Jean D'arc 214
Jean Sobieski 8, 290
Justinyanus 26, 76, 82, 83, 84

Kalmar Birliği 256
Karlofça 8, 292
Karolenj 44, 110
Kartaca 32, 34, 36, 38, 84, 204
Katalonya 8, 300
Katerina 8, 298, 304, 305, 356
Katharlar 6, 172
Kelt 40, 186
Kepler 222, 240, 242, 243
Kırım Savaşı 8, 332, 344, 350
Kızıl Erik 124
Kiev 96, 134, 142, 166
Kiril 134, 136, 138, 140
Kolomb Takası 7, 238
Komünist Manifesto 8, 324, 326, 327
Konstantin Bağışı 94
Konstantinopolis 58, 66, 68, 76, 83, 86, 100, 108, 138, 144, 154, 158, 176, 198

Kopernik 216, 222, 242, 243
Korkunç İvan 7, 212, 356
Kossuth 8, 328
Kristal Gece 9, 384
Kristof Kolomb 158, 238
Krum Han 108
Kutsal İttifak 292
Kutsal Roma Cermen 88, 106, 140, 160, 180, 184, 188, 200, 218, 224, 246, 258, 261, 262, 274, 360
Kürk Yolu 213

Lehistan 276, 280, 290, 291, 292, 293
Lombard 88, 94
Londra 150, 191, 306, 320, 327, 330, 348, 370, 386
Luther 192, 222, 262, 264

Macaristan 100, 228, 246, 254, 258, 261, 280, 291, 316, 328, 394, 402, 406
Machiavelli 7, 232
Magna Carta 6, 164
Makedon 22, 30
Marco Polo 206
Marx 324, 326, 327
Maximilian 260, 261
Mazarin 284
Medici 7, 226, 236, 258
Merovenj 110
Metternich 312, 328
Milano 62, 88, 158, 178, 188, 226, 344
Milano Fermanı 4, 62
Mohaç 7, 126, 246
Moltke 338
Moskova 166, 213, 216, 286, 288, 308, 310, 400, 406
Mussolini 9, 372, 379

Napoli 50, 51, 180, 226, 344, 372
Napolyon 156, 158, 170, 202, 218, 303, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 324, 338, 340, 344
NATO 9, 392, 406
Navarin 314
Neandertal 12
Norman 116, 148, 150, 160, 164, 188, 198
Norveç 114, 116, 124, 146, 154, 256, 392

Orleans 122, 214
Ortodoks 11, 134, 136, 138, 144, 166, 332, 356, 410
Osmanlı 10, 11, 126, 212, 213, 220, 228, 246, 248, 254, 262, 270, 280, 288, 290, 291, 292, 293, 304, 314, 316, 328, 332, 346, 368, 386, 410, , 416
Osmanlı Devleti 212, 246, 248, 254, 262, 288, 291, 292, 293, 314, 316, 332, 346, 368, 386
Ostrogot 76
Oxford 224

Palermo 132, 180, 199
Paris 8, 14, 122, 180, 300, 303, 324, 332, 336, 338, 348, 362, 384
Petro 8, 213, 280, 286, 287, 288, 298, 304, 305
Pisa 188
Piyemonte 332, 344
Platon 26
Polonya 7, 8, 140, 166, 202, 208, 216, 228, 273, 296, 316, 318, 356, 364, 382, 384, 388, 394, 404, 406
Pompeii 50, 51
Pompeius 48, 54
Portekiz 230, 258, 270, 274, 378, 392

Protestan 250, 262, 274, 326, 328
Prusya 202, 294, 296, 304, 310, 312, 316, 318, 320, 324, 338, 340, 342, 344, 360
Puvatya 92
Püriten 266

Reform 192, 222, 262, 264
Roma 10, 16, 20, 26, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 51, 52, 53, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 88, 94, 96, 102, 104, 106, 110, 112, 118, 122, 130, 132, 134, 136, 138, 140, 142, 144, 160, 178, 180, 184, 188, 192, 200, 201, 210, 218, 224, 243, 246, 258, 261, 262, 264, 266, 273, 274, 324, 338, 344, 360, 372
Roma Cermen 88, 106, 140, 160, 180, 184, 188, 200, 218, 224, 246, 258, 261, 262, 274, 360
Rusya 9, 96, 134, 140, 162, 166, 170, 212, 280, 286, 287, 291, 292, 293, 294, 296, 304, 308, 312, 316, 318, 320, 332, 334, 342, 344, 346, 356, 362, 364, 368, 388, 392, 402

Saint Louis 204
Sakson 104, 148
Samuel Morse 350
Sanayi Devrimi 326, 334, 348
Sedan Savaşı 8, 338, 340
Sezar 40, 42, 48, 54
Sırbistan 7, 220, 402, 410
Sicilya 32, 36, 38, 52, 87, 132, 142, 154, 160, 180, 188, 198, 199, 234, 324, 344
Slav 96, 100, 136, 140, 170, 346
Sparta 14, 18, 28
Spartaküs 52, 53
Srebrenitsa 410
Stalin 376, 394, 402
Sulla 54

Şarlken 7, 234, 246, 258, 261, 262, 264, 268
Şarlman 88, 100, 102, 104, 106, 108, 360
Şövalye 128, 170, 182, 202, 208

Teoderik 76, 82
Theodosius 4, 20, 66, 68
Thomas Aquinas 196
Tito 9, 402
Töton şövalyeleri 202, 208
Truva 14, 22
Tudor 250

Vandal 84
Varşova Paktı 392, 394
Vatikan 9, 273, 360
Venedik 156, 158, 176, 188, 206, 226, 248, 254, 292, 344
Versailles 284, 340
Vestfalya 7, 218, 268, 274
Viking 98, 102, 120, 124
Virgilius 56
Viyana 8, 246, 290, 291, 292, 312, 316, 318, 320
Vizigot 72, 110, 112

Waterloo 8, 310
William Wallace 6, 190, 191

Yahudi 234, 326, 352, 356, 384, 388
Yedi Yıl Savaşları 294
Yugoslavya 9, 220, 392, 402, 410
Yüzyıl Savaşları 214

ÖNDER KAYA

13 Aralık 1974'te İstanbul'da doğru. 1997 yılında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun olan Kaya, aynı yıl Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını Eyyubiler üzerine yaptı. Yazar, 23 seneden beri çeşitli özel okullarda tarih öğretmenliği yapmaktadır. Tarih alanında 14 kitabı olan Önder Kaya'ya, Türkiye Yazarlar Birliği tarafından 2008 yılında şehir kitapları ödülü verildi. Önder Kaya'nın *Hürriyet Tarihi*, *Radikal İki*, *Şalom*, *1453*, *Gezgin*, *Toplumsal Tarih*, *Mostar*, *Paros*, *Müteferrika*, *Aratos*, *Efemera* gibi gazete ve dergilerde yayımlanmış yazıları bulunmaktadır.

Yayınevimizdeki eserleri

Osmanlı Dünyası - Mekânlar ve Portreler
İmparatorluktan Cumhuriyete - Azınlıklar
Avrupa Tarihi
Yitip Giden İstanbul
Dünyanın Tam Orta Yerinde Robert Kolej

AVRUPA TARİHİ'NE DAİR BİLMEK İSTEDİĞİNİZ PEK ÇOK ŞEY

Karanlık Çağlardan Rönesans'a, Fransız Devrimi'nden SSCB'nin çöküşü ve Bosna Savaşı'na kadar 200 olay, şahsiyet, kavram ve görsel ile hazırlanmış bir Avrupa Tarihi...

Etrüksler, Sparta, Cermenler, Vikingler, Druidler, Merovenjler, Pompei, Roma İmparatorluğu gibi topluluk ve devletler; Sezar, Spartaküs, Attila, Hannibal, I. Otto, Kızıl Erik, Justinyanus, Şarlken, Luther, Napolyon, Bismarck, Korkunç İvan, I. Elizabeth, Dreyfus, Mussolini, Gorbaçov, Tito gibi tarihin akışına etki eden şahsiyetler; Habsburglar, Mediciler, Merovenjler gibi aileler; Peloponez Savaşları, Pön Savaşları, İspanya'da İslam Egemenliği, Şizma, Haçlı Seferleri, Fransız Devrimi, Mohaç Meydan Savaşı, Viyana Kongresi, Bolşevik Devrimi, Prag Baharı, Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi Avrupa'da yaşanan ama dünyayı değiştiren gelişmeler...

Dakikalar İçinde Avrupa Tarihi, ilk çağlardan 20. yüzyıla kadar Avrupa Tarihi'ndeki gelişmeleri kısa ama etkili biçimde ele alan aynı zamanda Avrupa Tarihi hakkında bilgi edinmek isteyenlere değişik alanlard rehberlik edecek ve başucu kitabı olacak bir çalışma.

Kronik

kronikkitap.com kronikkitap

ISBN: 978-625-8431-95-7

9 786258 431957